

IMPLIKASI DASAR LIBERALISASI PERKHIDMATAN KEWANGAN TERHADAP PERBANKAN ISLAM DI MALAYSIA

NOOR AZNAIM BINTI ABD LATIF

AKADEMI PENGAJIAN ISLAM
UNIVERSITI MALAYA
KUALA LUMPUR

2017

IMPLIKASI DASAR LIBERALISASI
PERKHIDMATAN KEWANGAN TERHADAP
PERBANKAN ISLAM DI MALAYSIA

NOOR AZNAIM BINTI ABD LATIB

AKADEMI PENGAJIAN ISLAM
UNIVERSITI MALAYA
KUALA LUMPUR

2017

IMPLIKASI DASAR LIBERALISASI PERKHIDMATAN
KEWANGAN TERHADAP PERBANKAN ISLAM DI
MALAYSIA

NOOR AZNAIM BINTI ABD LATIB

TESIS DISERAHKAN SEBAGAI MEMENUHI
KEPERLUAN BAGI IJAZAH
DOKTOR FALSAFAH

AKADEMI PENGAJIAN ISLAM
UNIVERSITI MALAYA
KUALA LUMPUR

2017

UNIVERSITI MALAYA

PERAKUAN KEASLIAN PENULISAN

Nama : NOOR AZNAIM BINTI ABD LATIB
No. Pendaftaran/Matrik : IHA 120038
Nama Ijazah : IJAZAH DOKTOR FALSAFAH

Tajuk Kertas Projek/Laporan Penyelidikan/Disertasi/Tesis ("Hasil Kerja Ini") : IMPLIKASI
DASAR LIBERALISASI PERKHIDMATAN KEWANGAN TERHADAP PERBANKAN
ISLAM DI MALAYSIA

Bidang Penyelidikan : EKONOMI ISLAM (SAINS KEMASYARAKATAN)

Saya dengan sesungguhnya dan sebenarnya mengaku bahawa :

- (1) Saya adalah satu-satunya pengarang/penulis Hasil Kerja ini;
- (2) Hasil Kerja ini adalah asli;
- (3) Apa-apa penggunaan mana-mana hasil kerja yang mengandungi hakcipta telah dilakukan secara urusan yang wajar dan bagi maksud yang dibenarkan dan apa-apa petikan, ekstrak, rujukan atau pengeluaran semula daripada atau kepada mana-mana hasil kerja yang mengandungi hakcipta telah dinyatakan dengan sejelasnya dan secukupnya dan satu pengiktirafan tajuk hasil kerja tersebut dan pengarang/penulisnya telah dilakukan dalam Hasil Kerja ini;
- (4) Saya tidak mempunyai apa-apa pengetahuan sebenar atau patut semunasabahnya tahu bahawa penghasilan Hasil Kerja ini melanggar suatu hakcipta hasil kerja yang lain;
- (5) Saya dengan ini menyerahkan kesemua dan tiap-tiap hak yang terkandung di dalam hakcipta Hasil Kerja ini kepada Universiti Malaya ("UM") yang seterusnya mula dari sekarang adalah tuan punya kepada hakcipta di dalam Hasil Kerja ini dan apa-apa pengeluaran semula atau penggunaan dalam apa jua bentuk atau dengan apa jua cara sekalipun adalah dilarang tanpa terlebih dahulu mendapat kebenaran bertulis dari UM;
- (6) Saya sedar sepenuhnya sekiranya dalam masa penghasilan Hasil Kerja ini saya telah melanggar suatu hakcipta hasil kerja yang lain sama ada dengan niat atau sebaliknya, saya boleh dikenakan tindakan undang-undang atau apa-apa tindakan lain sebagaimana yang diputuskan oleh UM.

Tandatangan Calon

Tarikh :

Diperbuat dan sesungguhnya diakui di hadapan,

Tandatangan Saksi

Tarikh :

Nama :
Jawatan :

ABSTRAK

Kerajaan Malaysia telah melaksanakan dasar liberalisasi kewangan sejak 30 tahun yang lalu. Walaubagaimanapun, dasar liberalisasi kewangan ini telah dilaksanakan secara berperingkat sejak tahun 1970-an lagi dan yang terkini pada 27 April 2009. Dasar liberalisasi pada 2009 lebih menjurus kepada sektor kewangan Islam. Berdasarkan perbincangan di atas, timbul isu berkaitan keberkesanan dasar kewangan yang telah dilaksanakan dan perlu dilihat semula supaya ia mampu memberi suntikan positif ke atas perbankan Islam. Berdasarkan permasalahan di atas, objektif utama kajian ini adalah untuk menganalisis keberkesanan dasar liberalisasi kewangan terhadap perbankan Islam di Malaysia dengan merujuk kepada aspek modal, kecairan dan kualiti aset yang merupakan kayu ukur kepada kestabilan sesebuah perbankan. Bagi mencapai objektif di atas, kajian ini menggunakan kaedah penganggaran ke atas set data panel (gabungan data siri masa dan keratan rentas) yang menggabungkan 10 buah bank Islam milikan tempatan di Malaysia dari tempoh 2000 hingga 2013. Hasil daripada analisis yang telah dijalankan menunjukkan liberalisasi kewangan akan memudahkan pelabur asing keluar masuk dan merangsang pembentukan modal dalam perbankan. Kedua, berlaku peningkatan dalam kecairan kerana dasar ini telah menggalakkan orang ramai men deposit wang mereka kerana mereka lebih mudah menguruskan perniagaan kesan daripada mutu perkhidmatan dan kepelbagaian produk ditawarkan bank akibat daripada persaingan antara bank. Akhir sekali, liberalisasi juga telah membawa kepada peningkatan dalam kecekapan pengurusan risiko yang lebih baik dan secara tidak langsung akan mengurangkan kerugian yang perlu ditanggung oleh bank dan akan meningkatkan perolehan keuntungan bank.

ABSTRACT

Malaysian government has implemented financial liberalization policy since 30 years ago. This financial liberalization policy has been implemented in stages since 1970, and the latest was on 27th of April 2009. Liberalization policy in year 2009 is more focused on the Islamic finance sector. Based on the above discussion, several issues have been raised related to the effectiveness of implementing financial policy, even though it is a good policy that lunge positive injection for Islamic banking. Based on the above problems, the main objective of this study is to analyse the effectiveness of the financial liberalization policy towards Islamic banking in Malaysia with reference to the aspects of capital, liquidity and asset quality as a stability measured in the banking system. To achieve the above objectives, this study uses the estimation method of panel data set (combination of time series data and cross section) that combines 11 full fledge Islamic banks in Malaysia between the year 2000 until 2013. This study found that financial liberalization will facilitate the entry and exit of foreign investors while stimulating the formation of capital in the banking system. Secondly, there will be an increase in liquidity thus encouraging people to deposit their money. This will also make it easier for the people to manage their business due to impact on service quality and diversity of products offered by banks, as a result of competition between banks. Finally, liberalization will also lead to a better efficiency of risk management thus indirectly reducing the losses incurred by banks and increase the profit.

PENGHARGAAN

Alhamdulillah, segala puji-pujian dan kesyukuran kehadiran Allah S.W.T di atas kekuatan yang diberikan untuk menghadapi segala cabaran dan dugaan bagi menyempurnakan kajian ini. Pada kesempatan ini, penulis ingin merakamkan sekalung penghargaan yang tidak terhingga kepada semua pihak yang terlibat dalam menghasilkan penulisan ini. Tanpa sumbangan idea, bantuan, kerjasama serta sokongan yang tidak berbelah bagi daripada mereka, tidak mungkin bagi penulis untuk sampai ke tahap ini dan dapat menyiapkan kajian dengan sebaiknya.

Jutaan terima kasih penulis abadikan khususnya buat yang berbahagia Dr Ahmad Azam Bin Sulaiman dan Dr Mohammad Taqiuddin Bin Mohammad selaku pensyarah dan penyelia yang telah banyak memberikan panduan dan bimbingan yang berguna sepanjang penulis belajar di Jabatan Syariah dan Ekonomi dan semasa penulisan kajian ini dilakukan. Penghargaan khusus buat semua penarah dan staf sokongan di Jabatan Syariah dan Ekonomi, Akademi Pengajian Islam, Universiti Malaya yang sentiasa mencurahkan ilmu dan berkongsi pendapat serta galakan sepanjang penulis belajar di sini khususnya Profesor Dr Joni Tamkin Borhan.

Penghargaan paling istimewa dan jutaan terima kasih yang tidak terhingga penulis ucapkan kepada cinta hati Mohd Shazni Hamizi Bin Suliman dan putera hati ibu Aqil Haziq Bin Shazni Hamizi yang setia menemani penulis dan menceriakan hari-hari ku. Buat bonda tercinta yang telah melahirkan dan membesarkan penulis iaitu Khadijah Binti Sulaiman, ayahanda yang dikasihi Abd Latib Bin Saub, adik-beradik dan keluarga yang sentiasa memanjatkan doa dan memberi sokongan moral dan material kepada penulis untuk menyiapkan kajian ini.

Juga kepada sahabat seperjuangan kerana memberikan pandangan serta menghulurkan pertolongan yang ikhlas. Sesungguhnya Allah SWT sahaja yang mampu membalas jasa kalian. Akhir kata, kepada semua yang terlibat secara langsung ataupun tidak langsung di dalam penghasilan penulisan ini, penulis doakan jasa baik kalian akan dibalas oleh Allah SWT dengan sebaik-baik balasan.

Sekian, terima kasih.

NOOR AZNAIM BINTI ABD LATIB

Jabatan Syariah dan Ekonomi,
Akademi Pengajian Islam,
Universiti Malaya,
50603 Lembah Pantai, Kuala Lumpur.

No. 225 Jalan Kesuma 8/4F,
Bandar Tasik Kesuma,
Semenyih, Selangor.

ISI KANDUNGAN

HALAMAN TAJUK.....	i
BORANG PERAKUAN KEASLIAN PENULISAN.....	ii
ABSTRAK	iii
ABSTRACT	iv
PENGHARGAAN	v
ISI KANDUNGAN	vi
SENARAI KEPENDEKAN	x
SENARAI JADUAL	xi
SENARAI RAJAH	xii
PANDUAN TRANSLITERASI	x

BAB SATU: PENGENALAN

1.1 LATAR BELAKANG MASALAH KAJIAN	1
1.2 PERMASALAHAN KAJIAN.....	5
1.3 PERSOALAN KAJIAN	9
1.4 OBJEKTIF KAJIAN	10
1.5 KEPENTINGAN KAJIAN	11
1.6 SKOP DAN LIMITASI KAJIAN	12
1.7 DEFINISI OPERASIONAL KAJIAN	16
1.8 KAJIAN LEPAS	18
1.9 KERANGKA STRUKTUR KAJIAN	33
1.10 KESIMPULAN	35

BAB DUA:PERLAKSANAAN DASAR LIBERALISASI DALAM SEKTOR PERBANKAN ISLAM DI MALAYSIA

2.1	Pengenalan	36
2.2	Struktur Ekonomi:Peralihan Dan Perkembangan	37
2.3	Liberalisasi Dasar Kewangan.....	42
2.3.1	Definisi Liberalisasi Kewangan.....	42
2.4	Perlaksanaan Dasar Liberalisasi Di Malaysia	50
2.5	Implikasi Dasar Liberalisas Perbankan Islam.....	81
2.6	Kesimpulan	97

BAB TIGA: METODOLOGI KAJIAN

3.1	Pengenalan	98
3.2	Metodologi Kajian	98
3.2.1	Metodologi Pengumpulan Data	98
3.2.2	Kaedah Penganalisan Data	101
3.3	Spesifikasi Model	104
3.4	Analisis Deskriptif Pembolehubah	146
3.5	Penganggaran Model Regrasi Data Panel.....	148
3.5.1	Kaedah Kuasa Dua Terkecil Biasa (OLS) Dan Kuasa Dua Terkecil Umum (GLS) Dengan Data Siri Masa Dan Keratan Rentas	152
3.5.2	Model Tanpa Kesan	155
3.5.3	Model Dengan Kesan Tetap (<i>fixed effect</i>)	155

3.5.4	Model OLS Dengan Kesan Rawak	156
3.6	UJIAN KESIGNIFIKAN	158
3.6.1	Pekali Penentu R^2	158
3.6.2	Ujian Statistik t (<i>t-Test</i>).....	159
3.5.3	Ujian Statistik F (<i>F-Test</i>)	160
3.5.4	Analisis Matrik Korelasi Pembolehubah Bebas	160
3.7	UJIAN STATISTIK PERMASALAHAN EKONOMETRIK	163
3.7.1	Autokorelasi.....	163
3.7.2	Heteroskedastisiti Dalam Model Data Panel	165
3.7.3	Ujian Pengganda Lagrange Breusch-pagan.....	167
3.7.4	Ujian Hausman	168
3.8	KESIMPULAN	169

BAB EMPAT: ANALISIS KEPUTUSAN EMPIRIKAL

4.1	Pengenalan	171
4.2	DASAR LIBERALISASI KEWANGAN DAN STRUKTUR PERMODALAN PERBANKAN ISLAM	171
4.3	DASAR LIBERALISASI KEWANGAN DAN STRUKTUR KECAIRAN PERBANKAN ISLAM	186
4.3.1	Spesifikasi Model	186
4.3.2	Keputusan Kajian.....	187

4.4	DASAR LIBERALISASI KEWANGAN DAN STRUKTUR KUALITI ASET PERBANKAN ISLAM	197
4.4.1	Spesifikasi Model	197
4.2	Keputusan Kajian.....	201
4.5	KESIMPULAN	209

BAB LIMA: RUMUSAN DAN IMPLIKASI DASAR LIBERALISASI KEWANGAN

5.1	RUMUSAN	211
5.2	IMPLIKASI DASAR	215
	BIBLIOGRAFI.....	219
	LAMPIRAN 1.....	228

SENARAI KEPENDEKAN

ABI	: Akta Bank Islam
ABIK	: Akta Bank dan Institusi Kewangan
ASEAN	: <i>Association of Southeast Asian Nations</i>
ATM	: Mesin Teler Automatik
BIMB	: Bank Islam Malaysia Berhad
BIS	: <i>Bank for International Settlement</i>
BNM	: Bank Negara Malaysia
BSKL	: Bursa Saham Kuala Lumpur
BSS	: Kebebasan Dalam Perniagaan
CAP	: Modal
CERM	: <i>Classic Linear Regression Method</i>
EON	: Edaran Automobil Nasional
E-views	: <i>Econometric views</i>
FCL	: Liberalisasi Kewangan
FIN	: Pembiayaan
GDP	: Pertumbuhan Ekonomi
GLS	: <i>Generalized Least Squares</i>
GMID	: <i>Global Market Information Database</i>
IFL	: Indeks Liberalisasi Kewangan
IIMM	: Pasaran Wang Antara Bank Secara Islam
IIR	: Pembolehubah Kadar Pulangan Pasaran Wang Antara Bank
IMF	: <i>International Monetary Fund</i>
INF	: Kadar Inflasi
IPED	: <i>International Proceedings of Economics Development Research</i>
IT	: Teknologi Maklumat
KDNK	: Keluaran Dalam Negara Kasar
LIQ	: Kecairan
LOFSA	: Lembaga Perkhidmatan Kewangan Luar Persisir Labuan
LTH	: Lembaga Tabung Haji
LUTH	: Lembaga Urusan dan Tabung Haji
M3	: Pertumbuhan Penawaran Wang
MIGS	: Sekuriti Pelaburan Kerajaan Berasaskan Islam
NCD	: <i>Negotiable Certificate of Deposit</i>
NCD	: <i>Non-convertible Debentures</i>
NPL	: <i>Non Performing Loan</i>
OLS	: <i>Ordinary Last Square</i>
PERKIM	: Badan Kebajikan Islam Malaysia
PISK	: Pelan Induk Sektor Kewangan
QA	: Kualiti Aset
SESRIC	: <i>Economic and Sosial Research and Traning Centre for Islamic Countries</i>
SIZE	: Jumlah Aset
SPI	: Sistem Perbankan Islam

SENARAI JADUAL

Jadual 2.1	: Langkah-Langkah Dasar Liberalisasi Perkhidmatan Kewangan Dari Tahun 1987
Jadual 3.1	: Senarai Bank-Bank Islam Sampel
Jadual 3.2	: Jadual Nisbah Modal
Jadual 4.1	: Jadual Pembolehubah Nisbah Kecukupan Modal
Jadual 4.2	: Jadual Statistik Diskriptif Pembolehubah
Jadual 4.3	: Jadual Kolerasi Matrik Pembolehubah Bersandar dan Bebas
Jadual 4.4	: Jadual Keputusan Penganggaran Model
Jadual 4.5	: Jadual Ujian Spesifikasi dan Diagnostik
Jadual 4.6	: Jadual Pembolehubah Nisbah Kecairan
Jadual 4.7	: Jadual Kolerasi Matrik Pembolehubah Bersandar dan Bebas
Jadual 4.8	: Jadual Keputusan Penganggaran Model
Jadual 4.9	: Jadual Ujian Spesifikasi dan Diagnostik
Jadual 4.10	: Jadual Pembolehubah Nisbah Kualiti Aset
Jadual 4.11	: Jadual Kolerasi Matrik Pembolehubah Bersandar dan Berubah
Jadual 4.12	: Jadual Keputusan Penganggaran Model
Jadual 4.13	: Jadual Ujian Spesifikasi dan Diagnostik

SENARAI RAJAH

Rajah 2.1 : Saluran Integrasi Kewangan Bagi Meningkatkan
Pertumbuhan Ekonomi

PANDUAN TRANSLITERASI

1. Konsonan

Arab	Roman
ا, ء	a, ’
ب	B
ت	T
ث	Th
ج	J
ح	H
خ	Kh
د	D
ذ	Dh
ر	R
ز	Z
س	S
ش	Sh
ص	S
ض	D

Arab	Roman
ط	t
ظ	z
ع	‘
غ	gh
ف	f
ق	q
ك	k
ل	l
م	m
ن	n
ه	h
و	w
ي	y
ة	h, t

2. Vokal

Vokal Pendek	Transliterasi
Fathah	A
Kasrah	I
Dammah	U

Vokal Panjang	Transliterasi
آ	a
إي	i
أو	u

3. Diftong

Diftong	Transliterasi
أو	aw
إي	ay
ؤ	uww
ي	iy, ī

BAB SATU: PENGENALAN

1.1 LATAR BELAKANG MASALAH KAJIAN

Malaysia merupakan sebuah negara yang paling cepat mengalami perkembangan dalam industri kewangan Islam khususnya dalam perbankan Islam. Perbankan Islam ialah perbankan yang berlandaskan undang-undang Islam (Syariah), iaitu fiqh muamalat (peraturan) Islam dalam transaksi. Kesemua peraturan dan amalan di dalam fiqh mu'amalat berasal dari al-Quran dan al-Sunnah dan sumber sekunder lain seperti kesepakatan pendapat oleh ulama mujtahid tentang sesuatu hukum Syariah (Ijma'), menyamakan perkara baru yang tiada nas secara analogi (Qiyas) dan hasil usaha daripada para mujtahid dalam merumuskan sesuatu hukum dan nilai melalui kaedah Ijtihad.

Sistem perbankan Islam yang ada di Malaysia kini telah mendapat pelbagai pengiktirafan dan menjadi rujukan negara-negara lain. Perbankan Islam juga dilihat sebagai komponen penting dalam ekonomi dan sumbangannya kepada pertumbuhan negara. Sektor kewangan juga dijangka menjadi pendorong dan pemangkin pertumbuhan ekonomi yang lebih penting dalam peralihan Malaysia ke arah mencapai status ekonomi maju pada tahun 2020. Sektor ini mampu memenuhi tuntutan ekonomi yang semakin bertambah dan memacu perubahan ekonomi ke fasa pembangunan seterusnya.

Selain itu, ia dijangka dapat menyediakan produk dan perkhidmatan kewangan bertaraf dunia yang mempunyai nilai tambah yang tinggi pada harga yang kompetitif dan mempercepatkan pertumbuhan sektor ekonomi baharu termasuk aktiviti-aktiviti lain

dalam sektor perkhidmatan¹. Bagi menyediakan sektor perbankan Islam memenuhi keseluruhan matlamat tersebut, kerajaan Malaysia telah memperluaskan lagi pelaksanaan dasar liberalisasi kewangan pada 27 April 2009 yang mana dilihat lebih menjurus kepada sektor kewangan dan perbankan Islam. Tindakan ini dipercayai mampu merancakkan lagi aktiviti perniagaan, sekaligus mengembangkan ekonomi negara dengan menjadikan sektor berkenaan lebih berdaya saing dan dinamik².

Liberalisasi kewangan ialah satu bentuk reformasi dasar kewangan yang melibatkan proses pemansuhan beberapa bentuk sekatan dalam pasaran ekuiti yang bertujuan menggalakkan penyertaan pelabur asing dalam pasaran ekuiti domestik. Pemansuhan sekatan ini membolehkan pelabur asing mengakses pasaran modal domestik dan pelabur tempatan juga dapat mengakses pasaran modal asing dengan mudah yang mana disebabkan oleh kos modal yang rendah kesan liberalisasi. Kesan langsung liberalisasi kewangan ialah dapat menarik sumber dana baru dari luar negara dan memberi kesediaan kepada Malaysia dan pasaran kewangan antarabangsa³.

Langkah-langkah liberalisasi kewangan yang telah diguna pakai termasuklah memansuhkan sekatan keatas penentuan kadar faedah, penghapusan atau pengurangan kawalan kredit, membenarkan kemasukan perbankan Islam asing dengan memberikan lesen bagi membuka cawangan di Malaysia dan meliberalisasikan aliran modal antarabangsa.

Liberalisasi kewangan boleh diukur dengan membina indeks liberalisasi kewangan yang menggunakan beberapa petunjuk iaitu purata tahunan kadar faedah, aset

¹ Manfaat liberalisasi kewangan merancakkan aktiviti ekonomi, [http:// 1 malaysia.com.my/manfaat-liberalisasi-kewangan-merancakkan-aktiviti-ekonomi/](http://1malaysia.com.my/manfaat-liberalisasi-kewangan-merancakkan-aktiviti-ekonomi/), 11 November 2012.

² *Ibid.*

³ Azim Malik & Shahida Shahimi, "Liberalisasi Kewangan dan Kemeruapan Pulangan Saham: Kajian Kes Indeks Syariah Hijrah FTSE Bursa Malaysia" (Persidangan Kebangsaan Ekonomi Malaysia Ke V (PERKEM V), Inovasi dan Pertumbuha Ekonomi, Port Dikson, Negeri Sembilan, 15-17 Oktober 2010), 165-172.

bank (peratusan jumlah aset kewangan) dan nisbah kecairan yang menerangkan pengganda kadar pertukaran, sekatan ke atas transaksi akaun semasa, sekatan ke atas transaksi akaun modal dan permintaan penyerahan lanjutan eksport kepada pihak berkuasa.

Dalam konteks pasaran kewangan di Malaysia, kerajaan Malaysia telah melaksanakan dasar liberalisasi kewangan sejak sekian lama iaitu lebih 30 tahun yang lalu. Walaubagaimanapun, dasar liberalisasi kewangan yang telah dilaksanakan sebelum ini tidak dilakukan secara menyeluruh, sebaliknya ia dilaksanakan secara berperingkat dan telah melalui beberapa fasa tertentu sejak tahun 1970-an lagi⁴. Seperti contoh, langkah liberalisasi pernah dilaksanakan semasa krisis kewangan pada tahun 1997-1998 bagi tujuan memulihkan ekonomi dan membuat persediaan bagi menghadapi situasi yang tidak dijangka dengan mengubah struktur institusi perbankan dimana bank komersial telah mula bergabung dengan institusi kewangan lain termasuk syarikat kewangan. Ini bertujuan untuk meningkatkan keupayaan kewangan bank tersebut. Penggabungan ini telah menyebabkan pengurangan pada bilangan jumlah bank komersial daripada 37 buah bank pada tahun 1994 kepada 23 buah bank pada tahun 2003⁵.

Manakala bagi perbankan Islam pula, langkah awal liberalisasi kewangan Islam dapat dilihat semasa penubuhan Lembaga Urusan dan Tabung Haji (LUTH) yang kini dikenali sebagai Lembaga Tabung Haji (LTH) pada tahun 1969⁶. Tertubuhnya Lembaga Tabung Haji adalah hasil daripada permintaan orang ramai. Seterusnya, pada 1hb Mac 1983, sebuah bank Islam pertama telah ditubuhkan di Malaysia dengan nama Bank Islam

⁴ *Ibid.*, 166.

⁵ Bank Negara Malaysia, Laporan Kestabilan Kewangan dan Sistem Pembayaran 2005, (Kuala Lumpur: Bank Negara Malaysia, 2005)

⁶ Ada sesetengah pengkaji beranggapan LUTH adalah sebagai institusi kewangan Islam pertama di dunia dan contoh terbaik bagaimana satu institusi yang khusus seperti ini dapat beroperasi dengan jayanya.; Ab. Mukmin Ab. Ghani, *Sistem Kewangan Islam dan Perlaksanaan di Malaysia* (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1999), 327.

Malaysia Berhad (BIMB) yang telah diperbadankan sebagai sebuah syarikat berhad di bawah Akta Syarikat 1965. Sehingga kini, terdapat 16 buah bank Islam penuh (*full-fledge Islamic bank*) yang diberi lesen oleh Bank Negara Malaysia meliputi bank milikan asing dan juga tempatan⁷.

Kesan daripada dasar liberalisasi yang dijalankan dalam sektor perbankan Islam, kerajaan Malaysia telah membuka ruang kepada institusi perbankan asing untuk menjalankan perniagaan perbankan di Malaysia. Pendekatan ini telah mewujudkan persaingan yang sihat antara perbankan tempatan dan perbankan asing. Dengan terbukanya peluang kepada institusi asing, mewujudkan kepelbagaian peserta dan sistem ini semakin berkembang. Namun, perkembangan liberalisasi kewangan ini bakal membawa kepada keterdedahan risiko yang tidak dijangka serta perbankan Islam terpaksa beroperasi dalam ketidakpastian persekitaran global.

Pada krisis kewangan global 2007-2008, perbankan Islam turut terjejas dan terdedah meskipun hanya memberi kesan minimum dan masih terkawal walaupun secara umumnya kelihatan kukuh dan tidak terkesan dengan krisis yang berlaku berbanding dengan perbankan konvensional yang mengalami penurunan yang mendadak khususnya dari aspek keuntungan⁸. Atas faktor ini, perbankan Islam perlu mengekalkan daya tahan dan kestabilan bagi mengelakkan industri terus terdedah kepada persekitaran yang kian mencabar dan menjadi pesaing yang hebat dengan perbankan konvensional.

Jadi, bagi melihat keberkesanan dasar liberalisasi kewangan yang telah dilaksanakan ini, petunjuk kewangan telah dipilih bagi menggambarkan tahap keberkesanan dasar dan telah digunakan oleh kebanyakan kajian lepas. Antara nisbah

⁷ Bank Negara Malaysia, Laporan Kestabilan Kewangan dan Sistem Pembayaran 2013, (Kuala Lumpur: Bank Negara Malaysia, 2013)

⁸ Rifaat Ahmed Abdel Karim, "Maintaining Financial Soundness of Institution Offering Islamic Services : Role of The IFSB," (Kertas Kerja dibentangkan di *High Level Conference on Financial Stability*, Kuala Lumpur, 2009)

yang dinilai bagi melihat keberkesanan dasar ini dalam sesebuah institusi bank seperti nisbah kecukupan modal, nisbah kecairan serta kualiti aset . Nisbah kecukupan modal ini dipilih berdasarkan hubungan positif dengan kedudukan kewangan bank yang baik dan berhubungan negatif terhadap kerugian yang mungkin berlaku. Manakala bagi nisbah kualiti aset akan menunjukkan darjah kekuatan kewangan antara bank dan risiko sesuatu aset. Manakala, nisbah terakhir yang digunakan bagi mengukur prestasi sesebuah bank ialah nisbah kecairan. Nisbah ini sangat penting bagi melihat kemampuan membayar sesebuah bank ataupun dengan erti kata lain keupayaan bank untuk membayar balik atau menjelaskan liabiliti yang perlu ditanggung.

1.2 PERMASALAHAN KAJIAN

Lebih setengah abad yang lalu, kebanyakan negara menyekat aliran keluar masuk kewangan melepasi sempadan dan jika diperhatikan aliran kewangan antara negara amat kecil. Tetapi sejak enam dekad yang lalu dasar kerajaan mengenai liberalisasi kewangan, khususnya di negara-negara maju telah mengalami perubahan yang besar. Selepas dasar liberalisasi diumumkan, pelbagai respon telah diterima. Terdapat pihak yang menyokong serta menyambut baik dasar yang dijalankan oleh kerajaan dan menjangkakan akan menerima pelbagai faedah yang bakal terima oleh negara melalui dasar baru ini. Antara pembaharuan sektor kewangan termasuk liberalisasi kawalan modal ke atas bank-bank, penyusunan semula bank-bank yang bermasalah dan pembaharuan dalam pengawalan kehematan dan penyeliaan. Intipati pembaharuan adalah untuk menggalakkan persaingan yang akan membawa kepada kecekapan sektor kewangan.⁹

⁹ Adams dan Samuel, "Liberalisasi Kewangan dan Kesannya Terhadap Prestasi Perbankan di Ghana," *Jurnal Pengurusan Perniagaan Afrika*, (Ghana: Institut Pengurusan dan Pentadbiran Awam, 2012)

Namun, isu yang timbul adalah pasaran yang kompetitif tidak mencerminkan kedudukan sebenar pasaran yang sedang berkembang. Walaupun telah banyak kajian yang menunjukkan kesan positif dasar liberalisasi kewangan terhadap sistem perbankan, terdapat juga kajian yang menunjukkan bahawa liberalisasi kewangan sebenarnya tidak memberi manfaat kepada semua negara yang melaksanakannya. Dapatan ini seiring dengan kajian yang dilakukan oleh Antoni, Mansor dan Md Zyad (2009) mendapati sesebuah negara yang mengamalkan dasar liberalisasi kewangan cenderung untuk mendedahkan negara tersebut kepada risiko peningkatan kekerapan berlaku krisis kewangan¹⁰. Hal ini merupakan bukti yang menunjukkan bahawa pasaran kewangan dunia mempunyai kaitan yang kuat.

Dalam konteks Malaysia, dasar liberalisasi kewangan yang diumumkan oleh kerajaan Malaysia pada 27 April 2009 yang lalu, dilaksanakan dalam keadaan persekitaran ekonomi dunia yang tidak menentu kesan daripada krisis gadai janji sub-prima di Amerika Syarikat. Kesan daripada perlaksanaan liberalisasi ini, perbankan Islam terpaksa berhadapan dengan isu keupayaan mereka untuk bersaing secara berkesan dalam persekitaran ekonomi yang terbuka akibat daripada wujudnya jurang kemahiran dalam bidang yang kritikal seperti bidang pengurusan kredit dan pengurusan risiko. Persaingan yang wujud adalah hasil daripada kemasukan perbankan Islam asing dan mewujudkan kepelbagaian peserta dalam industri ini. Walaupun dari sudut positif bank akan memperoleh peningkatan kadar keuntungan yang besar, namun secara tidak langsung industri perbankan Islam juga tertakluk kepada kemungkinan kerugian yang

¹⁰ Antoni, Mansor dan Md. Zyad "Impak Liberalisasi Sektor Kewangan Terhadap Penerimaan Seignorage Bagi Ekonomi Malaysia dan Indonesia," Persidangan Kebangsaan Ekonomi Malaysia (PERKIM VI) Memacu Pembangunan Ekonomi Dalam Ketidaktentuan Persekitaran Global, (Kuantan :Pahang, 2009)

besar atau krisis kewangan akibat daripada peralihan sistem kewangan daripada yang terkawal kepada sistem terbuka¹¹.

Walaubagaimanapun, liberalisasi kewangan mempunyai peluang untuk dijayakan terutama menjadikan Malaysia sebagai pasaran perbankan Islam sedunia seperti di London yang berjaya menarik pelabur dan menjadikannya hub kewangan konvensional antarabangsa. Selain itu, impak lain melalui pelaksanaan liberalisasi kewangan menurut King dan Ross (1993), keterbukaan kewangan juga dipercayai boleh menambah kekayaan negara¹². Kesan tersebut dapat dibuktikan melalui langkah Malaysia dalam meliberalisasi akaun modal yang telah meningkatkan kecekapan alokasi sumber-sumber pengeluaran negara dan meningkatkan kecekapan sektor kewangan. Jadi disini, liberalisasi kewangan tersebut mampu memberi faedah kepada perbankan Islam dan dalam masa yang sama memberi impak positif terhadap ekonomi dan kerajaan. Faedah yang paling jelas ialah keterbukaan kewangan membolehkan kerajaan yang mempunyai kadar tabungan yang rendah dapat meminjam daripada pelabur-pelabur antarabangsa pada kadar bunga yang berpatutan tanpa menimbulkan kesan asakan luar terhadap pelabur domestik.

Selain negara-negara membangun menjadi lebih terbuka dan liberal daripada segi kecukupan modal, liberalisasi kewangan berjaya menarik masuk pelabur asing ke dalam negara membangun. Kemasukan modal asing dapat merangsang pembentukan modal dalam perbankan dan pertumbuhan ekonomi domestik. Modal asing merupakan sumber pembiayaan pelaburan domestik yang seterusnya diharapkan dapat meningkatkan daya saing ekonomi dan pembangunan dalam institusi perbankan. Modal asing membolehkan

¹¹ Claudia, G., Philip, M., & Edward, (2004) "Analisis Penentu Kecekapan Bank di Itali," *Jurnal Ekonomi dan Sains Gunaan*, no.36 (2004), 215-227.

¹² King, Robert & Ross Levine, "Finance and Growth: Schumpeter Might Be Right," *Quarterly Journal of Economic* (1993), 108.

sesuatu institusi seperti perbankan Islam menjadi lebih efisien melalui pengkhususan yang merendahkan kos. Pelaburan asing juga dapat memperbaiki tingkat teknologi dan menjadikan kerja lebih kompetitif. Namun, isu yang timbul adalah keterbukaan akan menambah risiko terhadap tingkat aktiviti ekonomi atau dalam erti kata lain aliran keluar dan masuk modal yang cepat dan besar akan menyebabkan aktiviti arbitraj seterusnya memberi kesan yang besar kepada kestabilan nilai matawang. Tambahan lagi, tidak semua negara Asia bersedia membuka pasaran kerana masing-masing mahu melindungi kepentingan dalam negara sendiri¹³.

Bukan itu sahaja, malah industri perbankan yang bergantung kepada modal asing berpotensi untuk menimbulkan masalah pergantungan terhadap sumber modal asing dan teknologi. Pergantungan ini akan menyebabkan perkembangan dalam industri perbankan ini tidak dapat dikekalkan kerana bekalan modal berkurang atau terhenti. Ini dapat dibuktikan semasa berlakunya krisis kewangan yang menular dirantau Asia¹⁴. Sehubungan dengan itu, pengkaji merasakan kajian berkaitan implikasi dasar liberalisasi kewangan terhadap perbankan Islam perlu dilakukan bagi melihat kesan terhadap prestasi perbankan khususnya dari aspek permodalan, kecairan. Dalam perspektif ekonomi Islam juga membenarkan kebebasan dalam pasaran namun perlu wujud keseimbangan (*iqtisād*) dan tidak wujud pihak yang dominan serta penindasan. Pasaran perlu bebas menjalankan aktivitinya dan tidak boleh wujud gangguan sehingga mengakibatkan rosaknya keseimbangan pasaran. Ia perlu berjalan secara adil dan masih wujud peranan kerajaan bagi mengawal dan memastikan pasaran berjalan dengan sempurna dan adil serta tidak wujud penguasaan pasaran oleh pemilik modal.

¹³ Mathieson, Donald J & Liana Rojas Suarez, *Liberalization of The Capital Account: Experience and Issue*, IMF Occasional Paper (Washington: DC IMF, 1993).

¹⁴ Hansson, Pontus and Lars Jonung, "Finance and Economic Growth: The Case of Sweden," *Research in Economics* No.51, (Washington: DC, 1997)

Jadi sebagai kesimpulan, melihat kepada isu dan permasalahan di atas ternyata perlunya satu analisis bagi menilai kembali pelaksanaan dasar liberalisasi sedia ada samada perlu diperluaskan ataupun sebaliknya. Justeru pengkaji merasakan kajian berkaitan implikasi dasar liberalisasi kewangan terhadap perbankan Islam perlu dilakukan bagi melihat kesannya terhadap prestasi perbankan Islam khususnya dari aspek permodalan, kecairan dan kualiti aset.

1.3 PERSOALAN KAJIAN

Berdasarkan kepada pernyataan masalah di atas, terdapat tiga persoalan kajian yang akan diutarakan dalam tesis ini. Persoalan-persoalan kajian tersebut adalah seperti berikut:

- i. Apakah yang dimaksudkan dengan dasar liberalisasi sektor perkhidmatan kewangan ?
- ii. Apakah teori dan konsep yang digunakan dalam dasar liberalisasi sektor perkhidmatan kewangan dari perspektif Islam?
- iii. Apakah kesan pelaksanaan dasar berkaitan dasar liberalisasi perkhidmatan kewangan Malaysia dengan mengambil kira sektor perbankan Islam Malaysia?
- iv. Adakah dasar ini mampu menjadikan perbankan Islam peneraju utama sektor kewangan negara mengatasi sektor kewangan konvensional, selaras dengan usaha kerajaan untuk menjadikan Malaysia sebagai pasaran kewangan Islam sedunia?
- v. Apakah implikasi dasar liberalisasi kewangan terhadap aspek permodalan, kecairan dan kualiti aset dalam perbankan Islam di Malaysia?

Kesemua persoalan-persoalan kajian ini penting bagi mengenalpasti kesan dasar liberalisasi kewangan terhadap kecukupan modal, kualiti aset dan kecairan dalam perbankan Islam di Malaysia.

1.4 OBJEKTIF KAJIAN

Kajian ini adalah bertujuan untuk melihat kesan dasar liberalisasi kewangan terhadap kewangan Islam dalam aspek permodalan, kecairan dan kualiti aset. Penulis juga mengenalpasti beberapa objektif khusus bagi memastikan kajian ini terlaksana dan tercapai sepenuhnya. Antara objektifnya ialah:

- i. Menjelaskan teori dan konsep dasar liberalisasi sektor perkhidmatan kewangan dari perspektif Islam dan konvensional serta perlaksanaannya di Malaysia
- ii. Menganalisis impak pelaksanaan dasar liberalisasi sektor perkhidmatan kewangan terhadap aspek permodalan, kecairan dan kualiti aset perbankan Islam di Malaysia.
- iii. Mengemukakan implikasi dasar berkaitan pelaksanaan dasar liberalisasi perkhidmatan kewangan Malaysia dengan mengambil kira sektor perbankan Islam di Malaysia.

Kesemua objektif di atas adalah bertujuan untuk melihat dan menilai sejauhmana kesan dasar kewangan yang telah dilaksanakan secara berperingkat dan mampu memberi impak positif ke atas kecukupan modal, kecairan dan kualiti aset sehingga menjadikan industri perbankan Islam Malaysia sebagai hub kewangan dunia.

1.5 KEPENTINGAN KAJIAN

Hasil dapatan kajian ini mampu memberi sumbangan secara tidak langsung kepada pihak yang terlibat dalam melaksanakan polisi serta menggubal dasar dan menguruskan kewangan negara iaitu BNM dan pihak institusi perbankan Islam. Selain itu, kajian ini juga adalah sumber rujukan kepada ahli-ahli akademik yang mengkaji berkaitan institusi perbankan dan kewangan negara.

Dengan adanya kajian ini pembaca akan lebih jelas berkaitan kesan dasar yang telah digubal oleh kerajaan ini mampu menjadikan kewangan Islam peneraju utama sektor kewangan utama negara selaras dengan hasrat kerajaan untuk meletakkan Malaysia sebagai pasaran kewangan Islam sedunia. Melalui kajian ini juga, kesan dasar kewangan diteliti melalui ciri-ciri spesifikasi bank yang digunakan sebagai ukuran kepada keberkesanaan dasar yang telah dilaksanakan. Dengan itu, dapatan kajian ini dapat memberi maklumat kepada penggubal dasar kewangan dalam meregulasi atau menambahbaik dasar yang dilaksanakan bagi mencapai sasaran yang telah ditetapkan.

Penemuan empirikal yang diperoleh dalam kajian ini boleh dijadikan bahan rujukan dan artikal yang akan menyokong hasil kajian pada masa hadapan terutama kepada pengkaji yang akan mendalami berkaitan sektor perbankan Islam. Bukti empirikal yang ditunjukkan dalam kajian ini dapat membuktikan kesan dasar yang digunakan terhadap prestasi perbankan Islam tempatan khususnya dalam kecukupan modal, kecairan dan kualiti aset. Selain itu, kajian ini turut membincangkan berkaitan sejarah penubuhan perbankan Islam dan pelaksanaan dasar liberalisasi kewangan di Malaysia seawal tahun 1978.

Dalam kajian ini, data mikro yang diaplikasikan membolehkan saluran ini dikaji dengan lebih terperinci. Dapatan kajian ini dapat memberi maklumat yang lebih terperinci

berkenaan tindak balas dan respond bank terhadap perubahan dasar. Hal ini amatlah penting kerana kedua-dua pihak mempunyai objektif yang berlainan, di mana bank berusaha untuk memaksimumkan keuntungan, manakala pihak penggubal dasar kewangan berusaha untuk meningkatkan pertumbuhan negara.

Selain itu, kajian ini membantu pengurusan perbankan merangka strategi bagi mengelakkan daripada risiko berlaku dalam modal, kecairan dan kualiti aset. Bagi pengawal selia, kajian ini mempunyai potensi untuk menjadi rujukan dalam membentuk kerangka kawal selia yang lebih menyeluruh bagi tujuan meningkatkan kestabilan dalam institusi perbankan. Kesimpulannya, bagi mewujudkan beberapa strategi jangka panjang negara, analisis perlu dilakukan terlebih dahulu bagi menambah baik dasar yang sedia ada bagi memajukan pasaran kewangan Islam.

1.6 SKOP DAN LIMITASI KAJIAN

Kajian ini adalah berkait rapat dengan dasar liberalisasi yang telah dijalankan sejak tahun 2000 sehingga tahun 2013. Tiga model dibentuk menggunakan modal, liabiliti dan kualiti aset sebagai pembolehubah bersandar. Terdapat tiga aspek penting yang menjadi tumpuan dalam kajian ini. Pertama, kajian tertumpu kepada kesan dasar liberalisasi kewangan ke atas kualiti aset, liabiliti dan modal dalam perbankan Islam¹⁵. Kedua, teori dan konsep yang digunakan dalam dasar kewangan dan akhir sekali membina model bagi membuktikan keberkesanan dasar.

Bagi menjadikan kajian ini lebih fokus, beberapa limitasi kajian ditetapkan seperti berikut:

¹⁵ Tumpuan kajian hanya tertumpu ke atas perbankan Islam tempatan.

i. Limitasi dan Skop Kajian

Fokus utama kajian ini ialah melihat kesan liberalisasi kewangan terhadap perbankan Islam tempatan dan tumpuan diberikan terhadap tiga aspek penting yang menjadi fokus iaitu kecukupan modal, kecairan dan kualiti aset.

ii. Limitasi Pembolehubah Kajian

Pembolehubah kajian yang digunakan dalam tesis ini terdiri daripada pembolehubah liberalisasi kewangan yang diambil daripada KAOPEN. Manakala bagi pembolehubah spesifikasi bank, pembolehubah yang dipilih adalah kecukupan modal, kecairan, kualiti aset, pinjaman tidak berbayar, jumlah aset dan pembiayaan. Manakala pembolehubah polisi monetari yang dipilih dalam kajian adalah Sekuriti Kerajaan Malaysia, kadar bunga jangka pendek dan penawaran wang. Akhir sekali pembolehubah makroekonomi yang dipilih adalah Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK) dan inflasi. Pemilihan pembolehubah ini berdasarkan kajian lepas yang mengkaji berkaitan dasar liberalisasi kewangan terhadap institusi perbankan.

iii. Limitasi Tempoh Kajian

Tempoh kajian bermula daripada tahun 2000. Tempoh ini dipilih kerana beberapa langkah liberalisasi telah diambil turut memberi kesan kepada kelakuan bank, iaitu institusi Sistem Perbankan Tanpa Faedah (SPTF) dibenarkan untuk menubuhkan cawangan perbankan sepenuhnya. Sebelum ini, kemudahan dan produk perbankan Islam hanya ditawarkan melalui 'jendela' perbankan Islam dalam cawangan perbankan konvensional. Kebenaran untuk membuka cawangan

perbankan Islam sepenuhnya telah memberi kesan kepada perkembangan perbankan Islam. Selain itu, pada tahun 2000 diambil sebagai tahun permulaan kajian kerana pada tahun ini kerajaan Malaysia telah melancarkan Pelan Induk Sektor Kewangan (PISK) 2001-2010¹⁶ yang merupakan pelan pembangunan sektor kewangan Malaysia untuk jangka masa 10 tahun bagi meletakkan kepentingan sektor perbankan Islam sebagai komponen penting sistem kewangan Malaysia.

Dasar liberalisasi yang telah dijalankan pada tempoh ini adalah lebih drastik berbanding tahun sebelumnya. Antara dasar liberalisasi yang telah dilaksanakan adalah memberi lesen kepada perbankan Islam asing untuk membuka cawangan di Malaysia¹⁷. Manakala tahun 2013 pula merupakan tahun terkini kajian dilaksanakan. Semua peristiwa ini diambil kira bagi menggambarkan kesan daripada langkah liberalisasi yang dijalankan bagi mengukuhkan lagi sektor perbankan.

iv. Limitasi Subjek Kajian

Subjek kajian ini hanya tertumpu kepada implikasi dasar liberalisasi terhadap kecukupan modal, kecairan dan kualiti aset. Tiga indikator ini penting bagi mengukur prestasi sesebuah bank seperti pembolehubah modal adalah pengukur

¹⁶ Bagi memperkasakan institusi perbankan Islam, kerajaan Malaysia telah menyediakan satu pelan sektor kewangan untuk tempoh 10 tahun iaitu 2011-2020. Pelan ini menyediakan persekitaran yang kondusif bagi mengembeling jumlah aliran kewangan Islam yang lebih tinggi daripada pelbagai peserta pasaran untuk disalurkan melalui instrument kewangan Islam yang inovatif. Antara isi kandungan PISK adalah: i. Menguasai 20% daripada pasaran perbankan Islam ii. Mempunyai modal yang kukuh dan besar serta menawarkan produk dan perkhidmatan yang komprehensif, iii. Berlandaskan rangka kerja Syariah dan pengawalseliaan yang sesuai, iv. Di sokong oleh institusi kehakiman bagi menyelesaikan isu-isu perundangan dalam perbankan Islam, v. Di sokong oleh tenaga kerja yang terlatih dan mempunyai kemahiran yang diperlukan, Vi. Meletakkan Malaysia sebagai pusat kewangan serantau, Bank Negara Malaysia, *Financial Sector Masterplan*, (Kuala Lumpur: 2010)

¹⁷ Bank Negara Malaysia, http://www.bnm.gov.my/microsites/financial/0204_ib_takaful.htm#res, dicapai 21 April 2015

kepada kestabilan dan keteguhan institusi bank dalam menghadapi sebarang kejutan terhadap kunci kira-kira. Manakala bagi kecairan pula menunjukkan tahap kemampuan bank memenuhi permintaan deposit, permintaan pembiayaan dan menampung pembayaran dan perbelanjaan operasi. Akhir sekali, kualiti aset menunjukkan tingkat relatif pinjaman bermasalah yang dimiliki oleh bank dan pengawal selia akan memaksa bank untuk mengiktiraf kerugian tersebut seterusnya memperuntukkan rizab kerugian pinjaman bagi menampung kerugian masa depan. Sehubungan itu, tiga indikator ini akan dijadikan sebagai pembolehubah bersandar dan akan mewujudkan tiga model bagi membuktikan kesan terhadap dasar liberalisasi kewangan yang sedang dijalankan.

v. Limitasi Data Kajian

Kajian ini menggunakan data tahunan yang diperoleh daripada laporan tahunan setiap bank Islam tempatan bagi tempoh 2000 sehingga 2013. Data tahunan ini dipilih bagi menggambarkan prestasi perbankan bagi setiap pembolehubah. Berdasarkan laporan tahunan tersebut, data berkaitan spesifikasi bank seperti jumlah aset, kecairan, modal diperoleh. Manakala bagi data makroekonomi diambil daripada sumber berautoriti seperti Statistik Kewangan Antarabangsa (*International Financial Statistics, IFS*) dan Bank Dunia (*World Bank*). Manakala bagi data monetari pula diambil daripada Buletin Statistik Bank Negara Malaysia (BNM). Bagi pembolehubah liberalisasi kewangan, data tersebut diambil daripada laman sesawang Chinn-ito Indeks (KAOPEN). KAOPEN adalah indeks yang mengukur tahap keterbukaan kewangan negara. Indeks ini mula diperkenalkan oleh Chinn dan Ito dalam artikel yang bertajuk “*A New Measure of Financial Openness*,” Pembolehubah yang direkodkan adalah sekatan ke atas

urusniga kewangan merentas sempadan berdasarkan laporan tahunan IMF dalam pertukaran dan sekataran pertukaran (AREAER).

Sebanyak 10 buah bank tempatan yang mengamalkan perbankan Islam terlibat dalam kajian ini. Kajian ini tertumpu kepada perbankan Islam milikan tempatan kerana perbankan Islam telah menunjukkan pertumbuhan yang sangat memberangsangkan. Ini dapat digambar oleh pertumbuhan tinggi daripada aset industri perbankan Islam di Malaysia yang meningkat sebanyak kira-kira 30 peratus sejak penubuhannya pada tahun 1983. Memandangkan penubuhan perbankan Islam di Malaysia yang semakin meningkat, maka ini adalah masa yang sesuai bagi mengkaji perkaitan dasar liberalisasi kewangan terhadap perbankan Islam di Malaysia.

1.7 DEFINISI OPERASIONAL

Kajian ini melihat beberapa kata kunci. Kata-kata kunci tersebut ialah implikasi, dasar, liberalisasi kewangan dan perbankan Islam. Untuk memudahkan kajian ini, kata-kata kunci berkenaan memerlukan definisi operasional masing-masing. Ianya dihuraikan secara terperinci dalam subtopik berikut:

i. Implikasi

Dalam kajian ini implikasi merujuk kepada kesan, akibat, hasil daripada dasar-dasar kewangan yang telah dilaksanakan. Kesan tersebut meliputi kesan positif mahupun negatif terhadap dasar yang telah dilaksanakan.

ii. Dasar

Dasar ialah satu hasrat yang kebiasaanya akan ditentukan oleh kerajaan yang sering berubah bagi menyelesaikan sesuatu masalah atau mencapai sesuatu objektif¹⁸.

iii. Liberalisasi Kewangan

Liberalisasi kewangan merujuk kepada siri perubahan peraturan dan perundangan yang membolehkan pelabur asing membeli aset domestik dan warganegara domestik melabur dalam aset asing, yang seterusnya menyebabkan pasaran sekuriti domestik menjadi satu bahagian integral daripada pasaran modal dunia. Ini bermaksud liberalisasi kewangan merujuk kepada mobiliti modal, keterbukaan akaun modal atau liberalisasi akaun modal. Dasar ini dilaksanakan menerusi pelonggaran syarat pemegang ekuiti, penerimaan deposit dari luar yang lebih fleksibel, pelonggaran syarat keluar masuk modal serta pemberian insentif kepada pelabur asing. Usaha ini boleh meningkatkan aliran masuk modal menerusi aliran masuk pelabur asing dan pelabur portfolio¹⁹. Pemansuhan sekatan ini membolehkan pelabur asing mengakses pasaran modal domestik dan pelabur tempatan juga dapat mengakses pasaran modal asing dengan lebih mudah²⁰.

iv. Perbankan

Definasi bank diistilahkan sebagai institusi yang menawarkan perkhidmatan kewangan seperti jagaan wang, pertukaran mata wang, pemberian pinjaman dan menerima pertukaran bil.

¹⁸ Dewan Bahasa dan Pustaka, *Kamus Ekonomi* (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1997).

¹⁹ O'Donnell, *Liberalization of Capital Movement and Financial Services in The OECD Area Paris* (United State: Organization for Economic Cooperation and Development 1990).

²⁰ Ramcharran H. & Kim, D., "Estimating The Dynamic Impact of Financial Liberalization on Equity Returns in Southest Asian Market," *The Multinational Business Review* 16, no. 1 (2008), 101-113.

v. Perbankan Islam

Perbankan Islam didefinisikan sebagai perbankan yang selaras dengan sistem nilai dan metos Islam. Dengan erti kata lain, ia merupakan institusi yang diwujudkan untuk menyediakan kemudahan dan perkhidmatan bank khususnya kepada umat Islam yang berlandaskan syarak. Ini bermakna, perbankan Islam bermaksud pelaksanaan operasi perbankan yang berlandaskan kepada prinsip yang ditetapkan Islam. Ia juga merupakan instisusi kewangan yang berobjektif untuk mengimplementasikan prinsip ekonomi dan kewangan Islam dalam arena perbankan²¹.

1.8 KAJIAN LEPAS

Tinjauan kajian dilakukan bertujuan untuk melihat kajian-kajian yang telah dibuat sebelum ini, sebagai rujukan dan untuk memberi gambaran umum kepada penulis tentang permasalahan yang dikaji. Selain itu, ia juga dapat dijadikan garis panduan kepada penulis untuk melaksanakan kajian ini supaya lebih kemas dan teratur.

1.8.1 Dasar Liberalisasi dan Sektor Perbankan Islam

Beberapa kajian berkaitan dasar liberalisasi kewangan ini telah menjadi panduan penulis bagi melihat kesan dalam perbankan Islam. Terdapat beberapa kajian empirikal telah dijalankan bagi menilai kesan liberalisasi kewangan terhadap perbankan menggunakan teknik statistik yang berbeza seperti menggunakan analisis regrasi dan nisbah. Antara kajian yang berkaitan dengan implikasi dasar liberalisasi kewangan terhadap perbankan

²¹ Mohamad Zaim et. al, "Perbankan Islam di Malaysia: Tinjauan Strategi Pengukuhanannya," *Labuan e-Journal of Muamalat and Society*, no. 9 (2015), 48.

Islam yang membawa kepada kecekapan sektor perbankan ialah Chow Fah Yee dan Eu Chye Tan (1998)²² menganalisis kestabilan sektor perbankan tempatan dan kesan akibat daripada pelaksanaan dasar liberalisasi kewangan sektor perbankan di Malaysia. Pengkaji menggunakan dua teknik. Pertama, dengan menggunakan data daripada bank tempatan di Malaysia bagi menilai kecekapan sektor perbankan sebelum liberalisasi dan selepas liberalisasi. Kedua, analisis nibah kos menggunakan dua siri data iaitu sebelum dan selepas liberalisasi kewangan. Keputusan menunjukkan bahawa kesemua bank tempatan yang dikaji bertambah cekap kecuali salah satu bank tidak menjadi cekap selepas sektor perbankan diliberalkan.

Dapatan itu disokong oleh Hardy, D.C. dan Patti, E.B. (2001)²³, menjelaskan berkaitan perubahan dalam perbankan dan kecekapan bank di Pakistan. Data diambil daripada (tahun 1988-1997) semasa revolusi dan (tahun 1993-1997) selepas revolusi yang diambil daripada 33 buah bank dengan menggunakan pembolehubah keuntungan, jumlah kos, rizab berkanun, pinjaman antara bank, jumlah aset dan kadar faedah. Hasil kajian mendapati liberalisasi kewangan telah menyumbang kepada kecekapan pada bank di Pakistan yang membawa kepada peningkatan kepada prestasi dan kecekapan sesebuah bank. Keuntungan bank juga meningkat dengan ketara melebihi peningkatan kos.

Hasil kajian berkaitan dengan peningkatan kecekapan telah di sokong oleh Santoh Kumar Das (2010)²⁴ yang menerangkan berkaitan dengan liberalisasi kewangan dan kecekapan sektor perbankan di India yang telah mengalami proses transformasi yang ketara pada industri perbankan sejak permulaan liberalisasi kewangan pada tahun 1990-

²² Yee, Chow Fah & Tan, Eu Chye, "Banking Sector Stability and Financial Liberalization: Some Evidence From Malaysia," (*Journal of Economics* 32, no.2, 1998).

²³ Hardy, D.C & Patti, E.B, "Bank Reform and Bank Efficiency in Pakistan," (International Monetary Fund Working Paper, Washington, 2001), 1-34.

²⁴ Santoh Kumar Das, "Financial Liberalization and Banking Sector Efficiency: India Experience," (Persidangan Kewangan ke-12, Mumbai, 11-12 Mac 2010).

an. Pengkaji telah menganalisis prestasi sektor perbankan India sebelum dan selepas liberalisasi kewangan bertujuan untuk mengukur kecekapan kos sektor perbankan di India semasa liberalisasi kewangan dijalankan. Hasil kajian menunjukkan bahawa selepas liberalisasi kewangan tiada perubahan ketara dalam kecekapan kos bank tempatan. Selain itu, sedikit penurunan dalam kecekapan kos bank tempatan dalam tempoh pasca reformasi. Satu perbandingan antara pelbagai kumpulan bank dalam tempoh pasca reformasi menunjukkan, bank swasta menjadi lebih cekap berbanding dengan bank tempatan dan bank-bank asing. Bagaimanapun, kajian ini mendapati bank-bank tempatan menjadi lebih efisien dari segi kos daripada sektor swasta dan bank-bank asing.

Berbeza dengan kajian yang dilakukan oleh Abu Dzarr Muhammad Rus et. al (2011)²⁵ mengkaji berkaitan kecekapan bank komersial di Malaysia semasa liberalisasi kewangan dan mendapati bank konvensional domestik menjalankan operasi perbankan Islam mempunyai teknologi menjimatkan kos berbanding bank-bank yang lain. Walau bagaimanapun, bank Islam yang agak baru beroperasi mungkin memerlukan lebih masa lagi untuk bersaing kerana pengkaji mendapati operasi bank Islam kurang cekap. Manakala bank konvensional yang mempunyai subsidiari bank Islam tidak menunjukkan kesan pembaikan kecekapan dalam tempoh kajian dijalankan (tempoh sampel). Oleh itu, dasar kerajaan untuk meningkatkan kecekapan bank di Malaysia terutama bank domestik melalui kemasukan bank Islam asing dan kemunculan bank Islam subsidiari bagi tempoh sampel masih lagi belum tercapai.

Kemasukan bank asing ini akan mewujudkan persaingan antara bank asing dan tempatan. John Williamson dan Molly Mahar (1998)²⁶ dengan melihat kesan liberalisasi

²⁵ Abu Dzarr Muhammad Rus, Mariani Abdul Majid & Abu Hassan Shaari Mohd Nor, "Liberalisasi Kewangan dan Kecekapan Kos Pentadbiran Islam dan Konvensional: Pendekatan Analisis Stokastik," *Jurnal Ekonomi Malaysia*, 45 (2011), 89-100.

²⁶ John Willams & Molly Mahar, "A Survey of Financial Liberalization," *Essays in International Financial*, no. 211 (1998).

kewangan terhadap 34 buah negara yang berbeza meliputi negara membangun dan negara industri sebagai sampel kajian bagi tempoh 1973 sehingga 1996. Perbandingan antara negara dilakukan dengan membandingkan faktor kawalan kredit, kadar bunga, halangan pasaran, penswastaan, KDNK dan aliran modal asing serta melihat kesan liberalisasi kewangan terhadap semua negara tersebut. Hasil kajian mendapati liberalisasi kewangan membawa kepada peningkatan dalam kadar faedah. Kesan lain dapat dilihat dalam kadar tabungan yang semakin meningkat dan peningkatan dalam kadar pinjaman bank yang tidak berbayar. Berlakunya keluar masuk modal asing dalam jangka masa yang singkat.

Bagi mengelakkan berlakunya ketidakstabilan institusi perbankan akibat daripada aliran keluar masuk modal asing yang tidak menentu, Jiang Yu Weng (2006)²⁷ menyatakan dalam perkhidmatan kewangan tidak semestinya melibatkan aliran modal secara besar-besaran tetapi memerlukan kawalan modal yang cekap. Kenyataan ini dibuat berdasarkan hasil kajian yang dilakukan berkaitan dasar liberalisasi kewangan di Asia Timur dan pengajaran yang boleh diambil daripada negara Cina terhadap kawalan liberalisasi yang dijalankan. Kajian ini juga melihat pelaksanaan liberalisasi kewangan di beberapa buah negara di Asia seperti Indonesia, Malaysia, Cina, Singapura dan Korea serta pengal

Tambahan lagi, menurut Mattar Nijie (2006)²⁸ campur tangan kerajaan adalah antara faktor penting yang membawa kepada kecekapan sektor perbankan di Malaysia. Keputusan ini bertentangan dengan ramalan teori popular bahawa campur tangan kerajaan tidak membawa kepada kecekapan sektor perbankan. Dapatan ini adalah

²⁷ Jiang Yu Wong, "Financial Liberalization in East Asia: Lessons From Financial Crises and The Chinese Experience of Controlled Liberalization," *Journal of World Trade*, Forth Coming (2006).

²⁸ Matar Nijie, "Impact of Financial Liberalisation on The Productive Efficiency of The Banking Industry in Malaysia," (Tesis Kedoktoran, Edith Cowan University Perth, Australia, 2006).

merujuk kepada kajian yang dijalankan berhubung dengan kesan liberalisasi terhadap kecekapan dan perkembangan sektor perbankan di Malaysia.

Selain itu, Cp Chandrasekhar (2008), menyatakan liberalisasi kewangan akan membawa kepada krisis perbankan pada tahun 1997. Kajian ini menjelaskan berkaitan kesan liberalisasi kewangan terhadap kerapuhan kewangan, aliran modal asing dan pelaburan domestik di India. Kesan liberalisasi di India telah membawa kepada kerapuhan sistem kewangan yang menggugat pasaran saham di India. Selain itu, berlaku kemerosotan ekonomi yang menjejaskan pembentukan modal ditambah dengan peningkatan defisit akaun semasa dan ketidakseimbangan akaun pembayaran.

Namun berbeza pula hasil kajian yang telah dilakukan oleh Mcherz Gil dan Daniel Kaufman (2000)²⁹ yang menunjukkan kekurangan ketelusan telah meningkatkan kebarangkalian krisis perbankan berikutan liberalisasi kewangan dijalankan. Dasar liberalisasi yang dijalankan tidak membawa kesan kepada krisis perbankan jika setiap negara memberi tumpuan kepada ketelusan aktiviti ekonomi, menilai dasar kerajaan yang ingin dilaksanakan dan pengawalseliaan bagi industri perbankan terutama dalam tempoh peralihan seperti liberalisasi kewangan. Keputusan ini diperoleh berdasarkan kajian yang dijalankan bagi menilai kekurangan ketelusan sektor perbankan dan kebarangkalian membawa kepada krisis perbankan semasa liberalisasi kewangan berlaku. Pengkaji menggunakan data daripada 56 buah negara dari tahun 1977 hingga 1997 dan membina sebuah model bagi membezakan antara tindak balas agregat, dasar kerajaan dan kesan akibat perbankan.

²⁹ Mcherz Gil & Daniel Kaufman, "Transparency Liberalization and Banking Crises," (*World Bank Policy Research Working Paper*, 2000).

Ia dikukuhkan lagi dengan kajian yang telah dilaksanakan oleh Choudhry Tanveer dan Jakob De Haan (2008)³⁰ yang mengkaji berkaitan kesan liberalisasi kewangan terhadap krisis perbankan menggunakan sampel negara-negara membangun dan maju bagi tempoh dari tahun 1981 sehingga tahun 2002. Pembolehubah yang terlibat adalah liberalisasi, penyeliaan, kredit kawalan, halangan pasaran, penswastaan, terma perdagangan, KDNK, susut nilai, kadar faedah, inflasi, M3, perdagangan dan kredit swasta. Hasil kajian mendapati, dasar liberalisasi dapat mengurangkan kemungkinan krisis sistematik yang mana bertentangan dengan kajian lepas bahawa liberalisasi kewangan meningkatkan kemungkinan berlakunya krisis perbankan.

Lebih memburukkan keadaan lagi, liberalisasi kewangan membawa kepada kesan negatif akibat daripada persaingan antara bank tempatan dan asing. Selain itu, langkah liberalisasi yang telah diambil membawa kepada peningkatan risiko kepada bank dan kemerosotan dalam kualiti pinjaman terutama kepada bank domestik. Keputusan ini diambil daripada kajian Adolfo Barajas Roberto Steiner dan Natalia Salazar (1999)³¹ kajian ini menganalisis langkah-langkah liberalisasi kewangan yang dijalankan pada tahun 1990. Fokus utama adalah membuka peluang kepada pelabur langsung asing untuk melabur. Menggunakan data tahunan untung rugi dari tahun 1985 hingga 1998 bagi 32 bank dengan menggunakan pembolehubah keuntungan, pulangan keuntungan, pelaburan domestik dan pelaburan langsung asing.

³⁰ Chow Fah Yee & Eu Chye Tan, *Financial Liberalization and Banking Crises*, (Munich: Germany 2008).

³¹ Adolfo Barajas Roberto Steiner & Natalia Salazar, *The Impact of Liberalization and Foreign Investment in Colombia* (Bogota: Colombia, 1999), 1-34.

1.8.2 Dasar Liberalisasi Perkhidmatan Kewangan dan Pertumbuhan Ekonomi Negara.

Implikasi dasar liberalisasi kewangan turut memberi kesan kepada prestasi sesebuah institusi perbankan. Umar Khalid (2006) dalam kajian yang dilakukan di institusi perbankan Pakistan bagi melihat prestasi sesebuah bank menunjukkan berlakunya sedikit peningkatan hasil daripada dasar penswastaan dan liberalisasi yang dijalankan. Peningkatan yang ketara dalam penunjuk CAMELS bagi keseluruhan sektor perbankan serta empat kumpulan bank yang menjadi sampel kajian dalam tempoh kajian. Faedah liberalisasi sektor perbankan akan lebih baik dalam jangka masa panjang. Metode kajian yang digunakan bagi analisis CAMELS sebagai penunjuk kewangan bagi menilai prestasi bank. Turut menyokong hasil kajian ini adalah Yakuob Elyah (2014) bahawa pembaharuan peraturan pelaksanaan kerajaan Malaysia sejak tahun 2010 telah membawa kepada peningkatan prestasi bank Islam di Malaysia. Kajian ini menggunakan model panel data bagi mengkaji hubungan antara liberalisasi kewangan, prestasi bank - bank Islam dengan pembaharuan peraturan.

Pankaj Mishra dan Surender Kumar Gupta (2012)³² juga bersetuju bahawa dasar liberalisasi yang dilaksanakan akan memberi impak yang positif kerana akan meningkatkan kuasa pasaran dan teknologi yang digunapakai dalam sistem perbankan serta berlaku penambahbaikan dalam peraturan serta pengawalseliaan. Dapatan ini diperoleh berdasarkan analisis yang telah dilakukan berkaitan kesan liberalisasi sektor perbankan terhadap ekonomi negara India. Kajian ini bertujuan melihat dasar dan langkah-langkah yang telah dilaksanakan bagi meliberalkan sektor perbankan di India

³² Pankij Mishra & Surender Kumar Gupta, "Liberalization of Banking Sector and Its Impaction India Economy," *International Journal of Research in Management and Technology* 2, no. 4 (2012), 36-47.

dalam tempoh 15 tahun yang lepas bermula dari tahun 1990 sehingga 2011 serta kesan liberalisasi kewangan kepada sektor perbankan di India ke atas kadar tabungan, pinjaman, KDNK, inflasi dan tingkat pelaburan dalam sektor perbankan.

Hasil dapatan kajian mendapati kesan positif terhadap langkah liberalisasi yang dilaksanakan adalah meningkatkan peranan kuasa pasaran, penambahbaikan peraturan, sistem penilaian pengawalselian CAMELS³³, peningkatan dalam teknologi yang digunakan dalam sektor perbankan. Pembaharuan yang dilakukan gagal membawa sistem perbankan di India setanding di peringkat antarabangsa dan sektor perbankan ini masih dikawal oleh kerajaan sebagai bank sektor awam yang menerajui dalam semua bidang rangkaian perbankan di negara itu.

Berbeza pula hasil kajian yang dilakukan oleh Agnes Bwire (2012)³⁴ yang menunjukkan hubungan negatif antara prestasi bank-bank di Kenya dengan liberalisasi kewangan. Hasil kajian ini diambil berdasarkan kajian yang menganalisis kesan liberalisasi kewangan terhadap prestasi kewangan bank milikan tempatan di Kenya. Pengkaji menggunakan pulangan keatas ekuiti sebagai kayu ukur terhadap prestasi kewangan. Selain itu indeks liberalisasi kewangan diukur menggunakan pembolehubah bebas seperti pembolehubah liberalisasi kewangan, deposit dan pertumbuhan kewangan. Analisis regrasi digunakan bagi menentukan kesan liberalisasi kewangan terhadap bank di Kenya.

³³ Kaedah sistem pengawasan utama yang diperkenalkan pertengahan 1980-an adalah dikenali sebagai sistem penilaian CAMEL yang dibangunkan oleh Perbadanan Insurans Deposit Persekutuan Negara Bersatu (FDIC). CAMEL merujuk kepada kompenan yang dinilai oleh system iaitu modal (*capital*), kualiti aset (*asset quality*), pengurusan (*management*), pendapatan (*earning*) dan kecairan (*liquidity*).

³⁴ Agnes Bwire “The Effects of Financial Liberalization on The Financial Performance of Commercial Bank in Kenya,” (*Master of Business Administration School of Business, University Nairobi*, 2014)

Menurut Samuel Adam dan John Agbemade (2012)³⁵ prestasi perbankan di bank Ghana juga menunjukkan kesan negatif terhadap pengurangan keuntungan pada bank-bank tempatan yang berpunca daripada persaingan dengan bank-bank asing dalam tempoh sebelum dan selepas liberalisasi ini dilaksanakan. Bagi mengelakkan dasar liberalisasi terus menyumbang kepada impak negatif dalam sektor perbankan, pembaharuan yang telah dilaksanakan dalam sektor perbankan akibat daripada langkah dasar liberalisasi yang telah dilaksanakan dahulu perlu dinilai semula bagi melihat sejauhmana keberkesanaan dasar yang telah dilaksanakan.

Jadi, hasil penilaian yang dilaksanakan dalam kajian Christian Roland (2010)³⁶, menilai sektor perbankan di India dengan memberi tumpuan kepada tiga dasar liberalisasi yang digubal bagi mengurangkan sekatan dalam kewangan. Satu indeks pengukur bagi menilai sama ada dasar yang dilaksanakan dapat memberikan kesan yang positif ke atas jumlah simpanan, pembentukan modal dan pembangunan kewangan dalam sektor perbankan di India bagi tempoh 1960 hingga 2005. Hasilnya, sejak bermulanya dasar liberalisasi kewangan keseluruhannya pada tahun 1991, tahap sekatan kewangan telah merosot. Selain itu, dasar liberalisasi ini tidak menunjukkan kesan positif terhadap simpanan, pembentukan modal dan pembangunan kewangan. Hasil kajian ini telah bertentangan dengan ramalan hipotesis liberalisasi kewangan.

Akhir sekali, Maxensius Tri Sambodo (2003)³⁷ berpendapat kesan positif dan negatif atau untung rugi daripada liberalisasi yang dijalankan tidak dapat dipisahkan. Keuntungan yang diperolehi ditentukan oleh sejauhmana ekonomi sesebuah negara

³⁵ Samuel Adam dan John Agbemade (2012) "Financial Liberalization and Banking Sector Performance in Ghana," *Journal of Business Management Vol.47* (2012)

³⁶ Christian Roland, "Banking Sector Liberalization in India," (Ninth Capital Market Conference in India Institute of Capital Market, 2010), 1-9.

³⁷ Maxensius Tri Sambodo, "Dampak Liberalisasi Ekonomi Terhadap Ekonomi Nasional," *Jurnal Ekonomi dan Pembangunan* 7, no.2 (2003), 9-45.

mempersiapkan diri untuk meningkatkan daya saing dan mencipta iklim yang kondusif bagi kegiatan pelaburan.

1.8.3 Dasar Liberalisasi Perkhidmatan Kewangan dan Pertumbuhan Ekonomi Negara.

Selain itu, dasar liberalisasi kewangan turut memberi kesan terhadap pembangunan negara seperti dalam kajian Mckinon, R.I. (1973)³⁸ juga berpendapat, dasar liberalisasi merupakan satu proses dan strategi untuk mencapai pertumbuhan ekonomi yang lebih cepat. Dapatan kajian ini turut di sokong oleh Shaw Edward (1973)³⁹ menegaskan berkenaan kepentingan liberalisasi kewangan untuk mencapai kestabilan dalam pertumbuhan ekonomi. Pengkaji mendapati bahawa liberalisasi kewangan akan menghapuskan gangguan dalam harga kewangan seterusnya boleh mengurangkan kebergantungan kepada tabungan asing dan menghalang pelarian modal. Dasar liberalisasi juga akan menghalang pelabur daripada menyebabkan inflasi dan mengurangkan penggunaan semasa dengan menggantikan dengan aset kewangan.

Klaus P. Fischer dan Martin Chenard (1997),⁴⁰ juga turut menyokong kesan positif terhadap pertumbuhan pesat, peningkatan kadar faedah selepas liberalisasi kewangan dilaksanakan. Pengkaji menganalisis berkaitan hubungan liberalisasi kewangan dan krisis perbankan serta menghuraikan konsep teori klasik bahawa liberalisasi kewangan akan meningkatkan bekalan wang. Kajian ini menggunakan data daripada 73 buah bank, ujian

³⁸ Mckinon R.I., *Money and Capital in Economic Development* (Washington D.C: Brooking Institution, 1973).

³⁹ Shaw Edward, *Financial Deepening in Economic Growth* (New York: Oxford University Press, 1973).

⁴⁰ Klaus P. Fischer & Martin Chenard, "Financial Liberalization Causes Banking System Fragility," (Working Paper Faculty Sciences and Administration, (Maxico:1997).

empirikal yang dijalankan berdasarkan sistem 3 persamaan serentak yang menggunakan ukuran risiko, perantaraan dan keuntungan sebagai pembolehubah.

Selain itu, Hussein, Khaled A (1999)⁴¹ turut menjelaskan liberalisasi kewangan dalam bentuk kadar bunga benar yang sesuai adalah pemacu kepada pertumbuhan ekonomi bagi membangunkan sistem kewangan. Peningkatan kadar bunga mendorong isi rumah meningkatkan tabungan dan ini merangsang regim pengantara kewangan dan seterusnya akan meningkatkan penawaran kredit kepada sektor swasta. Seterusnya kadar bunga benar yang positif juga mendorong pengagihan kredit dengan lebih cekap dan memberi kesan tambahan kepada pertumbuhan ekonomi.

Menurut Ross Levine (2001) menjelaskan kesan liberalisasi kewangan dapat meningkatkan fungsi pasaran domestik dan kewangan negara serta dapat mempercepatkan pertumbuhan ekonomi. Dapatan kajian juga mendapati liberalisasi kewangan di peringkat antarabangsa membawa kepada kelonggaran sekatan ke atas aliran portfolio antarabangsa dan cenderung meningkatkan kecairan pasaran saham. Kecairan pasaran saham membawa kepada peningkatan pertumbuhan produktiviti serta membawa kepada peningkatan memberangsangkan dalam kewangan domestik. Pengkaji menilai tahap kecekapan bank selepas membuka pasaran kewangan kepada bank asing, pengkaji telah menggunakan data perakaunan bank daripada 80 buah negara dari tahun 1995 hingga 1998. Bagi mengukur liberalisasi dan kecairan pasaran saham, kajian telah dijalankan ke atas data siri masa pasaran saham. Bagi mengukur kecairan pasaran saham, pengkaji menggunakan nisbah nilai yang diniagakan yang menyamai saham yang diniagakan di pasaran saham dibahagikan dengan KDNK.

⁴¹ Hussein, Khaled A, "Finance and Growth in Egypt," (Workshop Organized by EPIC and ECES, (Cairo:24 July 1999)

Selain itu, Levine (2001)⁴² mengkaji liberalisasi kewangan antarabangsa dapat menambah baik fungsi pasaran kewangan dan bank tempatan dan seterusnya mempercepatkan lagi pertumbuhan ekonomi. Kajian yang dijalankan Geert Bekaert dan Campbell R. Harvey (2001)⁴³ juga menyokong liberalisasi mampu menambah fungsi pasaran kewangan. Beliau telah mengkaji peranan liberalisasi dalam makroekonomi dan pembangunan sektor kewangan. Kajian dijalankan adalah berbentuk deskriptif melalui hasil kajian yang lepas. Hasil kajian mendapati pasaran modal adalah penting bagi prospek pertumbuhan sektor kewangan sesebuah negara. Selain itu, pasaran modal perlu diliberalisasikan bagi membolehkan pelabur asing melabur dan pelabur tempatan dapat mempelbagaikan portfolio merentasi sempadan. Kesan liberalisasi kewangan juga tidak dikategorikan dalam pembaharuan ekonomi atau proksi bagi pembangunan pasaran modal dan pengantara kewangan. Namun wujud kesan positif daripada liberalisasi yang membawa kepada pertumbuhan ekonomi.

Kesan positif terhadap makroekonomi turut disokong oleh Romain Ronciere, Aaron Tornell dan Frank Western (2006)⁴⁴ dengan mengenal pasti kesan liberalisasi kewangan terhadap pertumbuhan ekonomi. Pengkaji menggunakan panel data dari tahun 1980 sehingga 2002 yang melibatkan 60 buah negara yang mempunyai maklumat berkaitan tarikh krisis kewangan dan liberalisasi kewangan yang dilaksanakan. Dapatan kajian mendapati liberalisasi kewangan membawa kepada pertumbuhan yang lebih cepat dalam jangka masa panjang. Namun krisis kewangan tetap akan berlaku dalam tahun tertentu selama liberalisasi kewangan dilaksanakan. Liberalisasi kewangan juga akan

⁴² Levine, R., "International Financial Liberalization and Economic Growth," *Review of International Economics*, No. 9(4), (2001), 688-702.

⁴³ Geert Bekaert dan Campbell R Harvey, *Economic Growth and Financial Liberalization* (New York: Colombia University, 2001), 3-45.

⁴⁴ Romain Ronciere, Aaron Tornell & Frank Western, "Decomposing The Effect of Financial Liberalization: Crises Vs Growth," *Journal of Banking and Finance* 30, no. 12 (2006), 3331-3348.

membawa kepada kerapuhan kewangan dan kadang-kadang akan berlaku krisis kewangan. Walaupun ia membawa kepada kesan krisis kemelesetan yang teruk, namun ia jarang berlaku. Oleh itu, kesan pertumbuhan dan pelaburan yang lebih besar dalam kewangan melebihi kesan krisis kewangan yang berlaku.

Akhir sekali, Abdul Abiad et. al (2008)⁴⁵ turut berpendapat, pembangunan kewangan membawa kepada kesan positif pada makroekonomi terutamanya kepada pertumbuhan dan produktiviti. Beliau juga melihat liberalisasi kewangan adalah cara terbaik bagi mencapai pembangunan sektor kewangan. Kajian ini berdasarkan data daripada 91 buah negara dari tahun 1973 hingga 2005. Pengkaji menggunakan kaedah pengkodan bagi mewujudkan indeks reformasi kewangan.

Namun Reinhort, Cermen dan Tokatlidis (2000)⁴⁶ tidak menyokong berkaitan impak positif terhadap dasar liberalisasi keatas pertumbuhan ekonomi. Ini kerana dalam kajian yang dilakukan terhadap reformasi kewangan yang berlaku di Sahara Afrika. Pengkaji membandingkan antara Sahara Afrika dengan 55 buah negara membangun yang lain bagi tahun 1970 hingga 1998 dengan melihat kepada penggunaan, tabungan, pelaburan, KDNK perkapita, mata wang dan kewangan serta keterbukaan pasaran. Hasil yang diperolehi daripada kajian ini menunjukkan bahawa negara Afrika tidak mampu menikmati pembangunan kewangan walaupun pelbagai usaha seperti dasar kewangan telah dibentuk bagi menangani masalah kadar kemiskinan dan hutang negara yang tinggi.

Joao Adelina De Faria et. al (2008)⁴⁷ turut menyokong bahawa liberalisasi tidak menunjukkan kesan positif ke atas inflasi dan pertumbuhan ekonomi. Sebaliknya

⁴⁵ Abdul Abiad, Enrica Detragiache & Thierry Tresselt, *A New Database of Financial Reforms* (Washington: International Monetary Fund, 2008).

⁴⁶ Reinhort, Cermen & Tokatlidis, "Financial Liberalization: The African Experience," *Journal of African Economies Supplement*, no.12 (2000), 53-88.

⁴⁷ Joao Adelina De Faria et. al, "Financial Liberalization, Economic Performance and Macroeconomic Stability in Brazil: An Assessment of The Recent Period," (Research Institution Depesquissa Economica e-Aplicada, 2008), 1-20.

membawa kesan yang buruk kepada Kelauaran Dalam Negara Kasar (KDNK) serta memberi kesan ketidakstabilan dari sudut makroekonomi. Pengkaji menggunakan pembolehubah makroekonomi dengan mewujudkan dua model iaitu indeks liberalisasi dan indeks integrasi kewangan. Kajian yang dijalankan Kaufmann, D et al (1993) juga sependapat mengatakan integrasi kewangan antarabangsa tidak menggalakkan pertumbuhan ekonomi negara-negara membangun berasaskan hujah bahawa modal secara relatifnya kurang penting bagi pembangunan ekonomi. Kajian Levine memberi tumpuan kepada kesan liberalisasi kewangan terhadap pertumbuhan ekonomi dalam jangka panjang melalui impak dasar liberalisasi kewangan terhadap pertumbuhan produktiviti dan seterusnya kepada pertumbuhan ekonomi.

1.8.4 Jurang Ilmiah Berdasarkan Kajian Lepas

Selepas membuat penelitian berkaitan kajian-kajian yang pernah dilakukan sebelum ini, jurang berkaitan dengan kajian ini telah dikenal pasti melalui kekurangan kajian empirikal yang sedia ada. Pertama, kebanyakan kajian terdahulu memberi lebih perhatian kepada kesan dasar dengan membandingkan sebelum dan selepas perlaksanaan. Walaubagaimanapun, kebanyakan negara yang telah meliberalisasikan kewangan mereka perlu membuat keputusan sama ada perlu membuka lebih banyak peraturan dan dasar kewangan bagi tujuan mengembangkan lagi industri perbankan Islam di Malaysia. Oleh itu, perlunya satu kajian baru bagi menilai kembali keberkesanan dasar ini disebabkan kurangnya tumpuan kajian lepas berkaitan keberkesanan dasar liberalisasi kewangan terhadap prestasi perbankan Islam khususnya terhadap nisbah modal, kecairan dan kualiti aset.

Kedua, kajian ini tertumpu kepada kesan dasar liberalisasi terhadap perbankan Islam milikan tempatan khususnya berkaitan prestasi perbankan Islam tempatan kerana bagi melihat prestasi perbankan Islam tempatan selepas kerajaan membenarkan perbankan asing membuka cawangannya di Malaysia akibat daripada kesan dasar liberalisasi yang dilaksanakan. Dalam menganalisis kesan liberalisasi kewangan, kebanyakan penyelidik telah memberi tumpuan kepada kesan liberalisasi dalam pelbagai bidang yang berbeza seperti kajian yang telah dilakukan oleh Dzarr Muhammad Rus (2011)⁴⁸, Hardy, D.C. dan Patti, E.B. (2001)⁴⁹, Santoh Kumar Das (2010)⁵⁰, yang hanya tertumpu kepada kecekapan sektor perbankan Islam akibat daripada dasar yang dilaksanakan. Adapun kajian lain yang mengaitkan kesan liberalisasi kewangan terhadap pertumbuhan ekonomi seperti Aaron Tornell dan Frank Western, Ross Levine (2001) dan Pankaj Mishra dan Surender Kumar Gupta (2012). Selain itu, Dzarr Muhammad Rus et. al (2011)⁵¹, telah mengaitkan faktor persaingan akibat daripada liberalisasi telah mendorong kepada kecekapan sesebuah institusi.

Ketiga, kajian ini juga melihat daya tahan sektor perbankan Islam tempatan terhadap ketidaktentuan ekonomi akibat daripada keterbukaan sistem perbankan Islam dengan membina tiga model kesan dasar liberalisasi terhadap nisbah modal, kecairan dan kualiti aset. Pembolehubah liberalisasi akan digunakan sebagai pembolehubah bebas bagi melihat kesannya terhadap nisbah modal, kecairan dan kualiti aset yang menjadi kayu ukur kepada prestasi sesebuah institusi perbankan. Berbeza dengan kajian lepas seperti

⁴⁸ Abu Dzarr Muhammad Rus, Mariani Abdul Majid & Abu Hassan Shaari Mohd Nor, "Liberalisasi Kewangan dan Kecekapan Kos Pentadbiran Islam dan Konvensional: Pendekatan Analisis Stokastik," *Jurnal Ekonomi Malaysia*, 45 (2011), 89-100.

⁴⁹ Hardy, D.C & Patti, E.B, "Bank Reform and Bank Efficiency in Pakistan," (International Monetary Fund Working Paper, Washington, 2001), 1-34.

⁵⁰ Santoh Kumar Das, "Financial Liberalization and Banking Sector Efficiency: India Experience," (Persidangan Kewangan ke-12, Mumbai, 11-12 Mac 2010).

⁵¹ Abu Dzarr Muhammad Rus, Mariani Abdul Majid & Abu Hassan Shaari Mohd Nor, "Liberalisasi Kewangan dan Kecekapan Kos Pentadbiran Islam dan Konvensional: Pendekatan Analisis Stokastik," *Jurnal Ekonomi Malaysia*, 45 (2011), 89-100.

Choudhry Tanveer dan Jakob De Haan (2008)⁵² dan Mcherz Gil dan Daniel Kaufman (2000)⁵³ yang hanya membuat penilaian sama ada liberalisasi kewangan punca kepada krisis kewangan ataupun sebaliknya. Kajian oleh Bekaert et. Al (2001)⁵⁴ pula menjelaskan liberalisasi dalam pasaran ekuiti bagi 95 buah negara dunia yang dikaji mampu meningkatkan secara purata satu peratus pertumbuhan ekonomi. Dalam kajian ini, liberalisasi kewangan memberi kesan positif kepada ekonomi negara melalui peningkatan pelaburan yang disebabkan oleh pengurangan kos modal dan peningkatan produktiviti. Begitu juga kajian yang dilakukan oleh Galindo et.al (2002) juga mendapati kesan positif pasaran kewangan yang lebih liberal terhadap pertumbuhan sektor ekonomi. Keputusan kajian ini menunjukkan liberalisasi kewangan, terutamanya dalam sektor kewangan tempatan meningkatkan kadar pertumbuhan sektor ekonomi yang lebih berintensifkan dana luaran berbanding dengan lain-lain sektor akibat pengurangan dalam kos dana luaran. Akhir sekali, memandangkan masih wujudnya jurang ilmiah berdasarkan kajian lepas yang berkaitan dengan implikasi liberalisasi kewangan terhadap perbankan Islam, maka diharapkan hasil kajian ini dapat memberi maklumat yang lebih seterusnya membantu dalam menambah baik dasar yang sedia.

1.9 KERANGKA STRUKTUR KAJIAN

Kajian ini dibahagikan kepada lima bab. Bab satu adalah penerangan lengkap mengenai bagaimana kajian ini dijalankan untuk menjadi panduan (*road map*) dalam melakukan kajian. Bab ini berkaitan pengenalan kajian yang meliputi latar belakang permasalahan

⁵² Chow Fah Yee & Eu Chye Tan, *Financial Liberalization and Banking Crises*, (Munich: Germany 2008).

⁵³ Mcherz Gil & Daniel Kaufman, "Transparency Liberalization and Banking Crises," (World Bank Policy Research Working Paper, 2000).

⁵⁴ Bekaert, G., Harvey, C. & Lundblad, C., "Emerging Equity Markets and Economic Development," *Journal of Development Economics*, 66,(2001), 465-504.

kajian, masalah kajian, persoalan kajian, objektif kajian, kepentingan kajian, skop dan limitasi kajian, kajian-kajian terdahulu serta kerangka struktur kajian.

Bab dua menyentuh berkenaan sejarah peralihan struktur ekonomi daripada sektor pertanian kepada sektor perkhidmatan. Kemudian, bab ini juga menerangkan definisi serta konsep dasar liberalisasi kewangan dalam perbankan Islam serta perlaksanaannya di Malaysia khususnya berkaitan institusi perbankan Islam. Bab ini kemudian menyentuh berkenaan liberalisasi kewangan dalam perbankan Islam. Selain itu, bab ini juga menerangkan impak liberalisasi kewangan terhadap sistem kawal selia dan sekatan, struktur kawal selia dan penyeliaan, urus niaga dan pertukaran asing serta penyertaan bank asing dalam sistem perbankan negara kita.

Perbincangan dalam bab tiga berkaitan metodologi yang akan digunakan dalam membuat penganalisan kajian dalam bab empat. Dalam bab ini, perbincangan akan melibatkan kaedah analisis yang diguna pakai dalam kajian, reka bentuk kajian, sampel kajian yang dipilih sebagai pembolehubah yang akan dimasukkan dalam model. Kemudian, bab ini juga menyentuh berkaitan modal asas yang jenis data beserta kaedah penganalisiannya dan yang terakhir mengenai definisi beberapa pembolehubah yang mempengaruhi modal, liabiliti serta kualiti aset bank-bank Islam tempatan dalam kajian ini.

Bab empat pula adalah keputusan kajian yang akan menganalisis kesemua hasil keputusan kajian yang diperolehi. Analisis hasil penganggaran adalah berdasarkan kepada hasil keputusan penganggaran yang dibuat terhadap pembolehubah-pembolehubah yang mempengaruhi tiga pembolehubah bersandar iaitu modal, kecairan dan kualiti aset perbankan Islam. Akhir sekali, bab lima akan merumuskan hasil kajian yang diperolehi dan kemudiannya diikuti perbincangan cadangan bagi penambahbaikan dasar kewangan yang sedia ada dan cadangan kajian yang boleh dijalankan pada masa akan datang.

1.10 KESIMPULAN

Topik dalam kajian ini amat penting dan menarik untuk dikaji. Pengumuman dasar liberalisasi kewangan ini merupakan satu pencapaian yang besar dalam usaha untuk mewujudkan sektor kewangan yang kukuh dan cekap selain menjadi proses untuk mengubah ekonomi negara memasuki fasa pembangunan seterusnya. Dasar ini juga bertujuan memastikan negara kita mendapat manfaat yang maksimum di samping meningkatkan prestasi sektor kewangan ke tahap yang lebih tinggi dan akan menyumbang kepada pertumbuhan ekonomi negara keseluruhannya. Oleh itu, berdasarkan objektif kajian yang digariskan, hasil kajian ini dilihat bukan sahaja dapat memberi manfaat kepada ahli akademik dan para pembuat dasar dalam merangka dasar kerajaan yang sesuai, malah seterusnya ia dapat merangsang serta memacu perkembangan sektor perbankan Islam di Malaysia.

BAB DUA:PERLAKSANAAN DASAR LIBERALISAS DALAM SEKTOR PERBANKAN ISLAM DI MALAYSIA

2.1 PENGENALAN

Sistem perbankan Islam merupakan satu lembaran baru di dalam perkembangan sistem kewangan negara. Suasana persaingan yang kompetitif telah mendorong kebanyakan ekonomi baru termasuk Malaysia telah melaksanakan dasar liberalisasi kewangan. Dasar ini bertujuan untuk meningkatkan persaingan, meningkatkan kecekapan peruntukan sumber serta meningkatkan kecekapan institusi kewangan tersebut kepada persaingan pasaran yang lebih luas¹. Selain itu, program ini juga bertujuan untuk meminimumkan campur tangan kerajaan dalam pasaran. Bab ini terdiri daripada enam bahagian termasuk pengenalan. Bahagian 2.2 adalah teori dan penilaian terhadap dasar liberalisasi, bahagian 2.3 menyentuh konsep dasar liberalisasi kewangan dalam perbankan Islam, bahagian 2.4 berkaitan implikasi dasar liberalisasi terhadap perbankan Islam, bahagian 2.5 pelaksanaan dasar liberalisasi kewangan dan 2.6 diakhiri penutup bagi keseluruhan bab.

2.2 STRUKTUR EKONOMI : PERALIHAN DAN PERKEMBANGAN

Malaysia mempunyai kepelbagaian sektor dalam struktur ekonominya. Sejak mencapai kemerdekaan, pelbagai langkah transformasi telah dilaksanakan bagi membolehkan

¹ Bajas, A. & Steiner, R., "The Impact of Liberalization and Bank Efficiency: A Comparative Analysis of India and Pakistan", *Applied Economics* 36 (2000), 1915-1924.

Malaysia bersaing seiring dengan perkembangan ekonomi global. Hal ini dapat dibuktikan berdasarkan perubahan dalam ciri ekonomi Malaysia yang berubah dari amalan berorientasikan ekonomi tradisional serta pergantungan kepada pasaran antarabangsa kepada sebuah ekonomi berorientasikan teknologi. Implikasinya, Malaysia pada masa kini muncul sebagai antara negara pengeksport utama dunia.²

Berdasarkan nilai dagangan antarabangsa, Malaysia kini berada pada kedudukan ke-11 dikalangan 20 ekonomi teratas dengan nilai dagangan RM 1.2 trilion. Pencapaian ini dicapai dalam suasana ekonomi yang tidak menentu. Pertumbuhan ekonomi mencatat penurunan daripada 4.5% pada tahun 2015 kepada 4.2% pada tahun 2016 berbanding tahun 1988 hingga 1996, Malaysia kekal dengan pertumbuhan yang stabil meskipun ekonomi berhadapan dengan pertumbuhan yang perlahan akibat daripada ketidaktentuan pasaran dunia. Ini kerana Malaysia telah bersedia dalam menghadapi ketidaktentuan ekonomi dunia dengan membuat pembaharuan pada struktur ekonomi dan kewangan yang dibuat pada tahun sebelum ini yang menjadikan Malaysia kekal stabil menangani cabaran luar yang tidak dijangka.³

Malaysia telah melaksanakan transformasi berterusan dalam struktur ekonomi sejak merdeka lagi. bermula dengan corak ekonomi tradisional, ciri ekonomi ini telah berubah kepada corak ekonomi industri berasaskan penggunaan teknologi dan berorientasikan eksport. Kesannya, Malaysia kini tersenarai dalam negara perdagangan antarabangsa dunia yang terpenting. Perubahan signifikan struktur ekonomi ini telah memberikan impak yang besar terhadap sumbangan Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK). Perkembangan ini dapat ditunjukkan dalam Jadual 2.1 berikut:

² Fidzlizan Muhammad, "Kelakuan Pembiayaan Perbankan Islam Dalam Transmisi Dasar Kewangan di Malaysia, (Tesis Doktor Falsafah, Universiti Malaya, 2012)

³ Kementerian Kewangan Malaysia, *Laporan Ekonomi 2016/17*, (Kuala Lumpur: Kementerian Kewangan Malaysia, 2016)

Jadual 2.1 : Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK) Malaysia

Tahun	KDNK Semasa (RM Juta)	Perubahan (RM Juta)
1980	53,308	24 (1980-1985)
1985	77,470	
1990	119,081	103 (1990-1995)
1995	222,473	
2000	356,401	166 (2000-2005)
2005	522,445	
2010	774,994	350 (2010-2015)
2015	1,125,128	

Sumber: Diubahsuai dari Unit Perancangan Ekonomi, Jabatan Perdana Menteri dan Laporan Ekonomi Malaysia (pelbagai tahun)⁴

Berdasarkan Jadual 2.1, KDNK telah menunjukkan peningkatan 14 kali ganda daripada RM 55.3 bilion pada 1980 kepada 1.1 trilion pada 2015. Walaubagaimanapun, susulan pelbagai krisis yang berlaku khususnya antara tahun 1997 hingga 2015, telah memberi kesan kepada hasil negara dengan peningkatan yang lebih kecil. Beberapa krisis yang membawa menggugat perkembangan dalam tempoh ini adalah krisis harga minyak, krisis makanan, krisis kewangan, krisis hutang gadai janji (*subprime*) di Amerika Syarikat serta krisis hutang di beberapa buah negara dalam Kesatuan Eropah. Penelitian dalam sumbangan setiap sektor ekonomi kepada KDNK Malaysia dapat memberikan bukti yang jelas menunjukkan bahawa struktur ekonomi negara telah menagalami perubahan. Scenario ini dapat dijelaskan berdasarkan Jadual 2.2 berikut:

⁴ Kementerian Kewangan Malaysia, *Laporan Ekonomi 1990/91*, (Kuala Lumpur: Kementerian Kewangan Malaysia,1990),78; Kementerian Kewangan Malaysia, *Laporan Ekonomi 1995/96*, (Kuala Lumpur: Kementerian Kewangan Malaysia,1995),80; Kementerian Kewangan Malaysia, *Laporan Ekonomi 1995/96*, (Kuala Lumpur: Kementerian Kewangan Malaysia,1995),60;Kementerian Kewangan Malaysia, *Laporan Ekonomi 2000/2001*, (Kuala Lumpur: Kementerian Kewangan Malaysia,2000),45; Kementerian Kewangan Malaysia, *Laporan Ekonomi 2005/2006*, (Kuala Lumpur: Kementerian Kewangan Malaysia,2006),26;Kementerian Kewangan Malaysia, *Laporan Ekonomi 2010/2011*, (Kuala Lumpur: Kementerian Kewangan Malaysia,2010),45.

Jadual 2.2 : Sumbangan Sektor Ekonomi Kepada KDNK (1990-2015)

Sektor Ekonomi	1990	1995	2000	2005	2010	2015	1990-2015
Pertanian(%)	15.2	12.9	8.6	8.4	7.3	8.9	10.2
Perlombongan(%)	11.8	6.2	10.6	14.4	7.0	9.0	9.8
Pembuatan (%)	24.2	26.4	30.9	29.6	27.6	23.0	26.95
Pembinaan (%)	3.9	6.2	3.9	3.0	3.3	4.4	4.11
Perkhidmatan (%)	44.8	48.3	46.1	44.6	57.7	53.5	49.1

Sumber : Laporan Ekonomi (pelbagai tahun)⁵

Berdasarkan Jadual 2.2, jelas menunjukkan bahawa ekonomi Malaysia telah mengalami perubahan yang ketara. Hal ini disokong berdasarkan penelitian secara perbandingan terhadap anjakan struktur ekonomi yang berlaku. Menurut BNM (1995)⁶, ekonomi Malaysia secara dominannya adalah berdasarkan pertanian pada tahun 1970 dengan sumbangan sektor ini kepada KDNK adalah sebanyak 30.8%. Namun kini, sektor pertanian menyumbang kepada KDNK dalam nisbah purata lebih kurang 1/10 sahaja. Penyumbang utama kepada pendapatan negara kini adalah berdasarkan kepada sektor perkhidmatan dan pembuatan.

Bagi sektor pembuatan, peningkatan yang ditunjukkan adalah sejajar dengan dasar perindustrian yang digerakkan berorientasikan eksport. Sektor ini menyumbang hampir 1/3 daripada jumlah KDNK negara secara purata. Kejayaan dasar dan tumpuan kerajaan dalam membangunkan sektor pembuatan ini dapat ditunjukkan melalui nilai pertumbuhan tahunan sektor, contohnya sebanyak 17.3% ada tahun 1995⁷, 12.2% (1996)⁸ dan 12.5% (1997)⁹. Namun implikasi krisis kewangan yang berlaku, sektor ini mencatatkan pertumbuhan negatif dari tahun 1998 hingga 2001, dan kemudiannya

⁵ Kementerian Kewangan Malaysia, *Laporan Ekonomi 2010/2011*, 45.

⁶ Bank Negara Malaysia, *Bank Negara Malaysia*, 37-38.

⁷ Kementerian Kewangan Malaysia, *Laporan Ekonomi 1996/97*, (Kuala Lumpur: Kementerian Kewangan Malaysia, 1997), 78.

⁸ Kementerian Kewangan Malaysia, *Laporan Ekonomi 1997/98*, (Kuala Lumpur: Kementerian Kewangan Malaysia, 1998), 78.

⁹ Kementerian Kewangan Malaysia, *Laporan Ekonomi 1998/99*, (Kuala Lumpur: Kementerian Kewangan Malaysia, 1999), 78.

menunjukkan perubahan positif sebanyak 4.0% (2002)¹⁰, 8.3% (2003)¹¹ dan 7.1% pada tahun 2006¹². Hubungkait sektor ini dengan gangguan dalam ekonomi juga dapat ditunjukkan pada tahun 2007 yang mana pertumbuhan mengalami penurunan iaitu dari 3.1% (2007) kepada 1.3% (2008)¹³ akibat daripada krisis hutang atau sub prima di Amerika Syarikat.

Selain sektor pembuatan, sektor yang menyumbang secara signifikan kepada KDNK ialah sektor perkhidmatan. Peralihan sumbangan dari sektor pertanian kepada sektor pembuatan seterusnya kepada sektor perkhidmatan merupakan petunjuk sesebuah ekonomi mengalami pembangunan. Sektor ini telah menyumbang lebih dari separuh nilai KDNK dari tahun 1990 hingga 2015 iaitu 44.8% hingga 53.5%. Oleh itu, beberapa sektor dikenali pasti yang mempunyai potensi yang tinggi telah diliberalisasikan bagi membolehkan ia dilaksanakan secara kompetitif. Jelasnya, di sini menunjukkan bahawa ekonomi Malaysia telah mengalami transformasi dan pertumbuhan yang positif.

Peralihan daripada sektor pembuatan kepada sektor perkhidmatan telah membawa kepada perkembangan ekonomi. Bukan sahaja membawa kemajuan dalam kegiatan ekonomi dan pendapatan negara, malah turut merangsang perkembangan institusi kewangan bagi membiayai kegiatan ekonomi dan pendapatan negara. Perkembangan institusi kewangan bermula daripada penubuhan bank perdagangan yang pertama di Tanah Melayu iaitu Chartered Mercantile Bank of India, London dan China di Pulau Pinang pada tahun 1895. Semenjak dari tarikh tersebut, sistem kewangan di Malaysia menjadi lebih kompleks dan mempunyai fungsi yang pelbagai.

¹⁰ Kementerian Kewangan Malaysia, *Laporan Ekonomi 2003/2004*, (Kuala Lumpur: Kementerian Kewangan Malaysia, 2004), 22.

¹¹ Kementerian Kewangan Malaysia, *Laporan Ekonomi 2004/2005*, (Kuala Lumpur: Kementerian Kewangan Malaysia, 2005), 33.

¹² Kementerian Kewangan Malaysia, *Laporan Ekonomi 2005/2006*, (Kuala Lumpur: Kementerian Kewangan Malaysia, 2006), 26.

¹³ Kementerian Kewangan Malaysia, *Laporan Ekonomi 2009/2010*, (Kuala Lumpur: Kementerian Kewangan Malaysia, 2009), 45.

Kini, sistem kewangan Malaysia telah mengalami perubahan yang radikal serta kemajuan yang pesat, selaras dengan perubahan struktur dan pertumbuhan ekonomi yang memberangsangkan. Reformasi dan liberalisasi di dalam ekonomi turut mempengaruhi perkembangan dan kemajuan sistem kewangan khususnya dalam sistem perbankan. Perubahan yang berlaku dalam sistem perbankan adalah bertujuan untuk memenuhi keperluan pasaran yang sering berubah-ubah daripada hanya menyediakan kemudahan dana bagi membiayai perdagangan kepada menyediakan kemudahan dana bagi membiayai pembangunan dan pertumbuhan aktiviti dalam sektor ekonomi yang lain. Oleh itu, sistem perbankan yang sedia ada perlulah lebih efisien dan berdaya tahan bagi melaksanakan fungsi pengantara dengan berkesan dan menyumbang kepada pertumbuhan ekonomi¹⁴.

Secara umumnya, struktur sistem kewangan di Malaysia terbahagi kepada tiga bahagian. Bahagian pertama adalah sistem perbankan dan yang terletak dibawah penyeliaan Bank Negara Malaysia. Sebagai bank pusat, BNM bertanggungjawab untuk mengawal dan menyelia sistem perbankan kecuali bank luar pesisir yang diawasi oleh Lembaga Perkhidmatan Kewangan Luar pesisir Labuan (LOFSA). Bahagian kedua adalah sistem pengantara bukan wang yang terletak di bawah penyeliaan pelbagai jabatan dan agensi kerajaan. Akhir sekali adalah pasaran kewangan yang mana pengurusan dan tadbir selianya dijalankan oleh Suruhanjaya Sekuriti (*Securities Commission, SC*).

Sistem perbankan terdiri daripada bank Islam, bank perdagangan, syarikat kewangan, bank saudagar, syarikat diskaun, pejabat perwakilan bank asing dan bank luar pesisir. Manakala institusi bukan bank terdiri daripada Kumpulan Wang Simpanan dan Pencen, unit amanah, institusi kredit perumahan, lembaga urusan tabung haji, syarikat insurans dan institusi tabungan. Akhir sekali, pasaran kewangan meliputi pasaran

¹⁴ Bank Negara Malaysia, *Laporan Kewangan dan Sistem Kewangan 2015* (Kuala Lumpur: 2015)

pertukaran asing dan pasaran wang, pasaran modal dan pasaran derivatif¹⁵. Keseluruhan sistem kewangan di Malaysia dapat ditunjukkan dalam jadual 2.2 seperti berikut:

Jadual 2.2 : Sistem Kewangan di Malaysia

INSTITUSI KEWANGAN	PASARAN KEWANGAN
<p>Bank Negara Malaysia</p> <p><u>Institusi Perbankan</u></p> <p>Bank Islam Bank Perdagangan Bank Saudagar Syarikat Kewangan</p> <p><u>Lain-lain</u></p> <p>Syarikat Diskaun Pejabat Perwakilan Bank Asing Bank Luar Pesisir di Labuan</p> <p><u>Badan Perantaraan Kewangan Bukan Bank</u></p> <p>Kumpulan Wang Simpanan dan Pencen Syarikat Insuran Institusi Tabungan Bank Simpanan Nasional Badan Koperasi</p> <p><u>Lain-lain</u></p> <p>Unit Amanah Institusi Kredit Perumahan Lembaga Tabung Haji</p>	<p><u>Pasaran Wang dan Pertukaran Mata Wang Asing</u></p> <p>Pasaran Wang Pasaran Pertukaran Mata Wang Asing</p> <p><u>Pasaran Modal</u></p> <p>Pasaran Ekuiti Pasaran Bon</p> <p><u>Pasaran Derivatif</u></p> <p>Komoditi Niaga Hadapan Indeks Komposit BSKL Niaga Hadapan</p> <p><u>Pasaran Luar Pesisir</u></p> <p>Pusat Kewangan Luar Pesisiran Labuan</p>

Sumber :Diubahsuai dari Ab Mukmin ab.Ghani(1999)¹⁶, Fidlizan Muhammad (2012)¹⁷

¹⁵ Ab. Mumin Ab. Ghani, *Sistem Kewangan Islam dan Perlaksanaan di Malaysia*, (Kuala Lumpur: Jabatan Kemajuan Islam Malaysia, 1999),65

¹⁶ Ab. Mumin Ab. Ghani, *Sistem Kewangan Islam*, 69

¹⁷ Fidlizan Muhammad, “Kelakuan Pembiayaan Perbankan Islam, 80.

2.3 LIBERALISASI KEWANGAN

2.3.1 Definisi Liberalisasi Kewangan

Liberalisasi kewangan secara umumnya didefinisikan sebagai semakin besar pengaruh dan kuasa pasaran dalam menentukan kadar bunga dan peruntukan kredit sehingga meningkatkan skala operasi institusi-institusi kewangan dan dijangka akan meningkatkan kecekapan dan kestabilan sistem kewangan. Liberalisasi kewangan juga merujuk kepada siri perubahan peraturan dan perundangan yang membolehkan pelabur asing membeli aset domestik dan warganegara domestik melabur dalam aset asing, yang seterusnya menyebabkan pasaran sekuriti domestik menjadi satu bahagian integral daripada pasaran modal dunia. Ini bermaksud liberalisasi kewangan merujuk kepada mobiliti modal, keterbukaan akaun modal atau liberalisasi akaun modal.

Dasar liberalisasi ini dilaksanakan menerusi pelonggaran syarat pemegang ekuiti, penerimaan deposit dari luar yang lebih fleksibel, pelonggaran syarat keluar masuk modal serta pemberian insentif kepada pelabur asing. Pelaksanaan dasar ini boleh meningkatkan aliran masuk modal menerusi aliran masuk pelabur asing dan pelabur portfolio¹⁸. Bukan itu sahaja, malah pelabur asing dan tempatan dapat mengakses pasaran luar dengan lebih mudah.¹⁹ Hal ini akan merendahkan kos modal pinjaman kesan daripada pelonggaran syarat ekuiti. Selain itu, liberalisasi kewangan juga akan menggalakkan penyertaan pelabur asing dalam pasaran ekuiti domestik²⁰.

Pelonggaran syarat ekuiti adalah berdasarkan teori liberalisasi yang dibangunkan oleh Ronald Mc Kinon dan Shaw pada tahun 1973 yang menyatakan bahawa liberalisasi

18 O'Donnell, "Liberalization of Capital Movement and Financial Services in The OECD Area Paris," Organization for Economic Cooperation and Development (1990), 105.

19 Ramcharran H. & Kim, D., "Estimating The Dynamic Impact of Financial Liberalization on Equity Returns in Southeast Asian Market," The Multinational Business Review 16, no. 1 (2008), 101-113.

20 Tamat Sarmidi, Ahmad Zubaidi Baharumshah & Annuar Nassir, "Dasar Liberalisasi dan Hubungkait Dinamik Antara Pasaran Saham di Negara-Negara Asian Kian Muncul," 101-133.

kewangan akan membawa kepada pelonggaran bentuk sekatan kewangan yang wujud dalam aktiviti ekonomi dan pelaburan. Ciri-ciri sekatan yang dimaksudkan adalah sekatan dalam bentuk kadar faedah, sekatan kredit, keterbatasan modal dan sekatan dalam keterbukaan pasaran kewangan ²¹.

Selain dari pelonggaran syarat ekuiti, Hipotesis Mc Kinon-Shaw menjelaskan dasar liberalisasi kewangan juga dapat memacu kepada pertumbuhan ekonomi dan pembaguan kewangan melalui liberalisasi kadar bunga. Peningkatan kadar bunga mendorong isi rumah meningkatkan tabungan dan ini merangsang regim pengantara kewangan (*financial intermediation*) dan seterusnya meningkatkan penawaran kredit kepada sektor swasta. Kadar bunga yang positif juga mendorong pengagihan kredit dengan lebih cekap dan memberi kesan tambahan kepada pertumbuhan ekonomi ²².

Manakala dalam konteks sesebuah negara, kesan dasar liberalisasi akan membawa kepada kerjasama antara satu negara dengan negara lain akan terikat kepada peraturan, undang-undang dan perlembagaan sesebuah negara. Membuka ekonomi kepada negara luar membolehkan sesebuah negara mencapai matlamat dan aspirasi sesebuah negara. Pada masa yang sama akan wujudnya kerjasama antara negara dan wujudnya pelbagai kemudahan, peluang dan manfaat kepada ekonomi negara ²³.

Menurut perspektif Islam, dasar liberalisasi dalam Islam merujuk kepada kerjasama ekonomi sesama meraka yang mengikut nilai-nilai masyarakat setempat. Kerjasama yang boleh membawa natijah yang baik dan bermanfaat kepada masyarakat dan boleh diterima oleh masyarakat. Sebaliknya mana-mana kerjasama yang boleh mencederakan atau merugikan masyarakat akan ditolak kerana bertentangan dengan nilai dan kepentingan masyarakat. Bukan itu sahaja, umat Islam juga dianjurkan untuk

²¹ Hussein, Khaled A, "Finance and Growth in Egypt," (Kertas Kerja dibentang di Workshop Organized by International Financial Statistic, Volume LIV, December (1969-2004), International Monetary Fund, Washington, O.C.20431, USA, 1999).

²² *Ibid*,106.

²³ *Ibid*,106

berusaha apa sahaja selama mana masih tidak melanggar garis panduan yang telah ditetapkan oleh Allah SWT kepada umatnya²⁴.

Berdasarkan pandangan ahli-ahli ekonomi Islam, beberapa objektif yang perlu dicapai menerusi pelaksanaan dasar liberalisasi antaranya ialah kesejahteraan ekonomi yang luas, guna tenaga penuh, kadar pertumbuhan yang optimum, kestabilan nilai wang dan keadilan sosioekonomi. Sekilas pandang, objektif-objektif dasar kewangan Islam kelihatan seakan-akan sama dengan matlamat dasar kewangan konvensional. Walau bagaimanapun, hakikatnya terdapat perbezaan yang signifikan antara kedua-duanya. Menurut Chapra, perbezaan ini berpunca daripada perbezaan dalam soal komitmen terhadap nilai spiritual, keadilan sosioekonomi dan persaudaraan manusia sejagat²⁵.

Matlamat dasar kewangan Islam pula merupakan sebahagian daripada ideologi Islam yang tidak boleh dikompromi. Ia mengandungi nilai kekudusan kerana ia berpandukan kepada kehendak al-Quran dan al-Sunnah. Matlamat dan prinsip asas dasar kewangan Islam tidak boleh dijadikan bahan tawar-menawar ataupun tunduk kepada kepentingan politik pihak tertentu. Walaupun pelbagai pandangan dikemukakan, setiap dasar yang dilaksanakan perlu mengikut garis panduan yang telah ditetapkan dalam Islam. Ini kerana dasar yang mengikut landasan Islam mampu mengangkat perbankan Islam ke tahap yang lebih baik. Perkembangan beberapa dekad yang lepas telah membuktikan penerimaan positif masyarakat dunia terhadap sistem perbankan dan kewangan Islam dan perbankan Islam menerima baik dasar liberalisasi ini selama mana

²⁴ Surtahman Kastin Hassan, *Kerjasama Ekonomi Umat Islam Potensi dan Cabaran* (Bangi: Dar Al. Sharh, 2005), 107.

²⁵ Nor Mohamed Yakcop. *Teori, Amalan dan Prospek Sistem Kewangan Islam di Malaysia*. Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributors Sdn. Bhd., 1996.

tidak berunsurkan riba dan melanggar syarak. Ciri-ciri dasar liberalisasi yang digariskan dalam Islam adalah²⁶ :

i. Prinsip Syariah

Prinsip-prinsip Shari'ah adalah merupakan asas utama kepada sistem kewangan Islam. Ianya menjamin kesahihan seluruh operasi sistem ini. Walau bagaimanapun, terdapat beberapa isu berkenaan dengan aplikasinya. Antaranya adalah perbezaan ulama' dalam tafsiran-tafsiran terhadap Shari'ah dan kewujudan banyak fatwa berkenaan operasi kewangan Islam di seluruh dunia. Ianya dikatakan sebagai suatu isu yang perlukan penyelesaian kerana sistem kewangan dan pengamal kewangan Islam memerlukan kepastian berkenaan prinsip-prinsip Shari'ah yang harus diaplikasi dan mengurangkan risiko ketidakpastian dalam pasaran. Oleh yang demikian, antara usaha yang boleh dilakukan adalah mewujudkan piawaian – piawaian yang boleh diaplikasi atau diikuti secara global seperti yang dilakukan oleh Bank Negara Malaysia serta langkah –langkah harmonisasi.

ii. Pentadbiran Syari'ah (*Shari'ah Governance*)

Kewujudan bagi rangka kerja pentadbiran Syari'ah adalah amat penting untuk memperolehi kepercayaan dan sebagai simbol kepada integriti industri ini. Badan penasihat Syari'ah yang merupakan komponen penting sistem pentadbiran Syari'ah bertanggungjawab untuk memastikan bahawa produk – produk dan operasi institusi perbankan Islam adalah patuh Syari'ah. Terdapat beberapa negara yang telah menetapkan rangka kerja yang lengkap yang mencakupi peruntukan

²⁶ Arif Hoetoro, *Ekonomi Islam: Pengantar Analisis Kesejahteraan dan Metodologi* (Indonesia: Penerbit Fakulti Universiti Brawijaya, 2007), 49.

dalam Akta perundangan, panduan (guidelines) dan pekeliling daripada Bank Pusat, namun masih terdapat banyak negara yang masih tidak mempunyai peruntukan atau pengawasan yang mampan terhadap khidmat nasihat Syari`ah. Beberapa negara yang memperuntukkan kewujudan Majlis Penasihat Syari`ah di peringkat pusat seperti Malaysia telah melihat keberkesanan sistem ini dan oleh itu, amalan ini mungkin boleh diterapkan di negara – negara lain. Malah, suatu majlis penasihat Syari`ah di peringkat global juga boleh dipertimbangkan. Ianya akan menghimpunkan para ulama” di serata dunia dan membantu memberi khidmat nasihat kepada pelbagai negara. Ianya dilihat akan membantu harmonisasi antara fatwa – fatwa dan mengurangkan khilaf.

iii. Pendekatan Maqasid Syari`ah

Pendekatan dengan mengambil kira objektif Syari`ah dalam mempertimbangkan sesuatu produk atau perkhidmatan dan apa jua keputusan berkaitan institusi perbankan Islam adalah amat dituntut agar pembangunan yang dicapai dalam sistem ini adalah selari dengan kehendak Syara` dan sesuai dengan keperluan dan tuntutan semasa.

iv. Mencapai Objektif

Ada pun institusi-institusi Perbankan Islam terdiri daripada institusi yang diswastakan, namun pencapaian objektif-objektif yang selari dengan syari'ah hendaklah turut digerakkan kerana ia dilihat sebagai institusi Islam dan Islam mengajurkan pegamalan dan penerapan nilai –nilai murni. Antara nilai-nilai murni tersebut adalah seperti amalan bertanggungjawab dan beretika serta penerapan akhlak –akhlak Islamiah dalam khidmat –khidmat yang diberi oleh seluruh warga kerja institusi perbankan Islam. Malah, konsep tanggungjawab sosial korporat (CSR) perlu dipertingkatkan melalui pemahaman yang sebenar bahawa kekayaan atau harta adalah amanah dari Allah SWT untuk dinikmati semua manusia.

Jika dilihat pendekatan yang digunakan Malaysia dalam meliberalisasikan perkhidmatan kewangan bukanlah sesuatu yang baru. Malaysia masih mengambil pendekatan dualistik dan membuka ruang persaingan luar untuk melabur dan pada masa yang sama kerajaan masih berperanan mengawal institusi kewangan negara. Namun, pelaksanaan dasar liberalisasi ini masih berpaksikan ideologi barat dan tidak sepenuhnya memenuhi kehendak syariah. Kehadiran perbankan Islam dilihat sebagai satu platform yang mematuhi keseluruhan garis panduan yang telah ditetapkan oleh syariah dalam perbankan.

Selain itu, seawal penubuhan perbankan Islam di Malaysia, kerajaan tidak memberi kebenaran kepada mana-mana institusi perbankan lain untuk menjalankan aktiviti perbankan Islam bagi tujuan memastikan institusi perbankan Islam ini benar-benar berdaya maju dan mampu beroperasi di tengah-tengah sistem kewangan konvensional yang sudah lama bertapak. Antara faktor perlu dilihat secara kritis dalam melaksanakan dasar keterbukaan kewangan dengan membuka peluang kepada pelabur asing untuk melabur dan membuka cawangan dalam perbankan Islam di Malaysia ialah:

- i. Apabila kerajaan membuka polisi kepada pelabur asing untuk memiliki saham atau ekuiti dalam perbankan Islam sudah pastinya menuntut kepada persaingan yang kuat. Perbankan Islam seharusnya mempunyai produk, servis serta kemudahan perbankan yang lebih menarik dan dinamik. Selain itu, produk yang ditawarkan adalah patuh syariah dan tidak mendatangkan sebarang keraguan seperti yang berlaku terhadap produk Bai' Bithaman Ajil yang disifatkan tidak patuh syariah. Namun, keputusan itu ditarik balik kerana tidak menggunakan kaedah yang betul dan merujuk kepada Majlis Penasihat Syariah dalam menilai produk perbankan Islam ¹.
- ii. Selain itu, ekuiti sebesar 70% yang diperoleh pelabur luar sebenarnya telah mengurangkan kuota yang sering dipertahankan terutamanya bagi mereka yang beragama Islam di Malaysia. Bukan itu sahaja malah polisi 70% hanya dibuka kepada perbankan yang berbentuk pelaburan yang menumpukan kepada modal pasaran seperti sukuk dan bond yang terlalu terhad berbanding dengan produk yang menawarkan pinjaman untuk membeli rumah, kereta dan deposit mempunyai permintaan yang berterusan dan boleh menjamin pusingan pasaran yang konsisten ².

Kesimpulannya, sistem ekonomi Islam atau dikenali sebagai muamalat adalah suatu sistem yang mantap kerana berdasarkan wahyu yang jelas dari Allah S.W.T. Namun ianya menjadi agak rumit disebabkan kerana terikut dengan rentak dan cara hidup serta pendidikan barat yang mengabaikan aspek yang paling penting kepada manusia iaitu pembangunan manusia hakiki berteraskan paradigma tauhid bagi menuju pengiktirafan

¹ Mohammad Akram dan Nusaibah Parid, "Senario Kewangan dan Perbankan Islam Semasa : Prospek, Isu dan Cabaran," (Konvensen Kewangan dan Perbankan Islam 2010, Kuala Lumpur:2010)

² *Ibid*,7

Allah S.W.T bagi mencapai *al-falāḥ*. Dasar yang dilaksanakan ini juga seharusnya membawa kepada kebaikan dan mampu membangunkan institusi perbankan Islam khususnya perbankan Islam milikan tempatan.

2.3.2 Pelaksanaan Dasar Liberalisasi Kewangan di Malaysia

Sektor kewangan memainkan peranan yang utama dalam memudahkan keseluruhan perjalanan ekonomi. Sektor kewangan merupakan wahana untuk dana diagihkan kepada bentuk pelaburan yang produktif dijalankan. Semakin tinggi tahap kebolegunaan tabungan, semakin besar potensi bagi penyaluran tabungan kepada aktiviti yang produktif melalui sektor kewangan normal. Sektor kewangan juga memudahkan lebih banyak fleksibiliti ekonomi dan dengan itu memacu proses transformasi ekonomi. Untuk menyumbang kepada kos menjalankan perniagaan yang rendah, sektor kewangan juga perlu menjadi efisien dan kompetitif. Ini termasuk berupaya memenuhi keperluan kewangan ekonomi pada kos yang paling wajar³.

Rantau Asia telah menyaksikan transformasi landskap kewangan yang agak ketara yang didorong oleh proses globalisasi, peralihan kepada orientasi pasaran yang lebih nyata dan kemajuan dalam teknologi. Khususnya, ekonomi pasaran yang berkembang perlu menumpukan kepada pembinaan kapasiti dan pembangunan infrastruktur kewangan. Ini termasuk memperkukuhkan institusi kewangan, membangunkan pasaran kewangan domestik serta menyediakan rangka kerja perundangan dan pengawalseliaan bagi memastikan kekukuhan dan kestabilan kewangan.

Dekad ini juga telah menyaksikan pembaharuan kewangan yang amat meluas, termasuk pembaharuan yang berkaitan dengan orientasi pasaran yang lebih besar bagi

³ Bank Negara Malaysia, "Pembaharuan Kewangan dan Iklim Pelaburan," (Persidangan Serantau Mengenai Iklim Pelaburan dan Daya Saing di Asia Timur, 2005).

mencapai kecekapan operasi, produktiviti dan inovasi serta pengukuhan standard risiko, tadbir urus koprak dan ketelusan. Inisiatif juga telah diambil untuk menyusun semula, merasionalisasikan dan menyatukan industri bagi memperkukuhkan kapasiti dan menangani bidang-bidang kelemahan, risiko dan keadaan mudah terjejas. Inisiatif ini termasuk mewujudkan pengaturan-pengaturan institusi untuk melaksanakan penstrukturan semula dan pemulihan.

Proses liberalisasi di beberapa buah negara telah dipergiatkan dan ini termasuk liberalisasi had pemilikan asing dalam institusi domestik serta pengeluaran lesen baru dan pelonggaran terhadap peraturan bagi urus niaga asing⁴. Kesemua pembaharuan itu melahirkan risiko baru yang perlu diurus bagi memastikan pencapaian yang maksimum daripada penetapan harga yang lebih kompetitif, penawaran produk yang berkualiti tinggi dan inovasi yang lebih banyak dalam rangkaian produk dan perkhidmatan yang ditawarkan.

Malaysia telah mengambil pendekatan proaktif dalam menggubal pembaharuan kewangan dan mengambil kira tahap pembangunan sektor kewangan dan konteks persekitaran sekarang dan masa hadapan bagi memastikan kestabilan sektor kewangan khususnya, dan ekonomi amnya supaya tidak akan terjejas. Tujuannya adalah untuk membina sektor kewangan yang berdaya tahan, efisien dan efektif yang boleh memenuhi keperluan persekitaran domestik yang berubah-ubah dan memainkan peranan sebagai perangsang transformasi ekonomi⁵. Pertimbangan yang teliti juga telah diberikan untuk mencapai keseimbangan daripada objektif yang bercanggah, iaitu menggalakkan kecekapan dan inovasi sambil mengekalkan kestabilan sistem kewangan dan memastikan sistem itu mempunyai kapasiti untuk menyesuaikan diri kepada perubahan secara teratur.

⁴ *Ibid.*

⁵ *Ibid.*

Antara pertimbangan penting yang lain dalam merumuskan dan melaksanakan pembaharuan kewangan ialah mengambil kira agenda sosioekonomi negara. Pertimbangan juga perlu diberikan kepada pembangunan sistem kewangan yang merangkumi semua, yang membenarkan semua segmen, kumpulan sasaran dan aktiviti yang berbeza untuk mempunyai akses kepada perkhidmatan kewangan supaya pertumbuhan seimbang dapat dicapai⁶.

Dalam meliberalisasikan sektor kewangan, Malaysia telah menerima pakai pendekatan secara berperingkat. Matlamat utama pendekatan ini adalah untuk memelihara kestabilan kewangan. Adalah penting bagi institusi perbankan domestik bersedia dan mempunyai keupayaan untuk menyesuaikan diri dan memberi respon secara positif kepada ciri dinamik liberalisasi agar manfaat yang maksimum daripada proses ini akan dicapai. Berikut adalah langkah-langkah liberalisasi perkhidmatan kewangan semenjak tahun 1978:

Sepanjang tahun 1970 sehingga tahun 1980, hampir semua negara Asia Tenggara termasuk Malaysia telah mengambil langkah untuk meliberalisasikan sistem kewangan negara mereka. Langkah tersebut menggambarkan berlakunya peralihan terhadap struktur kewangan negara. Kawalan dan peraturan yang ketat dilihat tidak sesuai terhadap kecekapan peruntukan sumber bagi mencapai pertumbuhan ekonomi yang pesat.

Malaysia menerima pakai pendekatan meliberalisasikan kewangan negara secara berperingkat dan beransur-ansur selaras dengan keadaan semasa dan keperluan ekonomi dan tidak seperti sesetengah negara membangun yang lain melaksanakan dasar liberalisasi kewangan secara drastik dengan memansuhkan semua peraturan-peraturan yang menyekat aliran modal asing dalam pasaran kewangan mereka. Proses liberalisasi kewangan pertama adalah pada tahun (1978-1985) dan (1991-1998) yang melibatkan perubahan dalam penentuan kadar faedah. Kemudian, proses liberalisasi kedua berlaku

⁶ Abd Ghafar Ismail & Nor Zakiah. "Liberalisasi Kewangan Negara," 56-76.

semasa kemelesetan ekonomi pada tahun (1985-1986) yang membawa kepada penangguhan dalam proses liberalisasi kadar faedah. Proses liberalisasi ketiga adalah pada tahun 1990 yang melibatkan pembukaan akaun modal. Di ikuti pada tahun 1997 semasa krisis kewangan negara.

i. Liberalisasi Kadar Faedah (1978-1985 ; 1991-1998)

Menurut Sheng (1998), pembangunan sistem kewangan di Malaysia terbahagi kepada empat fasa. Fasa pertama adalah pra kemerdekaan pada tahun 1975. Fasa kedua adalah berkaitan pembangunan kewangan pada tahun (1957-1967). Manakala fasa ketiga adalah fasa perubahan dan penyesuaian pada tahun (1968-1978). Akhir sekali fasa keempat adalah pasca liberalisasi kadar faedah pada tahun 1978. Dalam tempoh pra kemerdekaan, tertubuhnya Kumpulan Wang Simpanan Pekerja (KWSP). Selepas kemerdekaan pada tahun 1957, kerajaan telah menubuhkan Bank Negara Malaysia (BNM) sebagai Bank Negara pada tahun 1959. Manakala tertubuhnya Bank Pembangunan dan Bursa Saham pula pada tahun 1960. Akhir sekali, pada tahun 1963 telah diwujudkan Syarikat Diskaun pertama di Malaysia. Sepanjang tempoh ini, Bank Negara telah beroperasi bersama Lembaga Matawang yang mempunyai kuasa tunggal untuk mengeluarkan mata wang negara pada ketika itu. Lembaga matawang ini dibubarkan berikutan terpisahnya Malaysia dan Singapura pada tahun 1965 dan Bank Negara telah mengambil mengambil alih tugas berkaitan isu mata wang negara pada tahun 1967 ⁷.

Berikutan daripada pengasingan kemudahan dan institusi yang sama dari Singapura pada tahun 1973, Malaysia telah mengalami pembaharuan dalam institusi kewangan dengan mewujudkan pelbagai institusi khusus. Antara contoh perubahan dalam sistem kewangan yang berlaku termasuklah mengapungkan Ringgit Malaysia pada Jun

⁷ Bank Negara Malaysia, *Bank Negara Malaysia*, 34.

1973 dan juga menambat Ringgit Malaysia pada tahun 1975. Selain itu, pengenalan kepada sistem pertukaran mata wang asing yang lebih liberal, penubuhan sebuah pasaran pertukaran matawang asing dengan memberikan enam lesen bagi tujuan tersebut. Selain itu, wujudnya Bursa Saham Kuala Lumpur pada ketika itu. Fasa pertama bagi liberalisasi kewangan bermula pada bulan Oktober 1978 apabila BNM membenarkan bank perdagangan bebas untuk menentukan deposit dan kadar pinjaman. Walaubagaimanapun, had maksimum bagi kadar faedah yang akan dikenakan oleh bank-bank terhadap sektor keutamaan adalah tidak berubah⁸.

Liberalisasi kadar faedah kemudiannya dihentikan akibat daripada kemelesetan ekonomi yang berlaku sekitar tahun 1985 bagi mengelakkan berlakunya penentuan kadar faedah yang terlalu tinggi dan bakal menjejaskan proses pemulihan ekonomi Malaysia . Kemelesetan ekonomi yang berlaku berpunca daripada penurunan harga komoditi. Berikutan daripada kemelesetan ekonomi, pada bulan September 1987, BNM beralih kepada penggunaan kadar pinjaman asas (BLR) bagi tujuan mengawal kadar faedah yang berkuatkuasa sehingga 1 Februari 1991. Sejak daripada itu, BLR bagi institusi perbankan telah bebas daripada campur tangan Bank Negara Malaysia ⁹.

ii. Kemelesetan Ekonomi (1985-1986)

Kejatuhan harga minyak pada tahun 1979 sehingga 1980 telah memberi kesan ketara terhadap pengucupan aktiviti ekonomi dunia akibat daripada inflasi. Malaysia tidak terkecuali terkesan dengan kemelesetan ekonomi dunia yang telah membawa kepada kejatuhan harga komoditi apabila perdagangan dunia mula perlahan dan kadar faedah yang semakin meningkat. Pertumbuhan KDNK sebenar pada ketika itu kurang daripada

⁸ Bank Negara Malaysia, *Bank Negara Malaysia*, 34.

⁹ *Ibid*, 87

6% pada tahun 1981-1983, berbanding dengan 8.6% pada tahun 1976-1980. Jumlah peratusan bagi import perdagangan antarabangsa juga menurun sebanyak 20% pada tahun 1980-1982. Manakala jumlah eksport meningkat sebanyak 4.4% jauh lebih rendah berbanding dengan tahun sebelumnya yang mengalami peningkatan sebanyak 25% setahun sepanjang tahun 1976-1980.

Bagi mengatasi masalah ini, kerajaan mula meningkatkan perbelanjaan awam dan membuat pinjaman daripada luar negara. Kemudian pada tahun 1983, kerajaan mengambil langkah penjimatan dan mengurangkan perbelanjaan dan subsidi. Kesan daripada langkah penjimatan yang diambil telah membawa kesan negatif terhadap pertumbuhan KDNK sebenar yang jatuh daripada paras tertinggi iaitu 9.7% pada tahun 1979 kepada kadar negatif sebanyak 1% pada tahun 1985. Berikutan daripada langkah pengurangan perbelanjaan kerajaan, kecairan dalam pasaran kewangan dihadkan dan syarat pinjaman diperketatkan ¹⁰.

Semasa kemelesetan ekonomi berlaku, Ringgit Malaysia agak kukuh berbanding dengan dolar Singapura. Pengukuhan Ringgit Malaysia berbanding dolar Singapura telah menimbulkan spekulasi keatas mata wang negara dalam tempoh (April- Mei) dan (Ogos- September). Walaubagaimanapun, tekanan spekulasi keatas matawang negara mula reda pada pertengahan bulan Oktober 1986. Susulan daripada kesan kemelesetan ekonomi telah mendorong kerajaan untuk mengubah strategi ekonomi dengan mengurangkan campur tangan kerajaan dan membenarkan sektor swasta menjadi agen utama dalam pertumbuhan ekonomi. Dasar penswastaan memainkan peranan penting dalam transformasi struktur ekonomi melalui aktiviti pelaburan institusi yang diswastakan. Kesannya, berlaku peningkatan semula dalam pertumbuhan ekonomi dari tahun 1987 hingga tahun 1988.¹¹

¹⁰ Bank Negara Malaysia, *Bank Negara Malaysia*, 35

¹¹ *Ibid*, 88

iii. Perlanjutan Tempoh Liberalisasi Kewangan (1987-1997)

Ekoran daripada peningkatan semula kadar pertumbuhan ekonomi negara pada tahun 1987, kerajaan telah melanjutkan tempoh liberalisasi kewangan dengan menyambung semula penentuan kuasa pasaran dalam menentukan kadar faedah dan pinjaman terhadap sektor utama negara masuk tertakluk kepada garis panduan Bank Negara Malaysia. Pada tahun 1987, beberapa langkah kawalan pertukaran turut diliberalisasikan bagi tujuan memudahkan proses eksport serta menyediakan akses kemudahan kredit kepada pelabur bagi mengembangkan produktiviti dalam ekonomi.

Selain itu, langkah liberalisasi lain yang telah dijalankan oleh BNM adalah pada 2 Mei 1989 yang mana bank pusat menyusun kembali rizab berkanun bagi bank perdagangan, bank saudagar dan syarikat kewangan bagi tujuan untuk meningkatkan kecekapan dan fleksibiliti dalam pengurusan dana dan menghapuskan halangan yang wujud dalam kadar faedah jangka pendek. Selain itu, bank pusat juga telah membuka pintu buat kali pertamanya kepada syarikat kewangan dan bank saudagar dalam penyediaan produk dan perkhidmatan kewangan yang sebelum ini hanya bank sahaja dibenarkan menawarkan produk dan perkhidmatan¹². Kerajaan Malaysia telah mengumumkan dasar liberalisasi kewangan yang dilaksanakan mulai tarikh tersebut adalah berbeza berbanding dasar liberalisasi yang pernah dilaksanakan sebelum ini.

Pada awal tahun 1990, menyaksikan beberapa inisiatif untuk memansuhkan halangan kepada aliran masuk modal asing. Malaysia telah meletakkan pusat kewangan sebagai elemen utama dalam dasar liberalisasi kewangan. Sebagai langkah permulaan, Bursa Saham Kuala Lumpur (BSKL) telah dipisahkan daripada Bursa Saham Singapura (SES) dalam menyediakan platform kepada membangunkan BSKL sebagai pasaran

¹² Bank Negara Malaysia, *Wang dan Perbankan* (Kuala Lumpur: Bank Negara Malaysia, 1994).

bebas. Satu perkembangan penting pada infrastruktur kewangan Malaysia ialah pada 1 Oktober 1990 telah ditubuhkan Pusat Kewangan Antarabangsa Luar Pesisir di Labuan. Ini membolehkan institusi luar pesisir mengendalikan transaksi mata wang asing dengan bebas tanpa dikenakan sebarang pemantauan kawalan pertukaran semasa proses memindahkan dana ke dalam mahupun luar dari Malaysia.

Manakala, pada bulan Oktober 1991, kawalan ke atas deposit telah diliberalisasikan dan membolehkan syarikat-syarikat kewangan dan bank saudagar memasuki pasaran deposit. Pada bulan Februari 1992 bank-bank dan institusi kewangan telah diberi kuasa untuk memegang saham dalam institusi bukan kewangan seperti Tenaga Nasional. Di samping langkah pembaharuan yang disebutkan di atas, beberapa badan telah diwujudkan bagi membantu menggalakkan pembangunan sektor kewangan dan pasaran modal. Penubuhan Suruhanjaya Sekuriti pada tahun 1993 adalah satu langkah utama ke arah membangunkan lagi pasaran modal di bawah akta 1993. Beberapa undang-undang lain turut digubal seperti Akta Perindustrian Niaga Hadapan 1993 dan Akta Industri Sekuriti 1983 telah digubal bagi memenuhi keperluan institusi pasaran modal di Malaysia ¹³.

Pertumbuhan ekonomi Malaysia mencatatkan peningkatan dua belas tahun berturut-turut selepas kemelesetan ekonomi pada tahun 1985. Purata kadar pertumbuhan ekonomi adalah 7.8% sebelum krisis matawang berlaku pada tahun 1997. Pertumbuhan yang pesat dapat dilihat sepanjang tempoh 1988 sehinggalah tahun 1997 yang disokong oleh aktiviti perindustrian. Pada ketika itu, berlaku peningkatan dalam sektor pembuatan yang menyumbang dalam pertumbuhan ekonomi negara sebanyak 30% pada tahun 1997 berbanding tahun sebelumnya pada 1987 yang hanya menyumbang sebanyak 19% dalam

¹³ Bank Negara Malaysia, *Bank Negara*, 35

ekonomi. Sektor ini telah disokong oleh pertumbuhan kewangan domestik, defisit akaun semasa dan aliran masuk modal asing. Wujudnya kebimbangan jika ekonomi terlalu bergantung kepada aliran modal asing. Institusi kewangan pula sering memilih untuk meluluskan pinjaman bagi pembelian aset dan saham dan bukan menyediakan keperluan kredit bagi aktiviti yang bersifat produktif. Ini adalah satu kelemahan yang mewujudkan risiko dalam ekonomi serta menjejaskan keyakinan pelabur dan mencetuskan krisis kewangan pada tahun 1997 ¹⁴.

iv. Krisis Kewangan Tahun (1997 -1998).

Ringgit Malaysia merosot dengan ketara dalam tempoh Krisis Mata Wang Asia pada tahun 1997. Aliran keluar modal telah membawa kepada susut nilai matawang dan menyebabkan peningkatan dalam kadar faedah. Akibat daripada kemerosotan nilai matawang, akaun modal Malaysia telah diliberalisasikan. Terdapat tiga tempoh yang berbeza dalam meliberalisasikan kawalan pertukaran asing di Malaysia iaitu pada tahun 1973, 1987 dan pada tahun (1994-1996). Pada tahun 1987, langkah baru telah dilaksanakan untuk mengurangkan formaliti dan kos operasi. Tujuannya adalah untuk menggalakkan penglibatan sektor swasta sebagai agen pertumbuhan. Berikutan pertumbuhan ekonomi yang mampan sejak tahun 1987, urusan niaga yang melibatkan pertukaran asing meningkat dan memerlukan persekitaran kawalan pertukaran yang lebih liberal. Oleh itu, beberapa keperluan pengawalan kadar pertukaran asing dilonggarkan berkuatkuasa dari tahun 1994 ¹⁵.

Pada tahun 1990, langkah liberalisasi pasaran modal dalam ekonomi telah membawa kepada peningkatan dalam aliran keluar masuk modal jangka pendek dan

¹⁴ Kementerian Kewangan Malaysia, *Laporan Ekonomi 1997/1998*, (Kuala Lumpur: Kementerian Kewangan Malaysia, 1997), 45

¹⁵ Bank Negara Malaysia, *Bank Negara Malaysia*, 36

aliran masuk modal yang kukuh pada tahun 1991 sehingga tahun 1993. Menyedari bahawa aliran masuk modal adalah bersifat sementara dan bersifat spekulatif, BNM mula mengenakan beberapa bentuk sekatan bagi aliran masuk modal yang bersifat jangka pendek pada tahun 1994. Kawalan mata wang terpilih telah dikenakan pada tahun 1998 bagi tujuan menguruskan aliran modal yang merosakkan dan menghadkan kesan buruk kepada sektor kewangan. Selain itu, kawalan dalam menghadkan aliran keluar modal turut dilakukan bagi tujuan pemulihan ekonomi dan kestabilan harga.

Dasar liberalisasi juga dilaksanakan semasa krisis kewangan Asia Timur yang mana sektor perbankan telah menunjukkan ketidakcekapan dan berlaku peningkatan pinjaman tidak berbayar yang mendadak secara berterusan. Bagi memulihkan ekonomi dan persediaan menghadapi situasi yang tidak dijangka seperti ini di masa hadapan, kebanyakan negara terlibat termasuk Malaysia telah melaksanakan liberalisasi kewangan. Malaysia telah mengubah struktur institusi perbankan di mana bank komersial di Malaysia telah mula bergabung dengan institusi kewangan yang lain termasuk syarikat kewangan. Penggabungan tersebut adalah merupakan satu langkah bagi meningkatkan keupayaan kewangan bank tersebut. Penggabungan ini telah menyebabkan bilangan bank komersial berkurangan daripada 37 buah pada tahun 1994 kepada 23 buah pada tahun 2003¹⁶. Berikut adalah bentuk-bentuk liberalisasi yang telah dijalankan dari tahun 1978 sehingga tahun 20

¹⁶ Bank Negara Malaysia, *Annual Report* (Kuala Lumpur: Bank Negara Malaysia, 2005).

**Jadual 2.6: Langkah Liberalisasi Perkhidmatan Kewangan Semenjak Tahun
(1978-2011)**

Tahun	Keterangan
1978	<p>Sektor Perbankan</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bank-bank kini dibenarkan untuk menentukan kadar faedah bagi deposit dan kadar pinjaman. Walau bagaimanapun kadar faedah akan terus dikawal selia oleh Bank Negara Malaysia.
1984-1986	<p>Sektor Perbankan</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pemilikan ekuiti dalam institusi perbankan. Pegangan maksimum seorang individu termasuk kakitangan dalam ekuiti institusi perbankan adalah 10 peratus. 2. Bank pusat berkuasa untuk memberi pinjaman terhadap saham dan membeli ekuiti dalam institusi perbankan yang berdepan dengan masalah. Selain itu bank pusat juga akan membantu mana-mana institusi perbankan yang berdepan dengan masalah akan diberikan pinjaman dan menyuntik ekuiti tambahan dalam usaha untuk memulihkan dan menjual saham kepada orang awam. 3. Syeksen 20 Akta Syarikat Kewangan dipinda bagi membolehkan syarikat-syarikat dibiayai supaya dapat mengambil bahagian dalam pasaran wang antara bank.
1987	<p>Sektor Perbankan</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tidak memerlukan kebenaran bagi pinjaman luar (warganegara) dalam mata wang asing. Maksimum sehingga AS\$5 juta (AS\$ 100,000 sebelum ini). Manakala bagi yang bukan bermastautin telah dibenarkan meminjam secara bebas tanpa kebenaran terlebih dahulu bagi jumlah pinjaman yang tidak melebihi US\$10 juta (AS\$ 500,00 sebelum ini). 2. Bagi menyediakan pasaran yang lebih kompetitif supaya sijil deposit boleh niaga, 6 buah bank saudagar dengan modal minimum sebanyak RM30 juta setiap satu telah dibenarkan untuk mengeluarkan NCD. 3. Kadar faedah telah ditambah bagi tujuan mewujudkan persaingan yang lebih fleksibiliti dalam menentukan kadar simpanan mereka sendiri bagi meningkatkan kecekapan dalam menguruskan dana.

1989	<p>Sektor Perbankan</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Keperluan rizab berkanun ditetapkan pada kadar 4.5 peratus. 2. Semua institusi perbankan (termasuk syarikat kewangan) dikehendaki mematuhi tahap kecukupan modal bagi nisbah modal berwajaran minimum 8 peratus.
1990	<p>Sektor Perbankan</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Peraturan pelaburan dalam saham bagi bank perdagangan dan bank saudagar. Bank perdagangan dan bank saudagar dibenarkan untuk melabur dalam saham-saham Syarikat Telekom Malaysia dan Edaran Automobil Nasional (EON) tertakluk kepada syarat-syarat yang telah ditetapkan.
1991	<p>Sektor Perbankan</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bank saudagar dibenarkan menerima deposit.
1992	<p>Sektor Perbankan</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bank perdagangan, saudagar dan syarikat kewangan dibenarkan untuk melabur dalam saham tetapi tertakluk kepada syarat yang telah ditetapkan bank pusat.
1993	<p>Sektor Perbankan</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Skim jaminan kredit yang sebelum ini hanya tersedia kepada komersial bank diperluaskan kepada semua syarikat kewangan.
1994	<p>Sektor Perbankan</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Berlaku liberalisasi dalam sistem kawalan mata wang negara yang mana memperlihatkan perubahan dari menambat mata wang kepada kadar apungan mata wang berasaskan pasaran. Tujuannya adalah untuk membuka kepada pelaburan yang lebih besar kepada kemudahan kredit dan mengembangkan produktiviti dalam negara dan memudahkan proses eksport. 2. Bank perdagangan dibenarkan untuk melabur dalam bon korporat.
1996	<p>Sektor Perbankan</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sistem pengawalseliaan dua peringkat yang sebelum ini hanya diberikan kepada bank perdagangan telah diperluaskan kepada syarikat kewangan. Mereka juga dibenarkan mengambil bahagian dalam aktiviti yang lebih luas seperti bank cek, perkhidmatan pengiriman wang dan pemindahan telegraf. Selain itu dibenarkan untuk menawarkan pinjaman perniagaan tidak bercagar, mengambil bahagian dalam modal teroka dan terbitan instrumen deposit boleh niaga.

2000	<p>Sektor Perbankan</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Jumlah maksimum bagi kemudahan kredit yang boleh diperoleh oleh syarikat yang dikuasai oleh bukan pemastautin (NRCCs) daripada institusi perbankan milik asing di Malaysia telah dinaikkan daripada 40 peratus kepada 50 peratus pada bulan Disember 2000. 2. Bank-bank Luar Pesisir berlesen di Pusat Kewangan Luar Pesisir Antarabangsa Labuan dibenarkan melabur dalam aset/instrumen ringgit di Malaysia untuk mereka sendiri, tetapi bukannya untuk kepentingan pelanggan mereka. 3. Bank-bank perdagangan berlesen (termasuk bank milik asing) dan Bank Islam Malaysia Berhad di Malaysia dibenarkan (bank berlesen) memberi kemudahan overdraf secara “<i>intra-day</i>” tidak melebihi jumlah agregat RM200 juta dan had semalaman tidak melebihi jumlah agregat RM10 juta kepada syarikat broker saham bukan pemastautin dan bank kustodian global bukan pemastautin untuk membiayai jurang pendanaan disebabkan oleh kelewatan yang tidak disangkakan berhubung penyelesaian perdagangan BSKL. Tambahan lagi, mereka juga boleh mengadakan swap mata wang jangka pendek atau kontrak masa hadapan sehalu bagi meliputi pembelian saham di BSKL.
2001	<p>Sektor Perbankan</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Institusi perbankan milik asing dibenarkan untuk membangunkan laman web komunikasi berkuat kuasa mulai 1 Januari 2001. 2. Institusi perbankan (termasuk bank milik asing) di Malaysia dibenarkan memberi kemudahan kredit dalam ringgit untuk membiayai pembelian atau pembinaan satu harta tidak alih bagi bukan pemastautin yang menyertai program “<i>silver hair</i>” yang dilaksanakan oleh Jabatan Imegresen Malaysia. 3. Institusi kewangan (termasuk bank milik asing) dibenarkan memberi sehingga tiga kemudahan kredit dalam ringgit kepada bukan pemastautin untuk membiayai pembelian atau pembinaan harta benda di Malaysia (tidak termasuk pembelian tanah) tertakluk kepada garis panduan dalaman mengenai pentaksiran (PISK). 4. Institusi perbankan (termasuk bank milik asing) di Malaysia dibenarkan melakukan pemindahan melibatkan Akaun Luar dan Akaun Luar lain atau akaun pemastatutin pemegang akaun yang berlainan melalui: <ol style="list-style-type: none"> a) Pemindahan Mesin Teler Automatik (ATM) sehingga RM 5000 bagi setiap individu/ syarikat, setiap hari dan bagi setiap bank untuk sebarang tujuan; b) Pemindahan bank melalui internet sehingga jumlah RM 5000 bagi setiap individu atau syarikat, setiap hari, dan bagi setiap bank untuk sbarang tujuan atau; c) Pengeluaran cek sehingga RM5000 untuk sebarang tujuan.

2002	<p>Sektor Perbankan</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Institusi perbankan milik asing dibenarkan untuk menawarkan urusniaga perbankan melalui internet berkuat kuasa mulai 1 Januari 2002. 2. Kemudahan kredit dalaman digunakan hanya untuk memudahkan pengeluaran dengan cek tidak jelas, yang diberi oleh bank berlesen (termasuk bank milik asing), adalah dikecualikan daripada pengiraan jumlah keseluruhan kemudahan kredit tempatan. Bank berlesen juga layak untuk membenarkan membuat pengeluaran akaun semasa mereka melebihi daripada baki sehingga RM500,000 bagi setiap akaun untuk jangka masa tidak melebihi 2 hari bekerja. 3. Institusi perbankan (termasuk bank milik asing) di Malaysia dibenarkan untuk memberi tambahan kemudahan kredit dalam ringgit kepada bukan permastautin sehingga jumlah agregat RM5 juta bagi setiap bukan bermastautin. Sebelum ini, kemudahan kredit dalam ringgit kepada bukan permastautin hanya dibenarkan sehingga jumlah agregat RM200,000 bagi tujuan selain daripada pembelian tiga harta benda tidak alih atau kenderaan.
2003	<p>Sektor Perbankan</p> <ol style="list-style-type: none"> i. Bank berlesen (termasuk bank milik asing) di Malaysia dibenarkan memberi kemudahan overdraf dalam ringgit tidak melebihi RM500,000 secara agregat kepada pelanggan bukan pemastautin, dengan syarat pemberian kemudahan overdraf ini disandarkan kepada deposit tetap yang disimpan oleh pelanggan bukan pemastautin di bank berlesen di Malaysia. Kemudahan overdraf ini adalah tambahan kepada kemudahan kredit dalam ringgit yang dibenarkan untuk diberi secara bebas oleh institusi perbankan semenjak 21 November 2002. ii. Had semalaman bagi akaun mata wang asing untuk menyimpan penerimaan hasil daripada eksport barangan (penerimaan eksport) bagi Ibu Pejabat Operasi yang diluluskan telah dinaikkan kepada AS\$70 juta. iii. Permastautin boleh melabur dalam produk pelaburan yang berkaitan dengan derivatif mata wang berdominasi asing yang ditawarkan oleh bank berlesen (termasuk bank milik asing) di Malaysia. Dana mata wang asing yang digunakan untuk melabur akan dikenal pasti dan dikira sebagai sebahagian daripada agregat baki semalaman. iv. Membenarkan tiga lesen baru perbankan Islam kepada peserta asing yang layak.
2004	<p>Sektor Perbankan</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bagi meningkatkan keupayaan pengurusan aliran tunai bagi menyokong perkembangan nilai berangkai di Malaysia, bank

	<p>berlesen (termasuk bank asing) boleh mengekalkan nilai yang lebih tinggi bagi dana mata wang asing kepada permastautin:</p> <ol style="list-style-type: none"> Sehingga tahap maksimum AS\$100 juta (sebelum ini bernilai AS\$70 juta) bagi penerimaan eksport. Sebarang nilai bagi penerimaan bukan eksport bagi permastautin dengan pinjaman domestik (sebelum ini memerlukan kebenaran). Sehingga AS\$150,000 bagi tujuan pendidikan/pekerjaan (sebelum ini sebanyak AS\$100,000) <ol style="list-style-type: none"> Bank berlesen Luar Pesisir di Labuan dibenarkan untuk mengekalkan: <ol style="list-style-type: none"> Sehingga AS\$0.5 juta bagi penerimaan bukan eksport bagi permastautin tanpa pinjaman domestik (sebelum ini memerlukan kebenaran) Sehingga AS\$150,000 bagi tujuan pendidikan /pekerjaan (sebelum ini bernilai AS\$100,000) Sebarang nilai dana mata wang asing bagi individu permastautin. Bagi memudahkan perolehan ringgit untuk keperluan perniagaan di Malaysia, semua had pinjaman ringgit yang dibenarkan untuk sebarang tujuan oleh institusi perbankan kepada bukan permastautin (tidak termasuk syarikat broker saham, bank kustodian dan korespondan) telah digabungkan kepada satu had agregat tunggal yang bernilai RM10 juta. Pemberian pinjaman harta benda dalam ringgit oleh permastautin, termasuk bank berlesen, kepada bukan permastautin pada masa ini termasuk pembelian tanah (sebelum ini tidak dibenarkan). Bank berlesen dibenarkan untuk melanjutkan kemudahan overdraf agregat semalaman sebanyak RM200 juta (dinaikkan daripada 10 juta) kepada syarikat broker saham atau bukan permastautin untuk memudahkan penyelesaian pembelian saham-saham yang disenaraikan di Bursa Saham. Individu permastautin yang bekerja atau tinggal di luar negara dan mempunyai sumber dana mata wang asing dibenarkan melabur dalam sebarang aset mata wang asing, termasuk yang ditawarkan oleh bank berlesen, bank saudagar berlesen yang diluluskan dan Bank Berlesen Luar Pesisir di Labuan. Bank Pembangunan Multilateral dan syarikat multinasional asing yang menerbitkan bon berdominasi ringgit Malaysia boleh memasuki kontrak pertukaran asing ke hadapan dengan bank berlesen tempatan untuk melindungi nilai risiko mata wang berikutan penerbitan bon berdominasi ringgit. Pelabur yang bermastautin yang memohon isu-isu tersebut juga boleh melindungi nilai risiko mata wang asing.
2009	<p>Sektor Perbankan</p> <ol style="list-style-type: none"> Dua lesen perbankan Islam baharu kepada peserta asing untuk menubuhkan bank-bank Islam baharu dengan modal berbayar sekurang-kurangnya USD1 bilion.

	<ol style="list-style-type: none"> 2. Dua lesen perbankan perdagangan baharu akan ditawarkan kepada peserta asing yang akan membawa kepakaran khusus. 3. Kelonggaran akan diberikan bagi meningkatkan had ekuiti asing bank pelaburan, bank Islam daripada 49 peratus sehingga 70 peratus. Had pegangan ekuiti asing bagi bank perdagangan domestik tetap kekal pada tahap 30 peratus. 4. Memberi fleksibiliti kepada institusi kewangan asing yang beroperasi di Malaysia untuk memperluaskan jangkauan produk dan perkhidmatan kewangan, terutamanya melalui pembukaan cawangan baharu. Ini adalah bagi mencapai akses yang lebih meluas dalam memberi perkhidmatan kewangan (<i>financial inclusion</i>) dan meningkatkan penembusan insuran di dalam negara. Bank-bank perdagangan asing yang diperbadankan di Malaysia akan dibenarkan untuk membuka sepuluh cawangan pembiayaan mikro pada tahun ini 5. Syarikat Induk Labuan yang diperbadankan di bawah Akta Syarikat Luar Persisir 1990 akan diberikan fleksibiliti untuk menubuhkan pejabat operasi dan pengurusan di Kuala Lumpur bagi meningkatkan kecekapan operasi dan perniagaan mereka. 6. Lebih fleksibiliti juga akan diberikan untuk mengambil pekerja dalam bidang kepakaran yang akan menyumbang kepada pembangunan sektor kewangan.
2010	<p>Sektor Perbankan</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bank-bank perdagangan asing yang diperbadankan di Malaysia akan dibenarkan untuk membuka empat cawangan baharu. 2. Institusi perbankan luar persisiran yang dilesenkan oleh Lembaga Perkhidmatan Kewangan Luar Persisir Labuan (LOFSA) yang memenuhi kriteria yang telah ditetapkan juga akan diberikan fleksibiliti untuk beroperasi di dalam negeri (<i>onshore</i>)
2011	<p>Sektor Perbankan</p> <ol style="list-style-type: none"> i. Tiga lesen perbankan perdagangan baharu akan ditawarkan kepada bank-bank bertaraf dunia yang dapat memberikan manfaat besar kepada Malaysia.

Sumber : Diubahsuai daripada Mattar Nije (2006)¹ dan Laporan Ekonomi (pelbagai tahun)²

¹ Mattar Nije, "The Impact of Financial Liberalization on Bank Spreads in Malaysia," 45

² Kementerian Kewangan Malaysia, *Laporan Ekonomi 2008/2009*, 45; Kementerian Kewangan Malaysia, *Laporan Ekonomi 2009/2010*, 25.

Dalam meliberalisasikan kewangan Malaysia, pendekatan secara berperingkat, teratur dan terpilih bagi memastikan negara dapat meraih manfaat yang maksimum. Rancangan liberalisasi disokong oleh perlindungan yang mencukupi bagi memastikan seluruh fungsi pengantaraan sistem kewangan akan terus teguh, berkesan dan kukuh. Rancangan liberalisasi ini akan memperkukuhkan kedudukan Malaysia sebagai hab kewangan Islam antarabangsa. Reformasi kewangan dan segala usaha yang telah dijalankan sejak berpuluh tahun dahulu sudah membuahkan hasil yang menggalakkan.

2.4 PERLAKSANAAN DASAR LIBERALISASI TERHADAP PERBANKAN ISLAM DI MALAYSIA

Malaysia merupakan sebuah negara yang paling cepat mengalami perkembangan dalam industri kewangan Islam khususnya dalam perbankan Islam. Sistem perbankan Islam yang ada di Malaysia kini telah mendapat pelbagai pengiktirafan dan menjadi rujukan negara-negara lain. Perbankan Islam yang ada kini telah memberikan pengguna pelbagai pilihan dalam memilih instrumen ataupun produk-produk kewangan yang ditawarkan. Dalam sejarah penubuhan bank-bank Islam, terdapat pelbagai pengertian mengenai perbankan Islam yang telah dibuat oleh para ulama dan juga pakar ekonomi kewangan Islam. Oleh itu, untuk menjelaskan definisi Sistem Perbankan Islam, penyelidik menerangkan terlebih dahulu maksud bank Islam dan seterusnya kepada revolusi perbankan Islam.

Menurut Mohd Baqir al. Şa`dr (1983), Bank Islam adalah bank yang mengamalkan simpanan tanpa riba dan Bank Islam adalah badan perantaraan di antara

pelabur dan usahawan.³ Manakala Muslehuddin (1988) menyatakan bahawa Bank Islam ialah sebuah institusi kewangan yang dikendalikan oleh orang perseorangan sebagai milik sendiri atau mungkin sebuah perkongsian atau sebuah koperasi atau jenis pertubuhan lain.⁴ Abd Ḥamīd Maḥmūd al-Bulī (1983) pula menyatakan bahawa Bank Islam ialah yayasan kewangan kebangsaan atau kerajaan yang berfungsi mengumpul mengumpul lebihan perbelanjaan daripada individu sama ada secara biasa atau seumpamanya dan dilaburkan dalam pelaburan pembangunan bagi kebaikan individu dan masyarakat yang selaras dengan hukum Syariah dan Maqasid Asasiyyah.⁵

Menurut Bank Muamalat Malaysia Berhad (2014), Perbankan Islam ialah perbankan yang berlandaskan undang-undang Islam (Syariah), iaitu fiqh muamalat (peraturan) Islam dalam transaksi. Kesemua peraturan dan amalan di dalam fiqh mu'amalat berasal dari al-Quran dan al-Sunnah dan sumber sekunder lain seperti kesepakatan pendapat oleh ulama mujtahid tentang sesuatu hukum Syariah (Ijma'), menyamakan perkara baru yang tiada nas secara analogi (Qiyas) dan hasil usaha daripada para mujtahid dalam merumuskan sesuatu hukum dan nilai melalui kaedah istinbat (Ijtihad).⁶ Merujuk kepada Akta Bank Islam 1983, Bank Islam ialah sebuah institusi kewangan yang diwujudkan khusus untuk menyediakan kemudahan dan perkhidmatan bank khasnya kepada umat Islam dengan cara yang berlandaskan hukum-hukum syarak. Hukum dan peraturan ini sebahagian besarnya adalah daripada kumpulan hukum dan peraturan ilmu *fiqh* dengan muamalat ekonomi dan urusan kewangan.⁷

³ Mohd Noor Baharoom, *Ekonomi* (Selangor: IBS Buku Sdn. Bhd., 1990), 4.

⁴ Mohammad Muslehuddin, *Urusan Bank*, 3.

⁵ Abd Ḥamīd Maḥmūd al-Bu'li, *al. Madkhal al. Fiqh al-Bunū' al. Islāmiyyah* (Kaherah: al. Ittiḥād al. Dawli Li al-Bunū' al. Islāmiyyah, 1983), 143.

⁶ Bank Muamalat Malaysia Berhad, <http://www.muamalat.com.my/>, Diakses Pada 9 Julai 2014

⁷ Rosli Mahmood, *Konsep Asas Perbankan* (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa & Pustaka, 1994), 15-18; Cheah Kooi Guan, *Institusi-institusi Kewangan di Malaysia* (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka & USM, 1994), 65.

Manakala sistem perbankan Islam merujuk kepada operasinya adalah berdasarkan Syariah yang menegah amalan riba melainkan mana-mana yang diamalkan adalah menurut nilai Islam.¹³² Ia juga didefinisikan sebagai satu rangka kerja institusi perbankan dan kewangan yang prinsip perjalanan dan amalannya berlandaskan kepada Syariah untuk merealisasikan keadilan pengagihan pendapatan dan kekayaan. Bank Islam adalah sebuah organisasi kewangan Islam manakala perbankan Islam ialah perjalanan organisasi tersebut iaitu perjalanan aktiviti kewangan dalam sistem perbankan yang berlandaskan prinsip Syariah. Kedua-dua maksud tersebut iaitu Bank Islam dan Sistem Perbankan Islam mestilah saling lengkap melengkapi. Sekiranya SPI tidak berjaya dilaksanakan dalam Bank Islam dan organisasi yang menjalankan aktiviti perbankan Islam maka maksud dan tujuan Bank Islam tidak akan tercapai.

Berdasarkan definisi-definisi di atas, pelbagai pengertian Bank Islam telah dikemukakan oleh para penyelidik. Namun semuanya memberi maksud yang sama iaitu sebuah bank perdagangan yang mengamalkan prinsip, urusan bank mengikut syariat Islam dalam semua aspek fungsi dan operasinya. Akan tetapi, ada juga pihak yang menyamakan pengertian Bank Islam dengan pengertian Bank Konvensional secara keseluruhannya kerana mereka tidak mengetahui hakikat sebenar dan tidak mendalami asas-asas bank Islam itu sendiri. Bank Islam ini boleh difahami sebagai bank moden yang menjalankan operasi perbankan dengan memberikan kemudahan dan perkhidmatan kewangan kepada masyarakat menurut hukum-hukum Syariah.

i. Pra Liberalisasi Perbankan Islam

Sejak dahulu lagi umat Islam di seluruh dunia amnya dan di Malaysia khasnya berhasrat untuk melihat tertegaknya sistem perbankan Islam (SPI) dalam dunia perbankan dan

kewangan negara. Umat Islam telah mengamalkan beberapa transaksi yang bebas daripada amalan bunga seperti amalan jual janji. Ia diamalkan kerana mereka tidak mahu terlibat dengan pembiayaan pinjaman yang berasaskan bunga yang diuruskan oleh institusi cetera pada waktu berkenaan.⁸ Selain itu, umat Islam menyimpan dengan cara mereka yang tersendiri tanpa melibatkan pihak bank. Ini kerana mereka mahu mengelakkan diri daripada terlibat dengan amalan yang berteraskan riba. Namun, terdapat juga segelintir masyarakat yang tidak dapat mengelakkan diri daripada berurusan dengan pihak bank seperti usahawan dan peniaga bagi memajukan perniagaan masing-masing ketika itu⁹.

Menurut kajian dan penelitian yang mendalam terhadap ekonomi luar bandar dalam tahun-tahun 50-an, Ungku Aziz, Professor Ekonomi di Universiti Malaya pada waktu itu mendapati bahawa kaum Muslimin hanya menyimpan dengan satu tujuan sahaja iaitu untuk menunaikan ibadah haji. Beliau seterusnya mengemukakan memorandum kepada kerajaan pada tahun 1959 mencadangkan keperluan satu perbadanan atau sebuah institusi kewangan ditubuhkan bagi menguruskan sumber-sumber kewangan bakal haji Malaysia tanpa berlandaskan sistem riba tetapi dalam bentuk pelaburan yang tidak bercanggah serta boleh memberi pulangan yang munasabah kepada mereka.¹⁰

Ekoran daripada cadangan tersebut dan setelah diperakukan oleh Rektor Universiti al-Azhar, Sheikh Mahmud al-Syaltut, bahawa usul-usul yang dicadangkan oleh Ungku Aziz itu tidak bercanggah dengan tuntutan Islam, maka kerajaan telah menubuhkan Perbadanan Wang Simpanan Bakal Haji pada tahun 1962. Untuk

⁸ Joni Tamkin Borhan, "Sejarah Perbankan Islam di Malaysia: Sejarah, Perkembangan dan Prinsip Perbankan Islam di Malaysia," *Jurnal Usuluddin*, no.14 (Kuala Lumpur:2001), 137

⁹ Anitha Rosland, "Kepuasan Pelanggan Terhadap Perkhidmatan Perbankan Islam:Kajian Keatas Bank-Bank Islam di Sarawak," *Tesis Doktor Falsafah* (Kuala Lumpur: 2016)

¹⁰ Othman Yong, *Pasaran dan Institusi Kewangan di Malaysia: Teori dan Amalan* (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1993), 300

memperkemas pentadbiran haji di Malaysia, enam tahun kemudiannya iaitu pada tahun 1969, perbadanan ini yang berpejabat di Kuala Lumpur digabungkan dengan Pejabat Urusan Haji yang telah ditubuhkan pada tahun 1951 yang berpejabat di Pulau Pinang. Gabungan kedua-dua badan ini melahirkan Lembaga Urusan dan Tabung Haji (LUTH) yang juga dikenali dengan Tabung Haji di bawah undang-undang Malaysia Akta 8, LUTH (Pindaan) 1973.¹¹

Berdasarkan amalan penyimpanan dan prinsip-prinsip muamalah yang dilaksanakan oleh LUTH maka secara tidak langsung amalan perbankan Islam telah diamalkan di Malaysia. Oleh itu sesetengah pihak berpendapat bahawa LUTH merupakan sebahagian daripada sejarah SPI kerana operasinya menepati SPI seperti menggunakan prinsip-prinsip dan amalan kewangan yang berlandaskan Syariah. Walaupun ia bukan institusi yang ditubuhkan di bawah undang-undang bank Islam namun kejayaan LUTH tetap menjadi faktor penting kepada keyakinan penubuhan bank Islam ataupun SPI di Malaysia ¹².

Suntikan semangat di peringkat antarabangsa menerusi kejayaan penubuhan bank-bank Islam dalam bentuknya yang moden menjadi pendorong yang kuat kepada masyarakat Islam Malaysia untuk mendesak kerajaan mengadakan Sistem Perbankan Islam yang selari dengan Islam. Ekoran itu, Kongres Ekonomi Bumiputera 1980 telah meluluskan satu resolusi mendesak kerajaan membenarkan LUTH menubuhkan Bank Islam bagi tujuan menggerakkan dan melabur dana orang Melayu dalam negara selaras dengan prinsip-prinsip Syariah. Kemudian dalam Seminar Kebangsaan tentang konsep pembangunan dalam Islam yang berlangsung di Universiti Kebangsaan Malaysia pada

¹¹ Ab. Mumin Ab. Ghani. *Sistem Kewangan Islam dan Pelaksanaannya di Malaysia*, .

¹² Joni Tamkin Borhan, "Sejarah Perbankan Islam di Malaysia: Sejarah, 137

bulan Mac 1981, telah meluluskan satu resolusi meminta kerajaan mengambil langkah segera untuk menggubal akta yang beroperasi mengikut prinsip-prinsip Syariah Islam¹³.

Rentetan daripada gesaan itu, kerajaan telah membentuk Jawatankuasa Pemandu Kebangsaan Bank Islam untuk membuat kajian penubuhan Bank Islam tersebut. Jawatankuasa ini dianggotai 14 ahli dan melantik Penasihat Khas kepada Perdana Menteri, Raja Tan Sri Mohar Raja Badiozaman sebagai Pengerusi jawatankuasa dan LUTH telah dilantik menjadi pihak urusetianya¹⁴. Jawatankuasa pemandu telah menjalankan kajian mendalam dan terperinci dalam aspek-aspek perundangan, operasi, teknikal dan kewangan. Beberapa siri lawatan ke Bank Islam di Timur Tengah turut dilakukan untuk mendapatkan maklumat tentang kemajuan perbankan Islam. Jawatankuasa ini mengambil masa yang agak lama dalam menjalankan kajian supaya penubuhan Bank Islam tidak akan mengalami proses rombakan. Dalam penyediaan laporan, jawatankuasa ini telah menggunakan operasi *Faisal Islamic Bank* di Mesir dan di Sudan sebagai panduan. Laporan Jawatankuasa Pemandu ini diserahkan kepada Perdana Menteri pada 5 Julai 1982.

Hasilnya, kerajaan memperakui laporan itu dan akhirnya pada 1 Mac 1983 kerajaan menubuhkan Bank Islam Malaysia Berhad (BIMB) dan diperbadankan di bawah Akta Syarikat 1965. Ketua Eksekutif pertama BIMB yang dilantik ialah Dato' Dr. Abd. Halim Ismail. BIMB memulakan operasinya pada 1 Julai 1983 di sebuah cawangan di Kuala Lumpur dengan menawarkan perkhidmatan seperti yang ditawarkan oleh bank-bank konvensional lain tetapi perkhidmatannya berdasarkan prinsip-prinsip Syariah.

¹³ Fidzlizan Muhammad, "Kelakuan Pembiayaan Perbankan Islam, 147

¹⁴ Nor Mohamed Yakcop. *Teori, Amalan dan Prospek Sistem Kewangan Islam di Malaysia*, 54.

Selepas kemunculan BIMB, muncul pula Syarikat Takaful Malaysia menerusi kelulusan Akta Takaful di Parlimen pada tahun 1984.

Pada tahun yang sama juga kerajaan telah meluluskan Akta Pelaburan Kerajaan 1983 (Akta 275) di mana akta ini penting kerana tanpanya Bank Islam tidak boleh menjalankan aktiviti pelaburan sebagai alat kecairan wang secara Islam yang sah menurut undang-undang. Penubuhan BIMB ditubuhkan dengan modal sebenar RM 500 juta dan modal berbayar sebanyak RM 80 juta. Jumlah tersebut adalah daripada sumber beberapa pihak tertentu seperti kerajaan Malaysia menyumbang RM 30 juta, LUTH RM 10 juta, RM 5 juta dari Pertubuhan Kebajikan Islam Malaysia (PERKIM), Majlis Islam negeri-negeri RM 20 juta, perbadanan Yayasan Ugama Negeri RM 3 juta dan Perbadanan Peringkat Persekutuan RM 12 juta.

Kejayaan tertubuhnya Bank Islam pertama di Malaysia tidak akan tercapai tanpa sokongan daripada kerajaan serta rakyat. Kejayaan ini juga adalah kerana BIMB diberi peluang untuk beroperasi selama sepuluh tahun secara tunggal iaitu daripada tahun 1983 sehingga tahun 1992. BIMB terbukti merupakan institusi yang berdaya maju, di mana aktivitinya berkembang pesat ke seluruh negara melalui 84 buah rangkaian dengan kekuatan 2,022 orang kakitangan berbanding hanya 6 cawangan dan 272 orang kakitangan pada tahun 1984.¹⁵ Pada 17hb Januari 1992, BIMB telah disenaraikan di Papan Utama Bursa Saham Kuala Lumpur (BSKL) kesan daripada perluasan modal berbayar bank melalui penyusunan semula modal kepada RM 133,405,001 pada tahun 1991.¹⁶ Pada tahun 1993 Skim Perbankan Tanpa Faedah (SPTF) mula diperkenalkan. SPTF merupakan satu skim yang dirancang untuk membenarkan institusi kewangan

¹⁵ Bank Negara Malaysia, *Bank Negara Annual Report*, (Kuala Lumpur: Pelbagai Tahun)

¹⁶ Joni Tamkin Borhan, "Sistem Perbankan Islam di Malaysia, 137-164.

konvensional menawarkan khidmat perbankan Islam.¹⁷ Ia dilaksanakan secara berperingkat-peringkat melibatkan beberapa fasa. Semua bank perdagangan, bank saudagar dan syarikat kewangan layak untuk menyertai SPTF dengan syarat mereka memenuhi keperluan-keperluan minimum tertentu.

Hasrat kerajaan untuk mengembangkan kemudahan perbankan tanpa faedah tercapai apabila fasa pertama pelaksanaan SPTF dilancarkan oleh Menteri Kewangan Dato' Seri Anwar Ibrahim pada Mac 1993. Pelancaran ini adalah secara perintis yang melibatkan tiga buah bank perdagangan yang terbesar di Malaysia iaitu Malayan Banking Berhad, Bank Bumiputra Malaysia Berhad dan United Malayan Banking Corporation Berhad. Skim ini mengambil masa setahun untuk diteliti oleh Kementerian Kewangan dan Bank Negara Malaysia (BNM) bagi memastikan ia benar- benar berdaya maju dan mendapat sambutan rakyat.

Matlamat utama pelaksanaan SPTF ialah untuk memperluaskan kemudahan perbankan tanpa faedah dan menguji keberkesanan perbankan Islam dalam sistem konvensional di samping untuk menilai sama ada skim ini popular di kalangan masyarakat Islam dan bukan Islam. Ia juga sekaligus untuk membuktikan bahawa perbankan Islam itu sesuai untuk semua masyarakat setiap masa dan apa jua keadaan. Sekiranya ia mampu memenuhi matlamat ini, SPTF akan menjadi penggerak sistem kewangan bercorak Islam yang lebih menyeluruh pada masa hadapan.

Keseluruhan operasi skim ini berasaskan prinsip Syariah dan tidak ada pengasingan kaunter dengan sistem konvensional. Ini bermakna kaunter yang sama akan menawarkan kemudahan produk konvensional dan produk tanpa riba. Cuma yang diasingkan adalah ketika membuat kerja pengauditan. Bagi memastikan SPTF berjalan

¹⁷Bank Negara Malaysia, *Wang dan Urusan Bank di Malaysia*, (Kuala Lumpur: Bank Negara Malaysia, 1994)

mengikut lunas Syariah, pihak bank dikehendaki melantik sekurang-kurangnya seorang penasihat Syariah untuk memberi nasihat dan panduan supaya operasinya tidak bertentangan dengan prinsip Syariah. Malah, BNM juga telah mengeluarkan garis panduan dari semasa ke semasa kepada bank yang terbabit. Produk-produk yang boleh ditawarkan oleh 3 bank tersebut semasa tempoh perintis dihadkan kepada 7 jenis produk iaitu akaun simpanan, akaun pelaburan, pembiayaan perumahan, pembiayaan kenderaan, sewaan, kemudahan pembiayaan semula kredit eksport tanpa faedah dan bil penerimaan tanpa faedah.¹⁸

Fasa kedua SPTF dilancarkan pada 21 Ogos 1993 yang melibatkan sepuluh lagi institusi kewangan. Fasa kedua dilancarkan berikutan kejayaan perkhidmatan itu mendapat sambutan ramai sejak ia diperkenalkan menerusi tiga buah bank perdagangan tempatan dalam fasa pertama. Fasa kedua ini membabitkan empat buah bank perdagangan, sebuah bank saudagar dan lima buah syarikat kewangan. Dengan pelaksanaan fasa kedua, jumlah cawangan bank dan institusi kewangan yang menawarkan SPTF meningkat daripada 280 cawangan kepada 440 cawangan tidak termasuk 44 cawangan BIMB. Ia mempunyai 21 instrumen yang dikendalikan menerusi 14 buah bank dan institusi kewangan. Antaranya yang paling mendapat sambutan ialah *Wadi'ah Yad Damānah*, *Muḍārabah*, *Musyārah*, *Murābahah* dan *Bay' Bithaman Ajil*. Pada akhir bulan Disember 1995 jumlah institusi kewangan yang menyertai SPTF ialah sebanyak 42 buah dengan jumlah cawangan yang menawarkan kemudahan perbankan Islam sebanyak 1472 iaitu 1406 cawangan institusi SPTF dan 66 cawangan BIMB.¹⁹

Merujuk kepada penyertaan institusi perbankan komersial, ia dapat dilihat menerusi penyertaan beberapa institusi perbankan bersaiz mega di Malaysia ke dalam

¹⁸ Nor Mohamed Yakcop, *Teori, Amalan dan Prospek*, 55; Ab. Mumin Ab. Ghani, *Sistem Kewangan Islam*, 337.

¹⁹ Ibid, 337.

skim ini yang melibatkan HSBC Bank Malaysia Berhad, Standard Chartered Bank dan Citi Bank Berhad. Penyertaan institusi sebegini secara tidak langsung memimpin institusi perbankan tempatan lain seperti Hong Leong Bank Berhad, Malayan Banking Berhad, RHB Bank Berhad dan Southern Bank Berhad untuk turut serta menawarkan perkhidmatan perbankan Islam di institusi masing-masing.²⁰

Bagi memastikan aspek pematuhan Syariah diperkemas, Bank Negara Malaysia telah menubuhkan Majlis Penasihat Syariah (MPS) Kebangsaan pada 1 Mei 1997 dengan dianggotai seramai 10 orang anggota penasihat termasuk seorang daripada luar negara. Majlis ini kemudiannya dinaikkan taraf ke peringkat tertinggi setelah Akta Bank Negara 2009 dipinda. Antara lainnya akta ini memperuntukkan kuasa lebih besar sehingga segala resolusi dan fatwa yang dikeluarkan oleh MPS berkaitan isu-isu Syariah yang melibatkan perjalanan dan operasi perbankan Islam mengikat setiap operasi dan keputusan syariah institusi perbankan Islam hatta terhadap keputusan Hakim Mahkamah Tinggi.²¹

Berikutnya pada 1hb Oktober 1999, kerajaan Malaysia menubuhkan sebuah lagi bank Islam (*full-fledged Islamic bank*) yang diberi nama Bank Muamalat Malaysia Berhad (BMMB). Penubuhan bank ini ekoran penggabungan yang berlaku antara Bank Bumiputra Malaysia Berhad (BBMB) dan Bank of Commerce Malaysia Berhad (BOCB). Di bawah peraturan penggabungan, seluruh aset dan liabiliti perbankan Islam BMMB, BOCB dan BBMB Kewangan Berhad (BBMBK) telah dipindahkan kepada BMMB. Manakala operasi konvensional BBMB, BOCB, dan BBMB pula dipindahkan kepada

20 Nor Hasyimah Sulaiman, "Analisis Prestasi dan Kecekapan Sistem Perbankan Islam di Malaysia dari tahun 2005-2007," Kertas Kerja dibentangkan di Seminar Ekonomi Islam Peringkat Kebangsaan, (Kuala Lumpur: 2009).

21Rujuk Akta Bank Negara Malaysia 2009, Bahagian VII 51-59 yang antara lainnya memperuntukkan fasa-fasa berkaitan dengan penubuhan Majlis penasihat Syariah, perlantikan ahli Majlis oleh DYMM Yang Dipertua Agong, Implikasi Fatwa atau keputusan Majlis Penasihat Syariah dan lain-lain.

BOCB. Sebagai tambahan, BMMB telah diberikan sebanyak 40 cawangan daripada BBMB dan BBMK di pelbagai lokasi di seluruh Malaysia.²²

ii. Pasca Liberalisasi

Ekoran kejayaan penubuhan bank Islam kedua ini, Kerajaan Malaysia seterusnya pada 2001 telah melancarkan Pelan Induk Sektor Kewangan (PISK) 2001-2010²³ yang merupakan pelan pembangunan sektor kewangan Malaysia untuk jangka masa 10 tahun lagi bagi meletakkan kepentingan sektor perbankan Islam sebagai komponen penting sistem kewangan Malaysia.²⁴ Jadi, pelan ini telah menggariskan beberapa perancangan penting untuk dicapai dalam tempoh sepuluh tahun, termasuklah:

- i. Menyasarkan agar industri perbankan Islam mampu mencapai 20% daripada pasaran perbankan dan insuran secara keseluruhannya;
- ii. Mengaspirasikan agar industri perbankan Islam dapat memberi sumbangan berkesan kepada sektor kewangan ekonomi negara.
- iii. Memastikan industri perbankan Islam ini dilandaskan kepada rangka kerja Syariah dan pengawalseliaan yang sesuai dan komprehensif.

²² Hamim Syahrudin dan Syed Musa Al-Habsyi, "Development and Growth of Islamic Banking Industry in Malaysia," *Seminar Industri dan Pasaran Kewangan Islam*, (Selangor: 2007)

²³ Bagi memperkasakan institusi perbankan Islam, kerajaan Malaysia telah menyediakan satu pelan sektor kewangan untuk tempoh 10 tahun iaitu 2011-2020. Pelan ini menyediakan persekitaran yang kondusif bagi mengembelung jumlah aliran kewangan Islam yang lebih tinggi daripada pelbagai peserta pasaran untuk disalurkan melalui instrument kewangan Islam yang inovatif. Antara isi kandungan PISK adalah: i. Menguasai 20% daripada pasaran perbankan Islam ii. Mempunyai modal yang kukuh dan besar serta menawarkan produk dan perkhidmatan yang komprehensif, iii. Berlandaskan rangka kerja Syariah dan pengawalseliaan yang sesuai, iv. Di sokong oleh institusi kehakiman bagi menyelesaikan isu-isu perundangan dalam perbankan Islam, v. Di sokong oleh tenaga kerja yang terlatih dan mempunyai kemahiran yang diperlukan, vi. Meletakkan Malaysia sebagai pusat kewangan serantau, Bank Negara Malaysia, *Financial Sector Masterplan*, (Kuala Lumpur: 2010)

²⁴ Bank Negara Malaysia, http://www.bnm.gov.my/microsites/financial/0204_ib_takaful.htm#res, dicapai 21 April 2015

- iv. Memastikan industri perbankan Islam disokong oleh institusi khusus (mahkamah perdagangan Syariah) dalam sistem kehakiman untuk menyelesaikan isu-isu perundangan berhubung dengan perbankan Islam.
- v. Memastikan sumber daya manusia yang mendukung industri perbankan Islam mencukupi dan mempunyai kepakaran dan kemahiran yang seiring dengan keperluan industri.
- vi. Meletakkan Malaysia sebagai pusat kewangan Islam serantau.

Pada tahun 2002, kerajaan Malaysia sekali lagi telah mengambil peluang mengembangkan lagi sektor perbankan Islam dengan menubuhkan kerangka kawal selia dan pengawasan khusus untuk industri perbankan Islam yang dikenali sebagai Lembaga Perkhidmatan Kewangan Islam (Islamic Financial Services Board, IFSB). Jawatan kuasa ini merupakan badan antarabangsa yang dipengerusikan oleh Malaysia dan mempunyai mandat penting dalam pembaguan piawaian yang sejajar dengan ciri-ciri unik industri kewangan Islam. Selain itu, jawatankuasa ini berperanan memastikan keutuhan, kestabilan dan pembaguan industri perbankan Islam keseluruhannya dalam mendepani cabaran liberalisasi kewangan.

Selain itu, pada tahun 2004 kerajaan Malaysia telah membuka ruang kepada perbankan Islam untuk menjalankan perniagaan perbankan di Malaysia. Penyertaan ekuiti asing dalam syarikat subsidiari perbankan Islam di Malaysia dibenarkan sehingga mencecah 49 peratus. Pendekatan berhati-hati Malaysia menerima kemasukan bank-bank asing juga adalah faktor sampingan untuk memastikan perkembangan industri perbankan Islam diterajui oleh institusi perbankan tempatan. Undang-undang yang komprehensif dan syarat-syarat yang ketat untuk mendapat lesen operasi oleh bank-bank asing membantu untuk mengekalkan persaingan yang adil dan seimbang di antara bank tempatan dan asing. Sekiranya tiadanya undang-undang yang mampu mengawal

kemasukan bank-bank asing ini, sudah pasti bank-bank tempatan tidak akan mampu untuk bersaing memandangkan kekukuhan bank-bank asing dari segi sumber perbankan, kepakaran dan pengalaman mereka di dalam pasaran di seluruh dunia . Namun begitu undang-undang yang digubal bagi mengawal selia bank asing yang telah diberi lesen untuk beroperasi di Malaysia perlulah berdasarkan faktor globalisasi ekonomi dunia²⁵. Sejalan dengan pengawalseliaan yang kukuh serta kemudahan perniagaan yang kondusif pada tahun 2005, kerajaan Malaysia telah menawarkan lebih banyak lesen kepada bank –bnak Islam milikan Asing seperti Al-Rajhi Banking & Investment Corporation dan Kuwait Finance House (KFH)²⁶.

Pada masa yang sama, “kaunter Islam” di bank-bank konvensional turut diubah kepada “Subsidiari Islam” yang juga dilesenkan di bawah Akta Bank Islam 1983.²⁷ Lesen khas ini membenarkan setiap bank-bank Islam Subsidiari diletakkan di bawah pengurusan dan kawalan perbankan induk dengan modal yang berasingan. Pada tahun 2006, Bank Negara Malaysia telah meluluskan 10 lesen perbankan Islam kepada perbankan konvensional yang melibatkan beberapa kumpulan perbankan terbesar seperti Kumpulan RHB dengan nama RHB Islamic Bank Berhad, Kumpulan Commerce Group dengan nama Tjari Bank Berhad, Kumpulan Hong Leong dengan nama Hong Leong Islamic Bank dan akhirnya kumpulan AmBank dengan nama AmIslamic Bank.²⁸

Manakala pada tahun 2009, dasar liberalisasi yang dilaksanakan pada tahun tersebut adalah lebih drastik dan mempunyai skop yang lebih luas khususnya kepada perbankan Islam. Bukan itu sahaja, dasar liberalisasi ini merangkumi industri kewangan yang lain seperti insuran dan takaful, serta lebih menjurus kepada sektor kewangan Islam. Selain

²⁵ Zulkifli Hassan, “Perlaksanaan Sistem Perbankan Islam di Malaysia: Perspektif Undang-Undang,” *Jurnal Syariah no.3* (Universiti Sains Islam Malaysia: 2013)

²⁶ 26 Mohammad Taqiuddin Mohamad, “Penentu Keuntungan Sistem Perbankan Islam Di Malaysia, 189.

²⁷ Hafas Furgani dan Ratna Mulyany, “ Islamic Banking and Economic Growth,” *Journal of Economic Cooperation and Development*, Vol. 20, (Kuala Lumpur: 2009)

²⁸ Hamim Syahrudin dan Syed Musa Al-Habsyi, “ Development and Growth of Islamic Banking Industry in Malaysia,” Kertas Kerja dibentangkan di *Seminar Industri dan Pasaran Kewangan Islam*, (Selangor: 2007)

itu, dasar liberalisasi ini juga mempunyai darjah keterbukaan pasaran yang lebih luas berbanding sebelumnya iaitu mencecah sehingga 70 peratus daripada had ekuiti asing. Langkah liberalisasi kewangan yang dilaksanakan ini adalah konsisten dengan objektif yang disasarkan dalam Pelan Induk Sektor Kewangan 2001-2010 (PISK 2001-2010) yang bertujuan untuk membentuk sistem kewangan yang berkesan, berdaya saing, berdaya tahan dan dinamik .

Jadi, bagi mencapai objektif PISK, beberapa perubahan telah dilaksanakan termasuklah membuka peluang kepada perbankan Islam asing dengan pemberian dua lesen perbankan Islam yang telah ditawarkan kepada peserta asing bagi menubuhkan bank-bank Islam. Selain itu, tiga lesen perbankan perdagangan turut ditawarkan kepada bank bertaraf dunia yang dapat memberi manfaat kepada Malaysia. Selain itu, kelonggaran turut diberikan bagi meningkatkan ekuiti bagi bank Islam daripada 49 peratus kepada 70 peratus. Manakala bagi had ekuiti asing bagi bank perdagangan domestik tetap kekal pada tahap 30 peratus.

Selain itu, institusi kewangan asing juga diberi kelonggaran untuk beroperasi di Malaysia bagi memperluaskan produk dan perkhidmatan kewangan melalui pembukaan cawangan baharu. Ini adalah bagi mencapai akses yang lebih meluas dalam memberi perkhidmatan kewangan. Bank-bank perdagangan asing yang diperbadankan di Malaysia akan dibenarkan untuk membuka sepuluh cawangan pembiayaan mikro pada tahun ini. Sehingga kini, keseluruhan institusi perbankan Islam yang beroperasi di Malaysia adalah 16 bank Islam penuh (*full-fledge Islamic bank*) yang diberikan lesen oleh Bank Negara Malaysia meliputi bank milikan asing dan juga tempatan di samping beberapa entiti lain seperti bank pelaburan, institusi kewangan pembangunan, institusi kewangan bukan bank dan sebagainya.(Rujuk Jadual 2.4)

Kesimpulan daripada perkembangan perbankan Islam di Malaysia, Malaysia mengguna pakai perlaksanaan dwi perbankan meliputi perlaksanaan sistem perbankan

Islam dalam masa yang sama membenarkan operasi sistem perbankan konvensional. Keberkesanan pendekatan pelaksanaan dua sistem perbankan secara serentak telah memberi kesan positif terhadap kepesatan ekonomi serta penerimaan masyarakat terhadap perbankan Islam. Ini kerana setiap pendekatan yang dilaksanakan dalam sistem perbankan Islam dilakukan secara berperingkat dan bukan melibatkan keseluruhan sistem secara keseluruhan seperti yang dilaksanakan di negara lain seperti yang dilakukan negara Iran dan Sudan. (Rujuk Rajah 2.1)

Selain itu, dasar liberalisasi yang dilaksanakan dengan memberi lesen kepada perbankan Islam asing untuk membuka cawangan di Malaysia adalah masa yang sesuai dengan merujuk kepada kesediaan perbankan Islam tempatan untuk bersaing dengan perbankan Islam yang lain. Pendekatan ini telah mewujudkan persaingan yang sihat memandangkan perbankan Islam tempatan telah beroperasi selama sepuluh tahun tanpa wujudnya persaingan dari perbankan Islam yang lain.

Jadual 2.4: Senarai Institusi Kewangan Yang Menawarkan Perbankan Islam di Malaysia

Bank Islam Penuh (<i>full fledged</i>)	
<u>Tempatan</u> 1. Bank Islam Malaysia Berhad (BIMB) 2. Bank Muamalat Malaysia Berhad 3. Affin Islamic Bank Berhad 4. Public Bank Berhad 5. AmIslamic Bank Berhad 6. CIMB Islamic Bank Berhad 7. EONCAP Islamic Bank Berhad 8. Hong Leong Islamic Bank 9. Maybank Islamic Berhad 10. RHB ISLAMIC Bank Berhad	<u>Asing</u> 1. Kuwait Finance House (Malaysia) 2. Al Rajhi Banking & Investment 3. Asian Finance Bank Berhad 4. HSBC Bank Malaysia Berhad 5. OCBS Al-Amin 6. Standard Chartered Saadiq

Sumber: Diubahsuai daripada Bank Negara Malaysia (2013)²⁹

²⁹Bank Negara Malaysia (BNM), <http://www.bnm.gov.my/index.php?ch=13&cat=banking&type=IB>, 28 Ogos 2013.

Rajah 2.1: Revolusi Sistem Perbankan Islam

Akta Perbankan Islam 1963 Bank Islam Malaysia Berhad	Skim perbankan Islam Bank Muamalat Malaysia Berhad dan Bank Islam Asing Bank Islam Asing Bank Konvensional dan Kaunter Islam (Skim Perbankan Tanpa Faedah)	Bank Islam Susidiari Liberalisasi kewangan Islam menerusi Pelan Induk Sektor Kewangan Kemasukan Bank Islam Asing Akta Bank Negara Tahun 2009
Peringkat Awal (1983-1990)	Peringkat Pertengahan (1990-2000)	Peringkat Maju (2000- Seterusnya)

Sumber: Diubahsuai dari Bank Negara Malaysia dan Mohammad Taquiuddin (2009)³⁰

2.4 IMPLIKASI DASAR LIBERALISASI KEWANGAN TERHADAP PERBANKAN ISLAM

Liberalisasi kewangan ialah satu bentuk reformasi dasar kewangan yang melibatkan proses pemansuhan beberapa bentuk sekatan dalam pasaran ekuiti yang bertujuan menggalakkan penyertaan pelabur asing dalam pasaran ekuiti domestik³¹. Pemansuhan sekatan ini membolehkan pelabur asing mengakses pasaran modal domestik dan pelabur tempatan juga dapat mengakses pasaran modal asing dengan mudah³². Hal ini disebabkan oleh kos modal yang rendah dan kesan daripada liberalisasi³³. Kesan langsung liberalisasi kewangan ialah dapat menarik sumber dana baru dari luar negara dan memberi kesediaan kepada Malaysia kepada pasaran antarabangsa³⁴.

³⁰Mohammad Taquiuddin Mohamad, "Penentu Keuntungan Sistem Perbankan Islam di Malaysia, 189.

³¹Tamat Samidi, Ahmad Zubaidi Baharumshah & Annuar Md Nassir, "Dasar Liberalisasi dan Hubungkait Dinamik Antara Pasaran Saham di Negara-Negara Asia Kian Muncul," 101.

³²Ramcharran, H. & Kim. D., "Estimating The Dynamic Impact of Financial Liberalization on Equity Return in Southeast Asia Market," *Multinational Business Review* 16, no.1 (2008), 112.

³³Henry, P.B., "Do Stock Market Liberalization Cause Investment Booms," *Journal of Financial Economics* (2000), 508.

³⁴Abd Ghafar Ismail & Nor Zakiah, "Liberalisasi Kewangan Negara", *Ekonomi Malaysia Menghadapi dan Menangani Cabaran* (Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia, 2000), 56.

Pelaksanaan dasar liberalisasi kewangan dapat memberi kesan kepada ekonomi benar kerana liberalisasi kewangan berupaya menggalakkan kemasukan pelabur asing dan seterusnya membawa kepada pertumbuhan yang tinggi dan membangunkan pasaran kewangan dan perbankan negara.³⁵ Menurut McKinnon dan Shaw (1973) yang menyatakan pembangunan kewangan melalui liberalisasi merupakan proses dan strategi untuk mencapai pertumbuhan kewangan dan perbankan yang lebih cepat. Beliau juga menjelaskan campur tangan kerajaan dalam pasaran modal seperti menetapkan kadar bunga pada tingkat harga yang rendah, pengenalan nisbah rizab yang tinggi dan meluaskan dasar kredit terpilih, cenderung mengurangkan kadar tabungan dan menyebabkan sektor penting menggunakan teknologi³⁶.

Shaw (1973) menegaskan kepentingan liberalisasi kewangan untuk mencapai kestabilan dan pertumbuhan ekonomi. Liberalisasi kewangan, iaitu kadar bunga benar yang lebih tinggi akan menghalang pelabur daripada menyebabkan inflasi atau mengurangkan penggunaan semasa dengan menggantikan dengan pegangan aset kewangan. Seterusnya perkembangan sektor kewangan, turut merendahkan kos benar pelabur dengan mengurangkan risiko melalui kepelbagaian, mengurangkan kos maklumat kepada pelabur dan penabung serta meningkatkan kecekapan operasi melalui pengkhususan³⁷.

Secara umumnya, hipotesis Mc Kinon-Shaw menjelaskan liberalisasi kewangan dalam bentuk kadar bunga benar yang sesuai adalah pemacu kepada pertumbuhan ekonomi dengan membangunkan sistem kewangan. Peningkatan kadar bunga akan mendorong isi rumah untuk meningkatkan tabungan dan ini merangsang regim pengantara kewangan (*financial intermediation*) seterusnya meningkatkan penawaran

³⁵ Md Azim Ab Malik dan Shahida Shahimi, "Liberalisasi Kewangan dan Kemeruapan Pulangan Saham, 165.

³⁶ Anthony Rohlwink, "How Asset and Liability Management Improves Performance : Management Issue for Financial Institution," (Armidale, 2009), 87.

³⁷ Shaw, Edward, *Financial Deepening in Economic Growth* (New York: Oxford Universiti Press, 1973).

kredit kepada sektor swasta. Seterusnya kadar bunga benar yang positif juga mendorong kepada pengagihan kredit dengan lebih cekap dan memberi kesan pertambahan dalam ekonomi³⁸.

Pembangunan kewangan adalah subset dalam liberalisasi kewangan. Proses liberalisasi membolehkan institusi-institusi perbankan respon dengan segera kepada perubahan kecairan, menggalakkan persaingan yang sihat antara institusi kewangan dan meningkatkan kecekapan dalam industri perbankan. Situasi ini bertepatan dengan teori liberalisasi kewangan yang menyatakan bahawa proses liberalisasi akan meningkatkan kadar bunga³⁹. Kenyataan ini juga bertepatan dengan teori McKinnon dan Shaw bahawa kenaikan kadar bunga akan membawa kepada peningkatan tabungan, penawaran kredit domestik oleh sistem perbankan dan seterusnya kadar keseimbangan pelaburan⁴⁰. Selain itu, kecekapan dan produktiviti bank dapat ditingkatkan dengan adanya liberalisasi kewangan dan penswastan bank.

Ini adalah kerana pasaran kewangan domestik yang lebih terbuka kepada persaingan akan terus meningkatkan tekanan untuk mengurangkan kos, manakala pada masa yang sama, perbankan baru dan teknik pengurusan risiko serta instrumen kewangan dan perkhidmatan baru dapat dibawa masuk dalam negara⁴¹. Kesan positif akibat daripada liberalisasi dapat dilihat dalam kajian-kajian yang telah dijalankan, antaranya mendapati liberalisasi kewangan hanya memberi kesan positif terhadap peningkatan produktiviti negara setelah negara mencapai tahap pembangunan yang agak maju. Beliau mendapati hubungan ini adalah positif di negara yang mengalami pembangunan kewangan tempatan

³⁸ Hussein Khaled, A., "Finance and Growth in Egypt, 1563.

³⁹ Morresit, Jacques, "Does Financial Liberalization Really Improve Private Investment in Developing Countries," *Journal of Development Economics* 40, no. 1 (1993), 135-151.

⁴⁰ Sallahuddin Hassan & Md Zain Abdul Karim, "Pembangunan Kewangan, Alokasi Kredit dan Pelaburan Swasta Domestik," (Prosiding Persidangan Ekonomi Kebangsaan Malaysia Ke 3, Daya Tahan Ekonomi Negara: Dasar dan Strategi Pengukuhan, Port Dickson, Negeri Sembilan, 20-22 Ogos 2006), 639.

⁴¹ Claessens, S., Demirguc-Kunt, A., "How Does Foreign Entry Effect Domestic Banking Markets?," *Journal of Banking and Finance* 25, no. 5 (2001), 912.

yang kukuh. Hubungan negatif pula didapati pada negara yang mempunyai tingkat pembangunan kewangan tempatan yang rendah⁴².

Kesan liberalisasi yang dilaksanakan di Malaysia telah mengubah struktur institusi perbankan di mana bank komersial di Malaysia telah mula bergabung dengan institusi kewangan yang lain termasuk syarikat kewangan. Penggabungan tersebut adalah merupakan satu langkah bagi meningkatkan keupayaan kewangan bank tersebut⁴³. Beberapa kajian lepas juga menunjukkan bahawa wujudnya kesan liberalisasi kewangan terhadap kecekapan bank melalui kemasukan bank asing telah mewujudkan persaingan dengan bank domestik berdasarkan anggaran kecekapan yang lebih baik bagi bank domestik⁴⁴. Selain itu, liberalisasi kewangan antarabangsa dapat menambah baik fungsi pasaran kewangan dan bank tempatan seterusnya mempercepatkan lagi pertumbuhan ekonomi⁴⁵.

Dasar liberalisasi ini dikukuhkan lagi semasa berlakunya krisis mata wang dan kewangan ASEAN pada lewat tahun 1990 yang menjejaskan Malaysia dan telah menjadikan pembaharuan dan pengubahsuaian yang mendesak. BNM dan kerajaan telah memberikan sepenuhnya perhatian pada keperluan iaitu memastikan sistem kewangan yang selamat, boleh dipercayai dan cekap, di samping mengurangkan kemungkinan kegagalan pasaran dan bentuk ketidakstabilan yang lain⁴⁶. Seperti negara Asia Tenggara yang lain, Malaysia secara progresif melaksanakan liberalisasi menerusi BNM. Ia satu siri pembaharuan kewangan bagi meningkatkan kebersaingan sektor ini dan mengekalkan kestabilan sistem kewangan.

⁴² Edward, Sebastian, "Capital Mobility and Economic Performance: Are Emerging Economic Different?" (NBER Working Paper No.8076., National Bureau of Economic Research, Cambridge, 2001), 399.

⁴³ Abdul-Majid M., Saal D. & Battisti G., "The Impact of Islamic Banking on The Cost Efficiency and Productivity Change of Malaysia Commercial Bank," *Applied Economics* 43, no.16 (2011), 2033-2054.

⁴⁴ Tahir, L.M., Bakar, N.M.A. & Haron, S., "Evaluating Efficiency of Malaysian Bank Using Data Envelopment Analysis," *International Journal of Business and Management Research* 4, no. 8 (2009).

⁴⁵ Levine, Rose, "International Financial Liberalization and Economic Growth," 689.

⁴⁶ Crockett & Andrew, "The Theory and Practice of Financial Stability," *Essay on International Finance* (1997), 203.

Ini bermula dengan liberalisasi penuh kadar faedah pada tahun 1978. Selain menggalakkan persaingan yang lebih hebat, ia juga bertujuan untuk membangunkan institusi perbankan dan kewangan bukan tempatan yang mempunyai asas aset yang kukuh dan operasi yang cekap⁴⁷. Dengan permodalan pasaran yang lebih besar, institusi tempatan berada di kedudukan yang lebih baik untuk bersaing dengan institusi milik asing walaupun pada peringkat antarabangsa. Berikut adalah kesan liberalisasi terhadap perbankan Islam dan pembaharuan yang telah dilaksanakan sepanjang tempoh dasar ini dilaksanakan:

2.4.1 Kemajuan Institusi Perbankan Islam

Sistem kewangan Islam telah berkembang dengan baik dan secara berperingkat di mana kebanyakan tempat, ia bermula dengan perkhidmatan perbankan Islam seperti deposit dan lain-lain serta seterusnya perkhidmatan takaful, pasaran modal seperti sukuk dan pasaran wang. Ianya telah mengalami pelbagai perkembangan dan melahirkan pelbagai inovasi dan semua ini dilakukan dengan membuat pemantauan yang berterusan bagi memastikan bahawa sistem perbankan Islam sentiasa menepati garis panduan yang telah ditetapkan. Ianya juga dapat memastikan bahawa perbankan Islam sentiasa mengikuti serta memenuhi keperluan semasa. Justeru, tidak hairanlah Malaysia menjadi antara tumpuan dan contoh kepada dunia luar dalam perbankan Islam. Hal ini dapat dibuktikan melalui prestasi sistem perbankan Islam semasa krisis kewangan dunia. Perbankan Islam kurang terjejas dengan impak negatif krisis tersebut kerana perbankan Islam yang berasaskan

⁴⁷ Rubi Ahmad & Sieh Lee Mei Ling, *Menangani Cabaran Dunia: Strategi Globalisasi di Malaysia* (Kuala Lumpur: Institut Terjemahan Negara, 2007), 324.

syari'ah tidak dibenarkan terlibat dalam aktiviti yang telah menjadi faktor penyebab kepada krisis akibat daripada amalan riba dan spekulasi⁴⁸.

2.4.2 Kepelbagaian Peserta

Adalah diakui bahawa sistem perbankan Islam masa kini menuju ke arah mewujudkan sistem perbankan yang serba lengkap. Dari sudut perkhidmatan, perbankan Islam telah ditawarkan dalam institusi konvensional yang dipanggil (dwi perbankan). Terdapat juga institusi perbankan konvensional yang melakukan transformasi menyeluruh dan bertukar kepada institusi perbankan Islam sepenuhnya. Malah, peserta dalam institusi perbankan Islam terdiri daripada kalangan pelanggan atau pelabur yang beragama Islam dan bukan Islam di pelbagai negara. Malah institusi perbankan Islam telah berkembang di peringkat global sehingga pelbagai transaksi merentas sempadan negara dapat dilakukan⁴⁹.

2.4.3 Menjadikan Perbankan Islam Berdaya Saing

Sistem perbankan Islam dan konvensional kini beroperasi secara serentak (dual sistem). Ianya juga mulai memperlihatkan keistimewaanannya dan pelbagai ciri yang unik serta telah diterima sebagai sistem kewangan alternatif kepada sistem konvensional masa kini. Malah, negara-negara seperti Singapura dan Hong Kong yang menjadi pusat kewangan konvensional turut mula mengkaji dan membenarkan operasi perbankan Islam di negara mereka⁵⁰.

⁴⁸ Akram Laldin dan Nusaibah Farid, "Senario Kewangan dan Perbankan Islam Masa Kini : Prospek, Isu-Isu dan Cabaran," Kertas Kerja dibentangkan di Persidangan Kewangan dan Perbankan Islam, (Selangor : Shah Alam, 2010)

⁴⁹ Engku Rabiah Adawiah Engku Ali, Development of Islamic Banking in Malaysia: Constraints and opportunities from the Jurisprudential Perspectives, *IIUM Law Journal*, Vol. 11, no.2, (IIUM: Gombak, 2003)

⁵⁰ Akram Laldin dan Nusaibah Farid, "Senario Kewangan dan Perbankan Islam Masa Kini. 32.

2.4.4 Pusat Kewangan Islam (*Islamic Finance Hub*)

Malaysia telah berhasrat untuk menjadi pusat kewangan Islam serantau. Ianya dilihat sebagai suatu perkembangan yang positif kepada pembangunan institusi perbankan Islam. Jadi, satu usaha perlu dilaksanakan bagi membentuk satu sistem kewangan yang menyeluruh dan mengukuhkan perkhidmatan perbankan Islam sedia ada. Usaha tersebut akan membentuk institusi perbankan Islam Malaysia menjadi satu pusat kecemerlangan bagi institusi perbankan Islam bagi negara–negara yang berdekatan dengannya. Negara–negara lain juga boleh memanfaatkan kewujudan pusat ini untuk melaksanakan urusanniaga global dan membangunkan industri perbankan Islam tempatan.

2.4.5 Pengenalan Sistem Kawal Selia dan Sekatan

Sistem kawal selia bagi sektor perbankan telah diperkenalkan pada pertengahan tahun 1990 bagi mengukuhkan kuasa bersaing institut perbankan tempatan. Ia bertujuan untuk mengurangkan bilangan bank, syarikat kewangan dan syarikat insurans tempatan dan menjadikan mereka lebih kukuh. Sistem ini pada awalnya diperkenalkan dalam bank perdagangan pada Ogos 1994. Manakala bagi bank saudagar pada Januari 1996 dan dalam syarikat kewangan pada April 1996⁵¹. Selain sistem dua tingkat ini, sekatan ke atas bidang perniagaan antara bank perdagangan, syarikat kewangan dan bank saudagar telah dilonggarkan, begitu juga sekatan ke atas penglibatan bank dalam pelaburan sekuriti.

Contohnya, syarikat kewangan dibenarkan menerima deposit tetap. Manakala bank saudagar pula dibenarkan mengeluarkan *Negotiable Certificate of Deposit* (NCD).

⁵¹ Murakami & Michiko, “Banking Sector in Malaysia Destined for Full Scale Reorganisation,” *Fujitsu Research Institute* (1998).

Peranan sistem perbankan mula berkembang dan bergerak ke arah bank sejagat. Institusi bukan kewangan telah diberi peluang yang besar bagi menggembeling simpanan. Sistem kewangan telah bergerak kepada sistem kewangan negara lain yang mana perbezaan antara bank dengan bukan bank telah dikurangkan dengan ketara. Pembaharuan tersebut telah membawa kepada penyusunan semula industri termasuk berlaku penggabungan syarikat tempatan. Contohnya penubuhan Perwira Affin Bank Bhd pada tahun 1980 (penggabungan antara Boustead Holding Bhd dan Perwira Habib Bank Bhd)⁵².

2.4.6 Pengukuhan Kuasa Penyeliaan Bank Negara

Pada tahun 1989, Akta Perbankan dan Institusi Kewangan telah diperkenalkan untuk mengukuhkan kuasa penyeliaan Bank Negara. Keperluan kecukupan modal yang berasaskan garis panduan *Bank of International Settlement* (BIS) telah diperkenalkan kepada sektor perbankan pada tahun yang sama. Akta itu juga mengkehendaki bank asing diperbadankan di negara ini dalam masa lima tahun⁵³.

BNM dengan kerjasama industri perbankan dan institusi perakaunan profesional memperkenalkan satu format standard bagi laporan kewangan bank dan syarikat kewangan pada tahun 1988 untuk memberikan pendedahan maklumat dan ketelusan yang lebih tentang operasi institusi perbankan⁵⁴. Pendedahan dalam penyata kewangan perlu menyeluruh memandangkan adalah penting bagi masyarakat umum mengetahui kedudukan dan prestasi kewangan mereka. Walaubagaimanapun, ia tidak memberi jaminan bahawa sistem kewangan itu dilindungi daripada ketidaksempurnaan pasaran⁵⁵.

⁵² Cole, David, C., *Financial Sector Development in Southeast Asia* (Oxford: Oxford University Press, 1995), 314.

⁵³ Rubi Ahmad dan Sieh Lee Mei Ling, *Menangani Cabaran Dunia: Strategi Globalisasi di Malaysia*, 324.

⁵⁴ Bank Negara Malaysia, *Laporan Tahunan* (Kuala Lumpur: Bank Negara Malaysia, 2004).

⁵⁵ Rubi Ahmad dan Sieh Lee Mei Ling, *Menangani Cabaran Dunia : Strategi Globalisasi di Malaysia*, 324.

Selain itu, satu peristiwa penting dalam sejarah pengawalseliaan dan perundangan pada tahun 1989 apabila Akta Bank dan Institusi Kewangan (ABIK) digubal bagi menggantikan Akta Perbankan 1973 dan Akta Syarikat Kewangan pada tahun 1969. Tujuan ABIK diperkenalkan adalah untuk menyediakan penyeliaan bersepadu dalam institusi kewangan di Malaysia di samping memodenkan serta mengemaskini undang-undang yang berkaitan dengan perbankan dan institusi lain di bawah satu rejim penyeliaan dan pengawalseliaan. ABIK juga telah menempatkan kesemua institusi perbankan yang di bawah penyeliaan BNM, termasuk syarikat diskaun dan broker-broker wang yang sebelum ini diselia secara pentadbiran, dibawah satu rangka kerja penyeliaan undang-undang yang seragam⁵⁶.

2.4.7 Kemasukan Pelabur Asing

Dengan adanya tekanan daripada negara maju, ekonomi pasaran yang baru muncul, termasuk Malaysia melaksanakan pembaharuan kewangan untuk menarik kemasukan modal asing bagi memesatkan pertumbuhan dengan cara membuka sistem kewangan mereka kepada negara luar dan mengapungkan nilai mata wang mereka. Tambahan lagi, liberalisasi akaun modal terjadi sebelum ini kerana banyak negara membenarkan penggunaan instrumen mata wang asing berikutan meningkatnya pengaliran perdagangan, pengeluaran antarabangsa dan komunikasi yang bertambah baik⁵⁷.

Malaysia meliberalisasikan akaun modalnya pada tahun 1990 dengan membenarkan kebolehtukaran akaun semasa dan kebolehtukaran akaun modal. Liberalisasi akaun modal memudahkan pelaburan asing keluar masuk dan mengurangkan sekatan ke atas peniaga tempatan yang memegang aset asing. Pengurus dana asing boleh

⁵⁶ Bank Negara Malaysia, *Bank Negara Malaysia dan Sistem Kewangan di Malaysia*, 439.

⁵⁷ Dobson, Wendy & Jacquet, Pierre, *Financial Services Liberalization in The WTO*, 135.

memasuki pasaran saham tempatan manakala sistem kewangan tempatan pula boleh mendapatkan dana pada kos yang lebih rendah daripada luar negara. Langkah ini telah menyebabkan kemasukan wang panas yang mendadak ke dalam sektor kewangan Malaysia pada pertengahan tahun 1990 dan secara tidak langsung telah menyebabkan pasaran saham melambung⁵⁸.

2.4.8 Perkembangan Teknologi Maklumat Dalam Operasi Sektor Perbankan

Era digital baru telah mengiringi perkembangan dalam teknologi maklumat (IT), dengan menyumbang kepada kecekapan dalam operasi sektor perbankan seperti mewujudkan sistem perbankan internet, penghasilan produk dan khidmat yang ditawarkan disamping kemajuan dalam organisasi pengurusan institusi perbankan telah membawa perubahan dalam kaedah transaksi kewangan yang dijalankan. Dengan itu, wujudnya mekanisme pembayaran elektronik yang menggunakan kad kredit, kad debit, kad penyimpanan nilai, mesin teler automatik (ATM) serta perbankan internet. Perkembangan teknologi maklumat di institusi perbankan tertumpu kepada empat bidang utama dengan sistem yang beroperasi sepenuhnya, iaitu pengendalian deposit, pengurusan kewangan, produk pinjaman dan saluran penghantaran elektronik.

Institusi perbankan mula melabur bagi tujuan meningkatkan perkhidmatan pelanggan sebanyak RM1.6 bilion yang mana sebahagian besarnya dibelanjakan untuk membeli sistem yang baru, menaik taraf sistem sedia ada dan memperkukuhkan sistem perbankan sepanjang tempoh 1978-1994⁵⁹. Penggunaan teknologi maklumat akan menghasilkan produk dan perkhidmatan yang lebih baik serta mampu bersaing dengan institusi perbankan asing. Kesannya, membuka laluan kepada ekonomi untuk mendapat

⁵⁸ *Ibid*, 136.

⁵⁹ Bank Negara Malaysia, *Bank Negara Malaysia dan Sistem Kewangan di Malaysia*, 450.

ganjaran ketara dalam aspek mempertingkatkan kecekapan, inovasi serta produktiviti pada keseluruhannya. Perbankan elektronik dan penggunaan kad elektronik untuk transaksi adalah antara inovasi yang telah mempertingkatkan kecekapan serta produktiviti keseluruhannya. Kemajuan dalam produk perkhidmatan juga telah menjadi lebih sofistikated dengan memperkenalkan ciri-ciri baru dalam produk sedia ada. Contohnya produk akaun tabungan yang menawarkan faedah bertingkat berbanding dengan kadar faedah yang tetap.

Kemudian wujudnya produk perbendaharaan khususnya sebagai respon terhadap permintaan daripada syarikat korporat besar yang memerlukan alat pengurusan risiko⁶⁰. Faktor penyumbang utama kepada pertumbuhan yang lebih tinggi ini ialah peningkatan ketara dalam modal asas mereka ekoran langkah BNM untuk mempercepatkan langkah liberalisasi untuk institusi yang kukuh dan berada dalam kedudukan kewangan yang baik. Walau bagaimanapun, kunci kira-kira bank perdagangan menguncup sebanyak 5.6 peratus pada tahun 1998 kepada RM453.5 bilion akibat daripada krisis kewangan pada tahun tersebut⁶¹.

2.4.9 Penyertaan Bank Asing Dalam Sistem Perbankan Islam Di Malaysia

Sejajar dengan komitmen negara untuk melaksanakan dasar liberalisasi secara berperingkat, lima lesen bank perdagangan baharu telah dikeluarkan pada tahun 2009 kepada institusi asing yang mempunyai kepakaran baharu, rangkaian global dan tawaran nilai yang lebih kukuh bagi menyumbang kepada ekonomi negara. Inisiatif yang diambil ini membawa kepada penyertaan bank asing dalam sistem perbankan di mana ia telah meningkat daripada 18 peratus kepada 36 peratus antara tahun 1995 sehingga tahun

⁶⁰ *Ibid*, 451-452.

⁶¹ *Ibid*, 453.

2009⁶². Bank asing juga telah diberi fleksibiliti operasi untuk meluaskan rangkaian mereka menerusi saluran elektronik dan penubuhan beberapa cawangan dengan lebih bebas bagi mengekalkan taburan lokasi cawangan yang seimbang oleh semua bank bagi menyokong keperluan kawasan yang kurang mendapat perkhidmatan kewangan⁶³.

Malaysia mengamalkan pendekatan ke arah liberalisasi dengan mengambil kira keupayaan dan ketersediaan sektor perbankan untuk memperoleh manfaat. Penyertaan bank asing yang semakin meluas telah dilaksanakan secara tersusun. Teras utama pendekatan ini ialah kehadiran kumpulan perbankan domestik yang kukuh dan diurus dengan baik serta jaringan keselamatan kewangan yang menyeluruh. Usaha ini telah mengukuhkan daya tahan dan daya saing institusi perbankan domestik dan telah mendorong wujudnya institusi perbankan tempatan yang kukuh⁶⁴.

Dengan kemasukan bank asing ini, ia membolehkan perdagangan dan pelaburan merentas sempadan yang lebih luas, memudahkan penggembelian dana yang lebih cekap dan menyediakan peluang perniagaan dan pekerjaan yang baru. Meskipun berpotensi menyumbang kepada peningkatan kecekapan, disiplin pasaran dan perkhidmatan yang lebih canggih, namun bank asing terhad untuk beroperasi dalam segmen pelanggan bernilai tinggi dan berpulangan tinggi sahaja. Segmen bernilai lebih rendah akan terkecuali daripada menikmati akses yang sama seperti segmen lain bagi produk dan perkhidmatan yang ditawarkan oleh bank asing. Persaingan yang berlebihan juga akan menggalakkan amalan tidak sihat dalam persaingan harga serta amalan pemberian pinjaman yang berisiko tinggi dan bakal menjejaskan keutuhan bank dan meningkatkan risiko terhadap kestabilan kewangan⁶⁵.

⁶² Bank Negara Malaysia, *Laporan Kestabilan Kewangan dan Sistem Pembayaran*, 114.

⁶³ Bank Negara Malaysia, *Laporan Kestabilan Kewangan dan Sistem Pembayaran*, 68.

⁶⁴ *Ibid.*

⁶⁵ Bank Negara Malaysia, *Laporan Kestabilan Kewangan dan Sistem Pembayaran* (Kuala Lumpur: Bank Negara Malaysia, 2012), 69.

Namun, kehadiran bank asing juga mampu memburukkan lagi kesan krisis kewangan domestik. Bank asing yang tidak mempunyai asas deposit yang kukuh dalam ekonomi negara cenderung untuk mengurangkan pemberian pinjaman lebih daripada bank tempatan apabila berlakunya tekanan seperti berlakunya krisis kewangan domestik. Krisis kewangan yang berlaku pada tahun 2009 juga timbul akibat daripada sistem perbankan yang lebih bersifat antarabangsa. Oleh itu, Akta Perkhidmatan Kewangan 2013 dan Akta Perkhidmatan Kewangan Islam 2013 telah menghuraikan lebih lanjut dan memberi ketelusan mengenai kriteria kemasukan institusi asing dalam pasaran negara dengan mengkanunkan kehendak utama terhadap kehematan dan kualiti tawaran nilai yang dikemukakan oleh bakal peserta.

Selain itu, bank perdagangan asing juga perlu diperbadankan di Malaysia. Keperluan ini bertujuan untuk memberi perlindungan kepada tahap yang lebih tinggi kepada ekonomi negara⁶⁶. Selain itu, tahap kerjasama merentas sempadan dalam pengawasan dan penyeliaan telah dipertingkatkan. Malaysia bekerjasama secara proaktif dengan pihak berkuasa penyeliaan negara asal bagi memastikan tindakan awal boleh diambil untuk memelihara kestabilan kewangan jika berlaku sebarang kejutan. Perkara ini merangkumi pengaturan untuk pertukaran maklumat dan kerjasama penyeliaan menerusi perjanjian persefahaman, serta penyertaan dalam forum penyeliaan (*supervisor colleges*) yang berkaitan dengan bank aktif pada peringkat antarabangsa⁶⁷.

2.4.10 Peningkatan Dalam Pertumbuhan Ekonomi

Beberapa kajian menunjukkan bahawa pembangunan dalam institusi perbankan akan membawa kepada pertumbuhan ekonomi. Terdapat hubungan yang signifikan, teguh dan

⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁷ Bank Negara Malaysia, *Laporan Kestabilan Kewangan*, 69.

positif antara pembangunan institusi perbankan dengan pertumbuhan ekonomi.⁶⁸ Selain itu, satu sistem perbankan yang maju dan berfungsi dengan baik dapat membantu pertumbuhan melalui tiga cara. Pertama, pelaburan langsung asing dapat membantu dalam penyediaan dana yang mencukupi bagi aktiviti pelaburan. Tanpa pelaburan asing, sesebuah ekonomi akan hanya mempunyai penabung-penabung kecil. Ini akan menyebabkan kesukaran firma yang ingin menjalankan perniagaan akan menghadapi masalah untuk mendapatkan pinjaman. Jadi, jika dana ini dikumpul melalui sebilangan bank dan perantaraan kewangan maka kos untuk mendapatkan dana tersebut akan berkurang dan signifikan⁶⁹.

Kedua, perantaraan kewangan akan mengurangkan risiko yang ditanggung oleh penabung-penabung individu. Individu yang menabung dalam perantaraan kewangan secara automatik mengagihkan risiko dengan mempelbagaikan projek pelaburannya, manakala penabung-penabung yang kecil akan kekurangan peluang untuk mempelbagaikan pelaburannya tanpa adanya satu sistem perbankan yang maju dan tersusun. Apabila sistem kewangan berkembang, lebih banyak sumber dapat disalurkan melalui perantaraan kewangan ini dengan risiko yang rendah dan ini menambah dana bagi pelaburan. Seterusnya pengumpulan modal akan bertambah dari semasa ke semasa⁷⁰. Ketiga, satu sistem kewangan yang berfungsi dengan baik juga boleh menambahkan kebolehan untuk menilai projek pelaburan dengan baik. Perantaraan kewangan yang ditubuhkan untuk memberi pinjaman dalam saiz yang besar dan menguntungkan⁷¹.

⁶⁸ John Williamson dan Molly Mahar, "A Survey of Financial Liberalization," *Essays in International Financial* 211 (1998), 36.

⁶⁹ Hansson, Pontus & Lars Jonung, "Finance and Economic Growth: The Case of Sweden 1834-1991," *Research in Economics* 51 (1997), 275.

⁷⁰ Hansson, Pontus & Lars Jonung, "Finance and Economic Growth, 276.

⁷¹ *Ibid.*

Rajah 2.2: Saluran Integrasi Kewangan Bagi Meningkatkan Pertumbuhan Ekonomi

Sumber: Prasad, Eswar, Kenneth Rogof, Shang-Jin dan M. Ayan Kose (2003)

Integrasi kewangan antarabangsa juga boleh menjana pertumbuhan melalui dua saluran iaitu saluran langsung dan saluran tidak langsung. Melalui saluran langsung, aliran modal asing dapat menjadi pelengkap kepada tabungan domestik. Dengan ini pertumbuhan tidak akan terjejas oleh ketidakcukupan tabungan domestik untuk membiayai pelaburan⁷².

Ketiga, ianya boleh mengurangkan alokasi risiko global yang lebih baik. Model perletakan harga aset antarabangsa melunjurkan liberalisasi pasaran saham, memperbaiki alokasi risiko kerana pertambahan peluang-peluang untuk berkongsi risiko antara pelabur-pelabur domestik dan asing bagi membantu mempelbagaikan risiko. Selain itu, kebolehan untuk mempelbagaikan risiko ini seterusnya menggalakkan firma-firma menambah jumlah pelaburan mereka dan dengan ini dapat menggalakkan pertumbuhan ekonomi⁷³.

⁷² Prasad, Eswar, Kenneth Rogof, Shang-Jin & M. Ayan Kose, "Effect of Globalization on Developing Countries: Some Empirical Evidence," IMF (2003).

⁷³ *Ibid*, 342.

Saluran langsung yang keempat adalah perkembangan institusi perbankan domestik. Pertambahan bilangan bank asing dalam ekonomi domestik boleh mendatangkan banyak faedah. Pertama, penyertaan bank-bank asing dalam sistem perbankan domestik boleh memudahkan laluan kepada pasaran kewangan antarabangsa, khususnya bagi pengekspor, pengimport dan pelabur tempatan. Kedua, wujudnya banyak bank asing juga boleh menambahbaik rangka kerja perundangan dan penyeliaan ke atas industri perbankan domestik. Ketiga, bank-bank asing kerap kali memperkenalkan pelbagai instrumen kewangan yang baru dan ini boleh meningkatkan kemajuan teknologi dalam bidang perkhidmatan dan urusan kewangan. Kemasukan bank-bank asing cenderung untuk meningkatkan persaingan dan seterusnya boleh menambah baik kualiti perkhidmatan kewangan domestik dan juga kecekapan alokatif.

Melalui saluran tidak langsung pula, aliran keluar masuk modal lebih bebas menggalakkan pengkhususan. Tanpa mekanisma pengurusan yang baik, maka satu struktur pengeluaran yang terlampau khusus akan mewujudkan volatiliti pengeluaran yang tinggi seterusnya mewujudkan pula bilangan pengguna yang tinggi. Dalam prinsip globalisasi kewangan, ia boleh membantu negara untuk terlibat dalam perkongsian risiko dalam pelaburan kewangan antarabangsa dan ini boleh mengurangkan volatiliti. Secara tidak langsung perkongsian risiko boleh menggalakkan pengkhususan seterusnya meningkatkan pertumbuhan ekonomi⁷⁴.

Kedua, liberalisasi kewangan boleh meningkatkan iltizam kerajaan ke arah dasar yang lebih baik. Ia juga boleh meningkatkan produktiviti terhadap corak dasar yang digubal pada masa hadapan. Liberalisasi kewangan yang teratur boleh mengubah dinamiknya pelabur tempatan kepada satu takat yang menyebabkan agihan semula modal

⁷⁴ Hansson, Pontus & Lars Jonung, "Finance and Economic Growth: The Case of Sweden 1834-1991," *Research In Economics* 51 (1997), 343.

tertumpu kepada aktiviti yang lebih produktif⁷⁵. Ketiga, liberalisasi merupakan isyarat dasar yang lebih baik mengenai aliran masuk modal asing. Penghapusan sekatan terhadap aliran keluar masuk modal merupakan isyarat liberalisasi dan seterusnya menggalakkan aliran modal masuk⁷⁶.

2.6 KESIMPULAN

Ekonomi Malaysia telah mengalami transformasi struktur yang ketara. Peralihan dari sektor yang berorientasikan pertanian kepada sektor berasaskan pembuatan dan perkhidmatan sebagai penyumbang utama kepada KDNK negara. Memandangkan institusi perbankan penyumbang 85% modal terhadap aktiviti ekonomi, maka pengawalseliaan yang rapi serta tadbir urus yang tersusun adalah penting sebagai persediaan kepada ekonomi yang bersifat terbuka.

Selain itu, dasar liberalisasi yang dilaksanakan dalam sektor perkhidmatan kewangan bertujuan memastikan Malaysia mendapat manfaat yang maksimum. Pengukuhan hubungan antarabangsa dan peningkatan prestasi sektor kewangan kepada tahap yang lebih tinggi bakal menyumbang kepada ekonomi negara. Dasar liberalisasi ini akan menjadi semakin penting kerana Malaysia perlu bersaing secara global apabila rantau Asia Barat merupakan pemain dalam kemudahan yang ditawarkan oleh bank-bank Islam. Pengumuman dasar liberalisasi yang diambil sesungguhnya merupakan pencapaian yang besar dalam usaha untuk memiliki sektor kewangan yang kukuh dan cekap. Namun demikian, berdasarkan penelitian terhadap kajian-kajian di Malaysia yang masih kurang melihat kerelevanan dasar libersalisasi sektor kewangan yang dilaksanakan, maka kajian ini diharap dapat memberikan bukti emperikal berk

⁷⁵ Prasad, Eswar, Kenneth Rogof, Shang-Jin & M. Ayan Kose, "Effect of Globalization on Developing Countries: Some Empirical Evidence," 343.

⁷⁶ Grier, K. & G.Tullock, "An Empirical Analysis of Cross-national Economic Growth, 1950-1990," *Journal of Monetary Economics* 1, no. 24 (1998), 259.

BAB TIGA:METODOLOGI KAJIAN

3.1 PENGENALAN

Bab tiga ini akan menghuraikan secara terperinci metodologi yang akan digunakan dalam menganalisis data-data perbankan Islam berdasarkan model-model kecukupan modal, kualiti aset dan kecairan perbankan Islam yang dibentuk dalam bab ini. Perbincangan dalam bab ini dibahagikan kepada lapan bahagian. Bahagian 3.2 menjelaskan tentang metodologi kajian, bahagian 3.3 adalah berkenaan spesifikasi kajian meliputi reka bentuk kajian, sampel kajian, pengumpulan data dan pembentukan model. Bahagian 3.4 adalah penganggaran model regresi data panel, bahagian 3.5 adalah ujian kesignifikan. Seterusnya bahagian 3.6 ujian statistik permasalahan ekonometrik, bahagian 3.7 adalah sampel kajian dan akhir sekali bahagian 4.8 adalah kesimpulan bagi keseluruhan bab ini.

3.2 METODOLOGI KAJIAN

Metodologi dalam bahasa Arab disebut sebagai *manhāj* dan berasal dari perkataan Yunani iaitu *methods* yang bermaksud metode atau cara melakukan sesuatu atau sistem yang bermaksud ilmu. Gabungan dua perkataan ini membawa maksud sistem yang merangkumi kaedah dan prinsip yang digunakan dalam sesuatu kegiatan, disiplin dan sebagainya¹.

¹ Noresah Baharom, *Kamus Dewan* (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 2000), 887.

Penggunaan metodologi yang betul akan menjamin kesahihan dan kebolehpercayaan sesuatu maklumat yang dipaparkan. Di dalam kajian ini, penulis menggunakan beberapa metode untuk mengumpul data-data yang diperlukan bagi membuat analisis secara terperinci dan tersusun terhadap dapatan data. Metode yang digunakan penulis adalah:

3.2.1 Metodologi Pengumpulan Data

Kajian ini bersifat empirikal, iaitu selain menggunakan kajian perpustakaan sebagai rujukan bagi mendapatkan maklumat, penulis juga menggunakan metode pengumpulan data. Metode pengumpulan data ini berkemungkinan dapat merungkai segala persoalan dan juga dapat membantu mendapatkan maklumat yang lebih tepat dalam menghasilkan keputusan yang tinggi tahap kebolehpercayaannya. Antara metode yang digunakan ialah:

Kajian Sejarah

Penggunaan metode ini adalah bertujuan untuk mendapatkan data-data yang mempunyai nilai-nilai sejarah. Metode ini banyak digunakan dalam bab dua. Kajian sejarah akan dilakukan terhadap perlaksanaan dasar liberalisasi kewangan yang telah dijalankan di negara-negara yang mengamalkan keterbukaan ekonomi seperti di negara China, Korea, Eropah dan Jepun. Kajian sejarah turut merangkumi sejarah terbentuknya teori liberalisasi yang telah digunakan oleh Ronald Mc Kinon dan Shaw pada tahun 1973 bagi tujuan menghapuskan sekatan kewangan terhadap pertumbuhan ekonomi dan pelaburan. Kajian sejarah juga telah membuktikan bahawa Malaysia telah mengamalkan dasar

liberalisasi kewangan sejak dari tahun 1978 secara berperingkat sehingga kini bermula daripada kebebasan dalam menentukan kadar faedah yang sebelum ini ditentukan oleh Bank Negara Malaysia (BNM).

Kajian Kepustakaan

Kajian kepustakaan akan dilakukan bagi memantapkan kefahaman mengenai teori liberalisasi kewangan serta liberalisasi kewangan yang telah dilaksanakan di Malaysia. Analisis terhadap keberkesanan dasar kewangan yang telah dilaksanakan di Malaysia juga dapat dinilai melalui kesan daripada pelaksanaan dasar. Kajian kepustakaan juga akan diimplementasikan bagi menganalisis model-model yang telah digunapakai dalam kajian-kajian yang lepas bagi menilai keberkesanan dasar liberalisasi. Menerusi kajian kepustakaan ini, perhatian juga akan diberikan bagi menilai pembangunan dan kemajuan dalam kewangan Islam sepanjang tempoh liberalisasi ini dengan membuat perbandingan sebelum pelaksanaan dasar liberalisasi dan selepas pelaksanaan dasar liberalisasi.

Analisis Isi Kandungan

Data dan maklumat bagi tujuan ini diperoleh melalui pendekatan analisis isi kandungan terhadap sumber primer dan sekunder. Antara sumber-sumber yang dirujuk adalah seperti berikut:

- i. Al-Quran, hadith al-Sunan al-Sittah seperti (Sahih Bukhari, Sahih Muslim, Sunan Al-Tarmizi) dan kitab-kitab fiqh *mu'tabar* dan kontemporari seperti Mughni al-Muhtaj dan Fiqh al-Islami wa Adillatuha.
- ii. Data karakteristik bank dirujuk daripada penyata tahunan kewangan individu bank serta laman sesawang bank-bank Islam penuh (*full fledge*).

- iii. Buku-buku yang berkaitan dengan bidang syariah, kewangan, ekonomi, muamalat, sejarah dan bidang-bidang yang berkaitan seperti *Globalization and Islamic Finance*, Kerjasama ekonomi umat Islam, Globalisasi: Peranan Ekonomi Dan Kewangan Islam dan *Financial Openness and Economic Performance*.
- iv. Jurnal-jurnal penyelidikan yang berwasit.
- v. Tesis-tesis.
- vi. Prosiding dan kertas kerja persidangan seperti *International Proceedings of Economics Development Research (IPED)*.
- vii. Data dasar kewangan Malaysia dirujuk daripada Laporan Tahunan Bank Negara Malaysia (BNM) dan Kementerian Kewangan Malaysia.
- viii. Data persekitaran ekonomi Malaysia dirujuk daripada laman sesawang SESRIC-Statistical, *Economic and Sosial Research and Training Centre for Islamic Countries*, Laporan Tahunan Ekonomi, Kementerian Kewangan Malaysia, Jabatan Perangkaan Malaysia dan (*World Bank, WI*)

3.2.2 Kaedah Penganalisisan Data

Data yang telah diperolehi akan dianalisis bagi memperoleh keputusan kajian bagi masalah yang dikaji². Dalam kajian ini, penulis menggabungkan penggunaan metode yang menggunakan kaedah kualitatif dan kuantitatif dalam menganalisis data yang diperolehi. Berikut merupakan kaedah kualitatif yang digunakan penulis dalam kajian ini:

² Mohd. Sheffie Abu Bakar, *Metodologi Penyelidikan* (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1987), 66.

Metode Induktif

Metode induktif merupakan suatu cara penganalisan data melalui pola berfikir dengan mencari pembuktian daripada hal-hal yang bersifat khusus untuk sampai kepada bukti-bukti yang bersifat umum. Dengan kata lain, langkah ini ditakrifkan sebagai satu cara penganalisan data dengan membuat kesimpulan atau pembuktian daripada maklumat yang bersifat khusus kepada yang bersifat umum. Kaedah ini diaplikasi oleh penulis dalam membuat rumusan dan implikasi dasar kajian yang merupakan bab lima dalam kajian ini.

Metode Deduktif

Metode deduktif ini adalah pola berfikir yang mencari pembuktian dengan menggunakan dalil-dalil khusus. Dengan kata lain, metode ini merupakan salah satu proses penganalisan data melalui pola berfikir yang mencari pembuktian dengan berpegang kepada dalil-dalil yang bersifat khusus. Metode ini dilakukan dengan menggunakan data-data dan contoh-contoh yang berbentuk umum dan diperjelaskan secara lebih mendalam. Pendekatan ini dipraktikkan oleh penulis dalam bab dua yang menjelaskan berkaitan dasar liberalisasi dalam perkhidmatan kewangan dan kesannya kepada perbankan Islam.

Metode Komparatif

Kaedah komparatif juga digunakan bagi mendapatkan rumusan yang tepat melalui perbandingan data-data primer dan sekunder yang diperoleh. Segala data yang dikumpul akan dibandingkan bagi membuat suatu kesimpulan. Dalam kajian ini, kesimpulan akan

dibuat melalui data-data yang diperoleh sama ada dasar liberalisasi kewangan ini mampu memberikan impak yang positif ataupun sebaliknya.

Metode Penganggaran

Kajian ini akan menggunakan data panel (gabungan data keratan rentas dan siri masa) untuk menganggarkan faktor-faktor yang mempengaruhi kesan ke atas perbankan Islam akibat daripada dasar liberalisasi yang dijalankan di Malaysia. Proses penganalisaan kajian ini menggunakan pakej perisian *Econometric Views (E-views)* bagi menganalisis data-data sekunder yang telah dikumpulkan. Bab tersebut menjelaskan sepenuhnya proses pembentukan model, analisis deskriptif, analisis kolerasi, ujian kesignifikan, ujian pemilihan model terbaik dan ujian diagnostik.

3.3 SPESIFIKASI MODEL

3.3.1 Reka Bentuk Kajian

Proses penganalisisan data dalam kajian ini adalah berdasarkan data panel yang kebiasannya digunakan dalam bidang ekonomi dan kewangan. Data ini bersifat agrerasi yang memiliki elemen siri masa (*time series*) dan keratan rentas (*cross-sectional*) yang melibatkan observasi ke atas unit-unit ekonomi secara individu (firma, isi rumah, kawasan geografi dan sebagainya) yang merentasi suatu tempoh masa tanpa sebarang dimensi ‘longitud’. Kadangkala ia dianggap sebagai “data keratan rentas dari semasa ke semasa”, ataupun “data keratan rentas siri masa, pool”.

3.3.2 Sampel Kajian

Bagi menilai prestasi kewangan perbankan Islam di Malaysia kesan daripada dasar liberalisasi yang telah dilaksanakan dengan merujuk kepada tiga petunjuk utama meliputi kecukupan modal, kualiti aset dan kecairan dalam perbankan Islam di Malaysia. Selain melihat kepada implikasi liberalisasi terhadap tiga petunjuk utama, kajian ini juga menganalisis faktor-faktor lain yang memberi kesan kepada perbankan Islam di Malaysia seperti persekitaran ekonomi Malaysia. Pemilihan kaedah penilaian prestasi perbankan yang akan digunakan dalam kajian ini adalah dengan merujuk kajian lepas yang telah dijalankan. Terdapat pelbagai kajian ke atas prestasi perbankan dijalankan di Malaysia dan juga di luar negara. Namun, terdapat pelbagai kaedah yang dipilih bagi menilai prestasi perbankan dengan menggunakan pelbagai kaedah yang berbeza. Antaranya ialah petunjuk liberalisasi kewangan.

Petunjuk liberalisasi kewangan yang digunakan dalam menentukan prestasi perbankan termasuk purata kadar faedah bagi bank konvensional dan aset bank. Ini adalah petunjuk kewangan yang paling luas bagi pengantaraan kewangan kerana ia melihat saiz keseluruhan sektor kewangan. Manakala petunjuk liberalisasi kedua adalah kredit swasta oleh bank peratusan daripada KDNK. Pembolehubah ini boleh mengukur keupayaan pengantara kewangan untuk menjalankan fungsi utama mereka bagi tujuan penjimatan kepada pelabur. Akhir sekali adalah nisbah komersial aset bank ke atas aset bank pusat. Pembolehubah ini digunakan untuk mengukur pembangunan kewangan.¹ Manakala bagi pembolehubah makroekonomi yang digunakan dalam menentukan prestasi kewangan bank adalah keluaran dalam negara kasar (KDNK) yang diukur menggunakan kadar pertumbuhan per% pertumbuhan sebenar KDNK, kadar inflasi diukur dengan perubahan dalam tahap harga pengguna dalam peratus (IR), Aras pengantaraan kewangan diukur menggunakan kredit dalam negeri disediakan oleh peratusan sistem perbankan daripada KDNK, dan kadar faedah yang ditentukan menggunakan peratusan kadar deposit tolak kadar pinjaman.

Penunjuk kewangan yang biasa digunakan bagi menilai prestasi bank perdagangan termasuk kecukupan modal, kecairan, kualiti aset, pulangan ke atas pelaburan (ROI), pulangan ke atas jualan, pulangan ke atas ekuiti (ROE), dan pendapatan sesaham. Nisbah yang paling popular yang mengukur prestasi sesebuah institusi boleh dirumuskan pulangan ke atas aset (ROA), pulangan pelaburan (ROI), pulangan ke atas ekuiti (ROE), pulangan ke atas jualan (ROS), pertumbuhan pendapatan, bahagian pasaran, harga sesaham, pertumbuhan jualan, kecairan dan kecekapan operasi. Namun, pulangan ke atas purata aset (ROA) dan pulangan ke atas ekuiti (ROE) digunakan sebagai

¹ Myriam Q., and Elizabeth M., *Measuring Financial Liberalization in Latin America: An Index of Banking Activity*, (Federal Reserve Bank of Atlanta:1998)

langkah-langkah kewangan apabila menentukan tahap prestasi kewangan bank perdagangan (Maria et al, 2002).

Akhir sekali, dalam kajian ini analisis CAMEL telah dipilih oleh penulis untuk bagi menilai tahap prestasi perbankan. Ini kerana analisis CAMEL mengandungi lima elemen bagi mengukur kecekapan setiap bank. Sistem ini menyediakan beberapa petunjuk asas kekukuhan dan kestabilan institusi bank yang turut diguna pakai oleh badan kewangan antarabangsa (*international monetary fund, imf*)². Dalam kamus perbankan, CAMEL adalah aspek yang paling mempengaruhi keadaan prestasi kewangan bank dan juga tingkat prestasi dan pencapaian sesebuah bank. CAMEL merupakan kayu ukur bagi menilai prestasi sesebuah bank. Analisis CAMEL menggambarkan satu hubungan atau perbandingan antara satu jumlah dengan jumlah yang lain. Dengan analisis yang dijalankan dapat menggambarkan baik buruknya keadaan atau kedudukan sesebuah bank³.

Antara kajian yang menggunakan analisis CAMEL untuk mengkaji prestasi perbankan ialah kajian yang dilakukan oleh Atikoğulları, M (2009)⁴. Kajian dilakukan ke atas lima buah bank yang aset terbesar terdiri daripada bank asing dan domestik di Northern Cyprus, Turki. Namun, terdapat elemen keenam yang digunakan iaitu saiz aset. Hasil menunjukkan keuntungan dan kualiti pengurusan semakin meningkat selepas krisis. Namun, kecukupan modal, kualiti aset serta kecairan pula terjejas teruk berikutan masa depan sektor perbankan yang malap. Analisis CAMELS menekankan kepada kelemahan dan risiko ke atas kerugian yang mungkin berlaku di dalam sektor perbankan selepas krisis perbankan berlaku.

² Ahmad Azam Sulaiman dan Mohammad Taqiuddin Mohamad, "Pengurusan Modal Teras Menjamin Keselamatan Perbankan," (Prosiding PERKEM V, Jilid 1, 2010), 185-194.

³ Luciana Spica Almilia & Winny Herdigtyas, "Analisis CAMEL Terhadap Masalah Yang Dihadapi di Perbankan Indonesia," *Jurnal Akaun dan Kewangan* 7, no. 2 (November 2006), 131-147.

⁴ Atikoğulları, M, "An Analysis of The Northern Cyprus Banking Sector in The Post- 2001 Period Through The CAMELS Approach," *International Research Journal of Finance and Economics*, (2009), 1450-2887.

Berbeza dengan Atikoğulları, M, dimana Hasan et al (2011)⁵ mendapat hasil yang menunjukkan prestasi perbankan di Northern Cyprus semakin meningkat dan setiap elemen mencatatkan keputusan yang baik. Hal ini berikutan pihak bank mengambil iktibar daripada pengalaman krisis 2001 serta penstrukturan semula yang menunjukkan prestasi baik dari segi keuntungan dan kurang menerima kesan daripada krisis 2008.

Dash, M. & Das, A. (2009)⁶ pula mengkaji prestasi bank di India yang terdiri daripada bank awam dan bank swasta/asing menggunakan analisis CAMELS. Elemen keenam yang digunakan sensitiviti terhadap risiko pasaran. Hasil kajian menunjukkan bahawa bank swasta/asing mempunyai prestasi kewangan yang lebih baik berbanding bank awam disebabkan oleh kualiti pengurusan, keuntungan dan perolehan. Menurut penulis, bank awam perlu memperbaiki polisi pinjaman, menguat strategi pemasaran serta meningkat motivasi dan produktiviti pekerja bagi meningkatkan kualiti seterusnya membawa kepada peningkatan keuntungan.

Dalam kajian ini, tiga model akan dibentuk bagi menilai prestasi perbankan Islam. Tiga penunjuk kewangan yang digunakan bagi menilai prestasi perbankan Islam tempatan di Malaysia adalah kecukupan modal, nisbah kecairan dan kualiti aset. Ketiga-tiga petunjuk prestasi perbankan Islam ini akan diuji dalam tiga model bagi melihat kesan dasar liberalisasi terhadap tiga petunjuk kewangan. Nisbah kecukupan modal dipilih sebagai proksi prestasi perbankan kerana nisbah ini sangat penting bagi melihat tahap kestabilan dan keteguhan sesebuah institusi bank dalam menghadapi sebarang kejutan terhadap kunci kira-kira. Manakala kualiti aset pula menunjukkan tahap risiko sesuatu aset dan darjah kekuatan kewangan antara bank. Nisbah terakhir di dalam mengukur prestasi perbankan adalah kecairan yang penting untuk mengetahui kemampuan

⁵ Hasan Dincer et al, "A Performance Evaluation of the Turkish Banking Sector after The Global Crisis via CAMELS Ratios," *Procedia Social and Behavioral Sciences* 24 (2011), 1530-1545.

⁶ Dash, M. & Das, A, A CAMELS Analysis of the Indian Banking Industry, (Alliance Business School :2009)

membayar sesebuah bank. Pengkaji tidak mengambil keuntungan sebagai pembolehubah tetap kerana telah banyak kajian terdahulu telah dilakukan berkaitan keuntungan bank bagi menilai tahap kestabilan sesebuah bank. Manakala bagi nisbah pengurusan adalah elaman yang paling sukar diukur kerana tidak bergantung kepada prestasi kewangan semasa kerana ia membabitkan isu yang besar seperti tahap pendidikan dan kepakaran dalam pengurusan.

3.3.3 Pengumpulan Data

Data yang digunakan adalah data sekunder. Data diambil daripada bank-bank Islam milikan tempatan yang menyediakan perkhidmatan perbankan Islam yang beroperasi di Malaysia. Data kajian ini merujuk kepada laporan tahunan kewangan individu bank setiap tahun dan juga laporan tahunan terkumpul bank-bank perdagangan yang dikeluarkan oleh BNM⁷ selama 13 tahun iaitu dari tahun 2000 hingga 2013. Bagi bank-bank Islam yang mempunyai laporan kewangan kurang daripada tiga tahun beturut-turut akan digugurkan yang seterusnya mewujudkan data panel yang mempunyai nilai-nilai yang tidak lengkap (*missing value*) yang turut dikenali sebagai data panel tak terimbang (*unbalance panel*) untuk dijadikan sebagai asas kepada kajian.

Tahun 2000 diambil sebagai tahun permulaan kajian kerana pada tahun ini kerajaan Malaysia telah melancarkan Pelan Induk Sektor Kewangan (PISK) 2001-2010⁸

⁷ Bank Negara Malaysia (BNM), <http://www.bnm.gov.my,23hb>, 23 Januari 2015.

⁸ Bagi memperkasakan institusi perbankan Islam, kerajaan Malaysia telah menyediakan satu pelan sektor kewangan untuk tempoh 10 tahun iaitu 2011-2020. Pelan ini menyediakan persekitaran yang kondusif bagi mengembeling jumlah aliran kewangan Islam yang lebih tinggi daripada pelbagai peserta pasaran untuk disalurkan melalui instrument kewangan Islam yang inovatif. Antara isi kandungan PISK adalah: i. Menguasai 20% daripada pasaran perbankan Islam ii. Mempunyai modal yang kukuh dan besar serta menawarkan produk dan perkhidmatan yang komprehensif, iii. Berlandaskan rangka kerja Syariah dan pengawalseliaan yang sesuai, iv Di sokong oleh institusi kehakiman bagi menyelesaikan isu-isu perundangan dalam perbankan Islam, v. Di sokong oleh tenaga kerja yang terlatih dan mempunyai kemahiran yang diperlukan, Vi. Meletakkan Malaysia sebagai pusat kewangan serantau, Bank Negara Malaysia, *Financial Sector Masterplan*, (Kuala Lumpur: 2010)

yang merupakan pelan pembangunan sektor kewangan Malaysia untuk jangka masa 10 tahun bagi meletakkan kepentingan sektor perbankan Islam sebagai komponen penting sistem kewangan Malaysia. Dasar liberalisasi yang telah dijalankan pada tempoh ini adalah lebih drastik berbanding tahun sebelumnya. Antara dasar liberalisasi yang telah dilaksanakan adalah memberi lesen kepada perbankan Islam asing untuk membuka cawangan di Malaysia.⁹ Manakala tahun 2013 pula merupakan tahun terkini kajian dilaksanakan. Jadual 4.1 menyenaraikan bank-bank Islam yang dijadikan sampel kajian ini:

Jadual 4.1: Senarai Sampel Bank-Bank Islam

Bil	Nama Bank	Pemilikan	Tahun Kajian
1.	Bank Islam Malaysia Berhad	Tempatan	2000-2013
2.	Bank Muamalat Malaysia Berhad	Tempatan	2000-2013
3.	Maybank Islamic Berhad	Tempatan	2000-2013
4.	RHB Islamic Bank Berhad	Tempatan	2000-2013
5.	Hong Leong Islamic Bank Berhad	Tempatan	2000-2013
6.	Cimb Islamic Bank Berhad	Tempatan	2000-2013
7.	Ambank Islamic Bank Berhad	Tempatan	2000-2013
8.	Affin Islamic Bank Berhad	Tempatan	2000-2013
9.	Alliance Islamic Bank Berhad	Tempatan	2000-2013
10.	Public Islamic Bank Berhad	Tempatan	2000-2013

Sumber: Diubahsuai daripada Bank Negara Malaysia (2013)¹⁰

3.3.4 Definisi Pembolehubah

1. Kecukupan Modal dan Rizab (CAP)

⁹Bank Negara Malaysia, http://www.bnm.gov.my/microsites/financial/0204_ib_takaful.htm#res, dicapai 21 April 2015

¹⁰ Bank Negara Malaysia (BNM), <http://www.bnm.gov.my/index.php?ch=13&cat=banking&type=IB>, 28 Ogos 2013.

Kecukupan modal merupakan asas kestabilan dan keteguhan institusi bank dalam menghadapi sebarang kejutan terhadap kunci kira-kira. Bank akan stabil sekiranya mempunyai nisbah modal yang munasabah serta tahap kesolvenan dan kecairan yang memuaskan¹¹. Semakin tinggi nisbah modal, maka semakin baik kemampuan bank untuk menanggung risiko. Jika nilai modal tinggi, bank mampu untuk membiayai kos pengurusan dan penyumbang besar dalam keuntungan. Pada asasnya, kecukupan modal boleh ditakrifkan sebagai satu tahap modal yang dapat membenarkan bank menyerap kerugian, dan pada masa yang sama mempunyai dana yang mencukupi untuk mengekalkan dan mengendalikannya sebagai suatu entiti kewangan yang berterusan. Modal bank mestilah mencukupi untuk melindungi para pendeposit dan para pemiutang daripada kerugian¹².

Menurut Mohammad Taqiuddin (2010), modal merupakan nisbah modal bank meliputi modal asas modal peringkat 1 (*tier 1*) dan modal peringkat 2 (*tier 2*)¹³. Menurut Ronald E. Shrieve dan Drew Dahl (1992), modal sebagai suatu bahagian liabiliti dalam jumlah lembaran imbangan. Ini termasuk modal berbayar, dana-dana rizab, keuntungan tertahan dan wang modal lain. Modal dan rizab terdiri daripada dana sendiri atau modal teras sesebuah bank. Lebih banyak risiko pelaburan dilakukan, maka lebih banyak modal diperlukan¹⁴. Jadi, nisbah ini mempunyai hubungan positif dengan kedudukan kewangan bank yang baik dan berhubungan negatif terhadap kerugian yang berlaku. Selain itu, nisbah ini dipilih sebagai pembolehubah bagi mengukur asas kestabilan dan keteguhan

¹¹ Blejer, MI, Feldman & A. Feltensein, "Exogeneous Shocks, Deposit Run, and Bank Soundness", *IMF Working Paper WP/97/91*, (1997), 1-31.

¹² Shamsuddin Ismail, *Pengurusan Bank Perdagangan Di Malaysia* (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 2009).

¹³ Modal peringkat 1 terdiri daripada saham biasa, saham keutamaan, keuntungan belum agih, rizab kontengensi, rizab modal dan rizab kerugian pembiayaan. Modal peringkat 2 pula terdiri daripada jenis-jenis modal seperti debentur dan sekuriti boleh ukur.

¹⁴ Ronald E. Shrieve & Drew Dahl, "The Relationship Between Risk and Capital in Commercial Bank," *Journal of Banking and Finance* 16, no. 2 (1992), 439.

sesebuah insituti perbankan Islam. Nisbah kecukupan modal ini boleh diukur menggunakan nisbah:

$$\text{Kecukupan Modal (CAP}_{it}) = \frac{\text{Ekuiti (Equity)}}{\text{Jumlah Aset (Assets)}}$$

Nisbah modal yang diperoleh menunjukkan kemampuan bank untuk menutupi penurunan keuntungan akibat daripada kerugian yang disebabkan oleh aktiviti yang berisiko. Penentuan minimum modal adalah ditentukan oleh BNM. Penentuan tingkat modal dengan minimum modal sesuai dengan standard yang di keluarkan oleh *Bank for International Settlement (BIS)*¹⁵. Mengikut seksyen 14 BAFIA 1989, setiap institusi yang berlesen haruslah mengekalkan dana minimum dan modal yang telah ditetapkan oleh BNM. Bagi bank tempatan, mereka perlu menyimpan dana modal minimum sebanyak RM2 juta pada tahun 1959, namun pada tahun 1990 kadar ini telah ditingkatkan sejajar dengan perkembangan sistem perbankan yang semakin menggalakkan dan pihak bank diminta untuk menyimpan dana modal minimum sebanyak RM20 juta sebagai “awasan”¹⁶. Bank asing juga diminta untuk menyimpan dana modal sebagai “awasan” bagi membolehkan mereka bersaing dengan bank-bank tempatan. Bagi bank asing, mereka perlu menyediakan dana modal minimum sebanyak RM5 juta pada tahun 1959, dan kadar ini telah ditingkatkan pada tahun 1983 iaitu sebanyak RM 25 juta. Sebelum BNM memperkenalkan rangka kerja nisbah modal pada tahun 1989, bank-bank dikehendaki mengekalkan nisbah modal minimum sebanyak 4 peratus bagi bank tempatan dan 6 peratus bagi bank asing¹⁷. BNM telah mengemukakan beberapa sebab

¹⁵ *Ibid*, 13.

¹⁶ Cheah Kooi Guan, *Sistem Kewangan Malaysia: Struktur, Perkembangan dan Perubahan* (Selangor: Pearson Malaysia Sdn Bhd, 2002).

¹⁷ *Ibid*, 322.

yang menyarankan supaya perlunya pengawalan modal dalam aktiviti-aktiviti perbankan seperti berikut:¹⁸

i. Keterdedahan Kegiatan Bank Kepada Risiko

Kegiatan bank sangat terdedah kepada risiko yang akan menyebabkan bank memerlukan “dana awasan” bagi membolehkan ia menyerap kerugian yang bakal dihadapi oleh bank.

ii. Bencana Akhlak (*Moral Hazard*)

Kecukupan modal juga perlu bagi mengelak berlakunya “bencana akhlak” (*moral hazard*). Keadaan ini menjelaskan bahawa kecukupan modal adalah sebagai penghalang kepada pengurusan yang cenderung untuk mengambil risiko yang tinggi bagi mendapatkan pulangan yang tinggi, tetapi apabila keadaan menjadi sebaliknya atau menemui kegagalan, ia akan memberi kesan kepada pihak lain khususnya pendeposit.

iii. Menyekat Pertumbuhan Modal

Kecukupan modal juga boleh menyekat pertumbuhan modal yang terlalu cepat dan tidak munasabah. Contohnya, bank perdagangan dan syarikat kewangan tidak boleh mengembangkan jumlah pinjamannya apabila had jumlah pinjaman telah mencukupi. Beberapa faktor yang boleh mempengaruhi kecukupan modal meliputi¹⁹:

¹⁸ Nor Suhayu Razali, “Kesan Kitaran Ekonomi Terhadap Kecukupan Modal Perbankan Islam di Malaysia,” (Latihan Ilmiah Ijazah Sarjana Muda Jabatan Syariah dan Ekonomi, 2010), 24.

¹⁹ Sumani, “Penentu Kecukupan Modal dan Perbandingan Antara Bank Milikan Kerajaan Atau Bank Swasta: Kajian di Bank Indonesia,” (Indonesia: Fakulti Ekonomi Universiti Jambi, 2012), 130-141.

i. Tingkat kualiti pengurusan bank

Apabila sebuah bank dipimpin oleh suatu kumpulan pengurusan yang berkualiti tinggi yang meninjau dari pelbagai aspek, maka hasilnya tentu akan berbeza dengan bank yang diurus oleh kumpulan yang berkualiti rendah dan kurang cekap.

ii. Tingkat kecairan yang dimiliki oleh bank

Suatu bank yang mempunyai alat-alat kecairan yang sangat terhad dalam memenuhi segala kewajipannya, ada kemungkinan penyediaan mudah tunai tersebut akan diambil oleh pemodal. Maka kesannya akan dirasakan oleh pengurusan bank yang mana akan menyebabkan modal yang dimiliki oleh bank terbatas.

iii. Tingkat kualiti aset

Sebuah bank yang mempunyai penghutang yang kurang produktif, bank tidak dapat melaksanakan kegiatan perniagaan dengan lancar. Sebaliknya jika sebuah bank mempunyai kualiti aset yang mencukupi, keperluan modalnya akan diperoleh melalui keuntungan bank.

iv. Struktur deposit

Apabila bank memperoleh dana sebahagian besarnya datang daripada deposit dan pelaburan lain, akan menimbulkan kos yang tinggi apabila bayaran ini tidak mampu ditutup oleh pendapatan yang diperoleh dan kerugian tersebut harus diserap oleh modal yang dimiliki sehingga menyebabkan kekurangan modal.

v. Tahap kualiti dari sistem dan operasi bank

Sistem dan operasi bank yang baik akan meningkatkan kecekapan. Tahap kecekapan yang tinggi akan membolehkan bank untuk memperoleh keuntungan yang akan mengukuhkan modal dari bank.

vi. Tingkat kualiti dan gelagat pemilik saham

Gelagat pemilik saham yang berorientasikan masa depan adalah lebih baik kerana akan berusaha mengumpul modal secara maksimum sehingga modal bank kukuh. Ketetapan minimum modal dan peraturan pembahagian keuntungan yang diperoleh BNM telah menetapkan modal minimum yang perlu ada pada sesebuah bank bagi mengatasi masalah risiko yang tidak dijangka.

Selain itu, fungsi utama kecukupan modal bagi bank adalah sebagai pembiayaan organisasi dan operasi sesebuah bank. Kedua, memberikan perlindungan kepada penabung dan peminjam yang lain. Ketiga, meningkatkan tahap kepercayaan pelanggan terhadap bank semasa membuat urusaniaga sama ada menyimpan wang ataupun membuat pelaburan¹. Dengan modal yang besar akan menjaga kepercayaan masyarakat terhadap bank sehingga mereka menabung dan melabur kepada bank tersebut kemudian akan disalurkan kembali kepada bank dan seterusnya kepada masyarakat melalui kredit. Kredit dapat meningkatkan pendapatan melalui kadar bunga yang dikenakan kepada setiap peminjam. Kesannya bank akan memiliki modal yang lebih kukuh sehingga membentuk keadaan kewangan yang baik. Situasi yang berbeza akan berlaku jika sesebuah bank menghadapi kekurangan modal dan akan menimbulkan konflik kerana pihak pengurusan bank akan cuba untuk memanipulasi model risiko dalamnya untuk mengurangkan kesan penetapan peraturan kecukupan modal.

Peningkatan dalam kerugian oleh bank-bank individu menunjukkan bahawa institusi perbankan jarang menginternalisasikan kos kegagalan ke atas pelabur, agensi kerajaan, pendeposit dan kestabilan keseluruhannya. Lebih modal merupakan langkah insurans bertentangan dengan kos yang mungkin berlaku disebabkan oleh kerugian pinjaman tidak dijangka dan kesukaran dalam menaikkan Basel 2. Selain itu, perubahan dalam pemantauan pengawalseliaan bank menjejaskan nisbah modal mereka. Dengan konsisten dijangkakan peningkatan dalam penelitian pengawalseliaan akan meningkatkan modal penimbil. Tambahan pula, sesebuah bank boleh menggunakan lebih modal sebagai satu instrumen bagi bank yang bersedia untuk membayar dalam persaingan untuk simpanan yang tidak selamat dan pasaran pembiayaan wang².

¹ *Ibid*, 132.

² Ahmad Azam Sulaiman dan Mohammad Taqiuddin Mohamad, "Pengurusan Modal Teras Menjamin Keselamatan Perbankan," 186.

Kecukupan modal lazimnya diukur menggunakan nisbah agregat modal berasaskan risiko berdasarkan elemen seperti modal tahap 1, tahap 2 dan tahap 3. Unsur-unsur modal bagi setiap tahap adalah:³

i. Modal Tahap 1

Unsur-unsur modal bagi tahap 1 adalah modal berbayar (kebiasaannya adalah saham), rizab berkanun, saham utama yang tertakluk kepada undang-undang yang berkuat kuasa dari semasa ke semasa, rizab modal yang timbul daripada hasil penjualan aset. Ia secara umumnya dirujuk sebagai teras modal yang menyerap kerugian tanpa bank perlu menghentikan perdagangan dan akan terus menyediakan perlindungan bagi pendeposit.

ii. Modal Tahap 2

Unsur-unsur modal bagi tahap 2 adalah rizab yang tidak dinyatakan, rizab penilaian semula, akaun rizab pelaburan, peruntukan am dan rizab kerugian. Ia adalah modal tambahan yang menyerap kerugian sekiranya berlaku kerugian dan dapat melindungi pendeposit. Modal tahap 2 lebih kepada pengawalseliaan di mana ia dapat menyerap kerugian yang timbul daripada aktiviti bank.

iii. Modal Tahap 3

Modal ini disusun bagi memenuhi sebahagian daripada risiko pasaran iaitu perubahan kadar faedah, kadar pertukaran, harga ekuiti dan harga komoditi. Bagi kuantiti modal tahap 3 adalah terhad sebanyak 250 peratus daripada modal tahap 1.

³ Barrios, V. and Blanco, J. M., 'The Effectiveness of Bank Capital Adequacy Regulation: A Theoretical and Empirical Approach,' *Journal of Banking and Finance* 27 (10),(Australia:2003)

Ketiga-tiga elemen ini mempunyai keupayaan dan ketersediaan berbeza dalam mengurangkan risiko industri serta menyerap sebarang bentuk kerugian keseluruhan⁴. Nisbah kecukupan modal boleh diukur menggunakan nisbah modal/ aset (*Model/ Assets*). Ia akan memberikan kesan ke atas keupayaan sesebuah bank untuk menyerap kerugian yang tidak dijangka. Nisbah ini dikatakan berhubung positif dengan kedudukan kewangan bank yang baik dan berhubung negatif terhadap kerugian yang mungkin berlaku. Nisbah kecukupan modal juga boleh diukur menggunakan nisbah pinjaman/ modal (*Loan/ Capital*). Nisbah ini mengukur kestabilan sesebuah bank terhadap kerugian ke atas pinjaman. Sekiranya kerugian pinjaman melebihi nilai yang dijangkakan, maka ia akan memberikan kesan kepada ekuiti modal sesebuah bank. Nisbah ini dikatakan mempunyai hubungan positif dengan risiko kegagalan⁵. Selain itu, nisbah kecukupan modal boleh diukur menggunakan nisbah ekuiti bersih/ jumlah aset.

Kaedah Kuantitatif Untuk Menilai Kecukupan Modal Bank

Terdapat beberapa kaedah yang telah digunakan bagi menentukan kadar kecukupan modal bank iaitu:

Kaedah Nisbah Modal

Di dalam nisbah modal ini mengandungi empat nisbah tradisional iaitu:

Jadual 3.2: Jenis Nisbah

Jenis Nisbah	Singkatan
Nisbah modal berbanding jumlah aset	CAR/ TA
Nisbah modal berbanding jumlah deposit	CAR/ TD
Nisbah modal berbanding aset berwajaran risiko	CAR/ TRWA
Nisbah modal berbanding pinjaman	CAR/ TL

⁴ *Ibid*, 15.

⁵ Atikogullari, M., "An Analysis of the Northern Cyprus Banking Sector in The Post-2001 Period Through The CAMEL Approach," *International Research Journal of Finance and Economic* (2009), 1450-2887.

i. Nisbah Modal Berbanding Jumlah Deposit

Bagi negara Amerika Syarikat, mereka telah menetapkan bahawa kadar 10 peratus adalah mencukupi bagi melindungi pendeposit. Ini bermakna 10 USD deposit akan dilindungi oleh 1 USD modal. Tetapi melalui kaedah ini hanya melibatkan deposit yang mana ia tidak mempunyai sebarang risiko. Pada kebiasaanya risiko terdapat pada pinjaman dan pendahuluan.

ii. Nisbah Modal Berbanding Jumlah Aset

Di Amerika Syarikat, bank akan dianggap mempunyai kecukupan yang tinggi jika mempunyai nisbah modal berbanding jumlah aset melebihi 7 peratus. Namun melalui kaedah ini terdapat kelemahannya iaitu aset mempunyai tahap risiko yang berlainan. Contohnya, aset tunai tidak mempunyai risiko akan tetapi pinjaman dan pendahuluan adalah berisiko tinggi.

iii. Nisbah Modal Berbanding Aset Berisiko

Di Malaysia kaedah ini digunakan sebelum pengenalan BAFIA (1989), iaitu syarikat kewangan dibenarkan memiliki nisbah aset berwajaran risiko sehingga lima kali dana pemegang saham. Namun, kelemahan kaedah ini ialah mencampurkan semua jenis aset yang berisiko sama ada aset yang berisiko rendah dengan aset yang berisiko tinggi.

iv. Nisbah Modal Berbanding Pinjaman

Pinjaman dan pendahuluan adalah punca utama pendapatan bank mempunyai risiko yang tinggi. Kebiasaannya, kerugian bank berpunca daripada aset berisiko ini. Di Amerika Syarikat, pinjaman kasar bank tidak boleh melebihi tujuh kali ganda punca modal.

Kaedah Formula Kecukupan Modal Reserve Bank of New York

Formula ini mengambil kira risiko yang ditanggung oleh portfolio setiap aset bank. Melalui kaedah ini modal akan diagihkan kepada setiap aset berdasarkan risiko yang dianggarkan. Sesebuah bank akan dianggap sebagai stabil apabila mempunyai kecukupan modal dalam julat 1.15-1.25. Aset tanpa risiko adalah 0 peratus. Manakala bagi aset berisiko minimum pula ialah 5 peratus, aset portfolio 12 peratus, aset subpiawai 20 peratus, aset rundingan 50 peratus, aset rugi dan tetap 100 peratus⁶.

i. Aset Tanpa Risiko (0%)

Aset tanpa risiko merangkumi rizab berkanun, tunai, baki berhutang oleh institusi kewangan, penerimaan jurubank dan sekuriti kerajaan yang tempoh matangnya kurang dari setahun.

ii. Aset Risiko Minimum (5%)

Aset risiko minimum pula terdiri daripada aset-aset seperti sekuriti kerajaan yang tempoh matangnya melebihi lima tahun, pinjaman yang dijamin kerajaan, kertas dagangan utama pinjaman dan pelaburan yang risikonya lebih rendah daripada risiko kredit biasa.

iii. Aset Portfolio (12%)

Aset portfolio mengandungi aset-aset seperti pinjaman dan pelaburan yang mempunyai risiko perbankan biasa, portfolio pinjaman yang tidak terjejas dan sekuritinya lebih rendah daripada risiko kredit biasa.

⁶ Shamsuddin Ismail, *Pengurusan Bank Perdagangan Di Malaysia*, 322.

iv. Aset Subpiawai (20%)

Aset ini melibatkan aset-aset seperti aset yang mempunyai perbankan yang lebih tinggi daripada risiko perbankan biasa kerana keadaan kewangan si penangung, kekurangan sandaran dan faktor-faktor lain.

v. Aset Rundingan (100%)

Aset ini melibatkan pinjaman ragu, saham, sekuriti yang mungkir bayar dan aset hartanah.

Kaedah Nisbah Kecukupan Modal Bank (CAR)

Nisbah ini diperolehi dengan membahagikan modal bebas dengan jumlah aset. Modal bebas terdiri daripada dana pemegang saham ditolak dengan pelaburan dalam aset jangka panjang. Namun wujud kelemahan dalam kaedah ini yang mana ia hanya mengambil risiko kredit⁷.

Kaedah Menganggar Nisbah Kecukupan Modal

Kaedah menganggar nisbah kecukupan modal adalah Formula ABC (Aset Bank Capital). Ujian ini melibatkan penggunaan suatu piawai kecukupan modal dengan ujian kecairan. Jika didapati bank mempunyai kecairan yang rendah ia hendaklah menyediakan lebih banyak modal. Namun kaedah berdasarkan model ini telah ditolak kerana ia dianggap terlalu mendesak dan tidak munasabah⁸.

⁷ Shamsuddin Ismail, *Pengurusan Bank Perdagangan Di Malaysia*, 322.

⁸ *Ibid*, 328.

Kaedah Ujian Kecukupan Modal Vojta

Melalui kaedah ini, bank akan dinilai kecukupan modalnya berdasarkan kerugian sesebuah bank dalam keadaan dinamik. Kerugian potensi terdiri daripada kerugian biasa dan kerugian yang tidak dijangka. Kerugian biasa dialami oleh bank dalam keadaan ekonomi biasa dan ia akan ditampung oleh perolehan semasa. Manakala bagi kerugian tidak dijangka pula ialah kerugian yang luar biasa dan tidak dijangka. Ia berlaku dalam keadaan ekonomi tidak stabil dan ditampung oleh modal yang mencukupi.

Kaedah ini melibatkan beberapa ujian iaitu ujian perolehan dan ujian peraturan 20. Menurut ujian perolehan, perolehan kerugian tahunan dianggarkan berasaskan purata bergerak lima tahun kerugian dibahagi aset risiko. Menurut ujian 20, kerugian tidak dijangka ialah dua kali ganda purata kerugian yang pernah dialami. Kecukupan modal boleh dicapai jika bank mempunyai modal sebanyak 20 kali ganda kerugian yang tidak dijangka. Namun ia tertakluk kepada syarat lain, iaitu mesti lulus ujian perolehan dan peningkatan terbaik bagi mutu pengurusan⁹.

Kaedah Nisbah Kecukupan Berwajaran Risiko (RWCR)¹⁰

Melalui kaedah ini, risiko aset akan diambil kira. Kaedah ini dikira dengan membahagikan dana modal dan jumlah aset berwajaran risiko.

Nisbah RWCR membahagikan kategori aset bank kepada:

⁹ Nor Suhayu Razali, "Kesan Kitaran Ekonomi Terhadap Kecukupan Modal, 234

¹⁰ *Ibid*, 30.

i. Kategori 0%

Aset risiko yang mempunyai risiko atau risiko kredit rendah seperti wang tunai pelaburan dalam Sekuriti Kerajaan Malaysia.

ii. Kategori 10%

Pelaburan dalam instrumen pasaran wang dan pelaburan dalam bon cagamas.

iii. Kategori 20%

Pinjaman yang dijamin oleh institusi kerajaan.

iv. Kategori 50%

Pinjaman perumahan.

v. Kategori 100%

Pinjaman pendahuluan serta aset bank lain.

Setelah kesetaraan kredit terpilih diperoleh, pemberat risiko yang berkenaan akan dikenakan. Faktor penukaran kredit terbahagi kepada empat iaitu 0 peratus, 20 peratus, 50 peratus dan 100 peratus:

i. 0 Peratus

Kemudahan kredit tunggu sedia formula dan kemudahan kredit formula yang tempoh matangnya kurang daripada satu tahun, atau yang boleh dibatalkan bila-bila masa tanpa syarat.

ii. 20 Peratus

Kotigensi berkaitan dengan dagangan terlupus sendiri jangka pendek seperti surat jaminan kredit berdokumen dan jaminan perkapalan.

iii. 50 Peratus

Butiran kontigen berkaitan dengan yang kemungkinan kontigensi itu menjadi liabiliti sebenar dan tidak bergantung kepada kewibawaan pihak lawan seperti bon prestasi daripada surat jaminan.

iv. 100 Peratus

Pengganti kredit langsung seperti jaminan, penerimaan dan surat jaminan kredit selaku jaminan kewangan.

Kaedah Kualitatif Untuk Menilai Kecukupan Bank ¹

Pelbagai kaedah kualitatif yang boleh digunakan bagi menilai kecukupan bank seperti berikut:

i. Kaedah Mutu Pengurusan Bank

Kaedah menggambarkan kelayakan dan pengalaman pihak pengurusan atasan bank. Semakin tinggi kelayakan dan pengalaman pihak pengurusan tersebut, maka semakin tinggi keyakinan pelabur dan pendeposit terhadap kecukupan modal bank. Sesebuah bank akan diurus dengan baik jika pihak pengurusan bertanggungjawab dan berdisiplin dalam melaksanakan tugas.

ii. Mutu Aset Bank

Mutu aset bank merujuk kepada mutu portfolio pinjaman bank yang boleh diukur dengan menggunakan kadar pinjaman tidak berbayar (*Non-Performing Loan, NPL*). Jika mutu portfolio pinjaman meningkat, maka NPL akan menurun dan seterusnya akan menyakinkan pihak pasaran dan pelaburan terhadap kecukupan modal.

¹ Nor Suhayu Razali, "Kesan Kitaran Ekonomi Terhadap Kecukupan Modal, 235.

iii. Sejarah Perolehan Bank

Perolehan terkumpul ialah pendapatan bersih bank selepas cukai. Kadar perolehan bank ini akan menggambarkan mutu perolehan pertumbuhan bank sepanjang tahun. Semakin tinggi kadar perolehan, maka semakin tinggi keyakinan pihak pasaran dan pelaburan terhadap kecukupan modal bank

iv. Mutu Tatacara Operasi Bank

Mutu tatacara kaedah bank ini boleh dijadikan indikator berdasarkan kaedah yang digunakan pihak pengurusan bank dalam mengawal operasi bank. Operasi bank akan lebih efisien dan berjalan lancar sekiranya ia dikawal oleh tatacara tertentu. Tetapi kelemahan kaedah ini adalah, dalam tatacara operasi ia akan menjejaskan kecukupan modal melalui prestasi lemah dan keberuntungan modal.

v. Mutu Pemilikan Bank

Bank terpaksa bergantung kepada dana modal kerana pemegang saham enggan menyuntik modal jika berlaku krisis ekonomi pada tahun 1997-1998.

vi. Kebolehuapan Deposit

Deposit adalah dana utama bagi aktiviti pemberian pinjaman bank. Portfolio pinjaman ialah antara sumber yang memberi keuntungan kepada bank. Apabila kemeruapan deposit terjejas, ia turut akan mengganggu aktiviti pemberian pinjaman seterusnya boleh mengurangkan kecukupan modal.

vii. Keadaan Pasaran Tempatan

Sekiranya keadaan pasaran tidak menggalakkan pinjaman, pihak bank akan kehilangan satu cara untuk menyelesaikan masalah kecukupan modal bank. Jika

keadaan pasaran ini sentiasa bersedia memberi perkhidmatan bagi tujuan tersebut, keselamatan bank dapat dijamin kerana masalah kecukupan modal tidak berlarutan².

Justeru, pelbagai cara dapat digunakan bagi mengukur tahap kecukupan bank. Kecukupan bank sangat penting bagi mengelakkan ketidakstabilan dan mengukuhkan institusi perbankan.

Kualiti Aset (QA_{it})

Aset boleh didefinisikan sebagai wang tunai dan harta benda seperti tanah, bangunan dan lain-lain yang dimiliki oleh seseorang, sebuah syarikat, pertubuhan dan lain-lain³. Menurut Abdul Ghafar Ismail dan Nor Zakiah (2000), kualiti aset akan menggambarkan tahap risiko sesuatu aset dan darjah kekuatan kewangan antara bank. Ini kerana nisbah ini akan menunjukkan tingkat relatif pinjaman bermasalah yang dimiliki oleh bank. Peningkatan nisbah ini adalah suatu yang serius dan bank perlu membuat peruntukan hutang lapuk dan bermasalah bagi menampung kerugian daripada pembiayaan⁴. Persamaan pengiraan kualiti aset adalah seperti berikut:

$$\text{Kualiti aset } (QA_{it}) = \frac{\text{Nisbah Pinjaman}}{\text{Jumlah Aset}}$$

² Nor Suhayu Razali, "Kesan Kitaran Ekonomi Terhadap Kecukupan Modal, 236.

³ Mohd Ali Baharum, *Masalah Perumahan Penyelesaian Menurut Perspektif Islam* (Kuala Lumpur: Angkatan Belia Islam Malaysia, 1990), 104.

⁴ Abd Ghafar Ismail & Nor Zakiah, "Liberalisasi Kewangan Negara," dalam *Ekonomi Malaysia Menghadapi dan Menangani Cabaran*, ed. Md Zhahir Kechot & Mansor Jusoh (Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia, 2000), 56-76.

Pengawal selia kebiasaannya akan meneliti terma dan dokumentasi pinjaman pelanggan, terutamanya bagi mereka yang mempunyai baki tertunggak bagi menentukan magnitud kemungkinan kerugian pinjaman. Jika proses bayaran balik tidak memuaskan, pengawal selia akan memaksa bank untuk mengiktiraf kerugian tersebut dan seterusnya memperuntukan rizab kerugian pinjaman bagi menampung kerugian masa depan⁵. Secara praktisnya, portfolio pinjaman bank dikelaskan kepada tiga iaitu pinjaman subpiawai, pinjaman ragu dan pinjaman lapuk. Pengelasan ini adalah untuk memastikan peruntukan pinjaman lapuk dan ragu sentiasa pada paras mencukupi dan untuk mengesan pinjaman tidak berbayar (*Non Performing Loan, NPL*)⁶.

3. Kecairan (LIQ_{it})

Nisbah yang terakhir bagi mengukur prestasi sesebuah bank ialah kecairan. Kecairan atau mudah tunai bermaksud kemampuan bank memenuhi permintaan deposit, permintaan pembiayaan dan menampung pembayaran perbelanjaan operasi⁷. Selain itu, kecairan merupakan tunggak utama sesebuah perbankan. Kecairan perlu diurus dengan cekap agar masalah utama yang menghalang pertumbuhan perbankan dapat diatasi kerana kesukaran bank dalam mendapatkan tunai⁸.

Menurut Bank Pusat di Eropah, kecairan adalah kemudahan dan kelajuan yang mana aset kewangan boleh ditukar kepada wang tunai dan akan digunakan untuk melangsaikan liabiliti. Wang tunai adalah suatu aset yang paling mudah cair. Perkataan bagi ‘mudah tunai’ juga sering kali digunakan kerana amat sinonim untuk wang bagi

⁵ Timothy W. Koch & S. Scott Macdonald, *Bank Management* (United Kingdom: Thomson South-Western, 2003), 62.

⁶ Shamsudin Ismail, *Pengurusan Bank Perdagangan di Malaysia* (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 2009), 342.

⁷ Shamsudin Ismail, *Pengurusan Bank Perdagangan di Malaysia*, 342.

⁸ Noor Hashimah Husaini dan Abdul Ghafar Ismail, “Pengurusan Risiko Kecairan di Perbankan Islam,” (Prosiding PERKEM VIII, Jilid 1, Johor Baharu, 2013), 397-405.

mengetahui kemampuan membayar sesebuah bank⁹. Keperluan kecairan juga sangat berkait rapat dengan mudah tunai dan juga pengurusan kecairan yang berfungsi sebagai kecekapan pasaran kewangan kerana memberikan pengaruh yang besar ke atas krisis ekonomi semasa¹⁰.

Menurut Kamus Dewan Bahasa dan Pustaka pula, kecairan bermaksud kebolehan untuk menukar sesuatu aset kepada wang tunai dengan mudah dan cepat¹¹. Kertas kajian *Standard of Sound Bussiness Practices* (2005) pula telah mendefinisikan kecairan sebagai dana-dana atau jaminan yang mana dana boleh didapati untuk penghormatan semua perjanjian-perjanjian pengaliran wang tunai (kedua-dua kunci kira-kira tidak seimbang) apabila tiba masanya. Komitmen ini umumnya dipenuhi melalui aliran tunai masuk dan ditambah dengan aset mudah yang ditukar kepada tunai atau melalui keupayaan institusi untuk meminjam. Risiko daripada ketidakcairan mungkin meningkat jika tunai aliran pokok dan faedah yang berkaitan dengan aset, liabiliti dan perkara dalam lembaran baki akhir yang tidak sepadan atau tidak sama¹².

Kepentingan nisbah kecairan dalam perbankan adalah memastikan kestabilan pasaran kewangan. Ia memainkan peranan penting dalam risiko kecairan sekiranya menghadapi krisis kewangan semasa. Kebiasaannya kecairan diperoleh daripada dana-dana pendeposit yang mendeposit wang mereka ke dalam institusi perbankan. Pendeposit terdiri daripada pelbagai latar belakang seperti individu, syarikat, kerajaan dan sebagainya. Oleh itu institusi perbankan akan berdepan dengan pelbagai ragam manusia dalam mengurus kecairan yang mereka perolehi. Selain itu juga, institusi perbankan perlu

⁹ *Ibid*, 135.

¹⁰ Mazzatul Raudah Abd Halim, "Analisis Keperluan Kecairan Berdasarkan Aset di Institusi Perbankan Islam," (Latihan Ilmiah Ijazah Akademi Pengajian Islam, Universiti Malaya, 2011), 1.

¹¹ Dewan Bahasa dan Pustaka, <http://www.dbp.gov.my>, 22 Disember 2014.

¹² *Standard of Sound Bussiness Practice, Liquidity Management* (Bank of Jamaica, 2005).

mengembangkan lagi dana yang diperolehi mereka melalui pelbagai medium seperti pelaburan, pinjaman dan sebagainya¹³.

Bagi memastikan kestabilan pasaran wang, bank dikehendaki menguruskan kedudukan kecairan secara aktif dengan memadankan keperluan mudah tunai/ kecairan jangka pendek daripada liabiliti matang dengan aset matang. Selain itu, bank dikehendaki mempunyai lebih kecairan yang mencukupi dan berupaya memenuhi pengeluaran dana tak dijangkakan oleh pendeposit. Kebiasaanya, risiko kecairan berlaku kerana kegagalan dalam pengurusan dana atau masalah ekonomi yang membawa kepada pengeluaran tunai yang tidak menentu oleh pendeposit. Namun, hakikatnya mengekalkan pengurusan risiko kecairan yang mantap adalah sangat mencabar dan sukar dalam sistem ekonomi yang kompetitif dan pasaran yang sensitif¹⁴.

Selain itu, dengan pengurusan kecairan yang baik akan dapat memelihara ketahanan institusi mereka daripada kitaran ekonomi yang stabil dan sistematik untuk persiapan menghadapi kejutan ekonomi yang kadangkalanya meningkat dan merundum. Hal ini kerana kecairan yang tinggi akan dapat merangsang ekonomi sesebuah negara. Selain itu, jika terdapat defisit kecairan dalam sesuatu institusi perbankan walaupun hanya di sebuah institusi, ia boleh menyebabkan seluruh sistem ekonomi negara terkesan dan terjejas seperti yang berlaku di Greece pada tahun 2009 yang dibelenggu dengan krisis hutang Eropah berpunca daripada pengurusan kecairan yang tidak terkawal sehingga mempengaruhi ekonomi negara lain¹⁵. Nisbah kecairan dapat diukur menggunakan dua formula iaitu nisbah semasa dan nisbah kecairan seperti berikut:¹⁶

¹³ Noor Hashimah Husaini dan Abdul Ghafar Ismail, "Pengurusan Risiko Kecairan," 398.

¹⁴ *Ibid*, 38.

¹⁵ Mazzatul Raudah Abd Halim, "Analisis Keperluan Kecairan Berdasarkan Aset di Institusi Perbankan Islam," 2.

¹⁶ *Ibid*.

i. Formula bagi nisbah semasa (*current ratio*)

$(\text{Jumlah Aset Semasa} / \text{Jumlah Liabiliti Semasa}) = X:Y$. Contoh: Nisbah semasa ialah dua kali. Ini bermakna bagi perniagaan tersebut aset semasa entiti perniagaan itu melebihi dua kali ganda dari tanggungan semasa. Perniagaan ini mampu memenuhi tanggungan dan bil-bil semasa (*current bills and obligation*)

ii. Formula bagi nisbah kecairan (*acid test ratio or quick asset ratio*)

$(\text{Jumlah Aset Cair} / \text{Liabiliti Semasa}) = X:Y$. Contoh bagi aset cair adalah stok inventori. Oleh kerana stok inventori merupakan aset yang mempunyai kecairan yang rendah, maka ada kalanya ianya diasingkan dari aset semasa. Maka didapati aset semasa yang lebih mudah dicairkan. Manakala bagi contoh nisbah kecairan adalah 1.2 kali. Ini bererti aset semasa yang mudah ditukarkan kepada tunai adalah 1.2 kali ganda dari liabiliti semasa. Jika nisbah kecairan adalah lebih dari satu, bererti firma tidak menghadapi masalah kecairan.

4. Hutang Tidak Berbayar (NPL_{it})

Menurut Tabung Kewangan Antarabangsa (*International Monetary Fund*), hutang tidak berbayar adalah apabila pembayaran kadar faedah tidak dilakukan dalam tempoh 90 hari ataupun lebih ataupun sekurang-kurangnya 90 hari dari tarikh bayaran tertunggak tetapi ada kemungkinan yang baik bahawa bayaran akan dibuat sepenuhnya. Pembolehubah ini digunakan bagi melihat jumlah peruntukan yang perlu diwujudkan bagi menampung hutang yang tidak berbayar.

5. Jumlah Aset Bank ($SIZE_{it}$)

Menurut Bourke, P. (1989)¹, Jumlah aset bank mencerminkan saiz institusi mempengaruhi risiko sasaran dan tahap modal bank atas faktor hubungannya dengan kepelbagaian risiko, peluang pelaburan dan akses kepada modal ekuiti. Nisbah ini boleh berubah disebabkan perubahan dalam kawalan peraturan modal seperti peningkatan rizab di bank pusat. Kedua, disebabkan oleh sub komponen dalam $SIZE_{it}$ ialah deposit tunai, maka kejatuhan dalam kadar bunga bank akan menyebabkan peralihan sumber daripada bank kepada pembelian aset lain yang boleh mendatangkan pulangan. Pembolehubah ini digunakan bagi menunjukkan pertumbuhan sebenar terutama penunjuk potensi pertumbuhan ekonomi masa hadapan.

6. Pembiayaan (FIN_{it})

Menurut Muhammad Taqiuddin, Lukman Samsudin dan Ahmad Azam Sulaiman, pembiayaan memainkan peranan penting dalam memastikan keutuhan dan kelangsungan sesebuah bank. Pembolehubah ini digunakan bagi melihat tahap kecekapan sesebuah bank mengendalikan modal dan keuntungan yang diperoleh daripada modal yang dilaburkan. Persamaan pengiraan bagi pembiayaan adalah:

$$\text{Pembiayaan } (FIN_{it}) = \frac{\text{Jumlah Pembiayaan}}{\text{Jumlah Aset Bank}}$$

7. Pulangan Atas Aset (ROA_{it})

Menurut Siti Aisyah Hasyim, Shahida Shamimi dan Abdul Ghafar (2012), Keuntungan sebelum cukai adalah keuntungan yang diperolehi daripada pendapatan yang terhasil

¹ Bourke, P., "Concentration and Other Determinants of Bank Profitability in Europe, North America and Australia," *Journal of Banking and Finance* 13 (1989), 65.

selepas ditolak pendapatan yang diagihkan kepada pendeposit dan sebelum cukai serta zakat ditolak. Jumlah aset merupakan keseluruhan aset-aset kewangan dan bukan kewangan yang terdapat dalam bank. Ia merupakan petunjuk keuntungan bank dengan mengukur kecekapan pengguna deposit dalam menggunakan aset mereka. Persamaan pengiraan bagi pembiayaan adalah:

$$\text{Pulangan Atas Aset (ROA}_{it}) = \frac{\text{Keuntungan Sebelum Cukai}}{\text{Jumlah Aset Bank}}$$

8. Kadar Pulangan Pasaran Wang Antara Bank (IIR_t)

Menurut Salahuddin Hassan dan Zaini Karim (2008)², ia adalah kadar antara bank secara Islam. Kadar ini ditentukan oleh bekalan dan permintaan oleh institusi kewangan pasaran wang. Pasaran wang antara bank ini menggalakkan bank-bank memberi pinjam di kalangan mereka dan ini secara tidak langsung merangsang kepada kestabilan sesebuah institusi.

9. Pertumbuhan Penawaran Wang (M3_t)

Menurut Zulkefly Abdul Karim, Azlan Shah Zaidi dan Norain Asri (2001)³, penawaran wang merupakan penawaran wang yang lebih luas, merangkumi deposit tetap dan deposit tabungan di bank perdagangan serta deposit tetap dan deposit tabungan di institusi dan syarikat kewangan lain. Pihak berkuasa kewangan akan menguruskan bekalan wang bagi tujuan menyesuaikan dengan keperluan perdagangan dan

² Sallahuddin Hassan & Zaini Karim, "Pembangunan Kewangan, Alokasi Kredit dan Pelaburan Swasta Domestik," (Persidangan Kebangsaan Ekonomi Malaysia ke 3 (PERKEM 3), Daya Tahan Ekonomi Negara:Dasar dan Strategi Pengukuhan Negeri Sembilan: Port Dickson, 2008).

³ Zulkefly Abdul Karim, Azlan Shah Zaidi dan Norain Asri, "Dasar Kewangan, Sasaran Matlamat Pertengahan dan Matlamat Ekonomi," *Jurnal Ekonomi Malaysia* 135 (2001), 13-35.

pengeluaran supaya pertumbuhan kewangan berupaya menyokong pertumbuhan ekonomi⁴. Menurut Bourke, P. (1989), penawaran wang adalah jumlah wang tunai dicampur simpanan semasa, simpanan tabungan, simpanan tetap bank perdagangan dicampur dengan tabungan tetap di institusi perbankan lain. Pembolehubah ini digunakan bagi menunjukkan pertumbuhan sebenar terutama penunjuk potensi pertumbuhan ekonomi masa hadapan.⁵

10. Sekuriti Pelaburan Kerajaan Berasaskan Islam (MIGS_t)

Menurut Ahmad Azam Sulaiman dan Muhammad Taqiuddin (2010), sekuriti pelaburan ini merupakan alat pembawa (*bearer instrument*) berasaskan prinsip syariah yang dikeluarkan khusus bagi memenuhi keperluan mudah tunai perbankan Islam. Ia diperkenalkan pada tahun 1983 dan kerajaan akan membayar dividen supaya sijil ini menjadi alat pasaran wang untuk tempoh jangka pendek dan panjang⁶. Pembolehubah ini digunakan bagi melihat keterlibatan bank-bank dalam pelaburan sekuriti kerajaan berasaskan syariah. Selain itu pulangan pelaburan ini dapat menjana keuntungan bank dan meningkatkan keperluan mudah tunai bank.

11. Kadar Infalsi (INF_{it})

Menurut Ismal, R. (2010), kadar inflasi merupakan satu keadaan yang ditempuhi oleh sesebuah ekonomi yang menunjukkan kenaikan tingkat harga umum yang berterusan dan tidak terbatas. Pembolehubah ini digunakan kerana kadar inflasi boleh memberikan

⁴ Lee Sheng-yi, *The Monetary and Banking Development of Singapore and Malaysia* (Singapore: Singapore University Press, 1986), 82.

⁵ Bourke, P., "Concentration and Other Determinants of Bank Profitability in Europe, North America and Australia," 65.

⁶ Bank Islam Malaysia Berhad, *Islamic Banking Practice From The Practitioner's Perspective* (Kuala Lumpur: Bank Islam Malaysia Berhad), 35.

kesan kepada kos dan penghasilan bank⁷. Persamaan pengiraan bagi inflasi adalah adalah:

$$INF_{it} = \frac{CPI_t - CPI_{t-1}}{CPI_{t-1}}$$

CPI adalah indeks harga pengguna yang diambil daripada laman web World Development Indicators, World Bank⁸.

11. Liberalisasi Kewangan (KAOPEN_t)

Berdasarkan teori liberalisasi kewangan McKinnon (1973)⁹ dan Shaw (1973)¹⁰ dengan memberi tumpuan kepada manfaat liberalisasi kewangan. Hasil kajian menunjukkan liberalisasi kewangan merupakan prasyarat untuk mengukuhkan lagi institusi kewangan negara. Keterbukaan kewangan dapat membantu mengukuhkan kualiti institusi dan mengurangkan risiko pelaburan. Kebanyakan teori yang menjelaskan mengenai kesan positif akibat pelaksanaan liberalisasi kewangan terhadap perbankan masih tidak dapat memberikan kesimpulan yang pasti. Wujud beberapa hipotesis atau teori berkaitan saluran sebenar bagaimana liberalisasi kewangan boleh diukur yang pernah dilakukan

⁷ Ismal, R., "Assessment of Liquidity Management in Islamic Banking Industry," *International Journal of Islamic Middle Eastern Finance and Management* (2010), 146.

⁸ World Bank, www.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&series=NY.GDP.DEFL.KD.ZG&country=MYS, 1 Feb 2015.

⁹ McKinnon, R., "Money and Capital in Economic Development," The Brookings Institution, (Washington D.C.:1973)

¹⁰ Shaw, E., "Financial Deepening in Economic Development," (New York: Oxford University Press:1973)

kajian sebelumnya yang dapat mendorong kepada kemajuan dalam institusi perbankan masih diperdebatkan para pakar ekonomi.

Hipotesis McKinnon dan Shaw (1973) yang menyatakan pembangunan kewangan melalui liberalisasi merupakan proses dan strategi untuk mencapai pertumbuhan ekonomi yang lebih cepat. Misalnya, McKinnon (1973)¹¹ menjelaskan campurtangan kerajaan dalam pasaran modal, seperti menetapkan kadar bunga pada tingkat yang rendah, pengenaan nisbah rizab yang tinggi dan meluaskan dasar kredit terpilih, cenderung mengurangkan kadar tabungan dan menyebabkan sektor penting menggunakan teknologi inferior Shaw (1973)¹² pula menegaskan kepentingan liberalisasi kewangan untuk mencapai kestabilan dalam institusi perbankan. Liberalisasi kewangan boleh mengurangkan kebergantungan kepada tabungan asing dan menghalang pelarian modal. Liberalisasi kewangan, iaitu kadar bunga benar yang lebih tinggi akan menghalang pelabur daripada menyebabkan inflasi atau mengurangkan penggunaan semasa dengan menggantikan dengan pegangan aset kewangan. Seterusnya perkembangan sektor kewangan turut merendahkan kos benar pelabur dengan mengurangkan risiko melalui pelbagaian, mengurangkan kos maklumat kepada pelabur dan penabung serta meningkatkan kecekapan operasi melalui pengkhususan.

Secara umumnya, hipotesis McKinnon-Shaw menjelaskan liberalisasi kewangan dalam bentuk kadar bunga benar yang sesuai adalah pemacu kepada pertumbuhan ekonomi dengan membangunkan sistem kewangan. Peningkatan kadar bunga mendorong isirumah meningkatkan tabungan dan ini merangsang regim pengantara kewangan (*financial intermediation*) dan seterusnya meningkatkan penawaran kredit kepada sektor

¹¹ McKinnon, R., "Money and Capital in Economic Development," The Brookings Institution, (Washington D.C.:1973)

¹² Shaw, E., "Financial Deepening in Economic Development," (New York: Oxford University Press:1973)

swasta. Seterusnya kadar bunga benar yang positif juga mendorong pengagihan kredit dengan lebih cekap dan memberi kesan tambahan kepada pertumbuhan ekonomi.¹³

Banyak kajian menghubungkan liberalisasi kewangan terhadap pembangunan kewangan. Antaranya adalah Hussein (1999)¹⁴ menguji hubungan antara liberalisasi kewangan, pembangunan kewangan dan pertumbuhan ekonomi bagi negara Egypt dalam tempoh 1967-1996. Kajian ini menguji hipotesis bahawa peningkatan kadar bunga akan memberi impak kepada pembangunan kewangan dan pengagihan sumber yang lebih baik dan seterusnya menggalakkan pertumbuhan ekonomi. Hasil kajian tersebut mendapati pembangunan kewangan, iaitu peningkatan nisbah kredit swasta kepada jumlah kredit telah meningkatkan pertumbuhan GDP benar per kapita Egypt. Walau bagaimanapun, kajian ini juga menunjukkan walaupun kadar bunga memberi kesan positif kepada tabung kewangan, tetapi kesannya terhadap pertumbuhan ekonomi adalah tidak pasti.

Ia merujuk kepada siri perubahan peraturan dan perundangan yang membolehkan pelabur asing membeli aset domestik dan warganegara domestik melabur dalam aset asing, yang seterusnya menyebabkan pasaran sekuriti domestik menjadi satu bahagian integral daripada pasaran modal dunia. Pembolehubah ini digunakan bagi melihat tahap keterbukaan perbankan Islam di Malaysi. Ferayuliani Yuliyusman (2011)¹⁵ menterjemahkan liberalisasi kepada kebebasan untuk mengeluarkan, perdagangan serta menggunakan barang dan perkhidmatan tanpa paksaan, kekerasan, penipuan ataupun mencuri. Kebebasan ini merangkumi kedaulatan undang-undang, hak peribadi dan kebebasan kontrak serta mempunyai unsur-unsur keterbukaan pasaran dari segi dalaman,

¹³ Hussein, Khaled A, "Finance and Growth in Egypt," (Kertas Kerja dibentangkan di workshop organized by EPIC and ECES, Cairo, 24 July 1999).

¹⁴ *Ibid*, 199.

¹⁵ Ferayuliani Yuliyusman, "Kesan Kebebasan Ekonomi Terhadap Pertumbuhan Ekonomi Negara: Kajian Empirikal di Indonesia, Hong Kong, Malaysia, Singapura dan Amerika Syarikat," (Persidangan Kebaangsaan Ekonomi Malaysia ke VI (PERKEM VI), Ekonomi Berpendapatan Tinggi: Transformasi Ke Arah Peningkatan Inovasi, Produktiviti dan Kualiti Hidup, Melaka Bandaraya Bersejarah, 5-7 Jun 2011), 410-415.

luaran, perlindungan hak, harta benda serta kebebasan inisiatif ekonomi. Menurut Kumbaharkar, S. dan Wang, D. (2007)¹⁶, dasar liberalisasi membolehkan pelabur asing melabur dan mempelbagaikan portfolio merentasi sempadan.

11.1 Indeks Liberalisasi Kewangan

Indeks Liberalisasi kewangan telah dibina untuk mengkaji tahap proses liberalisasi kewangan di institusi perbankan Islam tempatan di Malaysia. Liberalisasi kewangan adalah satu proses yang merangkumi pelbagai perubahan, pindaan kepada dasar-dasar yang sedia ada dan pengenalan dasar baru sebagai satu keperluan untuk menyokong ekonomi liberal dalam sebuah negara. Antara kajian lepas yang berkaitan dengan pembinaan indeks liberalisasi kewangan ialah Bandiera et al. (2000)¹⁷ menggunakan pelbagai pembolehubah berkaitan pembaharuan institusi kewangan dan peraturan seperti kadar faedah penyahkawalseliaan, langkah-langkah pro-persaingan, rizab keperluan, pemilikan bank, peraturan berhemat, pembaharuan pasaran saham dan liberalisasi kewangan antarabangsa untuk membina liberalisasi kewangan indeks. Selain itu, Nair (2004) menggunakan enam petunjuk liberalisasi kewangan di India untuk membangunkan indeks liberalisasi kewangan. Petunjuk yang digunakan adalah kadar faedah liberalisasi, pengurangan dalam keperluan rizab, langkah-langkah pro-persaingan, peningkatan pengawalan kehematan, pembangunan pasaran saham dan liberalisasi kewangan antarabangsa.

Berbeza pula dengan kajian yang dilakukan oleh Bandiera et al., dan Laeven (2003)¹⁸ mewujudkan kewangan indeks liberalisasi kewangan bagi tiga belas negara-

¹⁶ Kumbhakar, S. & Wang, D., "Economic Reforms, Efficiency and Productivity in Chinese Banking," *Journal of Regulatory Economics* 32, no. 2 (2007), 105-129.

¹⁷Bandiera, O., Caprio, G., Honohan, P., & Schiantarelli, F, "Does Financial Reform Raise or Reduce Saving?," *Review of Economics and Statistics*, 82(2), (2000).

¹⁸ Laeven, L, "Does Financial Liberalization Reduce Financing Constraints?" *Financial Management*, 32(1),(2003), 5-34.

negara membangun¹⁹ dengan menggunakan kadar faedah penyahkawalseliaan, pengurangan halangan kemasukan, keperluan rizab, penyingkiran kredit kawalan, penswastan bank dan pengukuhan pengawalan kehematan. Bagi pembinaan indeks liberalisasi kewangan negara Nepal, Shrestha et al. (2007)²⁰ menggunakan lapan komponen liberalisasi kewangan untuk membangunkan penunjuk kewangan. Antaranya ialah kadar faedah liberalisasi, penyingkiran halangan kemasukan, pengurangan dalam keperluan rizab, mengurangkan kawalan kredit, pengawalseliaan, pembaharuan pasaran saham, penswastan bank milik negara dan liberalisasi kewangan antarabangsa.

Walaupun bagaimanapun, kajian ini telah mengukur liberalisasi kewangan ialah menerusi indeks KAOPEN yang mana merupakan pengukuran keterbukaan transaksi akaun modal. Indeks KAOPEN adalah berdasarkan pembolehubah *dummy binary* yang mengkanunkan sekatan penjadualan ke atas transaksi kewangan di dalam laporan tahunan IMF's ke atas *Exchange Arrangements and Exchange Restrictions (EAER)*. Pembolehubah dami untuk empat kategori utama ke atas sekatan terhadap akaun luar adalah seperti berikut:

1. Pembolehubah yang menerangkan pengganda kadar pertukaran
2. Pembolehubah yang menerangkan sekatan ke atas transaksi akaun semasa
3. Pembolehubah yang menerangkan sekatan ke atas transaksi akaun modal
4. Pembolehubah yang menerangkan permintaan penyerahan lanjutan eksport kepada pihak berkuasa

¹⁹ Senarai negara membangun iaitu Argentina, Brazil, Chile, India, Indonesia, Malaysia, Mexico, Pakistan, Peru, Filipina, Rep. Korea, Taiwan, Thailand.

²⁰ Shrestha, R. P, "Private Savings Behaviour in Nepal: Long-Term Determinants and Short-Run Dynamics," *NRB Economic Review* (20), (2008),17-30.

Apabila nilai pembolehubah dami diperolehi, akan dijumlahkan semua indeks individu mengikut tahun. Dalam usaha untuk memperolehi indeks liberalisasi kewangan, nilai diberikan kepada setiap pembolehubah dasar liberalisasi kewangan. Setiap pembolehubah dasar boleh mengambil nilai antara 0 dan 1 bergantung kepada status pelaksanaan. Apabila sektor tertentu diliberalisasikan sepenuhnya, perubahan dasar ditulis nilai 1 dan apabila sektor yang masih terkawal, ia mengambil nilai 0. Untuk melihat senario liberalisasi secara beransur-ansur, nilai separuh seperti 0.33, 0.50, dan 0.66 telah diberikan. Nilai 0.50 menunjukkan fasa pertama. Manakala nilai 1 bagi fasa dua dan tiga. Dalam erti kata lain, jika sektor yang diliberalisasikan sepenuhnya dalam fasa tunggal, nilai yang diberikan dalam kes ini ialah 1.

Dalam kajian ini, indeks liberalisasi kewangan ini akan diuji dalam tiga model yang dibentuk bagi melihat sejauhmana dasar liberalisasi kewangan ini memberi kesan positif mahupun negatif terhadap prestasi perbankan Islam khususnya dalam menilai aspek kecukupan modal, kecairan dan kualiti aset.

12. Pertumbuhan Ekonomi (GDP)

Menurut Beave, W. dan Eager, C (1995), pertumbuhan ekonomi merupakan petunjuk utama pengurusan makroekonomi. KDNK benar akan meningkat apabila orang ramai meningkatkan perbelanjaan, permintaan terhadap perumahan, inventori perniagaan terkumpul dan perbelanjaan modal serta eksport bersih. Dalam konteks kajian, pembolehubah ini dimasukkan kerana pertumbuhan ekonomi adalah petunjuk utama dalam permintaan perkhidmatan perbankan termasuk sumbangan dari pinjaman dan bekalan wang. Pembolehubah ini juga menjadi petunjuk kepada kitaran ekonomi di mana kos bank mengadakan kecairan dijangka berhubung dengan kitaran ekonomi.¹

¹ Beave, W. & Eager, C., "The Role of Capital in Financial Institution," *Journal of Banking and Finance* 19 (1995), 393.

Berikut merupakan ringkasan bagi keterangan pembolehubah yang digunakan dalam membentuk modal yang dibina dalam jadual 4.1:

Jadual 4.1: Ringkasan dan Keterangan Pembolehubah

Pemboleh ubah	Keterangan	Definisi	Jangkaan
CAP_{it}	Kecukupan Modal	Kecukupan modal adalah asas kestabilan dan keteguhan sesebuah insituti perbankan Islam.	(+)
LIQ_{it}	Kecairan	Kecairan ialah kemampuan bank memenuhi permintaan deposit, permintaan pembiayaan dan menampung pembayaran perbelanjaan operasi. Pembolehubah ini digunakan bagi menunjukkan bagaimana bank menguruskan mudah tunai bagi memenuhi liabiliti semasa apabila cukup tempoh masa.	(+)
QA_{it}	Kualiti Aset	Kualiti aset ialah sebagai wang tunai dan harta benda seperti tanah, bangunan dan lain-lain yang dimiliki oleh seseorang, sebuah syarikat, pertubuhan dan lain-lain. Pembolehubah ini digunakan bagi menggambarkan tahap risiko sesuatu aset dan darjah kekuatan kewangan antara bank.	(+)

$SIZE_{it}$	Jumlah Aset bank	Jumlah aset bank ialah saiz institusi yang mempengaruhi risiko sasaran dan tahap modal bank atas faktor hubungannya dengan kepelbagaian risiko, peluang pelaburan dan akses kepada modal ekuiti. Pembolehubah ini digunakan bagi menunjukkan pertumbuhan sebenar terutama penunjuk potensi pertumbuhan ekonomi masa hadapan.	(+)
FIN_{it}	Pembiayaan	Pembiayaan memainkan peranan penting dalam memastikan keutuhan dan kelangsungan sesebuah bank. Pembolehubah ini digunakan bagi melihat tahap kecukupan sesebuah bank mengendalikan modal dan keuntungan yang diperoleh daripada modal yang dilaburkan.	(+)
NPE_{it}	Hutang Tidak Berbayar	Hutang tidak dibayar adalah apabila pembayaran kadar faedah tidak dilakukan dalam tempoh 90 hari ataupun lebih ataupun sekurang-kurangnya 90 hari dari tarikh bayaran tertunggak tetapi ada kemungkinan yang baik bahawa bayaran akan dibuat sepenuhnya. Pembolehubah ini digunakan bagi melihat jumlah peruntukan yang perlu diwujudkan bagi menampung hutang yang tidak dibayar.	(+)

ROA_{it}	Pulangan Atas Aset	Keuntungan sebelum cukai adalah keuntungan yang diperolehi daripada pendapatan yang terhasil selepas ditolak pendapatan yang diagihkan kepada pendeposit dan sebelum cukai serta zakat ditolak Pembolehubah ini digunakan bagi menunjukka petunjuk keuntungan bank dengan mengukur kecekapan pengguna deposit dalam menggunakan aset mereka ¹	(+/-)
IIR_{it}	Kadar Pulangan Pasaran Wang Antara Bank	Pasaran wang antara bank adalah satu inisiatif bank pusat untuk menggalakkan bank-bank memberi pinjam di kalangan mereka dan ini secara tidak langsung merangsang kepada kestabilan sesebuah institusi ² .	(-)
$M3_{it}$	Penawaran wang	Penawaran wang adalah merangkumi deposit tetap dan deposit tabungan di bank perdagangan serta deposit tetap dan deposit tabungan di institusi dan syarikat kewangan lain. Pembolehubah ini digunakan bagi menunjukkan pertumbuhan sebenar terutama penunjuk potensi pertumbuhan ekonomi masa hadapan ³ .	(-)

¹ Bank Negara Malaysia, <http://www.bnm.gov.my/index.php?ch=statistic>, 1 Feb 2015

² Bank Negara Malaysia, <http://www.bnm.gov.my/index.php?ch=statistic>, 1 Feb 2015

³ Bank Negara Malaysia, <http://www.bnm.gov.my/index.php?ch=statistic>, 1 Feb 2015

$KAOPEN_{it}$	Indeks Liberalisasi Kewangan	Indeks Liberalisasi kewangan telah dibina untuk mengkaji tahap proses liberalisasi kewangan di institusi perbankan Islam tempatan di Malaysia. Bagi tahap liberalisasi kewangan (KAOPEN), data diperolehi daripada laman web ChinnIto. Indeks KAOPEN ini dikira berdasarkan ' <i>first standardized principal component</i> ' terhadap empat pembolehubah yang menerangkan pengganda kadar pertukaran, sekatan ke atas transaksi akaun semasa, sekatan ke atas transaksi akaun modal dan permintaan penyerahan lanjutan eksport kepada pihak berkuasa, iaitu dalam anggaran antara -2.66 (bagi kawalan modal penuh dan) dan 2.66 (bagi liberalisasi sempurna) ¹ .	(+)
INF_{it}	Kadar Inflasi	Kadar inflasi merupakan satu keadaan yang ditempuhi oleh sesebuah ekonomi yang menunjukkan kenaikan tingkat harga umum yang berterusan dan tidak terbatas. Pembolehubah ini digunakan kerana kadar inflasi boleh memberikan kesan kepada kos dan penghasilan bank ² .	(-)

¹ The Chinn- Ito, http://web.pdx.edu/~ito/Chinn-Ito_website.htm, 1 Feb 2015

² Statstical, Economic and Social Research & Training Centre for Islamic Countries, www.sesrtcic.org, 1 Februari 2015.

GDP_{it}	Pertumbuhan Ekonomi	<p>Pertumbuhan ekonomi merupakan petunjuk utama pengurusan makroekonomi. KDNK benar akan meningkat apabila orang ramai meningkatkan perbelanjaan, permintaan terhadap perumahan, inventori perniagaan terkumpul dan perbelanjaan modal serta eksport bersih.</p> <p>Petunjuk utama dalam permintaan perkhidmatan perbankan termasuk sumbangan dari pinjaman dan bekalan wang. Pembolehubah ini menjadi petunjuk kepada kitaran ekonomi di mana kos bank mengadakan kecairan dijangka berhubung dengan kitaran ekonomi¹.</p>	(+)
------------------------------	----------------------------	--	-----

3.3.4 Pembentukan Modal

i. Model Asas

Model ini telah diasaskan oleh Yoguah Elryah (2014)² dengan meneliti kekuatan dan kesan model yang menyentuh faktor prestasi kewangan bagi bank-bank Islam di Malaysia yang diambil dari kebanyakan kajian-kajian lepas yang hampir serupa dengan kajian yang terlibat dengan liberalisasi kewangan. Model ini telah digunakan dalam kajian lepas bagi menganggarkan pencapaian sesebuah bank dengan menggunakan pembolehubah spesifikasi bank, polisi monetari, indeks liberalisasi serta makroekonomi.

¹ Statistical, Economic and Social Research & Training Centre for Islamic Countries, www.sesrtcic.org, 1 Februari 2015.

² Yoguah Elryah, "Financial Liberalization, Reform and Bank Performance: Evidence From Malaysian Islamic banks," *Journal of Economics and Finance*, (China: 2014)

Model yang dibangunkan dibawah menggunakan kesan rawak dengan pendekatan panel data. Persamaan ini telah dibangunkan seperti berikut:

$$BP_i = a_0 + \beta s_{it} + \beta_i + M_{it} + KAOPEN_{it} + \epsilon_{it}$$

Penerangan berkaitan pembolehubah adalah seperti berikut:

βP_i = Pembolehubah bagi mengukur prestasi sesebuah bank
iaitu kecukupan modal (CAP) , kecairan (LQ) dan
kualiti aset (QA)

Bs_i = Pembolehubah Monetari Kewangan

B_i = Pembolehubah Spesifikasi Bank

M_{it} = Pembolehubah Makroekonomi

$KAOPEN_{it}$ = Liberalisasi Kewangan

i = Bank

t = Tahun

ϵ_{it} = Ralat

a adalah nilai konstan yang diandaikan berbeza untuk setiap kumpulan dan β adalah pekali regresi. Daripada model asas ini, tiga model empirikal telah dibentuk. Model ini digunakan bagi melihat kesan liberalisasi kewangan terhadap kecukupan modal, kecairan serta kualiti aset. Sehubungan itu, kajian ini dijalankan adalah untuk mengenalpasti impak dasar liberalisasi terhadap perbankan Islam tempatan di Malaysia. Analisis regresi panel bagi tiap-tiap bank Islam tempatan yang dikaji menggunakan model yang telah diubahsuai seperti berikut:

Model 1: Kesan Liberalisasi Terhadap Modal Perbankan Islam

$$CAP_{it} = a_1 + a_2 SIZE_{it} + \alpha_2 FIN_{it} + \alpha_3 M3_t + \alpha_4 MGS_t + \alpha_5 IIR_t + \alpha_6 KOPEN_t \\ + \alpha_8 FCL_t + \alpha_8 GDP_t + \epsilon_i \\ i = 1, 2, \dots, N \text{ (bilangan bank)} \quad t = 1, 2, \dots, T \text{ (tempoh masa)}$$

Model 2: Kesan Liberalisasi Terhadap Kecairan Perbankan Islam

$$LQ_{it} = a_1 + a_2 SIZE_{it} + \alpha_2 NPE_{it} + \alpha_3 CAP_{it} + \alpha_4 IIR_t + \alpha_5 MGS_t + \alpha_8 KOPEN_t \\ + a_9 INF_t + \epsilon_i \\ i = 1, 2, \dots, N \text{ (bilangan bank)} \quad t = 1, 2, \dots, T \text{ (tempoh masa)}$$

Model 3: Kesan Liberalisasi Terhadap Kualiti Aset Perbankan Islam

$$QA_{it} = a_1 + a_2 CAP_{it} + \alpha_3 SIZE_{it} + \alpha_4 LIQ_{it} + \alpha_5 IIR_t + \alpha_6 MIGS_t + a_8 KOPEN_t \\ + a_{10} INF_t + \epsilon_i \\ i = 1, 2, \dots, N \text{ (bilangan bank)} \quad t = 1, 2, \dots, T \text{ (tempoh masa)}$$

Dalam kajian ini tiga pembolehubah bersandar telah dipilih iaitu nisbah kecukupan modal, kecairan dan kualiti aset akan diuji dalam tiga model yang mewakili prestasi perbankan Islam.

3.4 ANALISIS DESKRIPTIF PEMBOLEHUBAH

Analisis deskriptif merupakan statistik karektor bagi mengesahkan setiap pembolehubah yang digunakan dalam sesuatu model yang dibentuk. Melalui analisis ini, beberapa kriteria asas dapat dilihat seperti min iaitu nilai purata bagi suatu siri masa, sisihan piawai bagi mengukur variasi sesuatu siri masa, kepencongan (*skewness*) pula merupakan statistik memberikan maklumat simetri bagi taburan kebarangkalian³. Min merupakan nilai purata bagi sesuatu siri masa dengan menjumlahkan siri masa tersebut dan dibahagikan dengan jumlah tempoh kajian. Ia boleh dikira sebagai berikut:

$$Y = \frac{1}{n} y^2 \quad 3.3.1$$

Sisihan piawai pula adalah bagi mengukur variasi sesuatu siri masa. Ia menunjukkan jumlah purata sesuatu nilai tersisih daripada skor min dalam sesuatu taburan⁴. Berikut merupakan kaedah bagi mendapatkan nilai sisihan piawai:

$$s = \sqrt{(\sum n (y - \tilde{y})^2 / (n - 1))^4} \quad 3.3.2$$

Kepuncakan (*skewness*) pula merupakan statistik yang memberikan maklumat mengenai simetri bagi taburan kebarangkalian. Statistik kepencongan, S bagi pembolehubah X diberi dengan:

³ Chua Tan Piaw, *Asas Statistik Penyelidikan*, Buku 2 (Kuala Lumpur: Mc Graw Hill, 2006), 5.

⁴ *Ibid*, 5.

$$S = (1/N) \sum x^3 / s^3 \quad 3.3.3$$

Di mana S adalah ralat piawai bagi X . Di sini S akan bernilai 0 bagi semua taburan simetri termasuk berbentuk normal. Bagi taburan tidak simetri, statistik kepencongan bernilai positif apabila sisi kiri bagi taburan adalah tebal atau besar berbanding dengan sisi kanan taburan di mana bentuk taburan tersebut mempunyai ekor panjang ke kiri (*long left tail*). Sebaliknya statistik kepencongan bernilai negatif apabila sisi kanan lebih tebal berbanding dengan sisi kiri di mana bentuk taburan adalah mempunyai ekor panjang ke kanan (*long right tail*)⁵. Seterusnya kepuncakan (*kurtosis*) pula menyediakan pengukuran ‘ketebalan’ bagi sisi taburan. Kaedah pengiraan kepuncakan adalah seperti berikut

$$K = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (y_i - \bar{Y} / \sigma)^4 \quad 3.3.4$$

Di mana σ adalah varians teranggah bagi siri tersebut. Kurtosis bagi taburan normal adalah 3. Jika kurtosis melebihi 3, maka taburan berpuncak (*leptokurtosis*) berbanding taburan normal. Jika nilainya kurang daripada 3, maka taburannya adalah dalam bentuk yang lebih rendah berbanding taburan normal (*platykurtic*)⁶.

⁵ Rizaudin Sahlan, *Ekonometik Teori dan Aplikasi* (Singapore: Cengage Learning Asia Pte Ltd, 2010), 116-117.

⁶ Mohammad Taqiuddin Mohamad, “Penentu Keuntungan Sistem Perbankan Islam Di Malaysia: Kajian di Bank-bank Islam Terpilih,” (Disertasi Sarjana, Akademi Pengajian Islam Universiti Malaya, 2009), 132-133.

Ujian statistik *Jarque-bera* digunakan untuk menguji sama ada sesuatu siri masa bertaburan normal ataupun sebaliknya. Kaedah pengiraan *Jarque-bera* boleh dikira seperti berikut:

$$JB = \frac{n-k}{6} \left(S^2 + \left(\frac{k-3}{4} \right) \right)^2 \quad 3.3.5$$

Di mana :

S : Kepencongan (*skewness*)

K : Kurtosis

k : Nombor pekali yang dianggar dan digunakan dalam membentuk suatu siri masa.

Hipotesis nol yang digunakan ialah siri masa bertaburan normal. Statistik Jarque-bera dibandingkan dengan nilai X^2 dengan dua darjah kebebasan. Seterusnya analisis statistik Ljung Box Q pula digunakan bagi menguji sama ada data siri masa mengalami masalah autokolerasi ataupun sebaliknya. Berikut merupakan formula yang digunakan bagi mendapat nilai Q-Statistik:

$$Q_{LB} = T (T + 2) \sum_{j=1}^k \frac{r_j^2}{T_j} \quad 3.3.6$$

Di mana:

r_j : autokolerasi ke-j

T : bilangan cerapan

3.5 PENGANGGARAN MODEL REGRASI DATA PANEL

Proses penganalisisan data dalam kajian ini adalah berdasarkan data panel yang kebiasannya digunakan dalam bidang ekonomi dan kewangan. Data ini bersifat agregasi yang memiliki elemen siri masa (*time series*) dan keratan rentas (*cross-sectional*)⁷ yang melibatkan observasi ke atas unit-unit ekonomi secara individu (firma, isi rumah, kawasan geografi dan sebagainya) yang merentasi suatu tempoh masa⁸ tanpa sebarang dimensi '*longitud*'. Kadangkala ia dianggap sebagai "data keratan rentas dari semasa ke semasa", ataupun "data keratan rentas siri masa, pool". Dalam kajian ini penulis menggunakan kaedah penganggaran model regresi data panel dengan merujuk kepada kajian yang dijalankan oleh Marc Nerlove yang mana beliau melihat data panel mempunyai beberapa kelebihan ke atas set-set data dengan hanya satu dimensi *longitud* ataupun batasan masa (*temporal*)⁹.

- i. Pertama, lebih banyak cerapan umumnya boleh didapati berbanding data siri masa konvensional, walaupun set data keratan rentas sering kali menjadi terlalu besar.
- ii. Kedua, melalui data panel pengkaji dapat memperoleh maklumat bagaimana keadaan pembolehubah yang digunakan apabila bersandar berbanding dengan keadaan pembolehubah apabila tidak bersandar.

⁷ Chris Brooks, *Introductory Econometrics for Finance* (New York: Cambridge University Press, 2008), 487.

⁸ Marc Nerlove, *Essays in Panel Data Econometrics* (United Kingdom: Cambridge University Press, 2002), 5.

⁹ Marc Nerlove, *Essays in Panel Data Econometrics* (United Kingdom: Cambridge University Press, 2002), 5.

- iii. Ketiga, data panel tidak begitu tinggi agregasi berbanding siri masa biasa dan dalam keadaan terbaik, biasanya unit-unit individu yang serupa akan dicerap melalui masa, lebih banyak hipotesis dinamik dan tingkah laku yang rumit dapat diuji menggunakan data yang tidak berdimensi.
- iv. Keempat, data siri masa mengandaikan terdapatnya ciri-ciri individu dan heterogeneous bagi firma dalam membuat keputusan. Sifat heterogeneous ini diambil kira secara eksplisit dengan membenarkan pembolehubah atau data yang lebih berbentuk spesifik. Data ini juga lebih informatif, luas, kurang masalah kolineariti, lebih darjah kebebasan dan lebih efisien¹.
- v. Kelima, data panel adalah gabungan data siri masa dan data keratan rentas yang akan menyediakan data yang lebih banyak dan maklumat yang lebih lengkap serta bervariasi. Maka akan terhasilnya *degree of freedom* (darjah kebebasan) yang lebih besar dan mampu meningkatkan tahap ketepatan dari pengiraan yang dilakukan.
- vi. Keenam, penggunaan data panel juga menyediakan kaedah bagi menganalisis sifat tersembunyi atau tidak dapat melihat ralat dalam hubungan ekonometrik. Ralat tersebut adalah untuk mengukur kesan bagi faktor-faktor selebihnya, dan tertakluk kepada penolakan yang sesetengahnya berkolerasi dengan pembolehubah bebas yang dimasukkan. Data panel bukan sahaja menyediakan peluang bagi memperkenalkan lebih banyak pembolehubah bebas yang lebih rumit dan dinamik, tetapi ia juga memberikan kebenaran dalam memodelkan lebih

¹ Ahmad Azam Sulaiman, "Keperluan Modal dan Kelakuan Bank Merentasi Kitaran Perniagaan" (Tesis Doktor Falsafah, Fakulti Ekonomi dan Perniagaan, Universiti Kebangsaan Malaysia, 2006), 51.

banyak ralat tersembunyi (*latent disturbance*) secara eksplisit sebagai komponen masa yang berterusan. Masalah bagi heterogeniti/ kepelbagaian individu yang tersembunyi merupakan masalah utama dalam ekonometrik data panel.

- vii. Ketujuh, data panel adalah gabungan data siri masa dan data keratan rentas yang akan menyediakan data yang lebih banyak dan maklumat yang lebih lengkap serta bervariasi. Jadi akan terhasilnya *degree of freedom* (darjah kebebasan) yang lebih besar dan mampu meningkatkan tahap ketepatan dari pengiraan yang dilakukan. Dari segi ekonometrik, huraian mengenai data panel dapat digambarkan dengan persamaan berikut:

$$y_{it} = \alpha + Bx_{it} + u_{it} \quad 3.4.1$$

Di mana y_{it} adalah pembolehubah bersandar, α adalah pintasan (*intercept term*), B adalah vektor parameter $k \times I$ yang perlu dianggarkan ke atas pembolehubah, dan u_{it} adalah vektor observasi $I \times k$ ke atas pembolehubah bebas,

$$t = 1 \dots T;$$

$$I = 1 \dots N^2.$$

² *Ibid.*

Kaedah paling mudah untuk mengendalikan data sedemikian adalah dengan membuat penganggaran 'pool' yang melibatkan penganggaran persamaan tunggal ke atas semua data secara bersama, supaya set data bagi y disusun dalam satu lajur tunggal yang mengandungi semua cerapan ke atas pembolehubah bebas yang perlu disusun dalam lajur tunggal dalam matrik x . Kemudian persamaan ini akan dianggarkan menggunakan kaedah biasa iaitu kaedah kuasa dua terkecil (*ordinary least square, OLS*). Walaupun kaedah ini mudah dan hanya memerlukan penganggaran ke atas sedikit parameter, namun ia mempunyai beberapa kekangan. Paling penting, pengumpulan data (*pooling the data*) melalui kaedah ini secara implisit mengandaikan bahawa nilai purata berhubung antara data adalah malar (*constant*) dari semasa ke semasa dan merentasi semua unit keratan rentas dalam sampel³.

Penganggaran regresi siri masa secara berasingan boleh juga dilakukan untuk setiap objek dan entiti, tetapi kaedah ini mungkin merupakan kaedah sub-optimum untuk diteruskan kerana ia tidak mengambil kira struktur biasa semasa umum dalam siri masa. Penganggaran regresi keratan rentas secara berasingan bagi setiap tempoh masa juga boleh dilakukan, tetapi kaedah ini dilihat tidak bijak jika terdapat beberapa variasi umum dalam siri sepanjang tempoh masa. Oleh itu dalam hal ini data panel merupakan penyelesaian terbaik kepada masa di atas dan mempunyai kelebihan penting dalam memanfaatkan sepenuhnya struktur yang sedia ada⁴.

³ *Ibid.*

⁴ March Nerlove, *Essays in Panel Data Econometrics*, 488.

3.5.1 Kaedah Kuasa Dua Terkecil Biasa (OLS) Dan Kuasa Dua Terkecil Umum (GLS) Dengan Data Siri Masa Dan Keratan Rentas

Kajian ini akan menggunakan kaedah penganggaran kuasa dua terkecil biasa (*ordinary least square, OLS*) diikuti oleh kaedah penganggaran kuasa dua terkecil umum (*generalized least squares, GLS*) yang diaplikasikan ke atas data panel tidak terimbang (*unbalanced panel data*).

Kaedah Kuasa Dua Terkecil Biasa (OLS)⁵

Langkah pertama dalam analisis regrasi adalah untuk membuat penganggaran bagi parameter β_0 dan β_1 bagi modal:

$$y_i = \beta_0 + \beta_1 X_i + \epsilon_i \quad 3.4.1.1$$

Dengan kata lain β_0 dan β_1 yang dianggarkan seharusnya membentuk satu garis lurus yang melalui kesemua atau hampir kesemua titik yang ada. Dengan memperoleh β_0 dan β_1 , nilai y yang dipadankan berasaskan x_1 diberikan oleh $y_i = \beta_0 + \beta_1 X_i$. Seperti yang sedia ketahui, kaedah penganggaran kuasa dua terkecil biasa (OLS) memiliki sifat meminimumkan jumlah kuasa dua residual, $\sum \mu_i^2$. Dalam kajian ini, kaedah ini akan menganggar spesifikasi model OLS tanpa kesan (*no effect*), model OLS dengan kesan tetap (*fixed effect*) dan model OLS dengan kesan rawak keratan rentas (*random effect*).

⁵ Mokhtar Abdullah, *Analisis Regresi* (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1994), 4-6.

Menurut kaedah penganggaran ini, setiap residual diberikan wajaran yang sama walaupun sesetengah pembolehubah mempunyai residual yang lebih kecil dan hampir kepada fungsi regresi. Dalam kata lain, kesemua residual diberikan wajaran dan kepentingan yang sama (*unweight*) tidak kira se hampir atau sejauh mana ia bertabur dari fungsi regresi⁶.

Kaedah Kuasa Dua Terkecil Umum (GLS)⁷

Kaedah pentadbiran terhadap parameter model regresi linear diasaskan kepada andaian klasik dengan matrik varians-kovarians $E(\mu\mu^T) = \sigma^2 I_n$, iaitu varians ralat rawak μ_i , $i = 1, \dots, n$ ialah pemalar. Penerangan kuasa dua terkecil (OLS) atau sering kali juga disebut secagai kuasa dua terkecil klasik (CLRM)⁸. Bagaimanapun terdapat keadaan yang tidak membolehkan andaian ini digunakan. Penyimpangan daripada andaian ini membawa maksud yang varians ralat tidak lagi malar (konstan). Dengan kata lain, $E(\mu\mu^T) \neq \sigma^2 I_n$, sebaliknya, keadaan baru ini boleh diwakili oleh andaian yang lebih umum iaitu $E(\mu\mu^T) = \sigma^2 \Omega$ dengan $\Omega \neq I_n$ dan Ω matrik simetri tentu positif $n \times n$ dan $\sigma^2 < \infty$.

Model:

$$y = x\beta + \mu \quad 3.4.1.2$$

⁶ Damonar N. Gurajati, *Basic Econometrics* (New York: McGraw-Hill Higher Education, 2003).

⁷ Mokhtar Abdullah, *Analisis Regresi*, 4-6.

⁸ *Ibid*, 93-94.

Dengan andaian:

- $E(\mu) = 0$
- $E(\mu\mu^T) = \sigma^2\Omega$
- X matriks tetap $n \times (K+1)$ ($n > (K+1)$) dan berpangkat $K+1$.

Dinamakan dengan model penganggaran kuasa dua terkecil umum (GLS).

Dalam kajian ini kaedah penganggaran kuasa dua terkecil umum (GLS) akan menganggar model OLS tanpa kesan dengan wajaran keratan rentas (*cross-section weights*). Kaedah ini turut mengambilkira wajaran yang berlainan terhadap residual di mana pemerhatian daripada populasi yang memiliki ralat piawai, σ , yang besar akan diberikan wajaran yang lebih kecil bertujuan untuk meminimumkan jumlah kuasa dua residual (*residual sum of square*) dan begitu juga sebaliknya. Penganggaran yang ideal adalah yang dapat memberikan wajaran yang lebih terhadap pemerhatian yang menghampiri nilai min berbanding dengan yang bertaburan bebas¹.

3.5.2 Model Tanpa Kesan

Kaedah penganggaran kuasa dua terkecil panel (*panel least square, PLS*) memiliki sifat yang meminimumkan jumlah kuasa dua reja, $\sum u_i^2$ (sama seperti kaedah OLS). Bagi membolehkan sesuatu model OLS dianggarkan secara cekap, sebutan ralat mestilah mempunyai varians yang sama (homoskedastisiti) dan tidak berkolerasi antara satu sama lain. Kesemua andaian ini diperlukan bagi membuktikan Teorem Gauss-Markov atau kaedah penganggaran linear klasik (CLRM)². Justeru, model penganggaran liberalisasi

¹ Russel Davidson & James G. McKinnon, *Econometric Theory and Methods* (New York: Oxford University, Press, 2004), 258.

² Penganggaran kuasa dua terkecil (*ordinary least square, OLS*) bagi matriks kovarian tidak sah apabila andaian ini tidak dipenuhi. Kaedah Penganggaran kuasa dua terkecil (*ordinary least square, OLS*) walaupun konsisten dan tidak pincang, bukan lagi merupakan kaedah penganggaran yang cekap.

dalam persamaan (4.1) akan dianggar menggunakan kaedah OLS dengan andaian sebutan ralat bersifat homoskedastisiti dan tidak berkolerasi.

3.5.3 Model Dengan Kesan Tetap (*fixed effect*)

Pengkaji terdahulu seperti Lobo dan Yang (2001)³ pernah berpendapat bahawa walaupun kaedah penganggaran OLS adalah satu kaedah yang cermat, namun ia gagal mengambil kira perbezaan tersendiri atau ciri spesifik setiap unit keratan rentas dalam sampel kerana menggandakan kesemua keratan unit rentas mempunyai gelagat dan ciri yang sama. Andaian ini menafikan sifat kepelbagaian setiap bank yang wujud secara realiti. Jika hipotesis kehomogen (OLS) ditolak, maka di antara cara yang mudah untuk mengambil kira kepelbagaian keratan rentas individu atau siri masa adalah menggunakan model pembolehubah pintas (*variable intercept model*) atau model kesan tetap.

Menurut Hsio (2003), spesifikasi data panel yang mengambil kira pembolehubah spesifik bagi setiap unit keratan rentas (melalui pembolehubah patung yang mewakili kesan tetap) yang malar merentasi masa dan sebaliknya untuk kesan rawak, mampu mengatasi masalah kepincangan penganggaran yang berpunca daripada kecairan pembolehubah (*omitted variables*). Justeru, kaedah penganggaran kuasa dua terkecil biasa (panel) dengan kesan tetap akan dijalankan supaya perbezaan yang wujud dalam model liberalisasi diambil kira dalam menentukan kesan ke atas perbankan Islam di Malaysia akibat daripada perlaksanaan dasar liberalisasi dalam perkhidmatan kewangan.

³ Hsiao, C, *Analysis of Panel Data* (New York: Cambridge University Press, 2002), 233.

3.5.4 Model OLS Dengan Kesan Rawak

Secara praktikal, sesuatu penganggaran mengandaikan bahawa terdapat sebilangan faktor lain yang mempengaruhi nilai pembolehubah bersandar tetapi tidak dimasukkan secara eksplisit ke dalam model sebagai pembolehubah bebas. Sebaliknya, faktor ini diwakili sebutan gangguan rawak. Walau bagaimanapun, kewujudan kesan spesifik keratan rentas juga boleh ditunjukkan dalam penganggaran data panel dengan menggunakan model kesan rawak (*random effects, RE*) sebagaimana model kesan tetap (*fixed effects, RE*) memperbaiki kecekapan penganggaran kerana memasukkan pengaruh pembolehubah lain yang tidak diambil kira secara langsung dalam model ke dalam sebutan ralat yang berkemungkinan berkolerasi merentas masa. Dalam model yang mengambil kira kesan rawak, nilai pintasan bagi setiap pembolehubah adalah seperti berikut:

$$a_{0i} = a_0 + \varepsilon_i \quad 3.4.4.1$$

dengan, $i = 1, 2, \dots, n$. Perhatikan bahawa a_0 dalam model kesan tetap tidak lagi diandaikan malar, sebaliknya adalah rawak/ bebas dengan nilai min a_0 (tanpa subskrip i) dan ε_i merupakan sebutan ralat rawak dengan nilai min bersamaan sifar dan varians bersamaan σ_3 . Permodelan bagi model kesan rawak seperti berikut:

$$y_u = x_u \beta + (\alpha + u_i) + \omega^i \quad 3.4.4.2$$

Sebutan rawak komposit ω^i dalam persamaan di atas mengandungi dua komponen ralat bagi keratan rentas, ε_i , dan komponen ralat bagi gabungan siri-masa dan keratan rentas, u_{it} . Spesifikasi model kesan rawak mengandaikan kesan keratan rentas atau masa sebagai realisasi pembolehubah rawak yang bebas dengan min sifar dan varians tertentu (*finite*). Pintasan α mewakili nilai min bagi kesemua pintasan keratan rentas dan komponen ralat ε_i mewakili jarak atau perbezaan pintasan individu daripada nilai min masing-masing, ε_i tidak dicerap secara langsung dan tidak berkolerasi dengan kesan rawak, yang bermaksud komponen ralat individu tidak berkolerasi antara satu sama lain, dan di antara unit keratan rentas dan siri-masa. Walaupun sebutan ralat ω_{it} bersifat homoskedastisiti, namun ω_{it} dan ω_{is} ($t \neq s$) berkolerasi (sebutan ralat bagi satu unit keratan rentas pada dua masa yang berbeza adalah berkolerasi). Jika demikian halnya, maka koefisien boleh ditulis sebagai:

$$\text{Corr}(\omega_{it}, \omega_{is}) = \frac{\sigma^2 \mu_2}{\sigma^2 \mu_2 + \sigma^2 \mu} \quad 3.4.4.3$$

Terdapat dua ciri koefisien kolerasi yang dikenal pasti berdasarkan persamaan di atas iaitu nilai kolerasi di antara dua sebutan ralat bagi dua masa yang berbeza adalah sama bagi setiap unit keratan rentas. Jika setiap struktur kolerasi ini tidak diambil kira, maka kaedah penganggaran berdasarkan kaedah panel (*panel least square, PLS*) akan menghasilkan penganggaran yang cekap dan menghasilkan keputusan yang kurang tepat. Justeru, mentransformasikan spesifikasi kaedah kuasa dua terkecil panel (*panel least square, PLS*) dan kaedah kuasa dua terkecil umum (*general least square, GLS*).

3.6 UJIAN KESIGNIFIKAN

Ujian kesignifikan dilakukan dengan melihat pekali penentu (R^2) dan menggunakan ujian Statistik t dan ujian Statistik F .

3.6.1 Pekali Penentu R^2

Pekali penentu R^2 menunjukkan peratus perubahan dalam pembolehubah bebas X dalam sesuatu model dapat menerangkan perubahan pembolehubah bersandar Y. R^2 yang didefinisikan oleh persamaan regresi adalah seperti berikut:

$$R^2 = 1 - \frac{ESS}{TSS} = \frac{RSS}{TSS} \quad 3.5.1$$

Di mana:

ESS : Jumlah ralat kuasa dua

RSS : Jumlah regrasi kuasa dua

TSS : Jumlah keseluruhan kuasa dua (jumlah variasi Y)

R^2 berada antara nilai 0 dan 1. Jika ia bernilai 1, garisan regrasi yang dianggarkan (*fitted regression line*) dapat menerangkan seratus peratus variasi di dalam Y. Sebaliknya jika R^2 bernilai 0, model tersebut tidak menerangkan apa-apa variasi dalam Y. Biasanya R^2

berada di antara kedua-dua nilai ekstrim ini. Walau bagaimanapun, model dikatakan lebih baik jika R^2 menghampiri 1⁴.

3.6.2 Ujian Statistik t (*t-Test*)

Ujian statistik t digunakan untuk mengukur sejauh mana kesignifikan pembolehubah bebas dalam menerangkan pembolehubah bersandar secara individu.⁵ Statistik hipotesis adalah seperti berikut:

$$H_0 : B_0 = 0$$

$$H_1 : B_1 \neq 0$$

Jika $t^* > t_{n-k, \alpha/2}$, maka H_0 ditolak bermakna pembolehubah ke- i adalah signifikan dan berpengaruh terhadap pembolehubah bersandar.

3.6.3 Ujian Statistik F (*F-Test*)

Ujian statistik F pula digunakan untuk menguji kesignifikan keseluruhan pembolehubah bebas ke atas pembolehubah bersandar dalam satu persamaan regresi (kecuali pembolehubah tetap).⁶ Hipotesis yang diuji adalah seperti berikut: $H_0: B_1 = B_2 = B_3 = B_4 = 0$

$$H_1 : \text{sekurang-kurangnya satu } B_1 \neq 0 \quad 3.5.3$$

⁴ Mohammad Taqiuddin Mohammad, "Penentu Keuntungan Sistem Perbankan Islam Di Malaysia: Kajian Di Bank-bank Islam Terpilih," 133-134.

⁵ *Ibid*, 134.

⁶ *Ibid*, 134-135.

Jika $F^* > F_{k-1, n-k}$, maka H_0 ditolak. H_0 ditolak bermakna keempat-empat pembolehubah bebas (X_1, X_2, X_3, X_4) mempengaruhi pembolehubah bersandar Y secara bersama.

3.6.4 Analisis Matrik Korelasi Pembolehubah Bebas

Dalam bahagian ini, penggunaan ujian statistik t (t -test) adalah semata-mata untuk menguji pekali regresi. Walau bagaimanapun, terdapat pelbagai kegunaan ujian t statistik selain daripada menguji pekali regresi yang mana tidak melibatkan B. Antara penggunaan lain adalah penggunaan ujian statistik dalam pekali kolerasi mudah. Pekali kolerasi mudah merujuk kepada pengukuran kekuatan dan haluan bagi hubungan linear antara dua pembolehubah. Pekali kolerasi antara X_1 dan X_2 adalah:

$$r_{12} = \frac{\sum[(X_{1i} - \bar{X}_1)(X_{2i} - \bar{X}_2)]}{\sqrt{\sum(X_{1i} - \bar{X}_1)^2 \sum(X_{2i} - \bar{X}_2)^2}} \quad 3.5.4$$

Jika dua pembolehubah berkolerasi positif dan sempurna, maka $r = +10$. Bagi membuktikan perkara ini, diandaikan $X_{1i} = X_{2i}$ dan seterusnya digantikan dalam persamaan 3.5.5 berikut:

$$r_{12} = \frac{\sum[(X_{1i} - \bar{X}_1)(X_{1i} - \bar{X}_1)]}{\sqrt{\sum(X_{1i} - \bar{X}_1)^2 \sum(X_{1i} - \bar{X}_1)^2}}$$

$$\begin{aligned}
&= \frac{\sum [(X_{1i} - \bar{X}_1)^2]}{\sum [(X_{1i} - \bar{X}_1)^2]} \\
&= +1
\end{aligned}
\tag{3.5.5}$$

Sebaliknya pula, jika dua pembolehubah berkolerasi negatif dengan sempurna, maka $r = -1$. Bagi membuktikan perkara ini, diandaikan $X_{1i} = X_{2i}$ dan digantikan dengan persamaan 3.5.6. Dan jika kedua-dua pembolehubah tidak berkolerasi, maka $r = 0$.

$$\begin{aligned}
r_{12} &= \frac{\sum [(X_{1i} - \bar{X}_1) (X_{1i} - \bar{X}_1)]}{\sqrt{\sum (X_{1i} - \bar{X}_1)^2 \sum (X_{1i} - \bar{X}_1)^2}} \\
&= \frac{\sum [(X_{1i} - \bar{X}_1)^2]}{\sum [(X_{1i} - \bar{X}_1)^2]} \\
&= +1
\end{aligned}
\tag{3.5.6}$$

Antara kegunaan utama bagi pekali matriks kolerasi pembolehubah bebas adalah untuk menguji hipotesis adakah dua pembolehubah berkolerasi tidak sempurna tetapi masih signifikan yang dikenali sebagai masalah kolineariti berbilang ataupun multikolineariti. Hal ini kerana berdasarkan kepada andaian asas kaedah penganggaran kuasa dua terkecil bagi kaedah penganggaran linear klasik (*classic linear regression method, CERM*) ialah tiada hubungan linear sempurna di antara penganggar atau pembolehubah bebas; iaitu setiap pembolehubah bebas mestilah tidak mempunyai hubungan yang kuat antara satu sama lain. Jika andaian ini tidak dipenuhi maka wujud masalah kolineariti berbilang. Sesuatu penganggaran yang mempunyai masalah

kolineariti berbilang menghasilkan nilai R^2 yang tinggi tetapi dengan beberapa pembolehubah yang mempunyai ralat piawai yang tinggi. Nilai ralat piawai yang tinggi akan mengecilkan nilai statistik t dan menjadikan tidak signifikan. Ini mendorong sesuatu hipotesis nol diterima walaupun pada hakikatnya ia ditolak. Secara amnya, kewujudan masalah kolineariti berbilang ini diatasi dengan menggugurkan salah satu daripada pembolehubah tersebut untuk mengelakkan penerangan berulang ke atas pembolehubah yang sama⁷.

Dalam kajian ini, penggunaan data panel dapat dilihat tidak mempunyai masalah kerana melibatkan titik (*point*) data yang besar dan mengandungi maklumat ciri spesifik individu dalam sampel yang akan meningkatkan darjah kebebasan. Peningkatan darjah kebebasan ini seterusnya akan mengurangkan masalah kolineariti di antara pembolehubah bebas menambahbaik kecekapan penganggaran ekonometrik. Justeru, masalah kolineariti berbilang dalam data panel tidak dianggap masalah yang serius sehingga menjejaskan penganggaran.

3.7 UJIAN STATISTIK PERMASALAHAN EKONOMETRIK

Ujian diagnosis dilakukan adalah bertujuan untuk memastikan model yang dikaji memenuhi kriteria ekonometrik iaitu bebas daripada masalah multikolineariti, heterokedastisiti dan autokolerasi. Kaedah ekonometrik digunakan dengan mengambil kira faktor-faktor rawak yang membuatnya berbeza jika dibandingkan dengan teori ekonomi dan ekonomi statistik.

⁷ Mokhtar Abdullah, *Pengenalan Kaedah Ekonometrik* (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1992).

3.7.1 Autokorelasi

Autokorelasi adalah corak sistematik dalam ralat sama ada autokorelasi positif atau negatif. Masalah autokorelasi adalah apabila andaian $E(\varepsilon_i, \varepsilon_j) = 0$ apabila $i \neq j$ telah tidak dipenuhi. Faktor yang menyumbang kepada autokorelasi adalah inertia. Salah satu ciri yang kerap kali muncul dalam data siri masa ekonomi adalah inertia atau keadaan melambung atau meleset. Akan didapati ralat pada tahun yang berikutnya berkeadaan yang serupa kerana usaha pemulihan ekonomi terpaksa mengambil masa yang panjang. Jadi ralat pada tahun berikutnya dipengaruhi ralat pada tahun sebelumnya.

Spesifikasikan model yang salah juga boleh menyumbang autokorelasi seperti meninggalkan pembolehubah bebas penting yang sepatutnya dimasukkan ke dalam model berkenaan. Masalah ini wujud kerana nilai pembolehubah bebas yang ditinggalkan ini akan termasuk ke dalam nilai ralat. Oleh itu ralat tidak lagi rawak kerana akan mempengaruhi pembolehubah bersandar yang akan mempengaruhi ralat cerapan pertama dan cerapan seterusnya. Satu lagi spesifikasi model yang salah ialah model yang sepatutnya tidak linear dijadikan linear.⁸

Kesan yang akan timbul apabila model kajian berdepan dengan masalah ini ialah nilai sisihan piawai akan menjadi besar menyebabkan nilai t statistiknya kecil yang tidak signifikan untuk menolak hipotesis null sedangkan hipotesis null bertentangan dengan teori ekonomi. Akibatnya hipotesis null terdedah kepada ralat jenis dua iaitu tidak menolak hipotesis null yang salah. Selain itu, varians yang lebih kecil daripada nilai sebenar disebabkan autokorelasi mengakibatkan varians menjadi besar. Ini menyebabkan keputusan yang dibuat dalam ujian hipotesis menjadi tidak tepat.

⁸ *Ibid*, 139.

Oleh kerana dipengaruhi juga oleh kuasa dua ralat (RSS) dan RSS ini berhubung secara positif dengan varians, maka varians daripada OLS yang terkecil tadi akan menyebabkan RSS juga terkecil. Ini akan menyebabkan ESS dan menjadi besar. Akibatnya interpretasi tidak lagi tepat mewakili keadaan sebenar dalam populasi⁹. Satu daripada cara mengesan autokorelasi ialah dengan membuat rajah susunan plot pembolehubah ralat rawak dalam sampel pada paksi menegak dan masa pada paksi melintang. Bagi mengesan autokorelasi peringkat pertama ujian Durbin Watson boleh dijalankan. Terdapat tiga keadaan yang boleh dilihat apabila DW dihitung iaitu¹⁰:

- i. Jika $DW < d_L$ hipotesis nol yang mengatakan tiada autokolerasi ditolak.
- ii. Jika $DW > d_u$ hipotesis nol tidak ditolak.
- iii. Jika $d_L < DW < d_u$ ujian itu tidak ada keputusan yang pasti, dimana d_L adalah statistik. DW yang rendah dan d_u adalah had atas.

Secara umumnya, statistik DW dapat diberi pengertian seperti berikut:

- i. $0 < DW < 2$ ralat autokolerasi yang positif.
- ii. $DW \approx 2$ tiada masalah autokolerasi yang serius.
- iii. $2 < DW < 4$ ralat autokolerasi yang negatif.

Manakala ujian Breush Godfrey pula adalah ujian yang lebih am yang tidak mengandaikan gangguan sebagai autokolerasi pertama. Ujian ini juga sah bagi pembolehubah bersandar dengan lag dan boleh digunakan untuk menguji autokolerasi peringkat yang lebih tinggi.¹¹

⁹ *Ibid.*

¹⁰ Russel Davidson & James G. Mckinnon, *Econometric Theory and Methods* (New York: Oxford University, Press, 2004), 258.

¹¹ *Ibid.*

3.7.2 Heteroskedastisiti Dalam Model Data Panel

Seterusnya masalah yang wujud dalam ekonometrik adalah heteroskedastisiti adalah corak sistematik dalam ralat di mana varians bagi ralat adalah tidak malar¹². Berdasarkan model asas tanpa pintasan:

$$Y_i = \beta X_i + U_i \quad 3.6.2.1$$

Varians bagi gangguan itu ialah:

$$\text{Var}(U_i) = \sigma i^2 \quad 3.6.2.2$$

Varians bagi tiap-tiap satu cerapan adalah berlainan. Masalah ini dipanggil heteroskedastisiti. Heteroskedastisiti adalah corak sistematik dalam ralat di mana varians bagi ralat adalah tidak malar. Kuasa dua terkecil mengandaikan bahawa kesemua cerapan adalah boleh dipercayai secara sama rata. Manakala homoskedastisiti merujuk kepada varians yang sama nilainya antara cerapan pertama apabila nilai pertama pembolehubah bebas diberi. Apabila berlakunya masalah ini akan menyebabkan penganggaran kuasa dua terkecil masih linear dan saksama. Heteroskedastisiti juga akan mengakibatkan

¹² Hassan Ali, *Ekonometrik Asas* (Sintok: Universiti Utara Malaysia, 2002), 139.

penganggaran OLS tidak lagi memenuhi sifat-sifat varians yang minimum dalam kelas penganggar yang saksama.

Selain itu, anggaran varians OLS berbeza dengan varians yang tidak terdapat heteroskedastisiti. Maka rumus varians OLS tidak boleh digunakan untuk menguji keertian¹³. Bagi mengesan heteroskedastisiti, beberapa cara boleh dijalankan bagi mengesan kewujudan masalah ini antaranya ialah kaedah grafik. Kaedah ini dapat dilakukan dengan membuat plot kuasa dua ralat sampel iaitu pada paksi menegak dengan pembolehubah bebas, iaitu pada paksi mendatar. Daripada corak taburan plot ini kita akan dapat mengenal pasti sama ada ralatnya bercorak homoskedastisiti atau heteroskedastisiti. Jika corak taburannya seragam, ini menunjukkan varians adalah heteroskedastisiti¹⁴. Manakala ujian Goldfeld-Quandt nisbah RSS_1 dengan RSS_2 dikira iaitu:

$$\lambda = \frac{RSS_2 / df}{RSS_1 / df} \quad 3.6.2.3$$

df = darjah kebebasan iaitu $n - c$ tolak k , berdasarkan nisbah λ dapat mengesan sama ada data yang digunakan itu mempunyai corak homoskedastisiti atau heteroskedastisiti. Jika homoskedastisiti nilai $RSS_2 = RSS_1$ dan nilai $\lambda = 1$. Manakala heteroskedastisiti, nilai $RSS_2 > RSS_1$ dan nilai $\lambda > 1$ atau $RSS_2 < RSS_1$ dan nilai $\lambda < 1$ ¹⁵.

¹³ *Ibid.*

¹⁴ *Ibid.*, 130.

¹⁵ *Ibid.*

3.7.3 Ujian Pengganda Laugrange Breusch-pagon¹⁶

Kaedah kajian ini menyediakan satu ujian kesan model rawak reja pool OLS. Ini merupakan kes di mana kompenan individu tidak wujud.

Berikut merupakan hipotesis untuk ujian ini:

$$\begin{aligned} H_0 &: \sigma_r = 0 \\ H_1 &: \sigma_r \neq 0 \end{aligned}$$

3.6.3.1

Di mana $V = \sigma_r^2 \mathbf{I}_{NT}$ di bawah hipotesis nol $\sigma_r^2 = 0$. Ujian hipotesis ini adalah merujuk kepada reja OLS, μ_{it} yang diperoleh daripada regresi “pool”. Statistik ujian ini menggunakan khi-square χ_1^2 sebagai taburan dengan satu darjah kebebasan. Jika ia melebihi nilai kritikal, keadaan ini disimpulkan model tanpa kesan adalah tidak bersesuaian dan model kesan rawak adalah lebih baik.

$$LM = \frac{nT}{2(T-1)} \quad 3.6.3.2$$

Statistik ujian ini menggunakan khi-square χ_1^2 sebagai taburan dengan satu darjah kebebasan. Jika ia melebihi nilai kritikal, dalam keadaan ini disimpulkan model tanpa kesan adalah tidak bersesuaian dan model kesan rawak adalah lebih baik.

¹⁶ Balestra P dan Nerlove, M, “Pooling Cross Section and Time Series Data in the Estimate of A Dynamic Model: The Demand for Natural Gas”, *Journal of Econometrics* 1, (1973), 17-28.

3.7.4 Ujian Hausman

Hausman mencadangkan suatu ujian sangat umum bagi spesifikasi model ekonometrik dan mengaplikasikannya dalam menguji kesan rawak dengan kesan tetap. Hausman dan T aylor (1981), dalam penulisan berikutnya, penganalisan ujian Hausman dan membangunkan instrumen prosedur asimtot pembolehubah yang cekap ($N \rightarrow \infty$) yang kadangkala disebut sebagai (*semi asymptotics*). Melalui ujian ini, model yang terbaik dalam menerangkan implikasi pembolehubah dapat diselesaikan.¹⁷

Kaedah ujian ini adalah alternatif kepada penggunaan R^2 sebagai piawai untuk menentukan pemilihan model terbaik di antara kesan tetap (*fixed effect*) dan kesan rawak (*random effect*) sepatutnya bergerak secara rawak seperti mana yang diterangkan oleh ciri-ciri pembolehubah rawak dalam model ini. Manakala dalam model kesan tetap (*fixed effect*), pembolehubah rawak diandaikan tetap.¹⁸ Spesifikasi penganggar parameter model kesan tetap adalah konsisten dan tidak bias, tetapi tidak efisien. Ujian ini bertujuan menguji hipotesis nol di bawah model kesan rawak iaitu kesan individu tidak berkorelasi dengan pembolehubah bebas di dalam model. Berikut merupakan formula Ujian Hausman yang menggunakan statistik Wald bagi menguji khi-kuasa dua:

$$W = x^2 [K-1] = [b - B] \varphi^{-1} [b - B]^{19} \quad 3.6.4$$

¹⁷ Greene W.H, *Econometric Analysis* (New York: Prentice Hall, 2003), 301-302.

¹⁸ Hausman, J.A, "Specification Test in Econometrics," *Econometrica* 46, (1987), 1251-1271.

¹⁹ Rossele Shah Shahrudin, "Akruan Budi Bicara dan Keperluan Modal: Pengurusan Modal, Pelinciran Pendapatan dan Kitaran Ekonomi," (Tesis Kedoktoran, Fakulti Ekonomi dan Perniagaan, Universiti Kebangsaan Malaysia, 2004), 58.

Berdasarkan formula di atas, b adalah nilai koefisien pembolehubah matrik dami, B adalah koefisien pembolehubah matrik bagi model kesan rawak dan φ adalah kovarian matrik kecerunan penganggar model kesan tetap dianggarkan dan $(K-1)$ adalah darjah kebebasan.²⁰ Jika nilai khi-kuasa dua lebih besar daripada nilai kritikal ataupun hipotesis nol yang mengatakan ralat berkolerasi ditolak, maka semestinya model kesan tetap adalah lebih baik berbanding model kesan rawak. Ini kerana dalam model kesan tetap, ralat diandaikan tidak berkolerasi dengan pembolehubah bebas.

3.8 KESIMPULAN

Secara keseluruhan, bab ini penting bagi mencapai objektif kajian bagi menentukan metodologi yang bersesuaian dalam menganalisis model-model penilaian perestasi perbankan Islam yang meliputi struktur modal, kecairan dan kualiti aset. Selain itu, bab ini juga membincangkan berkaitan model asas yang dijadikan rujukan sebelum membentuk tiga model bagi menilai tahap prestasi bank akibat daripada pelaksanaan dasar liberalisasi kewangan. Bab ini telah membincangkan secara terperinci langkah-langkah yang akan digunakan dalam menganalisis kajian ini bermula daripada peringkat analisis deskriptif sehingga peringkat yang lebih tinggi iaitu spesifikasi ujian statistik permasalahan ekonometrik selain turut dinyatakan juga bank-bank Islam tempatan yang akan dijadikan sampel bagi kajian ini berserta tempoh dan kerangka kajian. Diharap dengan huraian dan aliran metodologi yang dinyatakan dalam bab ini dapat memberi gambaran bagaimana proses penganalisan data ini akan dilaksanakan di bab empat dalam memastikan hasil kajian yang bakal terhasil tepat seterusnya dapat mencapai objektif yang telah ditetapkan dalam kajian ini.

²⁰ Ahmad Azam Sulaiman “Keperluan Modal dan Kelakuan Bank Merentasi Kitaran Perniagaan” (tesis kedoktoran, Fakulti Ekonomi dan Perniagaan, Universiti Kebangsaan Malaysia, 2006), 34

BAB EMPAT: ANALISIS KEPUTUSAN EMPIRIKAL

4.1 PENGENALAN

Bab ini merupakan analisis terhadap implikasi liberalisasi kewangan terhadap beberapa petunjuk dan kesannya terhadap struktur modal, struktur kecairan dan juga kualiti aset. Perbincangan dalam bab ini dimulakan dengan bahagian 4.1 iaitu pendahuluan, diikuti dengan bahagian 4.2 adalah dasar liberalisasi kewangan dan struktur modal, 4.3 adalah berkaitan dasar liberalisasi kewangan dan struktur kecairan, 4.4 membincangkan berkaitan dasar liberalisasi kewangan dan struktur kualiti aset, 4.5 merupakan kesimpulan bagi keseluruhan bab ini.

4.2 DASAR LIBERALISASI KEWANGAN DAN STRUKTUR PERMODALAN PERBANKAN ISLAM

Konsep keselamatan bank amat penting kepada pengawal selia, pemegang saham dan pendeposit. Bank pusat selaku pengawal selia memerlukan keselamatan bank bagi menjamin kelancaran dan kestabilan sistem kewangan²¹. Pemegang saham memerlukan keselamatan bank bagi mengelak kehilangan pelaburan. Seterusnya pendeposit memerlukan keselamatan bank demi memastikan deposit mereka terjamin. Manakala

²¹ Alan D. Morrison & Lucy White, "The Role of Capital Adequacy Requirements in Sound Banking System", (Oxford Financial Research Center Working Paper, no. 2001-Feb-04, 2001), 41.

keselamatan bank pula amat berkait dengan tahap permodalan. Semakin tinggi paras modal, bank akan berada dalam keadaan selamat dan stabil²². Pentingnya modal kepada institusi bank dapat dilihat menerusi tindakan Bank Penyeliaan Antarabangsa (*Bank for International Settlement, BIS*) melalui Jawatankuasa Basel Penyeliaan Perbankan (BCBS) yang mengeluarkan dua perjanjian utama iaitu Basel 1 pada tahun 1988 seterusnya diikuti Basel 2 pada tahun 2004.

Kedua-dua perjanjian ini meletakkan elemen modal sebagai alat dasar utama bagi mengawal ketidakstabilan kewangan institusi perbankan²³. Perjanjian ini memberi penekanan kepada usaha mengukuhkan peraturan modal bank dan memudahkan pengawal selia. Melihat kepada perjanjian di atas, ternyata pengurusan modal sangat penting dalam menghadapi proses liberalisasi yang mana akan lebih banyak penyertaan asing dalam sektor kewangan dan pada masa yang sama memastikan perlindungan kehematan yang berkesan bagi mengekalkan kestabilan kewangan.

4.2.1 Spesifikasi Model

Model yang dibentuk dalam kajian adalah hasil definisi yang dibuat ke atas model-model kajian lepas seperti yang dilakukan oleh Yoguah Elryah (2014)²⁴ yang menggunakan pengukur prestasi perbankan sebagai pembolehubah tetap. Manakala spesifikasi bank, polisi monetari, indeks liberalisasi serta makroekonomi sebagai pembolehubah sandaran. Kesemua pembolehubah yang digunakan dalam model kecukupan modal diambil dari kajian Samson Ogge (2005)²⁵, Ahmad Azam Sulaiman dan Mohammad Taqiuddin

²² Giokas, Dimitris I, "Assessing The Efficacy in Operation of Large Greek Bank Branch Network Adopting Different Economic Behaviors," *Journal Economic Modeling* 3 (2007), 599.

²³ Bichsel, R & J. Blum, "Capital Regulation of Bank: Where Do We Stand and Where Are We Going?," *Swiss National Bank Quarterly Bulletin* 4 (2005), 42-51.

²⁴ Yoguah Elryah, "Financial Liberalization, Reform and Bank Performance: Evidence from Malaysian Islamic Banks," *Journal of Economics and Finance*, (China: 2014)

²⁵ Samson Ogge, "An Empirical Analysis of Capital Adequacy in The Banking Sub Sector of Nigeria Economy", *International Journal Of Economics and Finance* 4, no. 5 (2005), 155.

(2010)²⁶, dan Sumani (2012)²⁷. Sehubungan dengan itu, berdasarkan kajian-kajian ini, maka model yang dibentuk adalah dengan mengambil kira faktor kecukupan modal bank dan beberapa faktor lain seperti spesifikasi bank, perubahan monetari dan persekitaran ekonomi. Model kajian ini dapat dinyatakan seperti berikut:

$$CAP_{it} = \alpha_1 + \alpha_2 SIZE + \alpha_3 LIQ_{it} + \alpha_4 ROA_{it} + \alpha_5 M3_t + \alpha_6 MGIC_t + \alpha_7 IIR_t + \alpha_8 KOPEN_t + \alpha_9 INF_t + \alpha_{10} GDP_t + \mu_i$$

$i = 1, 2, \dots, N$ (bilangan bank) $t = 1, 2, \dots, T$ (tempoh masa)

Jadual 4.2: Pembolehubah dan Nisbah

Pembolehubah	Nisbah	Keterangan	Jangkaan
Kecukupan Modal (CAP)	<u>Jumlah modal</u> Jumlah Aset	Pembolehubah ini digunakan bagi mengukur asas kestabilan dan keteguhan sesebuah insitansi perbankan Islam.	(+)
Kecairan (LIQ)	Aset Mudah <u>Tunai(Cash)</u> Jumlah Deposit	Pembolehubah ini digunakan bagi menunjukkan bagaimana bank menguruskan mudah tunai bagi memenuhi liabiliti semasa apabila cukup tempoh masa.	(+)

²⁶ Ahmad Azam Sulaiman dan Muhammad Taqiuddin (2010), "Pengurusan Modal Teras Jaminan Keselamatan Perbankan di Malaysia Menangani Kitaran Ekonomi," (Prosiding PERKEM vol. 6 Jilid 1, Inovasi dan Pertumbuhan Ekonomi, Port Dickson, Negeri Sembilan, 15-17 Oktober 2010), 185-194.

²⁷ Sumani, "Analisis Kecukupan Modal dan Perbandingan Antara Bank Milikan Kerajaan dan Bank Milikan Swasta di Indonesia," *Jurnal Akaun dan Kewangan* 7, no. 2 (2012).

Jumlah Aset Bank (SIZE)		Pembolehkan ini digunakan bagi menunjukkan pertumbuhan sebenar terutama penunjuk potensi pertumbuhan ekonomi masa hadapan.	(+)
Keberuntungan (ROA)	<u>Sebelum Cukai</u> Jumlah Aset Bank	Pembolehkan ini digunakan bagi menggambarkan pertumbuhan sebenar terutama penunjuk potensi pertumbuhan ekonomi masa hadapan.	(+/-)
Kadar Pulangan Pasaran Wang Antara Bank (IIR)		Pasaran wang antara bank ini menggalakkan bank-bank memberi pinjam di kalangan mereka dan ini secara tidak langsung merangsang kepada kestabilan sesebuah institusi.	(-)
Pertumbuhan Penawaran Wang (M3)		Pembolehkan ini digunakan bagi menunjukkan pertumbuhan sebenar terutama penunjuk potensi pertumbuhan ekonomi masa hadapan	(-)
Sekuriti Pelaburan Kerajaan Berasaskan Islam (MIGS)		Pembolehkan ini digunakan bagi melihat keterlibatan bank-bank dalam pelaburan sekuriti kerajaan berasaskan syariah. Selain itu pulangan pelaburan ini dapat menjana keuntungan bank dan meningkatkan keperluan mudah tunai bank.	(+)

Liberalisasi Kewangan (KAOPEN)	<p>Data diperolehi daripada laman web ChinnIto. Indeks KAOPEN ini dikira berdasarkan ‘<i>first standardized principal component</i>’ terhadap empat pembolehubah iaitu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pengganda kadar pertukaran. 2. Sekatan ke atas transaksi akaun semasa. 3. Sekatan ke atas transaksi akaun modal 4. Permintaan penyerahan lanjutan eksport kepada pihak berkuasa. 	Pembolehubah ini digunakan bagi melihat kesan perlaksanaan dasar liberalisasi kewangan terhadap perbankan islam di Malaysia khususnya bagi nisbah kecairan.	(+)
Kadar inflasi (INF)	$\frac{CPI_t - CPI_{t-1}}{CPI_{t-1}}$	Pembolehubah ini digunakan kerana kadar inflasi boleh memberikan kesan kepada kos dan penghasilan bank.	(-)
Keluaran Dalam Negara Kasar (GDP)		Petunjuk utama dalam permintaan perkhidmatan perbankan termasuk sumbangan dari pinjaman dan bekalan wang. Pembolehubah ini menjadi petunjuk kepada kitaran ekonomi di mana kos bank mengadakan kecairan dijangka berhubung dengan kitaran ekonomi	(+)

4.2.2 Keputusan Kajian

Analisis Deskriptif

Bahagian ini akan melihat sama ada sampel data yang digunakan bertaburan secara normal ataupun sebaliknya dan akan dilihat dari aspek min, *standard deviation* (sisihan piawai), median, *skewness* (kepencongan), *kurtosis* (kepuncakan) dan Jarque Bera. Sekiranya data bertaburan normal, nilai kepencongan biasanya bersamaan dengan sifar, nilai kurtosis adalah tiga, nilai min pula menyamai atau menghampiri nilai median, dan nilai Jarque Bera tidak signifikan. Umumnya, sekiranya sesuatu sampel data bertaburan normal, ia akan menghasilkan penganggaran yang baik, konsisten dan tidak *bias*.

Jadual 4.2: Statistik Deskriptif Pembolehubah

Pemboleh Ubah	Mean	Std Dev	Skewness	Kurtosis	Jarque-Bera
CAP	0.079	0.042	0.440	4.635	24.456***
SIZE	6.996	0.319	-0.224	1.823	11.229**
QA	0.051	0.021	-0.493	2.754	6.043*
LIQ	0.485	0.085	-0.246	1.908	10.170**
ROA	0.005	0.025	-0.763	6.207	89.388***
ROE	0.361	1.065	3.481	1.396	1195.519***
M3	5.725	0.191	-0.164	2.183	5.490**
MGIS	5.117	0.199	0.204	1.860	8.558**
IIR	3.646	1.665	2.144	6.583	182.159***
KOPEN	1.603	0.099	-0.308	1.311	22.893***
GDP	3.714	0.119	0.549	2.153	13.641**
INF	0.563	0.541	-2.856	1.061	5.659***

* Signifikan pada 1%

** Signifikan pada 5%

*** Signifikan pada 10%

Merujuk kepada Jadual 4.2, data bagi pembolehubah penawaran wang (**M3**) mencatatkan nilai min yang tertinggi iaitu 5.725 dan pembolehubah keuntungan (**ROA**) menunjukkan nilai min yang paling rendah iaitu 0.005. Bagi keputusan serakan data (*standard deviation*), pembolehubah kadar pulangan pasaran wang antara bank (**IIR**) menunjukkan nilai tertinggi iaitu 1.665 diikuti pembolehubah kualiti aset (**QA**) dengan nilai serakan terendah iaitu 0.021.

Bagi mengenal pasti sama ada data dalam sampel di atas bertaburan normal atau sebaliknya, kajian ini akan mengadaptasi kaedah penganggaran kuasa dua terkecil umum (*generalized least square, GLS*) yang lebih efisien dan serta memberikan hasil penganggaran yang lebih baik. Ini ekoran hasil daripada siri ujian menunjukkan data yang digunakan dalam kajian ini tidak bertaburan secara normal kerana tidak wujud ciri-ciri statistik seperti yang dikehendaki di mana nilai min dan median bagi semua pembolehubah tidak sama manakala *skewness* tidak menyamai sifar. Pada masa yang sama *kurtosis* juga tidak bersamaan dengan nilai tiga. Nilai Jarque-Bera pula menunjukkan semua signifikan dan ini menunjukkan hipotesis yang mengatakan data yang digunakan bertaburan secara normal ditolak.

Kolerasi Matriks Keputusan Model

Bahagian ini seterusnya akan melaporkan ringkasan statistik kolerasi matriks bagi pembolehubah bebas yang dimasukkan dalam model kajian. Berdasarkan kepada Jadual 4.3, didapati nilai p yang dihasilkan diatas tidak melebihi nilai 1. Kajian ini menunjukkan tidak ada kolerasi statistik terhadap pembolehubah kajian yang digunakan.

Berdasarkan keputusan kolerasi menunjukkan dua pembolehubah spesifikasi bank iaitu pembolehubah keuntungan (**ROA**) adalah positif dan berkait rapat dengan pembolehubah kecukupan modal (**CAP**). Manakala pembolehubah jumlah aset bank (**SIZE**) adalah negatif dan berkait dengan kecukupan modal (**CAP**). Bagi pembolehubah monetari, dua pembolehubah iaitu penawaran wang (**M3**) dan sekuriti pelaburan kerajaan berasaskan islam (**MIGS**) adalah negatif dan menunjukkan perkaitan dengan pembolehubah bersandar. Manakala pembolehubah kadar pulangan pasaran wang antara bank (**IIR**) adalah positif dan mempunyai perkaitan dengan kecukupan modal (**CAP**). Seterusnya bagi pembolehubah persekitaran kewangan, keputusan kajian menunjukkan pembolehubah iaitu liberalisasi kewangan (**KAOPEN**) berkolerasi positif dengan pembolehubah bersandar. Bagi pembolehubah makroekonomi, kadar infalsi (**INF**) dan pertumbuhan kewangan (**M3**) berkolerasi negatif dengan kecukupan modal (**CAP**). Manakala pembolehubah yang tidak mempunyai perkaitan dengan pembolehubah bersandar ialah pembolehubah kecairan (**LIQ**).

Jadual 4.3: Kolerasi Matriks Pembolehubah Bersandar dan Bebas

	CAP	LIQ	ROA	SIZE	M3	MIGS	IIR	KOPEN	INF
CAP	1								
LIQ	0.027	1							
ROA	0.468***	0.091	1						
SIZE	-0.537***	-0.562	-0.278	1					
M3	-0.588***	-0.503	-0.375	0.550	1				
MIGS	-0.572***	-0.448	-0.334	0.380	0.478	1			
IIR	0.106***	0.396	0.136	-0.659	-0.488	-0.609	1		
KOPEN	0.240**	-0.095	-0.064	-0.260	-0.032	-0.200	0.509	1	
INF	-0.262**	0.011	0.006	0.288	0.309	0.316	0.135	-0.368	1
GDP	-0.440***	-0.550	-0.334	0.34	0.433	0.558	-0.208	0.120	0.350
*Signifikan pada 1% ** Signifikan pada 5% *** Signifikan pada 10%									

Hasil Penganggaran Model

Jadual 4.4 lajur dua merupakan hasil penganggaran model kesan tetap. Permodelan Perbankn Islam Malaysia bagi 11 buah bank untuk tempoh 2000 hingga 2013. Model yang dibentuk melibatkan tiga faktor utama meliputi faktor spesifikasi bank, perubahan monetari, kebebasan ekonomi dan persekitaran ekonomi Malaysia.

Jadual 4.4: Keputusan Penganggaran Model

$$CAP_{it} = \alpha_1 + \alpha_2 SIZE + \alpha_3 LIQ_{it} + \alpha_4 ROA_{it} + \alpha_5 M3_t + \alpha_6 MGIC_t + \alpha_7 IIR_t + \alpha_8 KOPEN_t + \alpha_9 INF_t + \alpha_{10} GDP_t + \mu_i$$

Pembolehubah	Model Kesan Tetap
Constan	-
LIQ_{it}	0.9108* (0.1073)
ROA_{it}	0.7540* (0.1042)
SIZE_{it}	0.6059* (0.1001)
M3_t	0.1755 (0.2789)
IIR_t	0.0250** (0.0070)
KOPEN_t	0.0788** (0.0879)
INF_t	0.0010** (0.0085)
GDP_t	-1.1194 (0.1609)
Durbin Watson Test	3.2359
R²	0.8874
R Terlaras	0.8782

* Signifikan pada 1% ** Signifikan pada 5% *** Signifikan pada 10%

- nilai dalam kurungan adalah nilai t-Statistik

Jadual 4.4 merupakan hasil penganggaran model kesan tetap permodalan perbankan Islam milikan tempatan untuk tempoh 2000 hingga 2013. Model yang dibentuk melibatkan tiga faktor utama meliputi faktor spesifikasi bank, perubahan monetari, liberalisasi kewangan dan persekitaran ekonomi Malaysia.

Merujuk kepada faktor spesifikasi bank iaitu kecairan (**LIQ**), keuntungan bank (**ROA**) dan jumlah aset bank (**SIZE**), didapati kesemua pembolehubah spesifikasi bank signifikan dan merupakan faktor yang mempengaruhi permodalan (**CAP**) perbankan Islam pada aras keertian dan koefisien yang berbeza. Bagi pembolehubah kecairan (**LIQ**) secara statistik adalah signifikan pada aras keertian 1 peratus. Nilai koefisien bagi pembolehubah kecairan (**LIQ**) adalah 0.9108 peratus. Ini bermakna kenaikan satu peratus dalam nisbah kecairan (**LIQ**) dijangka akan meningkatkan nisbah modal (**CAP**) sebanyak 0.1073 peratus. Keputusan ini menggambarkan pegangan nisbah mudah tunai yang tinggi mampu untuk menjana keuntungan pada perbankan Islam seterusnya akan memberi kesan pada peningkatan nisbah modal.

Seterusnya, bagi pembolehubah jumlah aset bank (**SIZE**) menunjukkan hubungan yang signifikan dengan permodalan pada aras keertian 1 peratus. Nilai koefisien bagi jumlah aset bank (**SIZE**) adalah positif iaitu 0.6059 peratus. Ini bermakna peningkatan 1 peratus dalam jumlah aset (**SIZE**) akan menyebabkan perbankan Islam mengurangkan modal (**CAP**). Ia disokong dengan penemuan Bertrand Rimre mendapati bank yang mempunyai pemilikan aset yang besar kurang meningkatkan nisbah modal. Keadaan ini disokong oleh dengan pandangan Ronald E. Shrieves dan Drew Dahl (1992)¹ iaitu perbankan Islam dengan jumlah aset yang tinggi akan menjana modal melalui pelbagai sumber pendapatan dan terlibat dalam aktiviti pelaburan dan cenderung untuk mengurangkan nisbah modal. Berlainan pula dengan hasil kajian yang dilakukan oleh

¹ Ronald E. Shrieves & Drew Dahl, "The Relationship Between Risk And Capital In Commercial Banks," *Journal of Banking & Finance* 16, no. 2 (1992), 439-457.

Furfine (2001), aset yang tinggi akan membawa kepada peningkatan jumlah modal. Peningkatan modal ini digunakan sebagai satu instrumen bagi bank yang bersedia untuk membayar dan menghadapi kejutan kewangan yang tidak dijangka.

Akhir sekali, daripada hasil peganggaran model dapat disimpulkan adalah pembolehubah keuntungan bank (**ROA**) yang menjadi proksi kepada kecukupan modal (**CAP**) menunjukkan hubungan signifikan yang positif iaitu 0.7540 peratus pada aras keertian 1 peratus. Hal ini membuktikan peningkatan satu peratus dalam keuntungan akan membawa kepada peningkatan nisbah modal (**CAP**) sebanyak 0.7540 peratus. Dapatan ini disokong oleh Racmat Ramadhani (2008) iaitu kenaikan nisbah keuntungan (akan meningkatkan kemampuan bank untuk menambah modal. Keputusan ini juga disokong oleh Frank Heid² yang menunjukkan perbankan Islam akan meningkatkan paras modal melalui keuntungan tertahan (*retained earning*) sebagai persediaan menghadapi kejutan kewangan yang tidak dijangka. Keputusan yang sama juga diperolehi dalam kajian David Umoru dan Joy O. Osemwegie (2016)³ bahawa keuntungan yang diperolehi adalah jaminan bank untuk memenuhi tuntutan modal yang perlu dielokasikan bagi tujuan menghadapi risiko pasaran dan risiko operasi yang tidak dijangka.

Bagi pembolehubah dasar liberalisasi, kadar faedah (**IIR**) dan dasar liberalisasi (**KOPEN**) menunjukkan hubungan positif dan signifikan terhadap kecukupan modal pada aras keertian 5 peratus. Nilai keofisien bagi kadar faedah dan dasar liberalisasi adalah 0.0250 dan 0.0788 . Ini bermakna peningkatan satu peratus dalam kadar faedah dijangka akan meningkat nisbah modal sebanyak 0.0250 dan 0.0788. Hubungan positif terhadap paras modal ini menunjukkan tindakan menurunkan kadar faedah melalui kadar operasi semalaman (OPR), akan meningkatkan paras modal melalui perolehan bank.

² Frank Heid, Daniel Porath , “Does Capital Regulation Matter for Bank Behavior?,” Bank and Financial Supervision, 03, (German:2004).

³ David Umoru dan Joy O. Osemwegie, “Capital Adequacy and Financial Performance of Banks in Nigeria: Empirical Evidence Based on The Fgls Estimator,” *European Scientific Journal* (Nigeria:2016)

Berikutnya dapatan kajian pembolehubah liberalisasi kewangan (**KOPEN**) menunjukkan liberalisasi kewangan telah menarik lebih ramai pelabur asing untuk melabur dalam sektor perbankan di Malaysia seterusnya dapat meningkatkan jumlah kemasukan modal dalam bank dan dapat menjana keuntungan kesan daripada ekonomi terbuka dan perdagangan bebas yang dilaksanakan di Malaysia.⁴ Selain itu, berlaku kemasukan peserta-peserta baru dalam institusi perbankan dan meningkatkan jumlah bank Islam dan dijangka akan menyumbang ke arah persaingan yang sihat, peningkatan kecekapan perniagaan, pembagunan produk dan kualiti perkhidmatan yang akan meningkatkan industri perbankan Islam ke tahap baru. Dapatan ini disokong dengan hasil kajian yang dilakukan oleh [Pp. Fischer dan Martin Chenard \(1997\)](#)⁵, mendapati bahawa akan berlaku pertumbuhan pesat, peningkatan kadar faedah dalam perbankan konvensional selepas liberalisasi kewangan yang menyebabkan berlakunya pertambahan modal.

Seterusnya, menurut Grier, K. dan G. Tullock (1998),⁶ liberalisasi kewangan yang teratur boleh mengubah dinamiknya pelaburan tempatan kepada satu tahap yang menyebabkan agihan semula modal tertumpu kepada aktiviti yang lebih produktif dan secara tidak langsung akan merangsang pertumbuhan ekonomi negara. Pelaburan asing juga dapat memperbaiki aliran modal dan tingkat teknologi yang lebih baik serta menjadikan kerja lebih kompetitif serta mengukuhkan pertumbuhan ekonomi. Dapatan ini diambil daripada hasil kajian yang telah dijalankan oleh King, Robert dan Ross Levine (1993)⁷.

⁴ Geert Bakaert & Campbell R Harvey, *Economic Growth and Financial Liberalization* (New York: Colombia University, 2001), 3-45.

⁵ Klaus P. Fischer ~~& dan~~ Martin Chenard ~~(1997)~~, “Financial Liberalization Causes Banking System Fragility,” (Working Paper Faculty Des Sciences De l’ Administration, [Maxico, 1997](#)).

⁶ Grier, K & G. Tullock, “An empirical analysis of cross-national economic growth, 1950-1980,” *Journal of Monetary Economics*. 24(1998):259-276

⁷ King, Robert dan Ross Levine, “Finance and Growth: Schumpeter Might Be Right,” 108.

Penyataan ini juga disokong oleh Prasad, Eswar et al. (2003)⁸, aliran keluar masuk modal akan lebih bebas dan menggalakkan pengkhususan melalui dasar liberalisasi yang dijalankan. Selain daripada aliran keluar masuk modal akan lebih bebas dan menggalakkan pengkhususan melalui dasar liberalisasi yang dijalankan, modal asing membolehkan sesuatu institusi seperti perbankan Islam menjadi lebih efisien melalui pengkhususan yang mampu merendahkan kos. Akhir sekali, bagi pembolehubah monetari iaitu kadar inflasi (**INF**) menunjukkan hubungan yang signifikan dengan nisbah kecukupan modal (**CAP**) pada aras keertian 5%

Hasil penganggaran ini menunjukkan peningkatan 1 peratus dalam pembolehubah inflasi akan meningkatkan nisbah modal sebanyak 0.0010 peratus. Menurut Staikouras (2013), mengatakan bahawa inflasi boleh memberikan kesan langsung (iaitu kadar upah buruh) dan kesan tidak langsung (perubahan kadar faedah dan harga aset) ke atas keuntungan sesebuah bank. Ini kerana kadar inflasi yang rendah akan memberi kesan kepada kadar faedah dan kos bank yang lebih rendah akibat daripada persekitaran ekonomi yang menggalakkan. Keadaan ini akan menyumbang kepada prospek perniagaan yang lebih baik membawa bank menjana pendapatan dan secara tidak langsung nisbah modal juga akan bertambah kukuh.⁹

⁸ Prasad, Eswar, Kenneth Rogof dan M. Ayan Kose, "Effect of Globalization on Developing Countries: Some Empirical Evidence," 343.

⁹Smith, R., C. Staikouras & G, "Non-interest income and total income stability?," *Working Paper* (Bank of England:2013).

Keputusan Penentuan Model Terbaik

Di bahagian ini merupakan beberapa siri ujian spesifikasi dilakukan bagi memilih model terbaik dari ketiga-tiga model yang dikemukakan dalam kajian ini.

Jadual 4.5: Ujian Spesifikasi dan Diagnostik

Jenis Ujian	Statistik	Stat	Nilai-p
Ujian LM (model tanpa kesan lwn model kesan rawak)	χ^2	16.95	0.00000
Ujian Chow (model tanpa kesan lwn model kesan tetap)	F	244.06	0.0000
Ujian Hausman (model kesan rawak lwn model kesan tetap)	χ^2	18.12	0.0337

Pertama, ujian Pengganda Langrange (*Langrange Multiplier, LM*) adalah ujian menguji kecekapan relatif heterogen penganggaran model kesan tetap (*fixed effect*) dan model kesan rawak (*random effects*) melawan homogeny model tanpa kesan (*no effects*). Keputusan ujian menunjukkan nilai LM Chi-Square adalah 16.95 dan signifikan yang membawa model tanpa kesan (*no effects*) ditolak dan seterusnya model kesan rawak dan kesan tetap diterima. Kedua, ujian Chow dilakukan bagi menguji model tanpa kesan melawan model kesan tetap dengan menggunakan nisbah-F. Berdasarkan Jadual 4.5, nilai-F yang terhasil adalah 244.06 iaitu lebih besar daripada nilai kritikal. Maka dapat disimpulkan model tanpa kesan tidak sesuai dalam kajian ini. Sebaliknya model kesan tetap adalah sesuai.

Seterusnya ujian Hausman dilakukan bagi memilih antara model kesan tetap dengan model kesan rawak. Hipotesis nol bagi ujian ini adalah model kesan rawak adalah lebih baik berbanding model kesan tetap dan sebaliknya. Hasilnya, nilai statistik Wald yang diperoleh berdasarkan nilai χ^2 adalah 18.12 dan signifikan secara langsung menunjukkan model kesan tetap adalah terbaik. Merujuk kepada R^2 terlaras bagi tiga

model di atas pula, didapati model kesan tetap mencatatkan nilai R^2 terlaras adalah tertinggi iaitu 0.8782 berbanding dengan model kesan dan tanpa kesan. Oleh itu, model kesan tetap adalah terbaik daripada kesan rawak untuk kajian ini.

Ujian Diagnostik Ke Atas Model

Ujian diagnostik Durbin-Watson dilakukan bagi memastikan model yang dibentuk tidak wujud masalah autokolerasi. Merujuk kepada jadual 4.5, hanya model kesan tetap mencatatkan nilai Durbin Watson iaitu 3.2359 tidak menghampiri nilai dua, dan memberi indikasi bahawa model ini tidak wujud masalah autokolerasi. Oleh itu, secara keseluruhan keputusan pemilihan model di atas menunjukkan model kesan tetap adalah lebih sesuai berbanding model tanpa kesan dan model kesan rawak bagi keseluruhan ujian.

4.3 DASAR LIBERALISASI KEWANGAN DAN STRUKTUR KECAIRAN PERBANKAN ISLAM

Krisis ekonomi yang berlaku yang berlaku pada tahun 1997 dan 1998 menunjukkan banyak kelemahan dalam kerangka pengawalseliaan global dan dalam amalan pengurusan risiko bank. Hasilnya, pihak berkuasa pengawalseliaan telah membincangkan beberapa langkah-langkah baru untuk meningkatkan kestabilan pasaran kewangan. Salah satu tumpuan utama adalah mengukuhkan modal global dan kecairan dalam meningkatkan keupayaan sektor perbankan untuk menyerap kejutan yang timbul daripada tekanan kewangan dan ekonomi. Perjanjian Basel juga telah diperkenalkan untuk

mengatasi masalah kelemahan kewangan bank-bank antarabangsa yang aktif dengan mengenakan keperluan modal bagi membantu bank semasa dilanda krisis¹.

Kecairan sangat penting dalam sesebuah perbankan untuk memastikan kestabilan pasaran kewangan. Ia memainkan peranan penting dalam risiko kecairan sekiranya menghadapi krisis kewangan semasa. Kebiasannya kecairan diperolehi daripada dana-dana pendeposit yang men deposit wang mereka ke dalam institusi perbankan. Pendeposit terdiri daripada pelanggan yang men deposit wang mereka ke dalam institusi perbankan. Pendeposit terdiri daripada pelbagai latar belakang yang berlainan seperti individu, syarikat, kerajaan dan sebagainya².

Bagi sesebuah institusi kewangan, bank hendaklah menguruskan bekalan dan permintaan kecairan dan mudah tunai dalam cara yang sesuai dan selamat untuk menjalankan perniagaan, menjaga hubungan baik dengan pihak berkepentingan serta dapat mengelakkan masalah kecairan. Kebiasannya kecairan berlaku kerana kegagalan dalam pengurusan dana dan masalah ekonomi yang membawa kepada pengeluaran tunai yang tidak menentu oleh pendeposit. Namun hakikatnya mengekalkan pengurusan risiko kecairan yang mantap adalah sangat mencabar dan sukar dalam sistem ekonomi yang kompetitif dan pasaran yang sensitif.³

Oleh itu, dalam kajian ini adalah bagi melihat bagaimana perbankan Islam di Malaysia menguruskan kecairan mereka dengan mengambil kira beberapa faktor asas lain selain menyediakan beberapa implikasi dasar yang lebih realistik. Selain itu, adakah perbankan Islam berhati-hati dalam menguruskan risiko kecairan mereka bagi mengelak daripada krisis subprime sebagaimana yang berlaku di perbankan Amerika Syarikat pada tahun 2008.

¹ Kara, H., "Issue Finance: Basel III- Islamic Bank Hold Basel III Advantage Regulation," *Journal of Finance and Economic* 3, no. 5 (2011), 143.

² Chung Hua Shen, "Bank Liquidity Risk and Performance," *International Journal of Business and Management* 3, no. 9 (2009), 212.

³ *Ibid.*, 213.

4.3.1 Spesifikasi Model

Model kajian ini dibentuk dengan mengadaptasi dan menggabungkan model-model analisis kecairan yang pernah dikemukakan oleh pengkaji-pengkaji terdahulu seperti, Oriol Aspachs et al (2005)⁴, Etienne Bordeleau dan Christopher Graham (2010)⁵, dan Ahmad Azam Sulaiman et al (2011)⁶. Berdasarkan penelitian yang dibuat, kajian ini mencadangkan spesifikasi model berikut bagi melihat implikasi liberalisasi terhadap pengurusan kecairan perbankan Islam di Malaysia. Model yang dibentuk adalah berkaitan dengan kecairan, risiko kecairan dengan mengambil kira faktor dalaman dan luaran. Berikut adalah model yang dibentuk bagi melihat kesan kesan dasar liberalisasi kewangan terhadap nisbah kecairan:

$$LIQ_{it} = \alpha_1 + \alpha_2 QA_{it} + \alpha_3 CAP_{it} + \alpha_4 SIZE_{it} + \alpha_5 ROA_{it} + \alpha_6 IIR_t + \alpha_7 M3_t + \alpha_8 KAOPEN_t + \alpha_9 GDP_t + \mu_i$$

i = 1,2,...,N (bilangan bank) t = 1,2,...,T (tempoh masa)

Jadual 4.6: Pembolehubah dan Nisbah

Pembolehubah	Nisbah	Keterangan	Jangkaan
Kecukupan Modal (CAP)	<u>Ekuiti</u> Jumlah Aset	Pembolehubah ini digunakan bagi mengukur asas kestabilan dan keteguhan sesebuah insitansi perbankan Islam.	(+)

⁴ Oriol Aspachs, *Liquidity, Banking Regulation and The Macroeconomy* (London School of Economic, 2005), 11.

⁵ Etienne Bordeleau & Christopher Graham, "The Impact of Liquidity on Banking Profitability," Kertas Kerja dibentangkan di Bank Canada, (Kanada: 2010), 7.

⁶ Ahmad Azam Sulaiman et al., "Respon Perbankan Islam Malaysia Terhadap Risiko Kecairan dan Persekitaran Ekonomi," 99.

Kualiti Aset (QA)	Nisbah <u>Pinjaman</u> Jumlah Aset	Pembolehubah ini digunakan bagi menunjukkan bagaimana bank menguruskan mudah tunai bagi memenuhi liabiliti semasa apabila cukup tempoh masa.	(+)
Jumlah Aset Bank (SIZE)	Hasil tambah: (Tunai, Deposit, Pelaburan Urus Niaga, Pinjaman Bank)	Pembolehubah ini digunakan bagi menunjukkan pertumbuhan sebenar terutama penunjuk potensi pertumbuhan ekonomi masa hadapan.	(+)
Keuntungan Bank (ROA)	Keuntungan <u>Sebelum Cukai</u> Jumlah Aset Bank	Pembolehubah ini merupakan petunjuk keuntungan bank dengan mengukur kecekapan pengguna deposit dalam menggunakan aset mereka.	(+/-)
Penawaran Wang (M3)		Pembolehubah ini digunakan bagi menunjukkan pertumbuhan sebenar terutama penunjuk potensi pertumbuhan ekonomi masa hadapan	(-)
Sekuriti Pelaburan Kerajaan Berasaskan Islam(MIGS)		Pembolehubah ini digunakan bagi melihat keterlibatan bank-bank dalam pelaburan sekuriti kerajaan berasaskan syariah. Selain itu pulangan pelaburan ini dapat menjana keuntungan bank dan meningkatkan keperluan mudah tunai bank.	(+)

Liberalisasi Kewangan (KAOPEN)	Data diperolehi daripada laman web ChinnIto. Indeks KAOPEN ini dikira berdasarkan <i>'first standardized principal component'</i> terhadap empat pembolehubah iaitu: 1. Pengganda kadar pertukaran. 2. Sekatan ke atas transaksi akaun semasa. 3. Sekatan ke atas transaksi akaun modal 4. Permintaan penyerahan lanjutan eksport kepada pihak berkuasa.	Pembolehubah ini digunakan bagi melihat kesan perlaksanaan dasar liberalisasi kewangan terhadap perbankan islam di Malaysia khususnya bagi nisbah kecairan.	(+)
Keluaran Dalam Negara Kasar (GDP)		Petunjuk utama dalam permintaan perkhidmatan perbankan termasuk sumbangan dari pinjaman dan bekalan wang. Pembolehubah ini menjadi petunjuk kepada kitaran ekonomi di mana kos bank mengadakan kecairan dijangka berhubung dengan kitaran ekonomi	(+)

4.3.2 Keputusan Kajian

Analisis Korelasi

Bahagian ini seterusnya akan melaporkan ringkasan statistik korelasi matrik bagi pembolehubah bebas yang dimasukkan dalam model kajian. Melihat kepada jadual 4.7, terdapat empat pembolehubah yang menunjukkan nilai koefisien yang melebihi 0.5 iaitu

pembolehubah jumlah aset bank (**SIZE**), penawaran wang (**M3**), sekuriti pelaburan kerajaan berasaskan Islam (**MIGS**) dan keluaran dalam negara kasar (**GDP**). Walaubagaimanapun, nilai yang diperoleh adalah rendah berbanding nilai kritikal iaitu 0.8. Nilai keofisien yang melebihi 1 merupakan petunjuk kepada berlakunya masalah multikolineariti.¹ Dengan hasil keputusan ini, maka regresi analisis dapat diteruskan terhadap model penganggaran yang dipilih dengan menggunakan data-data bagi setiap pembolehubah yang dikaji. Selain daripada dapat mengetahui kewujudan masalah multikolineariti pada pembolehubah yang digunakan, keputusan analisis kolerasi juga bertujuan untuk melihat hubungan antara pembolehubah bebas dengan pembolehubah bersandar.

Hasil daripada analisis kolerasi yang dilakukan menunjukkan hanya dua pembolehubah spesifikasi bank yang berkait dengan nisbah kecairan iaitu jumlah aset (**SIZE**) dan kualiti aset (**QA**). Bagi pembolehubah perubahan monetari iaitu penawaran wang (**M3**) dan sekuriti pelaburan berasaskan Islam (**MIGS**) yang digunakan dalam model ini adalah negatif mempunyai hubungan dengan nisbah kecairan (**LIQ**). Bagi pembolehubah monetari kewangan dan makro ekonomi iaitu liberalisasi kewangan (**FCL**) dan keluaran dalam negara kasar (**GDP**) adalah negatif dan mempunyai perkaitan dengan pembolehubah bersandar. Manakala pembolehubah kecukupan modal (**CAP**) dan keuntungan (**ROA**) menunjukkan hubungan sebaliknya. Jadi, keputusan ini menggambarkan pembolehubah kecukupan modal (**CAP**) dan keuntungan (**ROA**) tidak mempengaruhi nisbah kecairan (**LIQ**). Berikut merupakan jadual hasil analisis kolerasi yang telah dilakukan :

¹ Gurajati, Damodar, *Basic Econometrics*, (4), (New York: 2003)

Jadual 4.7: Kolerasi Matriks Pembolehubah Bersandar dan Bebas

	LIQ	QA	CAP	ROA	SIZE	M3	KAOPEN	MGS	GDP
LIQ	1								
QA	0.4816***	1							
CAP	0.0938	0.1380	1						
ROA	0.0213	-0.2039	0.4480	1					
SIZE	-0.6330***	-0.3175	-0.5522	-0.2207	1				
M3	-0.6331***	-0.5226	-0.5432	-0.2586	0.6267	1			
KAOPEN	-0.2181**	-0.6939	0.1425	-0.04719	-0.0753	0.2611	1		
MIGS	-0.5330***	-0.3335	-0.5859	-0.2767	0.6819	0.9511	-0.0147	1	
GDP	-0.5718***	-0.5467	-0.6474	-0.2950	0.6399	0.6440	0.2641	0.6697	1

* Signifikan pada 1%

** Signifikan pada 5%

*** Signifikan pada 10%

Hasil Penganggaran Model

Jadual 4.8 lajur dua merupakan hasil penganggaran model kesan tetap. Permodelan Perbankan Islam Malaysia bagi 11 buah bank untuk tempoh 2000 hingga 2013. Model yang dibentuk melibatkan tiga faktor utama meliputi faktor spesifikasi bank, perubahan monetari, kebebasan ekonomi dan persekitaran ekonomi Malaysia.

Jadual 4.8: Keputusan Penganggaran Model

$$LIQ_{it} = \alpha_1 + \alpha_2 QA_{it} + \alpha_3 CAP_{it} + \alpha_4 SIZE_{it} + \alpha_5 ROA_{it} + \alpha_6 M3_t + \alpha_7 MIGS_t + \alpha_8 IIR_t + \alpha_9 KAOPEN_t + \alpha_{10} GDP_t + \mu_i$$

$i = 1, 2, \dots, N$ (bilangan bank) $t = 1, 2, \dots, T$ (tempoh masa)

Pembolehubah	Model Kesan Tetap
Constan	-
QA_{it}	1.6317 (9.3426)
CAP_{it}	0.5553** (9.2090)
SIZE_{it}	-0.8354** (-17.748)
ROA_{it}	1.2883** 10.87806
M3_t	-1.3300 (-13.3678)
MIGS_t	2.0419 (27.3438)
KAOPEN_t	-0.0326* (.01902)
GDP_t	0.3678** (5.8798)
Durbin Watson Test	1.5547
R²	0.9381
R Terlaras	0.9347

* Signifikan pada 1% ** Signifikan pada 5% *** Signifikan pada 10%

- nilai dalam kurungan adalah nilai t-Statistik

Merujuk kepada faktor spesifikasi bank, lajur dalam jadual 4.8 di atas melaporkan tiga pembolehubah kecukupan modal (**CAP**), jumlah aset bank (**SIZE**) dan keuntungan (**ROA**) yang signifikan mempengaruhi kecairan perbankan Islam dengan koefisien yang berbeza. Pembolehubah kecukupan modal (**CAP**) secara statistik signifikan dan berhubung secara positif pada aras keertian 5 peratus. Nilai koefisien ialah 0.5553 peratus. Hubungan ini dapat diinterpretasikan dengan semakin besar modal, semakin tinggi pihak perbankan mengadakan kecairan mereka. Dapatan ini disokong oleh kajian Nur Afias Daud (2013)¹ iaitu bank mempunyai modal yang tinggi dan memiliki ekuiti bersih yang tinggi dan mampu memberikan pinjaman yang tinggi dan tidak terlalu bergantung kepada deposit untuk menjalankan operasi sejajar dengan dapatan kajian yang dilakukan oleh

Manakala bagi pembolehubah jumlah aset bank (**SIZE**) yang mempengaruhi tingkat kecairan (**LIQ**) secara negatif pada aras keertian 5 peratus. Nilai koefisiennya adalah -0.8354 peratus. Hubungan ini menggambarkan semakin besar jumlah aset, semakin rendah tingkat kecairan. Keputusan kajian ini bertepatan teori “too big to fail”. Perbankan Islam percaya bahawa mereka mempunyai insentif untuk mengurangkan pengambilan risiko dan memegang lebih banyak pinjaman. Walaubagaimanapun, setiap pinjaman ataupun pembiayaan yang dikeluarkan perlu diteliti dan memenuhi syarat dan piawai yang ditetapkan bagi mengelak sebarang kemungkinan masalah kewangan yang boleh menjadi suatu perniagaan merugikan bagi pihak bank. Wolf Wgner (2007)² juga menyokong bahawa peningkatan dalam aset bank akan meningkatkan ketidakstabilan dan juga akan mewujudkan kegagalan dalam bank. Berbeza pula dengan pandangan Naveed Ahmed et. al.,(2011),³ menyatakan bahawa jumlah aset bank yang besar menunjukkan

¹ Nur Afias Daud, “ Prestasi Perbankan Islam di Malaysia: Analisis Camel,” (Persidangan Kebagsaan Ekonomi Malaysia ke VII (PERKEM VII), Dasar Awam Dalam Era Transformasi Ekonomi: Cabaran dan Halatuju, Johor Baharu, 7-9 Jun 2013), 1332.

² Wolf Wagner, “The Liquidity Of Bank Assets and Banking Stability,” *Journal of Banking & finance*,(2007)

³ N. Ahmad, M. F. Akhtar, M. Usman, “Risk Management Practices and Islamic Banks: An Empirical Investigation from Pakistan,” *Interdisciplinary Journal of Research in Business*,(Pakistan:2011)

bahawa bank tersebut mempunyai kemampuan untuk mewujudkan suatu pasaran saham yang besar dan juga memberikan keuntungan. Ini menunjukkan, dalam tempoh kajian ini dilakukan, perbankan islam mengambil risiko yang besar dimana menambahkan aset-aset mereka seperti pembiayaan untuk mendapatkan keuntungan yang tinggi, akan tetapi ia juga mendedahkan kepada risiko kecairan yang tinggi.

Manakala bagi pembolehubah keuntungan (**ROA**) yang mempengaruhi tingkat kecairan (**LIQ**) secara positif pada aras keertian 5 peratus. Nilai keofisieannya adalah 1.2883 peratus. Hubungan ini menggambarkan keuntungan dalam perniagaan akan menyebabkan perbankan Islam akan menambahkan kadar kecairan perbankan tersebut. Ini kerana pertambahan pendapatan dan disokong oleh risiko yang rendah akan menyebabkan keuntungan bertambah. Daripada hasil keuntungan tersebut, membolehkan bank mengadakan kecairan yang lebih baik.. Dapatan kajian ini menyamakan kajian terdahulu di mana keuntungan berhubung secara positif dengan kecairan (Bourke (1989)⁴, Molyneux and Thornton (1992)⁵. Ini kerana keuntungan atas aset yang dilaburkan memberi kesan yang besar keatas peningkatan pekali kecairan berdasarkan hasil kajian David Umoru dan Joy O. Osemwegie (2016)⁶.

Bagi pembolehubah liberalisasi kewangan (**KAOPEN**) mempunyai hubungan langsung dengan tingkat kecairan (**LIQ**). Nilai keofisieannya adalah -0.0326 peratus. Keputusan ini menggambarkan perlaksanaan dasar kewangan membawa kepada penurunan tingkat kecairan bank. Penurunan tingkat kecairan bank menurut Tamat Sarmidi et al. (2002)⁷, menunjukkan bahawa ketidakstabilan kewangan yang dialami oleh

⁴ Bourke, P., "Concentration and Other Determinants of Bank Profitability in, North America and Australia," *Journal of Banking and Finance*, (Europe :1989).

⁵ Molyneux, P., dan Thornton, J., "Determinants of European Bank Profitability: A Note," *Journal of Banking and Finance* no.16, (European Bank :1992).

⁶ David Umoru dan Joy O. Osemwegie, "Capital Adequacy and Financial Performance of Banks in Nigeria: Empirical Evidence Based on the Estimator," *European Scientific Journal* (Nigeria:2016)

⁷ Tamat Sarmidi, Ahmad Zubaidi Baharumshah & Annuar Md Nasstr, Dasar Liberalisasi Dan Hubungkait Dinamik Antara Pasaran Saham Di Negara-Negara Asia Kian Muncul," 101-133.

Malaysia adalah disebabkan kelemahan dalam. Selain itu, pelaksanaan liberalisasi kewangan juga dilaksanakan Malaysia dalam keadaan persekitaran ekonomi dunia yang tidak menentu kesan daripada krisis gadaai janji sub-prima di Amerika Syarikat⁸.

Seterusnya, bagi pembolehubah kelauran dalam negara kasar (**GDP**) adalah signifikan dengan nisbah kecairan pada aras keertian 5 peratus dengan nilai koefisien 0.3678 peratus. Ini bermakna perbankan Islam menyediakan kecairan bersifat pro-kitaran, iaitu pertumbuhan ekonomi yang menggalakkan memberikan prospek perniagaan yang baik kepada bank dan membolehkan bank menjana pendapatan yang tinggi. Pertambahan pendapatan pembiayaan dan disokong oleh risiko kemungkiran yang rendah menyebabkan keuntungan bertambah. Oleh itu peningkatan ekonomi mampu menjana keuntungan bagi bank. Maka bank akan mengadakan kecairan yang apabila ekonomi negara sedang meningkat⁹.

Keputusan Penentuan Model Terbaik

Di bahagian ini merupakan beberapa siri ujian spesifikasi dilakukan bagi memilih model terbaik dari ketiga-tiga model yang dikemukakan dalam kajian ini.

Jadual 4.9: Ujian Spesifikasi dan Diagnostik

Jenis Ujian	Statistik	Stat	Nilai-p
Ujian LM (model tanpa kesan lwn model kesan rawak)	χ^2	1.76	0.000
Ujian Chow (model tanpa kesan lwn model kesan tetap)	F	182.01	0.000
Ujian Hausman (model kesan rawak lwn model kesan tetap)	χ^2	2.98	0.965075

⁸ Tamat Sarmidi, et. Al., Dasar Liberalisasi Dan Hubungkait Dinamik Antara Pasaran,” 101-133.

⁹ Ahmad Azam Sulaiman, Mohammad Taqiuddin Mohammad dan Luqman Samsuddin, “Respon Perbankan Islam Malaysia,” 89.

Pertama, ujian Pengganda Langrange (*Langrange Multiplier, LM*) menunjukkan nilai LM Chi-Square adalah 1.76 dan tidak signifikan yang membawa model tanpa kesan (*no effects*) ditolak dan seterusnya model kesan rawak diterima. Kedua, berdasarkan Jadual 4.9, nilai-F yang terhasil adalah 182.01 iaitu lebih besar daripada nilai kritikal. Maka dapat disimpulkan bahawa model tanpa kesan tidak sesuai dalam kajian ini, sebaliknya model kesan tetap adalah sesuai. Seterusnya ujian Hausman yang diperoleh berdasarkan nilai X^2 adalah 2.98 dan tidak signifikan secara langsung menunjukkan model kesan tetap adalah terbaik. Merujuk kepada R^2 terlaras bagi ketiga-tiga model di atas pula, didapati model kesan tetap mencatatkan nilai R^2 terlaras adalah tertinggi iaitu 0.9347 berbanding dengan model kesan dan tanpa kesan. Oleh itu, model kesan tetap adalah terbaik daripada kesan rawak untuk kajian ini.

Ujian Diagnostik Ke Atas Model

Merujuk kepada jadual 4.9, hanya model kesan tetap mencatatkan nilai Durbin Watson iaitu 1.5547 tidak menghampiri nilai dua, dan memberi indikasi bahawa model ini tidak wujud masalah autokolerasi. Jadi, keputusan model di atas menunjukkan model kesan tetap adalah lebih sesuai berbanding dengan model tanpa kesan dan model kesan rawak bagi keseluruhan ujian.

4.4 DASAR LIBERALISASI KEWANGAN DAN STRUKTUR KUALITI ASET PERBANKAN ISLAM

Kajian masa lalu telah menunjukkan bahawa kegagalan bank sering berlaku kerana kemerosotan kualiti aset. Mereka meminjam wang untuk aktiviti kewangan yang menjana keuntungan yang banyak dalam masa yang baik tetapi amat terdedah apabila ekonomi tiba-tiba menjadi lembap, seperti yang berlaku di Malaysia. Kurangnya penghematan dalam pemberian pinjaman kepada sektor pembinaan dan bagi pembelian stok oleh bank perdagangan dan syarikat kewangan Malaysia adalah berleluasa pada pertengahan 1990.

Walau bagaimanapun, kejatuhan mendadak dalam pertumbuhan ekonomi negara pada penggal kedua tahun 1997 diikuti kejatuhan seterusnya pada tahun 1998 telah mengakibatkan sesetengah institusi kewangan ini dibebankan dengan kualiti aset yang lemah. Akibat daripada kegagalan ini, menyebabkan Bank Negara Malaysia (BNM) memperkenalkan langkah-langkah yang tegas seperti penubuhan agensi khusus bank menyokong bank yang tidak kukuh kewangannya dan meninjau masalah pinjaman tidak berbayar¹. Oleh itu, dalam kajian ini adalah bagi melihat bagaimana perbankan Islam di Malaysia menguruskan kualiti aset mereka dengan mengambil kira beberapa faktor asas lain selain menyediakan beberapa implikasi dasar yang lebih realistik.

4.4.1 Spesifikasi Modal

Model kajian ini dibentuk dengan mengadaptasi dan menggabungkan model-model analisis kualiti aset yang pernah dikemukakan oleh pengkaji-pengkaji terdahulu seperti,

¹ Sieh Lee Ming, *Menangani Cabaran Dunia: Strategi Globalisasi Di Malaysia* (Kuala Lumpur: Institusi Terjemahan Negara Malaysia, 2007).

Yoguah Elryah (2014)² yang menggunakan pengukur prestasi perbankan sebagai pembolehubah tetap. Manakala spesifikasi bank, polisi monetari, indeks liberalisasi serta makroekonomi sebagai pembolehubah sandaran. Kesemua pembolehubah yang digunakan dalam model kecukupan modal diambil dari kajian Vighneswara Swamy (2009)³, dan Ahmad Azam Sulaiman et al (2012)⁴. Berdasarkan penelitan yang dibuat, kajian ini mencadangkan spesifikasi model berikut bagi melihat implikasi liberalisasi terhadap kualiti aset perbankan Islam di Malaysia. Model yang dibentuk adalah berkaitan dengan aset dengan mengambil kira faktor dalaman dan luaran.

$$QA_{it} = \alpha_1 + \alpha_2 ROA_{it} + \alpha_3 RISK_{it} + \alpha_5 CAR_{it} + \alpha_6 SIZE_{it} + \alpha_7 KAOPEN_t + \alpha_8 MIGS_t + \alpha_9 GDP_t + \mu_i$$

$i = 1, 2, \dots, N$ (bilangan bank)

$t = 1, 2, \dots, T$ (tempoh masa)

Jadual 4.10: Pembolehubah dan Nisbah

Pembolehubah	Nisbah	Keterangan	Jangkaan
Keperluan Modal (CAR)	$\frac{\text{Jumlah modal}}{\text{Jumlah Aset}}$	Mengukur asas kestabilan dan keteguhan sesebuah institusi perbankan Islam.	(+)
Kualiti Aset (QA)	$\frac{\text{Nisbah Aset Tidak Berbayar Bersih}}{\text{Jumlah Pendahuluan}}$	Pembolehubah ini digunakan bagi menunjukkan bagaimana bank menguruskan mudah tunai bagi memenuhi liabiliti semasa apabila cukup tempoh masa.	(+)

² Yoguah Elryah, "Financial Liberalization, Reform and Bank Performance: Evidence From Malaysian Islamic banks," *Journal of Economics and Finance*, (China: 2014)

³ Vighneswara Swamy, "Determinants of Bank Asset Quality and Profitability An Empirical Assessment," *Journal of Finance* (2009).

⁴ Ahmad Azam Sulaiman et al., "Pengurusan Kecairan Berasaskan Aset dan Liabiliti Perbankan Islam di Malaysia, 891.

Pulangan Keatas Purata Aset. (ROA)	Keuntungan Sebelum <u>Cukai</u> Jumlah Aset Bank	Pembolehubah ini menunjukkan jumlah keuntungan bank terhadap jumlah aset.	(-)
Jumlah Aset Perbankan Islam (SIZE)	Hasil tambah: (Tunai, Deposit, Pelaburan Urus Niaga, Pinjaman Bank)	Pembolehubah ini digunakan bagi menggambarkan saiz aset.	(-)
Sekuriti Kerajaan Berteraskan Islam (MIGS)		Pembolehubah ini digunakan bagi melihat keterlibatan bank-bank dalam pelaburan sekuriti kerajaan berasaskan syariah. Selain itu pulangan pelaburan ini dapat menjana keuntungan bank dan meningkatkan keperluan mudah tunai bank.	(-)
Liberalisasi Kewangan (KOPEN)	Data diperolehi daripada laman web ChinnIto. Indeks KAOPEN ini dikira berdasarkan <i>'first standardized principal component'</i> terhadap empat pembolehubah iaitu: 1. Pengganda kadar pertukaran. 2.Sekatan ke atas transaksi akaun semasa. 3.Sekatan ke atas transaksi akaun modal 4.Permintaan penyerahan lanjutan eksport kepada pihak berkuasa.	Pembolehubah ini digunakan bagi melihat kesan perlaksanaan dasar liberalisasi kewangan terhadap perbankan islam di Malaysia khususnya bagi nisbah kualiti aset.	(-)

Keluaran Dalam Negara Kasar (GDP)	<i>Statistik, Economic and Social Research and Training Centre for Islamic Countries (SESRTCIC)</i> ¹	Petunjuk utama dalam permintaan perkhidmatan perbankan termasuk sumbangan dari pinjaman dan bekalan wang. Pembolehubah ini menjadi petunjuk kepada kitaran ekonomi di mana kos bank mengadakan kecairan dijangka berhubung dengan kitaran ekonomi	(-)
--	--	---	-----

4.4.2 Keputusan Kajian

Analisis Matriks Kolerasi Pembolehubah Bebas

Bahagian ini seterusnya akan melaporkan ringkasan statistik kolerasi matrik bagi pembolehubah bebas yang dimasukkan dalam model kajian. Melihat kepada jadual 4.11, dapatan kajian menunjukkan hanya satu pembolehubah spesifikasi bank iaitu keuntungan (**ROA**), kecukupan modal (**CAR**) dan jumlah aset bank (**SIZE**) mempunyai hubungan yang negatif dengan kualiti aset (**QA**). Manakala pembolehubah risiko (**RISK**) menunjukkan kolerasi sebaliknya. Ini menunjukkan bahawa pembolehubah risiko berkolerasi negatif dengan nisbah kualiti aset. Bagi pembolehubah monetari kewangan, iaitu pembolehubah pelaburan sekuriti kerajaan berasaskan islam (**MIGS**) yang digunakan dalam model ini berkolerasi negatif dengan nisbah kualiti aset (**QA**). Bagi makroekonomi dan liberalisasi kewangan iaitu pembolehubah liberalisasi kewangan (**KAOPEN**) dan Keluaran dalam Negara Kasar (**GDP**) mempunyai hubungan negatif dengan pembolehubah bersandar.

¹ Statistical, Economic and Social Research & Training Centre for Islamic Countries, www.sesrtcic.org, 1 Februari 2015.

Selain daripada dapat mengetahui hubungan antara pembolehubah bebas dengan pembolehubah bersandar, hasil daripada analisis koefisien yang dijalankan, pengkaji dapat mengetahui samada wujud atau tidak masalah kolineariti berbilang atau dikenali sebagai multikolineariti. Berdasarkan jadual 4.10, terdapat empat pembolehubah yang menunjukkan nilai keofisien yang melebihi 0.5 iaitu pembolehubah liberalisasi kewangan (**KAOPEN**) dan keluaran dalam negara kasar (**GDP**). Walaubagaimanapun, nilai yang diperoleh adalah rendah berbanding nilai kritikal iaitu 0.8. Nilai keofisien yang lebihnya merupakan petunjuk kepada berlakunya masalah multikolineariti. Dengan hasil keputusan ini, maka regresi analisis dapat diteruskan terhadap model penganggaran yang dipilih dengan menggunakan data-data bagi setiap pembolehubah yang dikaji. Berikut merupakan jadual bagi analisis kolerasi pembolehubah:

Jadual 4.11: Analisis Kolerasi Pembolehubah

	QA	ROA	RISK	SIZE	CAR	KAOPEN	MIGS	GDP
QA	1							
ROA	-0.2039*	1						
RISK	0.4519***	0.0219	1					
SIZE	-0.5255***	-0.1316	-0.0399	1				
CAR	0.1640*	0.4505	-0.4081	-0.4952	1			
KAOPEN	-0.6963***	-0.0043	-0.5068	0.1548	0.1590	1		
MIGS	-0.3335***	-0.2767	0.1300	0.7460	-0.6115	-0.0400	1	
GDP	-0.5822***	-0.2614	-0.0993	0.7088	-0.5975	0.2884	0.7577	1

* Signifikan pada 1%

** Signifikan pada 5%

*** Signifikan pada 10%

Hasil Penganggaran Model

Jadual 4.11 (lajur 2) merupakan hasil penganggaran model kesan tetap. Permodelan perbankan Islam Malaysia bagi 10 buah bank untuk tempoh 2000 hingga 2013. Model yang dibentuk melibatkan tiga faktor utama meliputi faktor spesifikasi bank, perubahan monetari, kebebasan ekonomi dan persekitaran ekonomi Malaysia.

Jadual 4.12: Keputusan Penganggaran Model

$$QA_{it} = a_1 + a_2 ROA_{it} + a_3 CAR_{it} + a_5 RISK_{it} + a_6 SIZE_{it} + a_7 KOPEN_t + a_8 MIGS_t + a_9 GDP_t + \mu_i$$

$i = 1, 2, \dots, N$ (bilangan bank) $t = 1, 2, \dots, T$ (tempoh masa)

Pembolehubah	Model Kesan Tetap
Constan	-
ROA	-0.4829** (-10.9273)
RISK	0.0399** (8.6057)
SIZE	-6.5301 (-1.3583)
CAR	0.2405** (9.1600)
KAOPEN	-0.0014*** (-12.4414)
MIGS	-0.0073 (-0.4223)
GDP	9.6600** (0.7376)
Durbin Watson Test	1.7610
R^2	0.8580
Adjusted R-squared	0.8512

* Signifikan pada 1% ** Signifikan pada 5% *** Signifikan pada 10%

- nilai dalam kurungan adalah nilai t-Statistik

Berdasarkan jadual 4.12, keputusan penganggaran menunjukkan lima pembolehubah adalah signifikan kecuali pembolehubah jumlah aset bank (**SIZE**) dan pelaburan kerajaan berasaskan Islam (**MIGS**). Merujuk kepada faktor spesifikasi bank, terdapat tiga pembolehubah yang signifikan mempengaruhi tahap kualiti aset perbankan Islam dengan koefisien yang berbeza. Pembolehubah keuntungan (**ROA**) secara statistik signifikan pada aras keertian 5 peratus. Nisbah keuntungan atas aset berhubung secara negatif dengan kualiti aset pada nilai koefisien -0.4829 peratus. Penemuan ini bertepatan dengan kajian yang dilakukan oleh Naveed Ahmed (2011)¹ perbankan islam telah mengambil risiko yang besar dimana menambahkan aset-aset mereka seperti pembiayaan dan pinjaman untuk mendapatkan keuntungan yang tinggi, akan tetapi ia telah mendedahkan bank kepada risiko yang membawa kepada kerugian.

Pembolehubah risiko (**RISK**) berhubung secara positif dan signifikan dengan nilai koefisien 0.0399. Dapatan ini selaras dengan penemuan Roza Hazli dan Zakaria dimana peningkatan peratusan aset akan mendedahkan kepada risiko yang tinggi bagi menjana keuntungan. Walaupun tindakan ini akan mendedahkan bank kepada kemungkiran, namun keterlibatan aktif bank dalam aktiviti penssekuritan menyebabkan risiko tersebut dapat diminimumkan.²

Akhir sekali bagi pembolehubah keperluan modal (**CAR**) menunjukkan hubungan yang signifikan dengan nisbah kualiti aset pada aras keertian 5 peratus. Hubungan yang diperoleh adalah positif dengan nilai koefisien adalah 0.2405peratus. penemuan ini konsisten dengan Fotios Pasiouras dan Kyriaki Kosmidou (1999) bahawa peningkatan nisbah modal mengelakkan bank dari risiko kemuflihan lisan. Bagi Furfine (2001), aset yang tinggi akan membawa kepada peningkatan jumlah modal. Peningkatan

¹ Naveed Ahmad et al, "Liquidity risk and Islamic Banks: Evidence from Pakistan. Interdisciplinary," *Journal of Research in Business* (9), (Universiti Kebangsaan Malaysia :2011).

² Roza Hazli Zakaria (2008), " Does Islamic Bank Secutization Involment Restrain Their Financing Activity," *Journal of Economics*, (Universiti Kebangsaan Malaysia: 2008)

modal ini digunakan sebagai satu instrumen bagi bank yang bersedia untuk membayar dan menghadapi kejutan kewangan yang tidak dijangka.

Seterusnya, bagi pembolehkan liberalisasi (**KAOPEN**) menunjukkan hubungan yang negatif dan signifikan dengan nilai koefisien ialah -0.0014. Dapatan ini diberbeza dengan kajian yang dilakukan oleh oleh Adolfo Barajas Roberto Steiner dan Natalia Salazar (1999) juga membuktikan liberalisasi kewangan membawa kepada kesan positif kepada bank di Colombia yang mana perlaksanaan dasar liberalisasi kewangan telah membawa kepada peningkatan persaingan antara bank, pengurangan risiko kepada bank dan peningkatan dalam kualiti pinjaman terutama kepada bank domestik. Dapatan ini disokong oleh Ying Qian (1999) di mana perbankan yang diswastakan akan mencapai dua matlamat iaitu dapat mengehadkan kerajaan daripada mengenakan cukai yang tinggi dan dapat mengurangkan kerajaan daripada mengambil hasil ataupun pendapatan yang banyak daripada institusi perbankan seterusnya dapat mengukuhkan kualiti aset dan memajukan industri perbankan negara.

Selain itu, menurut Mcherz dan Daniel Kaufan (2000), kebanyakan krisis yang berlaku adalah berpunca daripada kurang ketelusan dalam aktiviti ekonomi dan bank tidak akan mengalami kemerosotan kualiti aset dan krisis perbankan akibat daripada perlaksanaan dasar liberalisasi kerana tahap ketahanan bank tinggi. Begitu juga dengan Choundry Tanveer dan Jakob De Haan (2008), liberalisasi kewangan dapat mengurangkan krisis yang berlaku yang mana bertentangan dengan kajian lepas bahawa liberalisasi membawa kepada krisis perbankan dan meningkatkan hutang tidak berbayar kepada bank. Ini kerana menurut Pankaj Mishra dan Surender Kumar Gupta (2012)³ langkah liberalisasi yang dilaksanakan mampu meningkatkan peranan kuasa pasaran,

³ Pankij Mishra & Surender Kumar Gupta, "Liberalization of Banking Sector and Its Impaction India Economy," *International Journal of Research in Management and Technology* 2, no. 4 (2012), 36-47.

berlaku penambahbaikan peraturan dan sistem pengawalselian yang lebih ketat mampu mengurangkan risiko yang dihadapi bank seterusnya dapat mengurangkan peruntukan bagi mendepani hutang yang tidak berbayar secara tidak langsung akan merendahkan nisbah peruntukan hutang ragu dan mengukuhkan kualiti aset sedia ada.

Bagi pembolehkan sekuriti kerajaan berteraskan Islam (**MIGS**). Peningkatan dalam sekuriti kerajaan berasaskan Islam (**MIGS**) akan mengurangkan jumlah pegangan modal seterusnya memberi kesan kepada portfolio aset. Menurut Aggarwal dan Jacques (2001) menjelaskan, jika bank mengekalkan pegangan besar sekuriti kerajaan daripada menjualnya semasa kitaran kadar menurun, mereka mungkin mengurangkan paras modal untuk mematuhi peraturan kawal selia modal. Pada masa yang sama, bank dengan nisbah tinggi sekuriti kerajaan dalam portfolio aset akan menunjukkan pengurangan paras risiko.

Akhir sekali, pembolehkan Keluaran Dalam Negara Kasar (**GDP**) mempunyai hubungan yang positif dengan nilai keofisein 9.6600 peratus. Peningkatan dalam keluaran dalam negara kasar (**GDP**) menurut Cavello dan Majnoni (2002) akan membawa kepada pengurangan dalam peruntukan hutang ragu. Semasa kitaran ekonomi meningkat, peruntukan bagi kerugian pinjaman dijangka menurun akibat dari perolehan atau pendapatan peminjam yang lazimnya meningkat. Berbeza pula dengan keadaan semasa kitaran ekonomi menurun, pihak bank dijangka akan mengambil jumlah peruntukan yang besar daripada keuntungan yang sememangnya rendah. Dapatan ini telah disokong oleh Abd Latif Alhassan, Anthony Kyerebeoh dan Charles Andoh (2014)⁴, jika keadaan ekonomi kurang memberangsangkan, keupayaan untuk membayar balik pinjaman adalah rendah dan membawa kepada peningkatan hutang ragu yang perlu diperuntukkan sesebuah bank.

⁴Abd Latif Alhassan, Anthony Kyerebeoh dan Charles Andoh, "Asset Quality in a Crisis Period: An Empirical Examination of Ghanaian Banks," *Journal Development Finance*, (Ghananian: 2014)

Keputusan Penentuan Model Terbaik

Di bahagian ini merupakan beberapa siri ujian spesifikasi dilakukan bagi memilih model terbaik dari ketiga-tiga model yang dikemukakan dalam kajian ini.

Jadual 4.13: Ujian Spesifikasi dan Diagnostik

Jenis Ujian	Statistik	Stat	Nilai-p
Ujian LM (model tanpa kesan lwn model kesan rawak)	χ^2	30.40	0.000
Ujian Chow (model tanpa kesan lwn model kesan tetap)	F	125.16	0.000
Ujian Hausman (model kesan rawak lwn model kesan tetap)	χ^2	18.63	0.965075

Pertama, ujian Pengganda Langrange (*Langrange Multiplier, LM*) menunjukkan nilai LM Chi-Square adalah 30.40 dan tidak signifikan yang membawa model tanpa kesan (*no effects*) ditolak dan seterusnya model kesan rawak diterima. Kedua, ujian Chow berdasarkan Jadual 4.13, nilai-F yang terhasil adalah 125.16 iaitu lebih kecil daripada nilai kritikal. Maka dapat disimpulkan model tanpa kesan tidak sesuai dalam kajian ini. Sebaliknya model kesan tetap adalah sesuai. Seterusnya hasil ujian Hausman, nilai statistik Wald yang diperoleh berdasarkan nilai adalah 18.63 dan tidak signifikan secara langsung menunjukkan model kesan tetap adalah terbaik. Merujuk kepada terlaras bagi ketiga-tiga model di atas pula, didapati model kesan tetap mencatatkan nilai terlaras adalah tertinggi iaitu 0.8448 berbanding dengan model kesan rawak dan tanpa kesan. Oleh itu, model kesan tetap adalah terbaik daripada kesan tetap untuk kajian ini.

Ujian Diagnostik Ke Atas Model

Merujuk kepada jadual 4.12, hanya model kesan tetap mencatatkan nilai Durbin Watson iaitu 1.7610 tidak menghampiri nilai 2, dan memberi indikasi bahawa model ini tidak wujud masalah autokolerasi. Jadi, secara keseluruhan menunjukkan model kesan tetap adalah lebih sesuai berbanding model tanpa kesan dan model kesan rawak bagi keseluruhan ujian.

4.4.3 KESIMPULAN

Keseluruhan bab ini telah membina tiga model ekonomi bagi menganalisis implikasi liberalisasi terhadap perbankan Islam di Malaysia dengan merujuk kepada permodalan, kualiti aset bank Islam dan kecairan. Bagi model liberalisasi perbankan Islam terhadap permodalan, pembolehubah yang signifikan iaitu pembolehubah kecairan (**LIQ**), keuntungan (**ROA**), jumlah aset bank (**SIZE**), kadar pulangan pasaran wang antara bank (**IIR**), liberalisasi kewangan (**KAOPEN**) dan inflasi (**INF**) mempunyai perkaitan dengan modal dalam perbankan Islam. Manakala, pembolehubah kecukupan modal (**CAP**), jumlah aset bank (**SIZE**), keuntungan (**ROA**), liberalisasi kewangan (**KAOPEN**) dan keluaran dalam negara kasar (**GDP**) adalah signifikan dengan kesan liberalisasi kewangan terhadap kecairan. Akhir sekali, model ketiga menunjukkan keperluan modal (**CAP**), jumlah aset bank (**SIZE**), keuntungan (**ROA**), keluaran dalam negara kasar (**GDP**) mempunyai hubungan dengan kualiti aset perbankan Islam.

Daripada ketiga-tiga model, kajian menunjukkan pembolehubah liberalisasi kewangan memberi kesan positif terhadap permodalan dalam perbankan Islam di Malaysia. Ini membuktikan bahawa Malaysia mengamalkan dasar keterbukaan ekonomi dan kewangan negara dan harus berusaha mewujudkan suasana yang lebih kondusif agar

dapat meyakinkan pelabur untuk melabur. Selain itu, dasar yang dianggap tutup pintu perlu digantikan dengan penerimaan kepada realiti global. Kita juga perlu menyemak dan merombak kerangka dasar sedia ada, institusi perbankan dan semua proses yang menghalang pelabur asing untuk melabur dalam kewangan Islam. Manakala bagi model kecairan dan kualiti aset adalah sebaliknya iaitu dasar liberalisasi yang dilaksanakan tidak memberi kesan negatif terhadap kecairan bank. Secara keseluruhannya, melalui liberalisasi kewangan yang lebih terbuka dan melalui beberapa siri perubahan yang perlu dilakukan oleh kerajaan dan pihak-pihak yang tertentu bagi meningkatkan tahap keterbukaan institusi kewangan negara yang bakal memberi impak yang positif dalam perbankan Islam di Malaysia

BAB LIMA: RUMUSAN DAN IMPLIKASI DASAR LIBERALISASI KEWANGAN

5.1 RUMUSAN

Bab ini secara keseluruhannya akan merumuskan dan mengemukakan implikasi dasar berdasarkan dapatan yang diperolehi daripada bab-bab sebelum ini. Kesimpulan yang dibuat di bahagian ini adalah berdasarkan persoalan dan objektif yang digariskan di peringkat awal kajian. Berikut adalah rumusan daripada penemuan yang terhasil daripada kajian ini:

Pertama, liberalisasi kewangan ialah satu bentuk reformasi dasar kewangan yang melibatkan proses pemansuhan beberapa bentuk sekatan dalam pasaran ekuiti yang bertujuan menggalakkan penyertaan pelabur asing dalam pasaran ekuiti domestik. Pemansuhan sekatan ini membolehkan pelabur asing mengakses pasaran modal domestik dan pelabur tempatan juga dapat mengakses pasaran modal asing dengan mudah. Walau bagaimanapun, masih terdapat kesan negatif daripada kemasukan penyertaan bank asing ini. Walaupun ia berpotensi menyumbang kepada pembangunan dan pertumbuhan sektor kewangan dari segi kecekapan, disiplin pasaran, akses kepada kredit dan produk serta perkhidmatan yang lebih canggih, namun pilihan bank asing hanya pada segmen pelanggan bernilai tinggi sahaja. Bagi pelanggan yang mempunyai segmen bernilai lebih rendah akan terkecuali daripada menerima produk dan perkhidmatan yang ditawarkan oleh bank asing tersebut.

Oleh itu, beberapa pra syarat telah ditetapkan bagi memastikan kemasukan bank asing dalam industri perbankan di Malaysia dapat memberi impak positif dalam sektor

kewangan negara. Antaranya, bank asing perlu diperbadankan di Malaysia. Kedua, wujud Akta Perkhidmatan Kewangan 2013 dan Akta Perkhidmatan Kewangan Islam yang lebih telus. Ketiga, bank asing telah diberikan fleksibiliti operasi untuk meluaskan rangkaian mereka melalui saluran elektronik, ejen pembiayaan dan pembukaan beberapa cawangan. Akhir sekali, wujudnya kerjasama antara Malaysia dan pihak berkuasa penyeliaan negara asal bagi memelihara kestabilan kewangan sekiranya berlaku kejutan.

Kedua, liberalisasi dalam konteks Islam dapat difahami melalui setiap perlakuan ke atas ekonomi mestilah selaras dengan syariat sama ada dalam eksploitasi, mengembangkan dan membuka pintu kepada dunia luar. Konsep liberalisasi dalam Islam merujuk kepada kerjasama ekonomi sesama mereka yang mengikut nilai-nilai masyarakat setempat. Kerjasama yang boleh membawa natijah yang baik dan bermanfaat kepada masyarakat dan boleh diterima oleh masyarakat. Sebaliknya mana-mana kerjasama yang boleh mencederakan atau merugikan masyarakat akan ditolak kerana bertentangan dengan nilai Islam dan kepentingan masyarakat.

Dalam konteks perbankan Islam, telah wujud kerjasama ekonomi dengan kemasukan tiga buah bank Islam asing daripada Timur Tengah yang telah diberikan lesen oleh Bank Negara Malaysia (BNM) untuk beroperasi di Malaysia bagi mewujudkan persaingan dan meningkatkan prestasi industri perbankan Islam secara keseluruhan. Bank Islam asing tersebut ialah Kuwait Finance House, Al-Rajhi Banking and Investment Corporation dan Qatar Islamic Bank.

Ketiga, kesan langsung implikasi liberalisasi kewangan terhadap institusi perbankan Islam yang dapat diambil daripada dapatan kajian ini adalah menarik sumber dana baru dari luar negara dan memberi kesediaan kepada Malaysia kepada pasaran antarabangsa. Selain itu, perkembangan sektor kewangan dengan membuka pasaran pada negara luar turut merendahkan kos benar pelabur dengan mengurangkan risiko melalui kepelbagaian, mengurangkan kos maklumat kepada pelabur dan penabung serta

meningkatkan kecekapan operasi melalui pengkhususan. Proses liberalisasi juga membolehkan institusi-institusi perbankan dapat respon dengan segera kepada perubahan kecairan, menggalakan persaingan yang sihat antara institusi kewangan dan meningkatkan kecekapan dalam industri perbankan. Peningkatan kecekapan dan produktiviti bank dapat ditingkatkan dengan adanya penswastaan bank. Ini adalah kerana pasaran kewangan domestik yang lebih terbuka kepada persaingan akan terus meningkatkan tekanan untuk mengurangkan kos, manakala pada masa yang sama, perbankan yang baharu turut meningkatkan teknik pengurusan risiko, perubahan dalam instrumen kewangan yang diperkenalkan dan perkhidmatan yang dapat dibawa masuk ke dalam negara. Akhir sekali, liberalisasi yang dilaksanakan di Malaysia telah mengubah struktur institusi perbankan di mana bank komersial di Malaysia telah mula bergabung dengan institusi kewangan yang lain termasuk syarikat kewangan. Penggabungan tersebut adalah merupakan satu langkah yang baik bagi meningkatkan keupayaan kewangan bank tersebut serta menambah baik fungsi pasaran kewangan dan bank tempatan.

Keempat, keterbukaan kewangan juga dikatakan mempunyai kelemahan-kelemahan tersendiri. Umpamanya, keterbukaan kewangan dikatakan boleh menambah risiko terhadap tingkat aktiviti ekonomi dalam erti kata aliran keluar masuk modal yang cepat dan besar yang disebabkan aktiviti arbitraj dalam pasaran pertukaran asing yang boleh memberi kesan yang besar kepada kestabilan nilai mata wang. Selain itu, bagi mengurangkan kesan buruk kejutan kewangan, negara tersebut terpaksa mengenakan sekatan-sekatan terhadap perdagangan antarabangsa yang boleh membantutkan pertumbuhan negara. Dalam konteks Malaysia, kerajaan sedar bahawa pembukaan pasaran kewangan Malaysia secara mendadak kepada orang asing akan membawa kesan negatif. Oleh itu, pembaharuan kewangan perlu diperkenalkan secara berperingkat, dengan beberapa akta dipinda bagi memudahkan pelaburan tempatan dan pengenalan beberapa undang-undang baru.

Kelima, implikasi liberalisasi terhadap permodalan dalam perbankan di Malaysia dengan meliberalisasikan akaun modalnya pada tahun 1990 dengan membenarkan kebolehtukaran akaun semasa dan kebolehtukaran akaun modal. Liberalisasi akaun modal memudahkan pelaburan asing keluar masuk dan mengurangkan sekatan ke atas peniaga tempatan yang memegang aset asing. Pengurus dana asing boleh memasuki pasaran saham tempatan manakala sistem kewangan tempatan pula boleh mendapatkan dana pada kos yang lebih rendah daripada luar negara. Selain itu, kerajaan yang mempunyai kadar tabungan yang rendah boleh meminjam daripada pelabur asing dengan kadar pinjaman yang berpatutan. Selain itu, kemasukan modal asing dapat merangsang pembentukan modal dalam perbankan. Modal asing mampu membuatkan institusi perbankan lebih efisien melalui pengkhususan seterusnya dapat merendahkan kos dan perbaiki tingkat teknologi. Ini kerana modal asing dianggap sebagai sumber pembiayaan oleh institusi perbankan. Namun wujudnya kesan negatif di sebalik impak positif dirasakan melalui kemasukan modal asing dalam perbankan. Kemasukan modal asing dikatakan boleh menambah risiko kepada tingkat aktiviti ekonomi dalam erti kata lain aliran keluar masuk modal yang cepat dan besar disebabkan oleh aktiviti arbitraj dalam pasaran pertukaran asing yang boleh memberi kesan kepada nilai mata wang.

Keenam, kesan liberalisasi terhadap kecairan telah membawa kepada peningkatan tahap kecairan bank. Liberalisasi kewangan telah menggalakkan orang ramai untuk men deposit wang mereka dalam bank bagi memudahkan mereka mengurus perniagaan. Selain itu, bank juga mampu memenuhi permintaan pendeposit, permintaan pembiayaan serta menampung pembayaran perbelanjaan operasi melalui pelbagai produk yang dihasilkan. Pelbagai perkhidmatan yang ditawarkan adalah bukti berlaku persaingan antara bank selepas proses liberalisasi berlaku. Situasi ini telah meningkatkan tahap keyakinan orang ramai untuk men deposit wang mereka ke dalam bank.

Hasil kajian bagi kualiti aset bank juga menunjukkan tindak balas positif terhadap liberalisasi kewangan yang sedang dijalankan ini. Ini kerana bank dapat mengurangkan jumlah yang perlu diperuntukkannya dalam peruntukan hutang ragu akibat kegagalan pembayaran balik pembiayaan. Ini kerana liberalisasi kewangan telah meningkatkan kecekapan pengurusan risiko yang lebih baik dan akan mengurangkan kerugian yang perlu ditanggung oleh bank.

5.2 IMPLIKASI DASAR

Melihat kepada rumusan pada bahagian 5.1, beberapa cadangan dan penambahbaikan kajian dikemukakan berdasarkan rumusan yang dibuat. Pertama, perbankan Islam perlu merebut peluang daripada dasar liberalisasi yang sedang dijalankan dengan membuka pintu kepada pasaran baru kerana pasaran yang terlalu kecil akan menghalang sesebuah bank untuk berkembang. Maka akan wujud peluang-peluang dari pasaran baru dengan penghasilan produk bank yang lebih kompetitif dan terjamin sehingga dapat bersaing dengan pasaran antarabangsa serta dapat merubah budaya hidup umat Islam yang bakal disegani dan digeruni dalam bidang perbankan Islam. Cadangan ini diperkukuhkan dengan kajian yang dilakukan oleh Fernando A. Broner (2010)¹ yang mengkaji sejauhmana keberkesanan teori liberalisasi yang dengan peningkatan pertumbuhan negara. Hasilnya, bagi negara yang sedang membangun, ia perlu mengamalkan dasar kawalan minimum terhadap sistem kewangan bagi meningkatkan pertumbuhan dan pelaburan serta mendapat manfaat daripada akses kewangan antarabangsa.

¹ Fernando A. Broner, "Rethinking The Effect of Financial Liberalization," (IMF Annual Research Conference, University Pompeu Fabra, 2010), 1-43.

Kedua, perbankan Islam perlu sentiasa mengekalkan nisbah modal yang lebih tinggi daripada keperluan minimum pengawalseliaan agar kestabilan dan kedudukan kewangan tidak terjejas dengan teruk apabila berlaku kejutan modal. Sebarang penguatkuasaan terhadap nisbah modal tidak harus dilakukan dengan drastik. Dengan itu, pihak pengawalseliaan iaitu BNM perlu mengawasi bank-bank di Malaysia supaya mematuhi garis panduan yang telah ditetapkan demi menjamin kestabilan bank. Pendapat yang sama juga telah dibincangkan oleh Mattar Nijie (2006)² bahawa campur tangan kerajaan adalah antara faktor yang membawa kepada kecekapan sektor perbankan di Malaysia dan melindungi bank daripada kejutan. Di dalam Islam juga membolehkan kerajaan campur tangan dalam hal yang sangat diperlukan seperti yang diamalkan di Malaysia bagi mengekalkan keamanan.

Ketiga, walaupun perbankan Islam semakin rancak mengejar keuntungan daripada pembiayaan dan pelaburan, keperluan kecairan perlulah dalam keadaan stabil dan mencukupi. Kecairan memainkan peranan dalam aliran dana perbankan bagi mengatasi kemungkinan yang tidak dapat dielakkan. Ketidakstabilan kecairan akan menjejaskan aktiviti pembiayaan perbankan Islam. Pengurusan kecairan yang mantap akan mampu mengelakkan bank dari mengalami kekurangan dalam deposit permintaan. Selain itu, kurangkan keterdedahan bank Islam pada risiko kecairan. Risiko kecairan berpunca daripada kegagalan bank untuk mendapatkan dana pada kos yang berpatutan bagi membiayai kos operasi bank dan menyediakan liability apabila diminta seperti yang dibincangkan oleh Muhammad Lukman Samsudin dan Mazzatul Raudah Abd Halim (2012).³

² Matar Nijie, "Impact of Financial Liberalisation on The Productive Efficiency of The Banking Industry in Malaysia," (tesis kedoktoran, Edith Cowan University Perth, Australia, 2006).

³ Luqman Samsuddin, Mazzatul Raudhah & Ahmad Azam Sulaiman, "Pengurusan Kecairan Berasaskan Aset dan Liabiliti Perbankan Islam di Malaysia," (Prosiding Persidangan Kebangsaan Malaysia ke VII 2012), 894.

Keempat, Perbankan Islam hendaklah mempelbagaikan produk bagi memastikan kecukupan kecairan dan memenuhi permintaan pelanggan yang semakin mendesak serta dapat bersaing dengan produk yang dikeluarkan oleh perbankan asing yang lain. Secara tidak langsung ia dapat menarik minat pelanggan untuk men deposit wang mereka dalam perbankan Islam. Meskipun institusi perbankan di Malaysia telahpun menawarkan produk-produk asas, masih terdapat banyak ruang bagi memenuhi keperluan –keperluan ekonomi baru.

Keempat, kerangka kawal selia perlu dibangunkan secara berasingan bagi tujuan menguruskan risiko, menentukan kecukupan modal, keperluan kecairan dan sebagainya yang melibatkan standard yang kukuh bagi tadbir urus korporat, pengurusan risiko untuk perbankan Islam. Atas sebab ini jawatankuasa Lembaga Perkhidmatan Kewangan Islam (*International Financial Services Board, IFSB*) perlu merangka peraturan yang lebih praktikal dan dapat berdepan dengan cabaran globalisasi dan liberalisasi kewangan serta sesuai digunapakai dalam perbankan Islam masa kini.

Kelima, bagi memastikan kejayaan menyeluruh dasar liberalisasi kewangan yang dijalankan dapat dicapai, beberapa faktor penting yang boleh menjejaskan institusi perlu diambil kira oleh pihak berkuasa kewangan. Antara faktor-faktor yang boleh menjejaskan kualiti institusi yang dimaksudkan adalah korupsi, kerenah birokrasi dan sebagainya.⁴ Dalam konteks di Malaysia, BNM perlu beralih daripada pendekatan dahulu yang masih digunakan sehingga kini iaitu pengawal selia adalah terbaik kepada pasaran terselia. Perubahan ini sangat penting bagi membolehkan institusi perbankan memahami perubahan dalam hala tuju pengawalseliaan. Cara ini akan mewujudkan persekitaran yang inovasi dan menggalakkan kreativiti. Bagi mencapai matlamat ini, BNM akan memberi

⁴ Jayasuriya, S., "Stock Market Liberalization and Stock Market Volatility in The Presence of Favorable Market Characteristics and Institution," *Emerging Market Review* 6 (2005), 170.

tumpuan kepada memperkukuhkan penyeliaan pasaran dengan peraturan yang minimum ke atas keputusan perniagaan.

Keenam, kerajaan perlu meningkatkan iltizam dalam menggubal dasar yang lebih baik serta menyediakan suasana pelaburan yang boleh menarik minat pelabur untuk melabur di Malaysia seperti kestabilan dalam pertukaran mata wang asing dan pertumbuhan ekonomi yang memberangsangkan. Pertambahan bilangan bank asing dalam sistem perbankan domestik mempunyai banyak faedah. Antaranya ialah boleh memudahkan laluan kepada pasaran antarabangsa khususnya bagi pelabur tempatan. Selain itu, mampu menambahbaik rangka kerja perundangan dan penyeliaan ke atas industri perbankan domestik dan seterusnya dapat menyumbang kepada kemajuan teknologi dalam bidang perkhidmatan dan urusan kewangan melalui kepelbagaian instrumen baru yang mereka perkenalkan. Jadi, pelaksanaan dasar perlu dirangka dalam konteks objektif awam yang lebih luas dan dapat memenuhi keperluan dalam sektor ekonomi. Penentuan dasar akan melibatkan pengekalan dasar – dasar utama yang masih diperlukan, dan menambah baik dasar sedia ada mengikut keadaan semasa.

Secara keseluruhannya, kajian ini telah membuktikan bahawa dasar liberalisasi kewangan yang sedang dilaksanakan menyumbang kepada impak positif terhadap tingkat kecukupan modal bank . Manakala nisbah kecairan dan kualiti aset menunjukkan kesan sebaliknya terhadap pelaksanaan dasar liberalisasi kewangan. Justeru, implikasi-impikasi dasar yang dikemukakan di atas perlu diterapkan bagi memastikan dasar yang dijalankan kini terus menyumbang ke arah peningkatan dalam perbankan Islam di Malaysia.

BIBLIOGRAFI

- Manfaat liberalisasi kewangan merencanakan aktiviti ekonomi, [http:// 1malaysia.com.my/manfaat-liberalisasi-kewangan-merencanakan-aktiviti-ekonomi/](http://1malaysia.com.my/manfaat-liberalisasi-kewangan-merencanakan-aktiviti-ekonomi/), 11 November 2012
- Abdul Ghafar Ismail, "Tools for Controlling Monetary Variable in The Islamic Banking System" Research Paper, no. 13 (2010)
- Abdul Abiad, Enrica Detragiache & Thierry Tresselt, "A New Database of Financial Reforms," (Unpublished, Washington: International Monetary Fund, 2008).
- Abd Ghafar Ismail & Nor Zakiah, "Liberalisasi Kewangan Negara," dlm Ekonomi Malaysia Menghadapi dan Menangani Cabaran, ed. Md Zhahir Kechot & Mansor Jusoh (Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia, 2000)
- Abdul-Majid M., Saal D. & Battisti G., "The Impact of Islamic Banking on The Cost Efficiency and Productivity Change of Malaysia Commercial Bank," *Applied Economics* 43, no.16 (2011)
- Abu Dzarr Muhammad Rus, Mariani Abdul Majid & Abu Hassan Shaari Mohd Nor, "Liberalisasi Kewangan dan Kecekapan Kos Pentadbiran Islam dan Konvensional: Pendekatan Analisis Stokastik," *Jurnal Ekonomi Malaysia*, 45 (2011)
- Adolfo Barajas Roberto Steiner & Natalia Salazar, *The Impact of Liberalization and Foreign Investment in Colombia's* (Bogota: Colombia, 1999)
- Ahmad Azam Sulaiman, "Keperluan Modal dan Kelakuan Bank Merentasi Kitaran Perniagaan" (Tesis Doktor Falsafah, Fakulti Ekonomi dan Perniagaan, Universiti Kebangsaan Malaysia, 2006)
- Ahmad Azam Sulaiman dan Mohammad Taqiuddin Mohamad, "Pengurusan Modal Teras Menjamin Keselamatan Perbankan," (Prosiding PERKEM V, Jilid 1, 2010)
- Alan D. Morrison & Lucy White, "The Role of Capital Adequacy Requirements in Sound Banking System", (Oxford Financial Research Center Working Paper, No. 2001-Feb-04, 2001)
- Ang, J.B & McKibbin, W.J, "Financial Liberalization, Financial Sector Development and Growth: Evidence from Malaysia," *Journal of Management Studies* 11, no. 1 (2007)
- Anthony Rohlwink, How Asset and Liability Management Improves Performance. Bala Shanmugan dan Philips Bourke (eds), *Management issue for Financial Institution*, AFM Scholarship & Publication Fund, (University of New England, Armidale, N.S. W, 1998)
- Antoni, "Impak Liberalisasi Sektor Kewangan Terhadap Penerimaan Seignorage Bagi Ekonomi Malaysia dan Indonesia,"
- Arif Hoetoro, *Ekonomi Islam: Pengantar Analisis Kesejahteraan dan Metodologi* (Indonesia: Penerbit Fakulti Universiti Brawijaya, 2007).

Asli Demeirguc-kunt & Enrica Detragiache, "Financial Liberalization and Financial Fragility," (Paper Present For The Annual World Bank Conference and Development Economics, Washington D.C, 1999).

Atikogullari, M. "An Analysis of The Northern Cyprus Banking Sector In The Post-2001 Period Through The CAMEL Approach

Azim Malik & Shahida Shahimi, "Liberalisasi Kewangan Dan Kemeruapan Pulangan Saham: Kajian Kes Indeks Syariah Hijrah FTSE Bursa Malaysia", Persidangan Kebangsaan Ekonomi Malaysia Ke V (PERKEM V), Inovasi Dan Pertumbuha Ekonomi, Negeri Sembilan, 15-17 Oktober 2010).

Azim Malik & Shahida Shahimi, "Liberalisasi Kewangan Dan Kemeruapan Pulangan Saham: Kajian Kes Indeks Syariah Hijrah FTSE Bursa Malaysia" (Persidangan Kebangsaan Ekonomi Malaysia Ke V (PERKEM V), Inovasi Dan Pertumbuha Ekonomi, (Negeri Sembilan: Port Dikson 2010)

Azlan Kahlili Shamsuddin, *Banking and Public Finance in Islam*, (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1998)

Balestra P dan Nerlove, M, "Pooling Cross Section and Time Series Data in the Estimate of A Dynamic Model: The Demand for Natural Gas", *Journal of Econometrics* 1, (1973)

Bajaras, A. & Steiner, R., "The Impact of Liberalization and Bank Efficiency: A Comparative Analysis of India and Pakistan", *Applied Economics* 36 (2000), 1915-1924.

Bank Islam Malaysia Berhad, *Islamic Banking Practice From The Practitioner's Perspective* (Kuala Lumpur: Bank Islam Malaysia Berhad)

Bank Islam Malaysia Berhad, *Laporan Tahunan*, (Kuala Lumpur: Bank Negara Malaysia, 1993).

Bank Negara Malaysia, *Wang dan Perbankan* (Kuala Lumpur: Bank Negara Malaysia, 1994).

Bank Negara Malaysia, *Bank Negara Malaysia dan Sistem Kewangan di Malaysia* (Kuala Lumpur: Jabatan Perkhidmatan Korporat, 1999).

Bank Islam Malaysia Berhad, *Laporan Tahunan*, (Kuala Lumpur: Bank Negara Malaysia, 2004).

Bank Islam Malaysia Berhad, *Laporan Tahunan*, (Kuala Lumpur: Bank Negara Malaysia, 2005).

Bank Negara Malaysia, "Pembaharuan Kewangan dan Iklim Pelaburan," (Persidangan Serantau Mengenai Iklim Pelaburan dan Daya Saing di Asia Timur, 2005).

Bank Islam Malaysia Berhad, *Laporan Tahunan*, (Kuala Lumpur: Bank Negara Malaysia, 2008).

Bank Islam Malaysia Berhad, *Laporan Tahunan*, (Kuala Lumpur: Bank Negara Malaysia, 2009).

Bank Negara Malaysia, Laporan Kestabilan Kewangan dan Sistem Pembayaran (Kuala Lumpur: Bank Negara Malaysia, 2012)

Beave, W. & Eager, C., "The Role of Capital in Financial Institution," Journal of Banking and Finance 19 (1995)

Bichsel, R dan J. Blum, "Capital Regulation of Bank : Where do we Stand and Where are We Going?," (Swiss National :Bank Quarterly Bulletin 4,2005)

Blejer, MI, Feldman & A. Feltensein, "Exgeneous Shoks, Deposit Run, and Bank Soundness", IMF Working Paper WP/97/91, (1997)

Bourke, P., "Concentration and Other Determinants of Bank Profatibility in Europe, North America and Australia," Journal of Banking and Finance, Vol.13. (1989)

Cheah Kooi Guan, Sistem Kewangan Malaysia: Struktur, Perkembangan dan Perubahan (Selangor: Pearson Malaysia Sdn Bhd, 2002).

Chow Fah Yee & Eu Chye Tan, "Financial Liberalization and Banking Crises," (Munich: University of Groningen The Netherland Cesifo, Germany, 2008)

Chris Brooks, Introductory Econometrics for Finance (New York: Cambridge University Press, 2008)

Christan Roland, "Banking Sector Liberalization in India," (Ninth Capital Market Conference in India Institute of Capital Market, 2010)

Chua Tan Piau , *Asas Statistik Penyelidikan*, Buku 2, (Kuala Lumpur: Mc Graw Hill,2006)

Chung Hua Shen, "Bank Liquidity Risk and Performance," International Journal of Business and Management 3, no. 9 (2009)

Claessens, S., Demirguc-Kunt, A, "How Does Foreign Entry Effect Domestic Banking Markets?," Journal of Banking and Finance 25, no. 5 (2001)

Cole, David,C, Financial Sector Development in Southeast Asia,(Oxford: Oxford Universiti Press,1995)

Cp Chandra Sekhar, Financial Liberalization and The New Dynamics of Growth in India (Penang: Third World Network, 2008).

Crockett & Andrew, "The Theory and Practice of Financial Stability," Eassy on International Finance (1997)

Damonar N. Gurajati, Basic Econometrics (New York: McGraw-Hill Higher Education, 2003).

Dewan Bahasa dan Pustaka, Kamus Ekonomi (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1997).

Dobson, Wendy & Jacquet, Pierre, Financial Services Liberalization in The WTO (Washington, DC: Institute of International Economics, 1998)

Edison, Hali J, Ross Levine, Luca Ricci and Torsten Slok (2002), "International Financial Integration and Economic Growth, IMF Working Paper.

Edward, Sebastian, "Capital Mobility and Economic Performance: Are Emerging Economic Different?" (NBER Working Paper No.8076., National Bureau of Economic Research, Cambridge, 2001)

Fara Yuliyana Yuliyusman, "Kesan Kebebasan Ekonomi Terhadap Pertumbuhan Ekonomi Negara: Kajian Empirik di Indonesia, Hong Kong, Malaysia, Singapura dan Amerika Syarikat," (Persidangan Kebangsaan Ekonomi Malaysia ke VI (PERKEM VI), Ekonomi Berpendapatan Tinggi, 2011)

Frederic S. Mishkin, "Understanding Financial Crises: A Developing Country Perspective," (NBER Working Paper No. S600, 1997).

Fernando A. Broner, "Rethinking The Effect of Financial Liberalization," (IMF Annual Research Conference, University Pompeu Fabra, 2010)

Mishra Aswini Kumar, G. Sri Harsha & Nell Rajaesh Dhruva, "Analyzing Soundness in India Banking: A Camel Approach," Research Journal of Management Sciences (2012)

Garmy Smith, Money Banking and Financial Intermediation, D. C Health and Company, Lexington: Massachusetts

Geert Bakaert dan Campbell R Harvey, Economic Growth and Financial Liberalization (New York: Colombia University, 2001)

Grier, K. & G.Tullock, "An Empirical Analysis of Cross-national Economic Growth, 1950-1990," Journal of Monetary Economics 1, no. 24 (1998)

Gerard Caprio & Maria Soledad Martinez Peria, *Avoiding Disaster: Policies to Reduce The Risk of Banking Crises* (America: University Cairo Press, 2000)

Giokas, Dimitris I, "Assessing The Efficacy in Operation of Large Greek Bank Branch Network Adopting Different Economic Behaviors," Journal Economic Modeling 3 (2007)

Gooh Soo Khoon, "Financial Liberalization and Openness in Malaysia," Journal of Dissertation of Business and Administration 11, no. 2 (2007)

Greene W.H, Econometric Analysis (New York: Prentice Hall, 2003)

Hansson, Pontus & Lars Jonung, "Finance and Economic Growth: The Case of Sweden 1834-1991," Research In Economics 51 (1997)

Hardy, D.C, Patti, E.B (2001), "Bank Reform and Bank Efficiency in Pakistan," Washington: International Monetary Fund Working Paper.

Hsiao, C, Analysis of Panel Data (New York: Cambridge University Press, 2002)

Hassan Ali, Ekonometrik Asas (Sintok: Universiti Utara Malaysia, 2002)

Hausman, J.A, "Specification Test in Econometrics," Econometrica 46, (1987)

Henry, P.B., "Do Stock Market Liberalization Cause Investment Booms," *Journal of Financial Economics* (2000)

Hussein, Khaled A, "Finance and Growth in Egypt," (Paper present at workshop organized by EPIC and ECES, Cairo, 24 July 1999).

Islamic Banking Practice From The Practitioner's Perspective. Kuala Lumpur: Bank Islam Malaysia Berhad.

Ismail, R., "Assessment of Liquidity Management in Islamic Banking Industry," *International Journal of Islamic Middle Eastern Finance and Management* (2010),

James B Ang & Warwick J. McKibbin, "Financial Liberalization, Financial Sector Development and Growth: Evident From Malaysia," (CAMA Working Paper Series, The Brookings Institution, Washington, 2005).

Jeffrey L. Seglem, *Bank Administration Manual*, Bank Administration Institute/Topan Co, Rolling Meadows, Illinois.

Jiang Yu Wong, "Financial Liberalization in East Asia: Lessons From Financial Crises and The Chinese Experience of Controlled Liberalization," *Journal of World Trade*, Forth coming (2006).

Joao Adelina De Faria et. al, "Financial Liberalization, Economic Performance and Macroeconomic Stability in Brazil: An Assessment of The Recent Period," (Research Institution Depesquisa Economica e-Applicada, 2008)

John Williams & Molly Mahar, "A Survey of Financial Liberalization," *Essays in International Finance*, no. 211 (1998).

Kamus Dewan , Edisi Ketiga. (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa Dan Pustaka, 2003).

Kara, H., "Issue Finance: Basel III- Islamic Bank Hold Basel III Advantage Regulation," *Journal of Finance and Economic*, no. 5 (2011)

Klaus P. Fischer & Martin Chenard, "Financial Liberalization Causes Banking System Fragility," (Working Paper Faculty Des Sciences De L' Administration, Mexico, 1997).

Klein, Micheal W , "Capital Account Openness and The Varieties of Growth Experience", (NBER working paper 9500, Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research, 2003)

Ks Jomo, "Financial Liberalization, Crises, and Malaysian Policy Responses," *World Development*, 26, no. 8 (1998)

King, Robert & Ross Levine, "Finance and Growth: Schumpeter Might Be Right," *Quarterly Journal of Economic* (1993)

Kumbhakar, S. dan Wang, D., "Economic Reforms, Efficiency and Productivity in Chinese Banking," *Journal of Regulatory Economics* 32, no.2, (2007)

Lee Sheng-yi, *The Monetary and Banking Development of Singapore and Malaysia* (Singapore: Singapore University Press, 1986)

Li Yuanjuan & Xio Shishun, "Affectiveness of China's Commercial Banks' Capital Adequacy Ratio," *Journal of Contemporary Research Business* 4, no.1 (2012)

Luciana Spica Almilia & Winny Herdigtyas, "Analisis CAMEL Terhadap Masalah Yang Dihadapi di Perbankan Indonesia," *Jurnal Akaun dan Kewangan* 7, no. 2 (November 2006),

Marc Nerlove, *Essays in Panel Data Econometrics* (United Kingdom: Cambridge University Press, 2002).

Mattar Nije, "The Impact of Financial Liberalization on Bank Spreads in Malaysia," *Journal of Economic Cooperation* 27, no. 3 (2006).

Mathieson, Donald J & Liana Rojas Suarez, *Liberalization of The Capital Account: Experience and Issue*, IMF Occasional Paper (Washington: DC IMF, 1993).

Maxensius Tri Sambodo, "Dampak Liberalisasi Ekonomi Terhadap Ekonomi Nasional," *Jurnal Ekonomi dan Pembangunan* 7, no. 2 (2003)

Mazzatul Raudah Abd Halim, "Analisis Keperluan Kecairan Berdasarkan Aset Di Institusi Perbankan Islam," (Disertasi Ijazah Akademi Pengajian Islam, Universiti Malaya, 2011)

Mcherz Gil & Daniel Kaufman, "Transparency Liberalization and Banking Crises," (World Bank Policy Research Working Paper, 2000).

Mckinon R.I., *Money and Capital in Economic Development* (Washington D.C: Brooking Institution, 1973).

Md Azim Ab Malik dan Shahida Shahimi, "Liberalisasi Kewangan dan Kemeruapan Pulangan Saham: Kajian Kes Indeks Syariah Hijrah FTSE Bursa Malaysia," (kertas kerja, Persidangan Kebangsaan Malaysia ke V, Bil.1, 2010)

Mohammad Taqiuddin Mohamad, "Penentu Keuntungan Sistem Perbankan Islam Di Malaysia: Kajian Di Bank-bank Islam Terpilih," (Disertasi Sarjana, Akademi Pengajian IslamUniversiti Malaya, 2009)

Mohd Ali Baharum, *Masalah Perumahan Penyelesaian Menurut Perspektif Islam* (Kuala Lumpur: Angkatan Belia Islam Malaysia, 1990)

Mohd Arif, Syarisa Yusni & Abu Bakar, "The Malaysian Financial Crises: Economic Impact and Recovery Prospect," *The Developing Economic* 6, no.4 (1999)

Mohd. Sheffie Abu Bakar, *Metodologi Penyelidikan*. (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1987)

Mokhtar Abdullah, *Analisis Regresi* (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1994)

Morresit, Jacques, "Does Financial Liberalization Really Improve Private Invesment in Developing Countries," *Journal of Development Economics* 40, no. 1 (1993)

Mohamad Zaim et. al, "Perbankan Islam di Malaysia: Tinjauan Strategi Pengukuhanannya," *Labuan e-Journal of Muamalat and Society*, no. 9 (2015)

Muhammad Nejatullah Siddiqi, *Pemikiran Ekonomi Islam* (Kuala Lumpur: Penerbit Dewan Bahasa dan Pustaka, 1989).

Muhammad Saleh Awang, *Haji di Malaysia: Sejarah dan Perkembangan Sejak Tahun 1300-1400H* (Terengganu: 1986)

Muhammad Umer Chapra, *Objectives of the Islamic Economic Order* (Leicester: The Islamic Foundation, 1979).

Murakami & Michiko, "Banking Sector in Malaysia Destined For Full Scale Reorganisation," Fujitsu Research Institute (1998).

Nik Hairi Omar, Jayum Jawan, Zaid Ahmad dan Sarjit S.Gill (2012), "Liberalisasi Pelaburan Asing di Malaysia: Masih Rigid atau Cukup Liberal? Jurnal Sains Sosial dan Kemanusiaan Vol. 1, Bil. 1, Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.

Nik Mohamed Affandi Nik Yusoff, *Islam & Business* (Subang Jaya: Pelanduk Publications, 2002)

Noor Hashimah Husaini dan Abdul Ghafar Ismail, "Pengurusan Risiko Kecairan di Perbankan Islam," (Prosiding PERKEM VIII, Jilid 1, Johor Baharu, 2013)

Nor Mohamed Yalcok, *Teori, Amalan dan Prospek Sistem Kewangan Islam di Malaysia*, (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1996).

Nor Suhayu Razali, "Kesan Kitaran Ekonomi Terhadap Kecukupan Modal Di Perbankan Islam Di Malaysia," (Latihan Ilmiah Ijazah Sarjana Muda Jabatan Syariah dan Ekonomi, 2010),

Noresah Baharom, *Kamus Dewan*. (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 2006).

O'Donnell, "Liberalization of Capital Movement and Financial Services in The OECD Area Paris," Organization for Economic Cooperation and Development (1990)

Pankij Mishra & Surinder Kumar Gupta, "Liberalization of Banking Sector and Its Impaction India Economy," International Journal of Research in Management and Technology 2, no. 4 (2012)

Prasad, Eswar, Kenneth Rogoff, Shang-Jin & M. Ayan Kose, "Effect of Globalization on Developing Countries: Some Empirical Evidence," IMF (2003).

Raghuram G.Rajan & Luigi Zingales, *Financial Dependence and Growth* (Chicago: University of Chicago, 2000)

Ramcharan H. & Kim, D., "Estimating The Dynamic Impact of Financial Liberalization on Equity Returns in Southeast Asian Market," The Multinational Business Review 16, no. 1 (2008)

Reinhart, Cermen & Tokatlidis, "Financial Liberalization: The African Experience," Journal of African Economies Supplement, no.12 (2000)

Rizaudin Sahlan, *Ekonometrik Teori dan Aplikasi*. (Singapore: Cengage Learning Asia Pte Ltd, 2010)

Roman Ranciere, Aaron Tornell & Frank Western, "Decomposing The Effects of Financial Liberalization: Crises Vs Growth," (Dubrovnik Economy Conference IMF Research Department Washington, 2006)

Ronald E. Shrieve & Drew Dahl, "The Relationship Between Risk and Capital in Commercial Bank," *Journal of Banking and Finance* 16, no. 2 (1992)

Ross Levine , "International Financial Liberalization and Economic Growth," *Review of International Economics* 9(4),2001.

Rossele Shah Shahrudin, "Akruan Budi Bicara Dan Keperluan Modal: Pengurusan Modal, Pelinciran Pendapatan dan Kitaran Ekonomi," (tesis kedoktoran, Fakulti Ekonomi dan Perniagaan, Universiti Kebangsaan Malaysia, 2004)

Rosli Mahmood, *Konsep Asas Perbankan* (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1998).

Rubi Ahmad & Sieh Lee Mei Ling, *Menangani Cabaran Dunia: Strategi Globalisasi di Malaysia* (Kuala Lumpur: Institut Terjemahan Negara, 2007)

Russel Davidson & James G. Mckinnon, *Econometric Theory and Methods* (New York: Oxford University, Press, 2004).

S. K. Hassan, *Kerjasama Ekonomi Umat Islam Potensi dan Cabaran* (Bangi: Dar Al-Shahrah, 2005).

Saadiah Mohamad, "Sistem Ekonomi Bebas dan Cita-Cita Kesejahteraan Masyarakat: Satu Penilaian," (Kertas Kerja Seminar Maqasid Shariah: Menggagas Model Ekonomi Berkeadilan, 7 Ogos 2010).

Sallahuddin Hassan & Zaini Karim, "Pembangunan Kewangan, Alokasi Kredit dan Pelaburan Swasta Domestik," (Persidangan Kebangsaan Ekonomi Malaysia ke 3 (PERKEM 3), Daya Tahan Ekonomi Negara: Dasar dan Strategi Pengukuhan, Port Dikson, Negeri Sembilan, 2008).

Samson Ogigi, "An Empirical Analysis of Capital Adequacy in The Banking Sub Sector of Negeria Economy", (*International Journal Of Economics and Finance* Vol.4 No.5,2005)

Santoh Kumar Das, "Financial Liberalization and Banking Sector Efficiency: India Experience," (Persidangan Kewangan ke-12, Mumbai, 11-12 Mac 2010).

Shamsuddin Ismail, *Pengurusan Bank Perdagangan Di Malaysia* (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 2009)

Shankaran Nambiar, "Malaysia Response to The Financial Crisis: Reconsidering The Viability of Unorthodo Policy," *Asia-Pacific Development Journal* (2003)

Shaw, Edward, *Financial Deepening in Economic Growth* (New York: Oxford)

Statstical, Economic and Social Research & Training Centre for Islamic Countries, www.sesrtcic.org, 1 Februari 2015.Universiti Press, 1973)

Sieh Lee Ming, *Menangani Cabaran Dunia: Strategi Globalisasi Di Malaysia*, (Kuala Lumpur: Institusi Terjemahan Negara Malaysia, 2007)

Sudin Haron, *Prinsip dan Operasi Perbankan Islam* (Kuala Lumpur: Berita Publishing Sdn. Bhd., 1996)

Sumani, *Penentu kecukupan modal dan perbandingan antara bank milikan kerajaan atau bank swasta: kajian di Bank Indonesia*, (Indonesia: Fakulti Ekonomi Universitas Jember, 2012)

Sumani, *Analisis Kecukupan Modal dan Perbandingan Antara Bank milikan Kerajaan dan Bank Milikan Swasta di Indonesia*, Kalimantan : Fakulti Ekonomi Universiti Jember, 2012)

Tahir, L.M., Bakar, N.M.A. & Haron, S., "Evaluating Efficiency of Malaysian Bank Using Data Envelopment Analysis," (International Journal of Business and Management Research 4, no. 8, 2009).

Tamat Sarmidi, Ahmad Zubaidi Baharumshah & Annuar Md Nasir, "Dasar Liberalisasi dan Hubungkait Dinamik Antara Pasaran Saham di Negara-Negara Asia Kian Muncul," Analisis 9, no. 1&2 (2002)

Thorsten Beck, Asli Demirguc & Ross Levine, *Financial Structure and Economic Growth A Cross-Country Comporison of Bank, Markets, and Development* (Hongkong: Massachusettes Institute of Technology, 2004).

Timothy W. Koch & S. Scott Macdonald, *Bank Management* (United Kingdom: Thomson South-Western, 2003)

Umar Khalid, "The Effect of Privatization and Liberalization on Banking Sector Performance in Pakistan," (International Monetary Fund Working Paper, Washington, 2006)

Wawasan Open Universiti, *Pengajian Islam* (Kuala Lumpur: Simple Book Production, 2015)

Yee, Chow Fah & Tan, Eu Chye, *Banking Sector Stability and Financial Liberalization: Some Evidence From Malaysia*, (University Technology MARA, Shah Alam, Kuala Lumpur: Malaysia, 1998)

Yingyi Qian, "The Road to Economic Freedom, Chinese Style, Conference paper, Presented at the 1970s, 1980s and 1990s," (Cata Journal 22, Winter, 1999)

Zulkefly Abdul Karim, Azlan Shah Zaidi dan Norain Asri, "Dasar Kewangan, Sasaran Matlamat Pertengahan dan Matlamat Ekonomi," Jurnal Ekonomi Malaysia 35 (2001)

